

Praxis medicae systema / [Johannes de Gorter].

Contributors

Gorter, Johannes de, 1689-1762.

Publication/Creation

Patavii : J. Manfré, 1756.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/jnrnmz67>

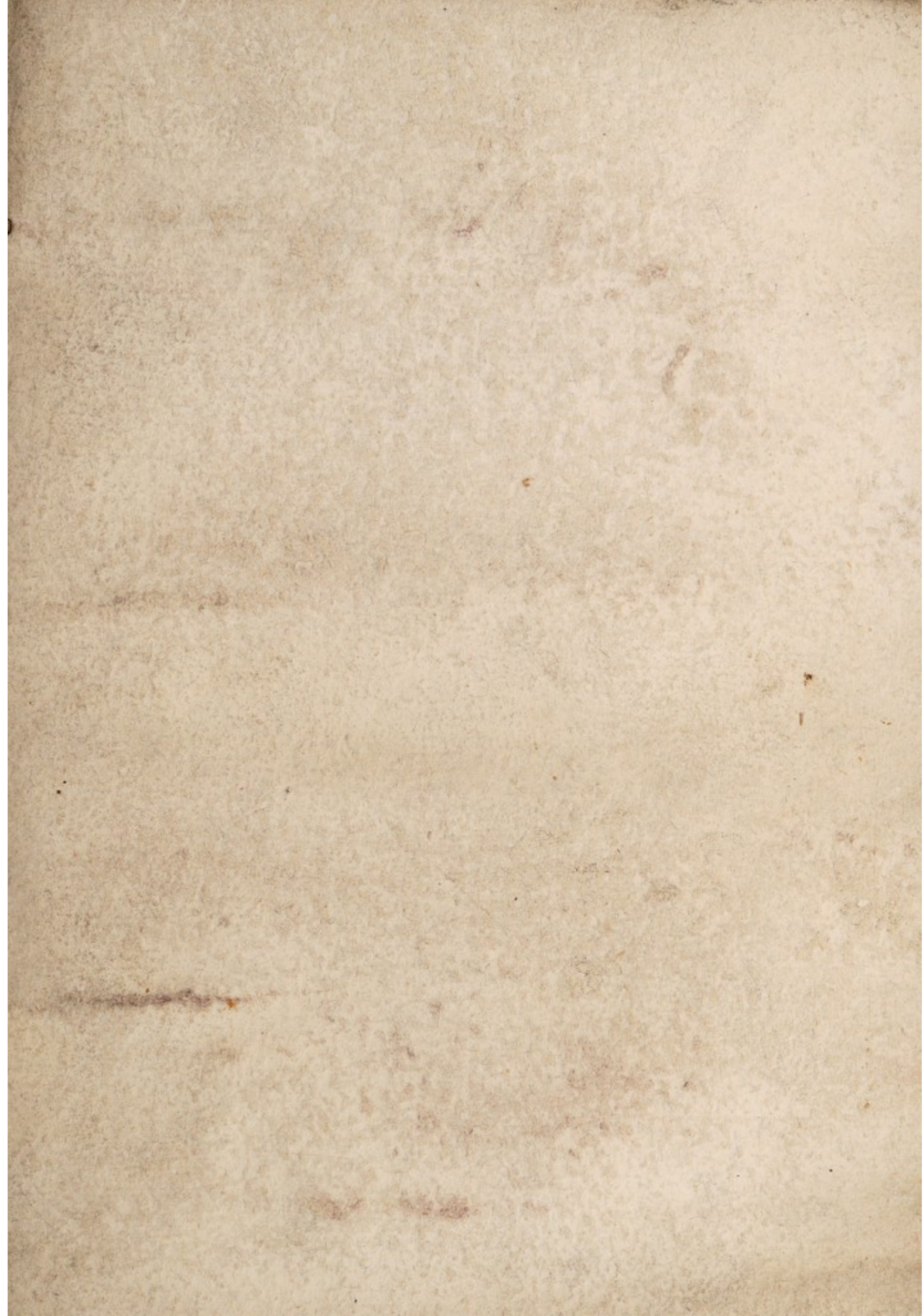
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

5,129/C

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30408714>

JOANNIS DE GORTER

A. L. M. MEDICINÆ DOCT. ET PROF. ORD.

PRAXIS MEDICÆ
SYSTEMA.

Editio Secunda Italica ab Auctore ipso
emendata atque aucta.

PARS PRIMÆ.

DE

MORBIS GENERALIBUS.

PATAVII. Typis Seminarii. DMCCCLVI.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

Manfrè

IOANNIS DE GORTER

A L M M E D I C I N E D O C T E T P R O F O R

P R A X I S M E D I C A E

S Y S T E M A

Editio Secunda Italica ab Autore ipso

emendata etque augm.

P A R S P R I M A

D E

M O R B I S G E N E R A L I B U S

P A T A V I I . T y p i S e n i a n i i . D M C C L V I

A p u d J o a n n e m M a n t i s

S U P E R I O R U M P E R M I S S U . E T P R I V I L E G I O

TYPOGRAPHUS AD LECTOREM.

Septimum hoc Volumen est ex Operibus Cl. Gorteri quod ex Typographia nostra prodit. Prodiere enim intra paucos annos, 1. Medicina Hippocratica, 2. Liber de Perspiratione Insensibili, 3. Chirurgia Repurgata, 4. Opuscula Medico-Practica, 5. Medicinæ Compendium, 6. demum Opuscula varia Medico-Physica: quæ nominatim recensere placuit, non solum ut iis, qui Librorum titulis legendis magnum studium adhibent, gratificarer, sed etiam ut doctis & vere studiosis libros utiles indicarem, si forte ex iis separatos aliquos emissent, cum & omnes simul, & seorsum singuli a nobis tradantur. Nunc septimum, inquam, volumen tibi fisto, Benigne Lector. Nec te moror multis. Quid enim prædicem tibi Operam diligentiamque meam quæ inspicienti manifesta erit? aut Libri Analysin, atque rerum compendium tradere instituiam? Requiret hæc sanus quilibet ab Auctoris Præfatione, aut potius si me audiat librum ipsum emet atque consulat. Nec de Operis præstantia judicare ausim. non enim auctoritatem magnam habebit Typographi judicium. Quamquam judicium hac in re meum non est contemnendum, cum consensu confirmetur doctorum omnium, qui Gorteri Opera se magni facere atque optima ducere invicte probant numerata pecunia. Quod mihi ad libri laudem videtur valere plurimum. Nunc si & illud monuero, volumen hoc ab Auctore ipso emendatum atque auctum prodire, verbum non amplius addam.

AUCTORIS EPISTOLA.

Raxin Medicam præcipuam esse Medicinæ partem, nullus inficias ibit : eam igitur, non quod mihi præ ceteris arrideret, sed utilissima & magis necessaria visa fuerit, omni ope excolere volui.

Reliquæ autem partes, ut Physica, Anatomia, & Chemia magis alliciunt suos cultores, quam severum Praxis Medicæ examen; earum autem usum ægris minus prodesse quia experiebar, istis absolutis, me totum experimentis practicis dedi.

Ab eo igitur tempore, quo Publicum docendi munus mihi incubuit, cuncta, quæ in tanta serie annorum, vel propria praxi, vel lectione Auctorum mihi comparare potui, in Tabulas, quas in Oratione Inaugurali ante viginti & quatuor annos proposui, collecta his demum temporibus perscrutatus sum, num valerem ea, quæ dispersa erant, in certum dirigere ordinem.

Detexi agendo infinitos fere istos Morborum Titulos dividi posse in morbos Generales, qui generales manent per totum corpus, vel varias corporis partes occupant, atque in Particulares, qui semper in eadem sede manent.

Quia vero Particulares morbi ut plurimum oriuntur ex his Generalibus, hos tanquam Praxis Medicæ fundamenta, præmittere volui, ut, si Deus largiatur vitam & sanitatem, potuissem Particulares morbos absolvere, cognitis his Generalibus.

In morbis enim particularibus duo simul perpendenda sunt, primo Morbus generalis, qui variam partem, humorem vel actionem invadit : dein id speciale, quod in tali speciali parte, humore, vel actione est observandum. Ex binis his conjunctis fundamentis firma & stabilis Praxis Medica tandem peti potest. Deficiente autem uno vel altero, morborum Particularium cognitio & curatio incerta erit.

In exponendis morbis, iisdem cum aliis Auctoribus practicis, principiis utor, anatomicis, chemicis, & physicis, unum vero passim addere debui, nempe principium seu actionem vitalem

generalem & particularem, quia morbi pertractantur in hominis corpore vivente, in quo non solum leges mechanicæ & hydraulicæ sed etiam vitales imperant, propter quas multa fiunt & facienda sunt, quæ in cadavere vel machina mortua non observantur, vel observanda sunt. Unde veteres quoque fassi sunt aliquid divinum esse imperscrutabile in morbis, quod ex qualitatibus suis explicare non potuere: neque his temporibus valeamus ex principiis mechanicis & hydraulicis explicare, quod ex legibus vitæ dependet.

Quia vero corpus hominis est Machina artificiosissima vitali actione prædita, si quibusdam in rebus deficiat, ex conjunctis his omnibus principiis eruenda est defectuum seu morborum cognitio, atque experimentis in homine vivente captis deducenda est curatio, si cito, tuto, & jucunde curare velimus.

Multo plura morborum nomina in hoc Systemate inveniri, quam in aliis practicorum libris, nullus mirabitur, perpendens me multis causis & symptomatibus, quæ a practicis in transitu proponuntur, specialem dedisse Titulum, ut quidquid de ea re sit sentiendum, conjunctim ad eum Titulum inveniri possit.

Scopus erat omnes morbos generales redigere ad tres libros, nempe solidorum, fluentium, & actionum, sed quia tunc quidam restabant morbi ab Alienis in corpore natis, & alii qui ex Causis servabant nomen, duos reliquos addere debui.

Præmonere debeo principium Doctrinæ Medicæ ab hoc Systemate non esse inchoandum, sed præmittendam esse cognitionem Anatomicam, Chemicam, & Physicam, ut his instructus tanquam uno pede, nostro altero utatur, ut bene incedat.

Ne statim quis illotis manibus adgrediatur doctrinam morborum generalium, præscire oportet, quid sciendum sit generaliter in omnibus morbis, quæ in Proœmio exhibui.

His dein peractis omnium morborum generalium divisionem in Tabulas ita digessi, ut adhibita cura Junior Medicus detegere posset, ex adparentibus phænomenis, vel cognitis causis, quale nomen sit datum morbo oblato.

Etiam si magnam curam Multosque labores in Tabulis analyticis his concinnandis adhibuerim, non tamen omnibus in partibus
istas

istas absolvere potui, ut nihil deficeret, vel aliquod meliori loco poni non potuisset, si modo exiguum, ad detegenda vera nomina morborum, fenestram aperui, contentus ero, me Discipulis meis aliquam demonstrasse viam, qua in agris valeant invenire morbi nomen, ut alios quoque practicos consulere possint.

Nulla auctorum nomina vel loca adjeci, etiamsi illa ex Collectaneis nostris facile addere potuissem, ne in nimis magnam molem excreceret hic liber; & quia in arte Medica experimentis non vero auctoritate praxis firmanda sit.

In describendis morbis omnem adhibui curam, ut paucis verbis, nulla addita ratione, quæ viva voce in collegiis est tradenda, rem ipsam complecterer. Eo autem factum fuit, ut sensus hinc inde non satis perspicuus habeatur, quod condonare & in bonam partem interpretari velit L. B.

TABULA ANALYTICA MORBORUM.

PARS PRIMA.

LIBER I.

GENERALES SOLIDORUM MORBI.

TITULUS I.

EX NEXU.

Debiliore.	1. Fragilitas.
Firmiore.	2. Tenacitas.
Soluta in parte molli, a Causa.	3. Destructio.
Mechanica,	
Secante.	4. Vulnus.
Obtusa.	5. Coneusio.
Pungente.	6. Punctura.
Mordente.	7. Morfus.
Divellente in Lacinias.	8. Laceratio.
Varia,	
Externa destruyente,	
Valida vi ignis.	9. Ustio.
Congelatione.	10. Gelu.
Rodendo.	11. Corrosio.
Ablatione sustentaculi.	12. Sustentaculi def.
Interna,	
Recenti, producente	
Solutionem,	
Æqualem oblongam.	13. Fissura.
Inæqualem.	14. Ruptio.
Vetusta, relinquente	
Solutionem,	
Latam & planam.	15. Ulcus.
Angustam caniculatam.	16. Fistula.

T I T U L U S II.

E X T O N O.

Accurtatio,		
Validior.	17. Contra&tilitas.	
Minor.	18. Laxitas.	
Flexura,		
Facilior.	19. Flexibilitas.	
Difficilior.	20. Rigiditas.	
Restitutio,		
Nimia.	21. Elasticitas.	
Minor.	22. Inertia.	

T I T U L U S III.

E X Q U A N T I T A T E.

Majore.	23. Abundantia.	
Minore in ablatione,	24. Defectus.	
Partis integræ.	25. Mutilatio.	
Superficieï,		
Rodendo.	26. Excoriatio.	
Terendo.	27. Attritus.	
Abstergendo.	28. Nuditas.	

T I T U L U S IV.

E X S U B S T A N T I A.

A Causa mechanica,		
Minuente		
Longitudinem	29. Adductio.	
Latitudinem.	30. Compressio.	
Augente Longitudinem,		
Cum Renixu.	31. Extensio.	
Sine Renixu.	32. Elongatio.	
Ad Adtactum cedente		
Facile.	33. Mollitudo.	
Difficile.	34. Durities.	
Comparata ad humores		
Abundantiores.	35. Humiditas.	

Defi.

Deficientes.
 In Molem,
 Auctam.
 Minutam.
 Compactam.
 Expansam.
 In Cohærentiam,
 Tenaciorem flexilem.
 Duriorem rigidam.
 In figuram Alienam,
 Morbosam.
 A læsione relictam.
 In Capacitatem,
 Auctam.
 Minutam.
 Impletam.
 Compressam vel contractam.
 Coalitam.

36. Siccitas.
 37. Craffitudo.
 38. Tenuitas.
 39. Densitas.
 40. Raritas.
 41. Callus.
 42. Offificatio.
 43. Deformitas.
 44. Cicatrix.
 45. Amplitudo.
 46. Angustia.
 47. Obstructio.
 48. Clausura.
 49. Concretio.

TITULUS V.

EX LOCO ALIENO.

Parte integumentis communibus,
 Tecta.
 Nudata.

50. Hernia.
 51. Procidencia.

LIBER II.

GENERALES HUMORUM MORBI.

TITULUS I.

QUANTITATIS.

Æquilibrii.
 Abundantia, præbet augmentum . . .
 Partis, a
 Sanguine, in
 Corpore toto.
 Parte aliqua,
 Arteriæ.

52. Æquil. destr.
 53. Abundantia.
 54. Intumescencia.
 55. Plethora.
 56. Aneurysma.

b

Venz

Venæ	57. Varix
Pinguedine in toto corpore .	58. Obesitas
Lympha in	
Corpore toto vel cavitare .	59. Hydrops
Lymphaticis vel loculis	60. Hydatides
Pituita in	
Corporis ambitu	61. Leucophlegm
Parte speciali	62. Oedema
Pure in cavitare	
Clausa vel aperta	63. Abscessus
Aperta ab apertura remota	64. Sinus
Defectus qui fit in	65. Defectus
Corpore toto, diminutione ,	
Pinguedinis	66. Macies
Variorum humorum	67. Atrophia
Cum corruptela	68. Phthisis
Parte speciali, post molem	
Auctam	69. Detumescencia
Naturalem,	70. Extenuatio
Omni fere humido ablato	71. Aridura

T I T U L U S II.

C O E R E N T I Æ.

Majoris inter partes	
Omnes	72. Tenacitas
Nonnullas	73. Crassitudo
Solubiles, motu & calore inductæ	
Minore in humore	
Circulatorio	74. Pituita
Secretorio vel Excretorio	75. Mucor
Majore, in humore	
Circulatorio	76. Lentor
Secretorio vel Excretorio	77. Phlegma
Non solubiles, a causa	
Interna solidis	
Adhærentes, natæ ,	
Actione vitali & calore	
Minore	78. Viscidum
Minore corrumpente	79. Glutinosum
Vix adhærentes, occupantes	
Massam totam	80. Concretus
Partem	81. Grumus

Super-

Superficiem	82. Cruſta,
Externa, per	
Coagulum	83. Coagulatus.
Frigus glaciale	Gelu (10.)
Calorem adurentem	Uſtio (9)
Minoris ,	
Generalis	84. Tenuitas.
Specialis, producentis humorem	
Criticum, vel non lædentem	85. Reſolutus.
Morboſum,	
Vappidum	86. Aquoſus.
Corruptum	87. Colliquatus.
Acrem,	
Subpinguem	88. Ichor.
Salinum aquoſum . 89.	89. Lympha.

T I T U L U S . I I I .

QUALITATIS SENSIBUS DETEGENDÆ.

Generalis ſenſus detegit,	
Calorem	90. Calidus.
Frigiditatem	91. Frigidus.
Læſionem nullam in humorib. virib.	
Donatis	92. Mitis.
Privatis	93. Vappa.
Dolorem, ex materia	94. Acrimonia.
Salina,	
Salfa	95. Salfa.
Acida	96. Acida.
Nitroſa	97. Nitroſa.
Urinofa	98. Alcalina.
Pingui præbente	
Saporem deteſtabilem & ardorem	99. Rancor.
Fœtorem	100. Putor.
Terreſtri	101. Auſteritas.
Particularis ſenſus detegit,	
Viſu,	
Colorem,	102. Color.
Album	103. Albor.
Pallidum	104. Pallor.
Nigrum	105. Nigror.
Rubrum	106. Rubor.
Lividum	107. Livor.
	Flavum.

Flavum.	108. Flavedo.
Bullas aereas.	109. Spuma.
Miscelam,	
Æqualem.	110. Æqualis.
Inæqualem.	111. Inæqualis.
Olfaetu fœtorem.	112. Fœtor.

T I T U L U S I V .

L O G I A L I E N I .

Humorum,	
Generalium,	
Subsistentium.	113. Error loci.
Collectorum.	114. Collectio.
Effusorum.	115. Effusio.
Particularium.	
Sanguinis.	116. Ecchymosis.
Bilis.	117. Icterus.
Aeris.	118. Empneumat.
Materiæ morbi.	119. Metastasis.

T I T U L U S V .

N A T U R Æ M U T A T Æ .

Generalis,	120. Metamorphosis.
Emendabilis,	
Varius.	121. Cacochymia.
Post menses subsistentes.	122. Chlorosis.
Cum speciali acrimonia.	123. Scorbutus.
Offium mollitudinem & deformi-	
tatem inducens.	124. Rhachitis.
Constans.	125. Corruptio.

T I T U L U S V I .

H U M O R E S M O R B O S I G E N E R A L E S .

Alieni, ex	
Præparatione	
Perfecta.	126. Coctus.

Imper-

Imperfecta	127. Crudus.
Natura	
Benigna	128. Benignus.
Maligna	129. Malignus.
Colore distinguendi,	
Flavo	130. Biliosus.
Albo	131. Pus.
Nigro, per	
Corruptionem vel concret.	132. Melancholia.
Mortificationem	133. Sphacelus.

L I B E R III.

GENERALES ACTIONUM MORBI.

T I T U L U S I.

S E N S U S M O R B O S U S.

Partis

Sentientis generalis	
Simplex	
Major & molestus,	134. Dolor.
Febre ut plurimum carens, . .	
Ligamentis & carni infestus.	135. Arthritis.
Nervos afficiens	136. Catarrhus.
Febrem excitans,	
Per Paroxysmos increfcens.	137. Podagra.
Continuo & diu infestans.	138. Rheumatismus.
Ad fricandum vel scalpendum in-	
stigans.	139. Pruritus.
Minor vel exstinctus, in parte	
Sentiente non dolente. . . .	140. Stupor.
Dolente antea.	141. Anodina.
Compositus	
Major cum reliquis actionibus con-	
spirans.	142. Consensus.
Exstinctus cum	
Motus voluntarii actione abolita,	
Membris laxis simul.	143. Apoplexia.
Membris subrigidis, flexibilib.	144. Catoche.
Reliquis actionibus exstinctis,	
Ut plurimum reviviscens. . . .	145. Syncope.

Nunquam reviviscens in	
Membro toto	146. Sphacelus.
Membri superficie	147. Elchara
Specialis actionis, molestus	148. Anxietas
Encephali, præbens	
Dormientibus sensum ponderis	
incumbentis	149. Incubus
Somni privationem	150. Agrypnia
Cupiditatem majorem	151. Somnolentia
Oppressionem vix superabilem . .	152. Sopor
Mentis aberrationem, in	
Dormientibus solis	153. Insomnium
Dormientibus & vigilantibus . .	154. Delirium
Cum febre continua acuta	155. Phrenitis

T I T U L U S I I .

M O T U S S O L I D O R U M M O R B O S U S .

Major	
Ordinatus,	156. Motus major
Vibrans valide, producus	157. Pulsatio
Calorem nimium, &	158. Calor, Ardor
Lentorem	159. Inflammatio
Ichorem	160. Erysipelas
Inordinatus, vehemens, varius, . . .	161. Convulsio
Cum sensuum extinctione	162. Epilepsia
Minor, in	163. Motus minor
Organis omnibus,	
Virium defectu productus	164. Debilitas
Post sublatum morbum	165. Convalescentia
Frigoris sensum inducens	166. Frigiditas
Organo animali	
Post toleratos labores	167. Lassitudo
Sensim natus	168. Paresis
Exstinctus	169. Paralyfis
Alienus, qui est	
Voluntarius aliquomodo in	
Decumbentibus solis	170. Decubitus
Situ corporis quovis	171. Inquietudo
Involuntarius	
Validior,	
Palpans	172. Palpitatio

Inor-

Inordinatus in	
Partibus variis.	173. Mobilitas.
Ventre præcipue,	
Virorum.	174. Hypochondriaca.
Feminarum.	175. Hysterica.
Cum frigoris sensu.	176. Horror, Rigor.
Debilior,	
Vacillans.	177. Tremor, Vacill.
Cum fornicatione vel punct.	Torpor.
Varius in motu vitali.	178. Pulsus morbosus.

T I T U L U S III.

FLUXUS HUMORUM MORBOSUS.

Observatur ille, in	
Circumductione,	
Majore.	180. Circulatio major.
Minore.	181. Circulat. minor.
Extincta.	182. Stagnatio.
Reditu per	
Venas.	183. Refluxus impeditus.
Absorbentia,	
Minore & impedito.	184. Absorptio defic.
Aucto & nimio.	185. Absorptio major.
Emissione, per emissaria,	
Naturalia,	
Generalia.	186. Evacuatio morbosa.
Cutanea,	
Invisibili.	187. Perspirat. morb.
Visibili.	188. Sudor.
Uropœa.	189. Urina morbosa.
Morbosa vel artificialia.	190. Hæmorrhagia.

T I T U L U S IV.

ACTIONS FEBRILES.

Febris nominata, ex.	191. Febris.
Paroxysmo,	
Unico perseverante,	
Non ultra xxiv horas.	192. Ephemera.
Ad duos tresve dies.	193. Synochus.

Ad dies VII vel ultra. . . .	194. Continua.
Multiplici redeunte,	
Periodico,	
Simplici, inter paroxismos, exhibente	
Apyrexiam.	195. Intermittens.
Singulis diebus.	196. Quotidiana.
Alterno die.	197. Tertianæ.
Duobus diebus liberis. . . .	198. Quartana.
Levamen sine apyrexia.	199. Remittens.
Alterno die.	200. Tritæophyes.
Complicato.	201. Semitertiana.
Duplicato.	202. Duplicata.
Vago,	203. Erratica.
Duratione, per	
Breve tempus cum vehementia. . .	204. Acuta.
Longum tempus quasi latens. . . .	205. Chronica, Lenta.
Phænomeno speciali in cute, cum	
Pustulis	
Purulentis.	206. Variolæ.
Raro suppurantibus.	207. Exanthemata.
Maculis	
Rubris	
Minoribus.	208. Morbilli.
Latoribus.	209. Scarlatina.
Lividis, nigris, vel flavis.	210. Petechialis.
Morbo novo superveniente. . . .	211. Symptoma.
Generali,	
Calore nimio,	
Ardente sicco.	212. Ardens.
Acri molesto.	213. Typhos.
Frigore majore perseverante. . .	214. Algida.
Caloris frigorisque vicissitudine. . .	215. Epialos.
Fallaci lenitate.	216. Leipyria.
Horrore frequenti.	217. Phricodes.
Emaciatione summa.	218. Hæctica.
Anxietate & fastidio.	219. Afodes.
Evacuatione nimia	
Humoris tenuis corrupti. . . .	220. Colliquativa.
Sudoris	
Calidi.	221. Hydropyretos.
Frigidi colliquativi. . . .	222. Helodes.
Animi deliquio.	223. Syncopalis.
Delirio.	Paraphrenitis.
Particulari,	
Cephalalgia & Cardialgia. . .	224. Hungarica.

Alvi fluxu cum torminibus. . . .	225. Dysenterica.
Vomitu & conatu vomendi. . . .	226. Emetica.
Siti nimia perseverante.	227. Siticulosa.
Causa morbosa,	228. Symptomatica.
Generali, in humore	
Cacochymico (121)	229. Cacochymica.
Biliofo (130)	230. Biliosa.
Lymphatico acri (89)	231. Lymphatica.
Scorbutico (123)	232. Scorbutica.
Purulento (131)	233. Purulenta.
Putrido (100)	234. Putrida.
Maligno (129)	235. Maligna.
Particulari.	236. Topica.

L I B E R IV.

A L I E N A M O R B O S A .

T I T U L U S I .

M O R T U A M O R B O S A .

Solida	237. Calculus.
Liquida.	238. Flatus.

T I T U L U S II.

V I V E N T I A M O R B O S A .

Motu suo & morfu morbum infe-	
rentia.	239. Infecta.

L I B E R V.

C A U S Æ M O R B U M I N F E R E N T E S .

T I T U L U S I .

I N T E R N Æ M O R B U M G E N E R A N T E S .

Internæ causæ producunt morbum,
Generatione, ex

Similis labe in parentibus	240. Hereditarius.
Causis ante nativitatem	241. Conatus.
Corporis incremento & decremento	242. Ætas.
Vitali actione, in	
Animi	
Exercitatione	243. Animi actio.
Passione	244. Animi pathem.
Animali motu,	
Majore	245. Exercitium.
Minore	246. Quies.
Somno,	
Nimio & turbato	247. Somnus.
Impedito & minore	248. Vigilia.
Speciali corporis	
Diathefi,	249. Natura.
Paucorum hominum	250. Idiosyncrasia.
Multorum hominum	251. Temperament.
Sensum comparata	252. Consuetudo.
Evacuatione,	
Minuta & prohibita	253. Retenta.
Nimia	254. Excreta.
Spontanea mutatione, invertente,	255. Anatomica.
Solida & liquida	Corruptio. (125)
Humores producente,	
Oleum foetidum & alcali vo-	
latile	Putredo. (100)
Spiritus ardentem vel acidum	256. Fermentatio.
Specialem virtutem in mistis	
extinctam	257. Effervescentia.
Descensum in partibus gravio-	
ribus	258. Præcipitatio.
Cohærentiam naturalem mino-	
rem	259. Maceratio.
Concretionem inter partes	
novam	260. Crystallisatio.

T I T U L U S II.

EXTERNÆ MORBUM PRODUCENTES.

Physica manifesta actione agentes,	261. Mechanica.
Concussione generali	262. Vectio.
Agitatione particulari	263. Sculptura.
Quantitate nocentes.	

Majore.	264. Abundantia.
Minore.	265. Defectus.
Qualitate damnum inferentes,	
Manifesta, in	
Calore.	266. Calida.
Frigore.	267. Frigida.
Humiditate.	268. Humida.
Siccitate.	269. Sicca.
Lata, ut plurimum, in	
Aere vario.	270. Aer.
Temporis variatione.	271. Tempus anni.
Materia inficiente.	272. Contagium.
Volatili, producente morbum,	
Eodem semper loco.	273. Endemius.
Vario loco & tempore,	
Paucos interficiente.	274. Epidemius.
Multos necante.	275. Pestis.
Fixa, ut plurimum propagata,	
Concubitu.	276. Venerea lues.
Morsu.	277. Hydrophobia.
Ictu.	278. Tarantismus.
Abusu inductæ.	279. Abusus.
Munientium.	280. Integumenta.
Nutritionis.	281. Nutrientia.
Curationis.	282. Medicamenta.
Veneni.	283. Venena.
Magiæ.	284. Magia.

MORBORUM SERIES

IN PARTE SECUNDA.

LIBER I.

CAPITIS MORBI.

285. Generales morbi caput infestantes.	295. Sternutatio.
286. Cephalalgia.	296. Odontalgia.
287. Carebaria.	297. Aphtæ.
288. Hydrocephalon.	298. Linguae morbi.
289. Gravedo.	299. Manducationis morbi.
290. Faciei morbi.	300. Sitis morbofa.
291. Ophthalmia.	301. Sapor alienus.
292. Cæciras.	302. Encephali humoris morbi.
293. Vertigo.	303. Salivæ morbi.
294. Otalgia.	304. Muci morbi.
	305. Ceruminis morbi.

LIBER II.

COLLI MORBI.

306. Generales colli morbi.	314. Vocis morbi.
307. Faucium morbi.	315. Angina.
308. Uvulæ morbi.	316. Bronchocele.
309. Tonsillarum morbi.	317. Raucedo.
310. Laringis morbi.	318. Screatus.
311. Pharyngis morbi.	319. Tuffis.
312. Oesophagi morbi.	320. Sputum.
313. Deglutitionis morbi.	

LIBER III.

PECTORIS MORBI.

321. Generales pectoris morbi.	323. Lactis morbi.
322. Mammarum morbi.	324. Pulmonum morbi.
	325. Cor.

325. Cordis & Pericardii morbi.	332. Suffocatio.
326. Pleuræ morbi.	333. Singultus.
327. Mediastini morbi.	334. Hæmoptysis.
328. Diaphragmat. morbi.	335. Pleuritis.
329. Respiratio morbofa.	336. Peripneumonia.
330. Dispnoea.	337. Empyema.
331. Asthma.	338. Hydrothorax.

L I B E R IV.

V E N T R I S M O R B I.

T I T U L U S I.

V E N T R I S M O R B I E X T E R N I.

339. Generales ventris & Viscerum morbi.	347. Nephritis.
340. Abdominis morbi.	348. Spina bifida.
341. Ascites.	349. Coxæ dolor.
342. Tympanites.	350. Inguinum morbi.
343. Umbilici morbi.	351. Bubo.
344. Hypochondriorum morbi.	352. Ani morbi.
345. Lumborum morbi.	353. Hæmorrhoides.
346. Lumbago.	354. Perinæi morbi.

T I T U L U S II.

C H Y L I F I C A T I O N I S M O R B I.

355. Ventriculi morbi.	369. Intestinorum morbi.
356. Anorexia.	370. Mesenterii morbi.
357. Pseudorexia.	371. Pancreatis morbi.
358. Satietas.	372. Omenti morbi.
359. Fastidium.	373. Chyliferorum morbi.
360. Nausea.	374. Chylus morbosus.
361. Dyspepsia.	375. Cacochylia.
362. Cardialgia.	376. Alvi excrementa varia.
363. Soda.	377. Meconium.
364. Ruetus.	378. Alvus adstricta.
365. Vomitus.	379. Diarrhœa.
366. Vomitu rejecta.	380. Dysenteria.
367. Vomitus cruentus.	381. Hepaticus fluxus.
368. Eruetatio.	382. Lienteria.

383. Cœ-

383. Cœliaca.	388. Colica, seu Tormina.
384. Volvulus.	389. Borborygmus.
385. Cholera.	390. Crepitus.
386. Hypercatharsis.	391. Intestinorum vermes.
387. Tenesmus.	<i>Hæmorrhoides</i> , S. 353.

TITULUS III.

CHOLEPOIESIS MORBOSA.

392. Lienis morbi.	397. Bilis morbofa.
393. Portarum morbi.	398. Calculus bilis.
394. Hepatis morbi.	<i>Omenti morbi</i> , S. 372.
395. Hepatis.	<i>Icterus</i> , S. 117.
396. Vesicæ felleæ morbi.	<i>Melancholia</i> , S. 132.

TITULUS IV.

DIURESIS MORBOSA.

399. Urinæ organorum morbi.	405. Diabetes.
400. Renum morbi.	406. Mictus cruentus.
401. Ureterum morbi.	407. Dysuria.
402. Vesicæ morbi.	408. Stranguria.
403. Uretræ morbi.	409. Ischuria.
404. Incontinentia urinæ.	<i>Urina morbofa</i> , S. 189.

LIBER V.

GENERATIONIS MORBI.

TITULUS I.

GENITALIUM VIRORUM MORBI.

410. Penis morbi.	414. Vesicularum morbi.
411. Prostatarum morbi.	415. Semen morbosum.
412. Scroti morbi.	416. Gonorrhœa.
413. Testium morbi.	417. Impotentia.

TITULUS II.

GENITALIUM FEMINARUM MORBI.

- 418. Muliebrium morbi.
- 419. Vaginæ morbi.
- 420. Uteri morbi.
- 421. Tubarum morbi.
- 422. Ovariorum morbi.
- 423. Menstrua purgatio.

- 424. Mensium profluvium.
- 425. Mensium suppressio.
- 426. Leucorrhœa.
- 427. Hysteromania.
- 428. Sterilitas.

TITULUS III.

EMBRYOLOGIA.

- 429. Gravidarum morbi.
- 430. Fœtus morbi.
- 431. Placentæ morbi.
- 432. Umbilicalis funiculi morbi.
- 433. Partus naturalis.
- 434. Puerperium.
- 435. Lochia.

- 436. Lochior. profluvium.
- 437. Lochiorum suppressio.
- 438. Dystocia.
- 439. Abortus.
- 440. Mola.
- 441. Infanticidium.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, e Approvazione del P. F. *Paolo Tommaso Manuelli* Inquisitor Generale del Santo Uffizio di *Venezia* nel Libro intitolato: *Joannis de Gorter Medicinæ Doctoris Praxis Medicæ Systema, Tomus Primus, & Secundus de Morbis Generalibus, & Particularibus* non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Gio: Manfrè Stampatore di Venezia*, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 5. Giugno 1751.

(
(Gio: Querini Proc. Rifor.
(Daniel Bragadin Cav. Proc. Rifor.

Registrato in lib. a cart. 7. al num. 72.

Michel Angelo Marino Segr.

Adi 3. Luglio 1751.

Registrato nel Magistr. Eccellentissimo degli Esecutori contro la Bestemmia.

Alvise Legrenzi Segr.

P R O Æ M I U M.

I. Medico exigunt omnes sani, ut præbeat regulas, quibus conservatur sanitas, seu præveniuntur morbi; ægrotantes autem, ut morbo medeatur, vel si fieri non possit, ut ejus progressum arceat, aut eum toleratu faciliorem reddat.

II. Fieri autem hoc nequit, nisi cognoscatur morbus, ejusque causa, & dein quali methodo & quibus auxiliis cognitus morbus curari debet. Nullus ergo nisi instructus anatomicis, chemicis, physicis, legibus specialibus corporis viventis, valet eruere morborum causas; sed ut curet, insuper scire oportet specialem methodum medendi, auxilia & medicamentorum vires, quibus prævenire, curare, & palliare potest propositum morbum. Inde nequæ sola theoria & cognitio morborum, neque sola empirica curatio sufficit, sed utraque ad medendum jungenda sunt. Partem theoreticam suppono cognitam in hoc systemate, utpote satis ab aliis expositam: quæ vero pertinent ad morbi, ejusque causarum, effectuum & curationis cognitionem, hoc loco tradenda sunt.

III. Antequam adtingamus specialis morbi doctrinam; scire juvat, quæ generalia in morbis sunt præscienda: hæc vero præbent differentias morborum ad se invicem, vel complectuntur quædam specialia in eodem morbo.

IV. Generales Differentiæ petuntur 1. Ex phænomenis, ut Calidus (158); Frigidus (267); Ardens (212); Horrificus (176, 217); Convulsivus (161).

2. Ex Causa, ut Hereditarius (240); Connatus (241); Contagiosus (272); Endemicus (273); Epidemicus (274); Venenatus (283).

3. Ex Humoribus morbofis, Colliquativus (87); Putridus (100, 234); Sanguineus (55); Biliosus (130, 230); Pituitosus (74); Melancholicus (132); Purulentus (131, 233).

4. Ex aliis Morbis, Inflammatorius (159); Erysipelatosus (160); Hæcticus (218); Febrilis (191); Cancrosum.

5. Ex Morborum Natura censetur Magnus vel Parvus; Vehemens vel Lenis; Facilis vel Difficilis; Benignus vel Malignus; Sanabilis vel Insanabilis; Salutaris vel Periculosus; Securus vel Lethalis & Extremus.

6. Ex Morborum Variatione est Constans vel Inconstans; Periodicus vel Vagus; Stationarius, Sporadicus vel Intercurrens; Continuus, Intermittens, Remittens, vel Recidivans.

7. Ex Duratione, generatur Vetustus aut Recens; Antiquus vel Novus; Brevis aut Longus & Pertinax.

8. Ex Inventione est Apertus, vel Latens; Obscurus vel Manifestus; Cognitus vel Incognitus; Externus aut Internus.

9. Ex Compositione nascitur Simplex vel Compositus; Primarius vel Secundarius; Idiopathicus, vel Sympathicus; Purus vel Impurus; Essentialis vel Symptomaticus; Legitimus vel Illegitimus; Verus vel Anomalous.

Omnia autem illorum morborum genera distinguunt in Acutos & Chronicos.

V. Morbus vehemens, febrilis, generalis vel particularis, cum aucta circulatione, unico paroxysmo periodum, non ultra 24. vel ad summum 40. dies durantem, sine apyrexia, absolvens, Acutus vocatur.

1. Ab hoc separari potest Ephemera, quæ non est vehemens; & Apoplexia, quæ febre carere potest: quare Brevis & Acutus differt.

2. Acuti distinguuntur ex duratione, nam Acutissimi sunt, qui intra 4. vel 7. dies desinunt; diutius durantes Acuti absolute dicuntur, modo 40. dies non excedant.

3. Regulariter Acuti 1. sunt Inflammatorii & febres continuæ, in quibus tempora critica observantur, nisi transeant in Corruptelam. 2. Erisipelatosi. 3. Putridi. 4. Maligni, qui omnes certum ordinem non servant.

4. Speciales effectus ex aucto motu vitali & citatis morbis sunt desumendi.

5. Curatio generalis in temperando impetu plerumque locanda; aut ex propria curatione specierum, quæ ad acutos veros referuntur, deducenda.

VI. Omnes morbi sive mites, sive vehementes sunt, cum vel sine febre, ultra quadraginta dies durantes, Chronici dicuntur.

1. Generantur illi statim ab initio si morbi materia viribus vitæ subigi & expelli nequeat, aut quando vis vitæ non intendatur ad subigendum & expellendum. Vel generantur post Morbos Acutos ex relicta materia, vel inducta mutatione, quæ cum morbo acuto non cessat.

2. Quia sponte raro desinunt, sed recta medendi methodo & aptis auxiliis sunt tollendi, majore industria opus in curatione, quam quæ in Acutis adhibetur. Infinitæ species horum admodum diversam curationem exigunt: ut plurimum tamen corporis exercitatio, medicamenta moventia, calefacientia, roborantia, & antiseptica calida sunt adhibenda, dum simul servatur alvus laxior, & corpus perspirabile.

VII. Generalia in morbis pertinent ad eorum Causas, Effectus, Signa, Præfagia, Exitus, & Curationem.

VIII. Res simplex vel composita, quæ in corpore vivente morbum producit, Causa vocatur.

1. Hæc si sensibus vel ratione detegi potest, Manifesta & Aperta dicitur: sed in vel extra corpus latens Abdita vocatur.

2. In corpore autem hærens, plerumque latens, sola non inferens morbum, sine qua tamen alia accedens causa non produxisset morbum, Proegumena appellatur seu Prædisponens.

3. Quæ vero causæ solæ accedentes morbum pariunt, cum vel sine prædisponente, hæc Procatasticæ audiunt.

4. Hæc etiam accedentes dicuntur Externæ, sed in corpore natæ Internæ.

5. Omnes hæc Causæ congregatæ immediate morbum producentes constituunt Causam Proximam; quæ vero recedunt relicto morbo; hæc Remotæ dicuntur.

6. Causæ hæc omnes agunt in partes firmas aut fluentes, vel in actiones generales aut particulares.

IX. Quæ immediate ex morbi causa producuntur, aut mediate, quia hærent in corpore vivente, illa dicuntur Morbi Effectus. Inde varii nascuntur Effectus.

1. In morbis ex diversis causis natis. 2. Ex causa eadem agente in variis partibus, humoribus & functionibus. 3. Ex vario statu, idiosynrasia, temperamen-

to,

to, consuetudine . 4. Ex morbo alio prægresso, accedente novo . 5. Ex consensu, metastasi, metamorphosi . 6. Ex adhibita diætâ, regimine, methodo medendi, & variis auxiliis.

X. Omnia a Medico detecta, ab ægro vel aliis communicata, indicantia aliud quid in corpore latitare, Signa vocantur, & horum doctrina Semeiologia.

1. Petuntur Signa 1. ex antecedentis causæ cognitione; 2. ex præsentibus phænomenis, seu effectibus; 3. ex natura rei; 4. ex adhibitis auxiliis cum vel sine effectû; 5. denique ex his omnibus conjunctis.

2. Quæ perpetuo adsunt cum morbo constanti, vel morbum mutabilem semper concomitantur, dicuntur Characteristica & Pathognomica: quæ autem adesse & abesse possunt, atque notantia cœtionem, cruditatem, bonum & malum exitum, crisin, acrisiam, recidivam & reliqua, Synedrevonta dicuntur.

3. Quædam ex his signis cum morbo incipiunt & postea evanescunt; alia vero postea veniunt, quando dicuntur Epiphænomena si ex natura morbi oriuntur, alias vocantur Epigenomena.

4. Quæ signa præsentem statum declarant Diagnostica; futurum Prognostica; præterita in memoriam revocant, Anamnæstica vocant.

XI. Aliquid verbis vel scriptis ex morbo vaticinari Prædictio & Prognosis dicitur.

1. Prædicendi fons consistit in vera cognitione effectuum morbi, qui aliquam mutationem subit: hanc autem mutationem proferre, antequam fuit nata, est prælagire, quod non nisi a docto fieri potest.

2. In morbis igitur, qui certam mutationem suis temporibus proferunt, ut acuti inflammatorii, & in paroxysmis febres quartanæ, certa fieri potest prædictio, si per anomalam medelam vel diætam non turbetur naturalis ordo.

3. In morbis vero, qui incertum exitum habent, quibusque sine ordine adhibentur auxilia, illi semper incertam præbent prædictionem.

4. Prædicimus salutem, interitum, transitum in alium morbum, incrementum, decrementum, recidivam, crisin & multa alia propriis locis tradenda.

XII. Omnes morbi aliquem semper habent Exitum seu Eventum . 1. In Sanitatem, si vis vitæ vel medicamenti valeat morbi materiem ita subigere aut expellere, ut nullam læsionem amplius inferre possit. 2. In Alium morbum ex relicta & mutata morbi causa, quando refertur ad metastasin vel metamorphosin . 3. In Mortem quando tanta destructio aut inversio fuit inducta, ut actio vitalis amplius subsistere nequeat.

XIII. Curationis nomine tria intelligunt Medici . 1. Veram scientiam conservandi sanitatem & præveniendi morbos, quæ Præservatoria dicitur . 2. Cognitionem eorum, quæ morbum tollere valent, quæ Curatoria vocatur . 3. Intellectum auxiliorum, quæ morbi incurabilis progressum sistunt, & toleratu faciliorem reddunt, hanc partem vocant Palliativam.

1. Præservatoria curatio exigit 1. Cognitionem specialis naturæ, status, idiosyncrasie, temperamenti . 2. Auxiliorum & medicamentorum, quibus morbus futurus evitari poterit.

2. In Curatoria autem curatione, 1. requiritur vera cognitio morbi, ejusque mutationis . 2. Quomodo formatur Indicans, Indicatio & Indicatum, & an multa Coindicant, vel Contraindicant . 3. Qualis Methodus medendi sit adhibenda, Rationalis, Methodica, Empirica vel Conjecturalis . 4. Auxiliorum cognitio, quæ distinguuntur in Diæterica, Pharmaceutica & Chirurgica.

3. Palliativa nonquam nisi in morbis incurabilibus adhibenda, per auxilia cognita in cognito illo morbo, quæ morbi progressum sistunt, & tolerabilem reddunt.

XIV. Ad cognoscendum, prælagiendum, evitandum & curandum morbum, juvat ejus distinguere Tempora.

1. In homine perfecte sano morbum exspectamus 1. A causis mechanicis . 2. Abusu rerum non naturalium . 3. Ætate varia . 4. Specifica diathesi , quæ causa proegumena vocatur . 5. Mutatione inducta motu , calore & similibus . 6. Hereditaria labe . Præservatoria curatio in his sedulo observanda . Morbus autem futurus in homine , alio morbo laborante , ad metamorphosin pertinet .

2. Statim ac morbus agere incipit , ejus dicitur Principium , quo tempore morbi materia mobilis in speciali parte hærens est educenda ; bonis autem mista relinquenda ; conducit sæpe minuere copiam hæmorrhagia vel phlebotomia .

3. Vis vitæ a morbi materia ulterius instigata , sensim validiora & plura inducit symptomata : si cum his sensim apparere incipiunt critica signa , curationis spes est : his non apparentibus periculum minatur , maxime in acutis . Increscens morbus alieno tempore semper malum portendit .

4. Morbus autem ad summum vigorem si pervenerit , ejus dicitur Status , qui magis in Acutis , quam Chronicis observatur ; hoc tempore , nova non accedunt symptomata , sed natura molitur Crisin bonam vel malam , aut morbus transit in Corruptelam .

5. Post morbi statum sensim subigitur & expellitur morbi materia . Decrescit quoque morbi Vigor si sanitas instat : si vero hoc tempore Symptomata persistant aut increcant , periculum imminet .

6. Tandem subacta & expulsa morbi materia , Finis habetur morbi . Hic si perfectus fuerit , brevi tempore redit quoque pristina sanitas .

7. Post omnem ablatam materiem semper tamen relinquitur quædam Debilitas , sensim superanda . Sed post finem imperfectum multa relinquuntur priore morbo interdum pejora , in solidis destructis , humoribus exhaustis & degeneratis , actionibus debilitatis & turbatis , quæ tunc ut speciales morbi curanda sunt .

8. Quid autem in singulis sit agendum , quoniam hæc tempora in variis morbis , variam exigunt curationem , hoc loco tradi nequit .

XV. In acutis , febre continua & inflammatoria , observantur Dies Indicatorii seu Critici , 7. 14. 21. 27. 34. & 40. Indices seu Indicantes 4. 11. 17. 24. Intercedentes seu Intercalares , 3. 5. 9. 13. 15. 19. Vacui seu Medicinales , 6. 8. 10. 12. 16. 18. In acutis autem putridis , erysipelatosis , malignis , aut mutato regimine , ordo hic non observatur . In Regionibus calidioribus magis quam frigidioribus detegitur . In Chronicis ordo incertus est . Unde constat quod Dies impares præferantur paribus , & patet quo die molienda sit evacuatio artificialis , & exspectanda critica evacuatio .

XVI. Multa specialia in morbis observantur , quæ scitu necessaria sunt ad cognoscendum , præfagiendum & curandum .

XVII. Ut aliis in rebus naturalibus & mutabilibus , ita etiam in morbis sunt mutationes ; hæc 1. si morbo sunt naturales & consuetæ dicuntur fieri ex Ratione . 2. Si vero quædam alia nascuntur symptomata , vel quia vis vitæ deficit , vel alia morbi causa latet , vel præpostera fuit adhibita diæta aut medicina medico infcio , illa producta dicuntur fieri Præter rationem . 3. Quæ ex Ratione sunt de his judicium ferri potest : sed quæ sine ratione sunt , timenda sunt nisi veniant ex aliena adhibita curatione . 4. Naturalis ordo nunquam turbandus si vis vitæ prævaleat : auxilia ex ratione adhibita non temere mutanda .

XVIII. Qui morbi ultra solitum tempus ægrum detinent , Longi dicuntur : qui vero ex sua natura diu persistunt , ad Chronicos referuntur .

Protrahitur morbus . 1. Virium debilitate , quod conjicimus & ingravescente ætate , frigiditate corporis , evacuatione copiosiore prægressa , morbi inconstantia , lassitudine , valetudine adversa , urina alba crassa cruda , coctionis signis sero venientibus . 2. Pertinacia materiæ , quod deducimus ex urina pellucida , colorata , cruda , spumosa , sedimento mucoso , farinoso , sputo tenaci , evacuatione ichorosa , putrida . 3. Retentione materiæ , quod judicamus ex acrisia , epiphenomenis , sudatiunculis , tempore autumnali vel hyemali , tempestate pluviosa minore

nore corporis extenuatione, quam ratio morbi exigit, caloris frigorisque vicissitudine. 4. Multitudine materiæ, quod conjicimus, ex magnitudine & vehementia morbi, nutrimenti abundantia, corporis insolita intumescencia. 5. Depositione materiæ ad aliquam partem, quod scimus ex novo in quadam parte nato dolore, abscessu, bubone, tuberculo. 6. Mala materiæ metamorphosi (120).

Morbus ita præter naturam prolongatus vires exhaurit, solida laxat, cachexiam, cruditatem, scorbutum, phthisin nervosam, & multa alia mala inducit.

In pertinaci hac morbi resistentia, semper respiciendum, ut curemus ad causas protrahentes; sæpe juvat dato purgante turbare ordinem, & liberare primas vias a sarcina.

XIX. Morbum minori temporis spatio finiturum ad salutem conjicimus ex vernali tempore; ætate puerili vel juvenili; pepasini maturis signis; paucis & mitissimis symptomatibus; urina cocta, sudore rorido, sputo libero, evacuatione calidi humoris: viribus vitæ prævalentibus. Sed ad Interitum judicamus ex causis & signis oppositis.

XX. In morbis facilis tolerantia, quæ dicitur Euphoria, quia notat nullas esse causas Anxietatis vel Doloris, sed bonam humorum pro ratione morbi indolem, semper bonum præfagium præbet, si non veniat ex Anodyna (141).

XXI. Inexplicabilis in morbis molestia ab anxietate & dolore distincta, quæ ægri coguntur perpetuo movere membra, Dyphoria vocatur.

Causæ omnes Anxietatem inducentes (148) Dyphoriam pariunt, ut & humores corrupti ad organa motus animalis applicati, sic morbi Acuti & febres in corruptelam abeuntes, malam metamorphosin facientes: morbi Chronici in colliquationem desinentes, Dyphoriam inferunt semper mali ominis.

Etiamsi obstinatum quietem vix adsequendam præcipiant auctores, illa nec minuit nec curat Dyphoriam, sed curatio ex anxietate (148) repetenda, & in antisepticiis quærenda.

XXII. Morbi materia, neque viribus vitæ, neque maceratione, neque virtute medicamentorum ad bonam evacuationem subeundam, adsimulata, vocatur Cruda.

In morborum acutorum & febrium principio, & incremento, semper præfens & nihil mali portendit, aliis temporibus malum præfagium præbet. In Chronicis omni fere tempore habetur, & raro ad maturitatem venit. Materia inflammatoria, purulenta, & febrilis coctionis capax; biliosa, melancholica, putrida, coctionis incapax est.

In corpore hærens augeat sensim symptomata; nullam præbet criticam evacuationem: vires minuit; horrorem inducit; urinam pellucidam tenuem, vel multis contentis saturam, vel turbidam præbet; exhibetque sputa tenacia, spumosa, atque emittit evacuationes serosas ichorosas. Quibus ejus præsentia etiam detegitur. Dein variam subit Metamorphosin (127), aut colligitur (114) alicubi, vel præbet Metastasin (119).

In primis viis seorsim hærens eliminanda, aliis humoribus mista ad maturitatem deducenda si coctionis sit capax, alias per conveniens organum vel artificialem aperturam sensim emittenda.

XXIII. Morbi materia Cruda, motu Vitali vel Automatico, vel virtute Medicamenti ita mutata, ut exhibeat materiem, cujus evacuatione morbus minui vel tolli potest, illa actio Pepasinus vocatur.

Causa concoquens est Actio vitalis moderata, quæ adjuvatur, moderato calore, loco clauso, justo tempore, in humore, qui coctionis est capax.

Coctio constans, perfecta, & satis cita bona. Imperfecta, inconstans, mala est.

Sensim debito tempore morbi in evacuatis humoribus quoddam crassamentum generatur, & indicia puris conspiciuntur cum virium levamine, & diminutione symptomatum, quando vis vitæ morbi materiem concoquit.

Hæc dum fiunt, nullis auxiliis mutatio est inducenda, sed absoluto Pepasmo, confecta materia est educenda.

XXIV. Mutationes emiſſis humoribus 1. ex Pepasmo inductæ, 2. Symptomata & phænomena in ægotante ex Pepasmi actione nata, 3. Denique evacuatio deinceps facta, vocatur a Medicis Crisis, ea autem si non fiat Acrisiam vocant.

Crisin distinguunt in Bonam seu Eufemos & Malam seu Afemos; Perfectam & Imperfectam; Constantem & Inconstantem; Exiguam & Copiosam; Sensibilem & Insensibilem; Simplicem & Compositam.

Morbi materia, copia, vel indole vim vitæ exagitans, quasdam inducit mutatas actiones, quæ dicuntur Perturbationes criticæ, & Critica signa, quæ sunt Præſagientia vel Concomitantia.

Tandem vis vitæ expellere incipit materiem, quando vocatur Evacuatio critica, certo tempore, quod dicitur Criticum, si prævaleat; sed succumbens omni die anomala symptomata infert. Hanc evacuationem molitur per hæmorrhagiam, alvi fluxum, sudorem, vomitum, urinam, menstruationem, sputum, salivationem, ulcus, abscessum, pustulas, maculas, crustas, aphthas, extremorum dolores, parotides, vel aliam metastasin.

Ex varia natura 1. Materiæ, 2. Adhibito regimine & medela. 3. Evacuazione varia, 4. In varia specie Crisios, multæ differentiæ in Crisibus observantur.

Bona Crisis permittenda & moderanda, mala emendanda, & cohibenda, suppressa provocanda, quod in variis speciebus & morbis diversis auxiliis absolvitur.

XXV. Morbi tempus in quo graviora vel copiosiora habentur phænomena Paroxysmus vocatur.

In morbis 1. qui unica accessione desinunt, totus ille decursus Paroxysmus vocatur; in his, si symptomata ingravescent Exacerbatio, si renovantur Recidiva dicitur. 2. In morbis, qui ex sua natura variis temporibus increſcunt, leniuntur, aut cessant agere, tempora exacerbationis vocantur Paroxysmi, qui sunt Periodici, Vagi, Constantes, Inconstantes, Anticipantes, Postponentes, Remittentes, Intermittentes, Simples, Compositi, Reduplicati, Frequentes, Rari, Longi, Breves, Magni, Parvi, Lenes, Vehementes, Increſcentes, Decreſcentes. Interdum etiam generalis Paroxysmus quasi ex brevioribus compositus videtur. Ex his omnibus varia deducuntur diagnostica, præſagia, & curationes.

In morborum paroxysmis quoad dietam & curationem, idem observandum, quod in morbi Temporibus præcipitur.

XXVI. Periodus in morbis accipitur ut totus morbi decursus, siue unico, siue multis paroxysmis absolvatur. Paroxysmi autem Periodici habentur, qui certo & firmo tempore redeunt, & opponuntur Vagis.

XXVII. Symptomatum diminutio, vel & perfecta oblatio in morbis, quorum tamen causa remanet, eorum dicitur Intermissio vel Induciæ, in febribus autem Apyrexia.

Hæc intermissio quibusdam est naturalis, qui per paroxysmos totam periodum absolvent, ut febres intermittentes. Aliis autem est irregularis, ut in Dolore, Anxietate, Epilepsia, Hysterica passione, Podagra, Scorbuto, Delirio, Melancholia. In morbis autem continuis, inflammatoriis, recidivam præſagire solet.

Hoc tempore adhibenda antidota ad extinguendam morbi materiem, aut adhibenda auxilia, quæ materiem præparant & expellunt.

XXVIII. Qui homo a morbo perfecte, uti videtur, liberatus, eodem postea vel simili morbo corripitur, is Recidivam pati censetur, quo distinguitur a Recrudescencia, Paroxysmo, Metamorphosi, Metastasi, & perfecta curatione.

Duæ inveniuntur species. 1. Si morbi materia ita fuerit subacta & utcumque expulsa, ut non amplius morbum formare possit, sed increſcente eadem causa morbum priori similem producat. 2. Si morbus perfecte curatus fuerit, remanentibus causis, quæ priorem morbi causam induxerant, ut vita intemperata, hydrops, calculi evacuatio.

Ut plurimum 1. redit morbus, cujus causa remota relinquitur, ut calculus, corruptio, convulsio, cruditas, melancholia, podagra, arthritis, iſterus, h  moptiſis, ſyncope, apoplexia, hydrops. 2. Cujus causa non facile viribus vitæ vel antidoto ſubigitur, ut venerea lues, quartana maxime autumnalis, febris epidemica, endemica & putrida. 3. Cujus morbi materia ſubacta ſed non evacuata fuit, ut in acutis, febribus continuis, inflammatoriis.

In morbis ex ſua natura non recidivantibus Recidivam promittimus. 1. Ex Acrifia. 2. Collectione ad aliquam partem. 3. Evacuatione ſuppreſſa. 4. Tempore morbi non critico. 5. Tempore anni autumnali. 6. Remanente poſt morbi ceſſationem, ſomno turbulento, agrypnia, anorexia, anxietate, dyspepſia, debilitate, longa valetudine, excrementis alienis, frigidity corporis, colore cachectico, urina alba tenui cruda, pulſu debili, multisque actionibus turbatis.

XXIX. Varia & valida ſymptomata ſtatim in morbi principio nata, Turbulentiam ſignificant. In morbi progreſſu inſolita venientia phænomena Turbationem denotant. Diæta aut Medicina ſuſceptum morbi ordinem mutans, cum morbum Turbare dicitur.

In morbi principio ſape ſignificat alvi fluxum vel hæmorrhagiam futuram, aut morbum validum. In progreſſu morbi interdum promittit criſin, interdum metamorphoſin malam. A Medicamentis inducta mala in regulari bono morbi curſu: interdum neceſſaria in pertinaci acrifia.

XXX. Qui morbus ſenſim leniora & pauciora induxit ſymptomata, ex improviſo alia nova vel graviora ſymptomata inferit, ille dicitur Exacerbare vel Recrudescere. Omnis Recrudesc  ntia mala & periculofa, atque cum Recidiva coincidit.

XXXI. Morbus in eadem ſede perſiſtens, ſed ſimul in ambitu latius ſerpens; vel materiem morbi per corpus dimittens, alias quoque partes ſimili labe inſiciens; vel denique per conſenſum in parte remota novum quaſi morbum generans, ille dicitur Propagationem facere. Si vero alium hominem inſicit, reſertur illa propagatio ad contagium (272).

Omnis Propagatio mala, & timenda, atque pro natura morbi & modi propagationis curanda.

XXXII. Inter morborum mutationes periculofiffima eſt Repulſio, dum morboſa materia ad cutim vel partes extremas delata, inde repellatur ad interiora & partes magis principes.

Generatur ut plurimum applicatione adſtringentium & frigidorum, qu   exitum & deſi  tionem cohibent; vel defectu virium, non valentium amplius noxios depellere humores.

Periculum ſemper imminet ex mala ad interiora metaſtaſi, ubi materia neque evacuari neque coqui poteſt, & ut ſignum magn   debilitatis.

Materia retropulſa epifpaſticis, veſicatoriis, calefacientibus, ad priora loca derivanda ſi fieri poſſit.

XXXIII. Maſſa concreta & cohærens in fluorem reda  ta Reſoluta dicitur. Illa non fit eodem modo in omnibus. Nam Pituitofa reſolvuntur motu & calore; Inflammatoria ſotu & calore artificiali moderato; ita etiam Sanguis effuſus concretus; Scirrhoſa mercurialibus; Strumofa gummiſ & refinofis; Cruda & craſſa, aucto motu vitali & animali; Concreti multi humores ſuperveniente ſpontanea colliquatione; Congelata, applicatione primo nivis; Combuſta ſotu humido & pingui, ſolvuntur.

XXXIV. Tranſit non raro morbus in Duritiem, quando ſtagnantes humores concreſcunt, coagulantur, aut amittunt partem tenuiorem per exſiccationem, vel expreſſionem tenuioris.

Ita partes indurata   amittunt uſum, comprimunt ſape & irritant vicina, diu perſiſtere ſolent ſine mutatione: ſi autem concretus humor ſolvitur, evaneſcit induratio ſine viſibili evacuatione; ſi autem liqueſcit, corrodere ſolet ambientia, & interdum reliquum corpus inquinat.

In principio pro natura concreti humoris solutio est facienda : si autem per-
sisterit diu , quia tunc semper transit in liquamen corruptum ; non facile ten-
tanda est resolutio , sed potius immobilis servanda pars indurata .

XXXV. Morbi certum & fixum ordinem mutationis & redeundi servantes
Constantes dicuntur .

Qui certum ordinem mutationis servant , uti acuti , febres , variolæ , notant
vim vitæ prævalere , qui nullam mutationem admittunt , Pertinaces dicuntur ,
& longitudinem præfagiunt : qui certo & fixo tempore redeunt , pertinaciam ,
& perseverationem causæ designant .

XXXVI. Vario modo agrotare , jam in melius , jam in pejus , frequentes &
sine ratione pari mutationes , nascuntur ex morbo prævalente supra vires vitæ ,
quare difficultatem promittit Inconstantia . Paroxysmi inconstantes minus perti-
nacem morbum præfagiunt quam constantes . Inconstantia autem in critica eva-
cuatione semper mala .

XXXVII. Frequens duorum morborum alternus reditus , ut fit in calore &
frigore corporis , morbi Vicissitudo dicta , nunquam bonum præfagium præbet :
nascitur plerumque illa , partim ex superante vi vitæ , partim ex vi morbi :
quare incertum exitum præfagit : & diu durans periculum portendit .

MORBORUM GENERALIUM SYSTEMA.

LIBER I.

GENERALES

SOLIDORUM MORBI.

TITULUS I.

NEXUS MORBI.

Nexus mutatur in cohesione atque integra solutione, quæ fit ex causa mechanica, atque externa & interna varia.

I. FRAGILITAS.

I. Inor potentia cohærendi in partibus mollibus, elasticis & rigidis, relative ad ætatem & sexum, quam ut ferre possint eum impetum, quem corpus ferre debet sine subsequente solutione, morbosa est Fragilitas.

II. Hæc inducitur, minuta vi attractrice inter partes, extincta glutinositate humoris nectentis, ablatione naturalis sustentaculi, extensione præternaturali: qualia interdum fiunt ex hæreditate, mala corporis formatione, & juvenilis corporis incremento.

III. Quia facile solvuntur partes, inde sequuntur effectus solutæ unitatis, effusi humoris, & turbatæ functionis inde provenientis, & quidem varii pro parte vel organo læso.

IV. Curatur per ablationem causarum, adductionem, sustentationem, roborantia, frequentem & moderatam exercitationem.

2. TENACITAS.

I. Major cohærendi potentia inter partes elementares solidas, quam in fanis hominibus observari solet, Tenacitas vocatur.

II. Comparatur modica exsiccatione, frequenti pressione, adductione, exercitatione, incremente ætate, densitate humorum, adstringentium usu, concretione canalium, maxime cum suo humore concreto.

III. Illa in fanis constantiam promittit, sed in morbis obest ruptioni spontaneæ & sectioni.

IV. Si obfit, laxantibus, humectantibus, tepidis pars aliquandiu fovenda.

3. DESTRUCTIO.

I. Separatio facta inter partes firmas in fanis cohærentes, ex quacunque causa, Destructio & Soluta unitas vocari potest.

II. Illa varias complectitur species. 1. In duris partibus est fractura, fissura, comminutio, caries. 2. In mollibus, per causam manifestam, vulnus, contusio, punctura, laceratio, morsus, attritus, ustio, abscissio chirurgica; & per causam magis latentem, corrosio, ruptura, ulcus.

III. Solvitur cohærentia majore applicato impetu externo & interno; fragilitate inducta vel hereditaria; atque naturalis sustentaculi privatione.

IV. Varii inde fiunt morbi; 1. in diversa specie; 2. causa; 3. parte affecta. Soluta solida accurtantur: turbant vel extinguunt actionem: humores effunduntur, colliguntur, stagnant, comprimunt, corrumpuntur: cessant vel turbantur functiones ex continuato fluxu pendentes.

V. Curatio varianda etiam pro varia specie, causa, & parte affecta; præveniendi nimia accurtatio: cohibendus nimius effluxus: pars sustentanda, ne nimis magnam collectionem admittat: vel collectus humor educendus.

4. VULNUS.

I. Partis firmæ mollis separatio facta ab instrumento duro acuto secante vocatur Vulnus, quod tandem accedente suppuratione Ulceris nomen induit.

II. Partes solidæ contractiles sensim magis dehiscunt, humores coercendi effunduntur; cessant vel turbantur functiones ab integritate firmarum & continuato humorum adfluxu pendentes.

III. Effectus differunt pro magnitudine vulneris, partis læsæ, statu vario corporis, tempore anni, tempestate, regione.

IV. Inde vulnera absolute lethalia, curabilia per se lethalia, per accidens lethalia, & curatu facilia.

V. Vulnera parva tecta facile sanantur, majora & lata depuranda, adducenda, sustentanda, & dein consolidanda sunt.

VI. Adductio & sustentatio fit 1. Ligatura artificiose applicata; 2. Emplastris tenacibus si non profunda sint. 3. Sutura cruenta, nodosa, clavata, corrugata, & convoluta, pro diversa parte vulnerata.

5. CONTUSIO.

I. Partes molles a corpore obtuso valida vi adacto separatæ, Contusæ dicuntur: hoc in quibusdam partibus, vel latam simul separationem faciens, ad vulnera sæpe refertur.

II. Partes ita solutæ. 1. Destruunt actiones ex integritate pendentes, & solida soluta accurtantur. 2. Permittunt contentorum humorum effluxum & in loco contuso collectionem. 3. Suo irritamento produciunt mala ex nimio motu vitali,

5. li, vel eo extincto. 4. Denique varia mala ex parte confusa oriuntur.
- III. Effusi humores in parte confusa. 1. Resolvuntur, quod optimum. 2. Vel concrefcunt. 3. Vel fuppurantur. 4. Sæpius corrumpuntur.
- IV. Deducitur 1. ex magnitudine caufæ; 2. tenacitate partis; 3. nato tumore; 4. livore; 5. dolore, ftupore, gravitate vel immobilitate partis; 6. evacuatione inconfueta fanguinis per naturales aperturas; 7. inconfueta mollitudine vel ftrepitu partis ad attactum.
- V. Tentanda refolutio & abforptio effufi humoris, tepore, humectantibus, & laxantibus, venæ fectione, atque leni refrigerante alvi ductione. Major fi fit, fuppuratio eft promovenda & efchara feparanda: in validiffima alicujus membri, matura eft facienda amputatio.

6. PUNCTURA.

- I. Si mechanico inftrumento tenui & acuto partes molles potius feparantur quam perfcinduntur, ut parvum vel interdum admodum contractum relinquitur veftigium, dicitur Punctura.
- II. Hæc quia pro parte læfa inducit varia fymptomata, effectus omnes enumerari nequeunt: fed vafcula intus læfa, quia effluenti humori non patet exitus, collectionem & dein ftagnantis corruptionem pariunt.
- III. Curatio differt a vulnere, quia sæpe conducit dilatare aperturam, & conveniens eft applicare balfamica, quæ corruptionem effufi humoris præveniunt.

7. MORSUS.

- I. Morfus eft veluti compofita foluta unitas, nam dentibus animalium ad partes molles preffis, generatur partium confufio, punctura, & laceratio: aliis læfionibus plerumque pejor, dum fimul faliva animalis infecta, vel quivis alius humor communicetur.
- II. Si inquinata faliva non adfit, curatio non differt a confufione & punctura: fed fi faliva inficiat, pars illa eft abluenda, fanguis & reliqui humores extrudendi vel fugendi: fi magnus adfit timor mali, pars læfa ferro dein candente urenda.

8. LACERATIO.

- I. Inter folutionem Confufionis & Lacerationis parva eft differentia, quia in utrifque admodum inæqualis facta eft feparatio: fed in Laceratione facta eft feparatio per extensionem, & in Confufione per compreffionem: minus autem periculofa effe folet Laceratio, quia raro afficit partes fubjacentes, & in curatione obfervandum, ne partes lacerae nimis diftrahantur vel exficcentur.

9. USTIO.

- I. Tam magnus caloris gradus corpori viventi applicatus, ut inde fortiter contrahantur folida, rumpantur, & deftruantur; atque humores concrefcant, & actio vitalis infligatur vel extingatur, vocatur Combustio.
- II. Vehementia ignis & duratio quatuor gradus Combustionis præbet.
- III. In gradu primo fufficit pinguibus mollibus & humidis malaxare: eadem etiam in gradu fecundo valent, fed pars nudata findone tegenda, quæ molli pinguedine obducta eft: in tertio gradu, ulcus fordidum mollibus abftergentibus depurandum: denique Efchara fcarificanda & mollioribus abftergentibus abluenda & tegenda, quam in aliis Efcharis.

10. GELU.

- I. Frigus externum minus, quam quod aquam in glaciem convertit, exstinguens in quadam parte ita motum vitalem, ut generetur tuberculum durum, in

maiore calore dolens & pruriens, primo rubens, dein livens, vocatur Pernio, qui etiam a majore frigoris gradu generatur.

Sed a glaciali frigore in quadam parte extinctus motus vitalis, circulatio & sensus, dicitur Congelatio.

II. Humores concreti, in vasis motu privatis hærentes, si perseverat frigus, producant tuberculum durum, indolens, diu persistens: accedente calore pars rubet, tumet, dolet, prurit, abit in ulcus sordidum vel escharam, aut tota pars sphacelescit.

III. Munimentis externis & affricione calefacientium prævenitur pernio & congelatio.

IV. Pars congelata nive & aqua frigida est regelanda, quia accedens calor omnia destruit; post regelationem pars tegumentis munienda: applicanda actu calida & calefacientia resolventia, quæ sorditatem & escharam separant; atque post regelationem danda interna Calefacientia.

11. CORROSIO.

I. Solutio facta per extinctam cohærendi potentiam, vel majorem factum in partibus motum, quam cohæsiō ferre potest, Corrosio dicitur.

II. Quæ extinguunt cohærendi potentiam in fragilitate tradita, solutionem faciunt, sæpe sine perceptione.

III. Quæ vi superant cohæsiōnem, cum dolore & calore destruunt partem.

IV. Præter generalia solutionis, relinquunt in parte destructa aliquid, quod reliquum corpus & adfluentes humores inquinare potest.

V. Hinc humidum corrodens est auferendum, omnibus modis, aut si fieri non potest, antidoto ejus virulentia est extinguenda.

12. SUSTENTACULI DEFECTUS.

I. Partes molles extensiles & contractiles, atque humores, si non satis ab ambientibus vel adjacentibus in eo statu firmantur, sustentaculi defectu laborant.

II. Inde naturalis ambientis aeris minuta gravitas, in altis montibus, cucurbitulis, suctione: subita evacuatio in hæmorrhagiis, acervata eductione puris, vel lymphæ, in abscessu, hydrope, partu: soluta integritas, in ruptione, vulnere & fractura: deficiens rigiditas in ossibus & cartilaginibus: & denique ablatio sustentaculi adfueri vel necessarii, ad morborum curationem adhibiti, multos infert morbos.

III. Hinc colliguntur humores in loco minus suppresso, unde alvus adstricta, vel fluidi mensium, lochiorumque suppressio, tumor, aneurysma, varix, & inde in reliquo corpore sanguinis defectus: partes molles e naturali sede truduntur, unde herniæ, procidentia, fungus: rumpuntur vasa, aut oscula aperiuntur, ut fiant hæmorrhagiæ, hæmoptysis, mensium lochiorumque profluvium, aliæque evacuationes copiosiores: tandem ossa molliora minus sustentantia deformitatem relinquunt.

IV. Causæ variæ sunt removendæ, temperandæ, sistendæ, novum sustentaculum adhibendum, quod ita adducit, & sustentat, ut coerceat effluxum, retineat partem in naturali sede, non tamen simul exstinguat motum vitalem.

13. FISSURA.

I. Rimæ oblongæ in partibus externis sponte vel a causâ interna natæ, Fissuræ dicuntur: eadem in ossibus a valida vi productæ ad fracturas referuntur.

II. Nascuntur 1. frequentiori & nimia ablatione humidi & pinguitudinis, abster-

stergendo & exsiccando, maxime hyemali tempore. 2. Pinguetudinis naturalis inversione, in venerea lue, multisque morbis cutaneis.

III. Frequentissime fiunt in labiis, papillis mammarum lactantium, interdum in ipsa lingua, quando non nisi deglutienda applicanda sunt: sæpe vaginæ pudendis mulierum, totique cuti infestæ sunt.

IV. Causa externa evitanda, pars tegenda & malaxanda molli pinguedine, si internus latitat morbus, is simul curandus.

14. RUPTIO.

I. Tensio vel flexura validior, quam ferre potest nexus solidorum, producit Rruptionem.

II. Hinc 1. in sanis extensio, flexura, in morbis impletio, circulatio aucta, febris acuta, ardens, obstructio, reclusus impeditus, convulsio, exercitium validum, sternutatio, tussis, vomitus. 2. Sustentaculi privatio, & subita evacuatio. 3. Antecedens fragilitas, ruptionis causæ sunt.

III. Generales effectus ex soluta unitate intelliguntur, sed in arteriis, venis, lymphaticis, ligamentis, tendinibus, corde, hepate, liene, œsophago, ventriculo, intestinis, perinæo, vagina, utero, vesica, ex diversa functione læsa, & effuso tumore, præfagia petuntur.

IV. Prævenienda est ruptio, evitando causas, adhibendo sustentaculum, curando fragilitatem: nam facta, ut soluta unitas tractanda.

5. ULCUS.

Solutio in partibus mollibus vetusta, plerumque cum alicujus substantiæ amissione, five sponte nata, five ab aliis morbis, ut vulnere & contusione relicta, vocatur Ulcus.

II. In eo distinguunt figuram, magnitudinem, profunditatem, progressum, malignitatem, varium humorem contentum & effusum, durationem, symptomata adjuncta, variam producentem causam, in corpore & morbo, atque in corporis parte varia.

III. Prædictio in ulceribus 1. desumitur ex dictis generibus; 2. generalibus humoribus eorumque evacuatione, 3. suppressione eorum, qui evacuari debuissent.

IV. In simplici benigno ulcere pars amissa sarcoticis est supplenda, & dein cicatrizantibus epidermide tegenda; sed in reliquis mutanda curatio ad causas & varia genera hanc consolidationem impedientia.

16. FISTULA.

I. Morbosa, vetusta, oblonga, canaliculata, alte penetrans solutio in parte molli, cujus latera muco, pellicula, membrana vel callo obducta non coalescunt, vocatur Fistula.

II. Subjectum os cariosum, sinus, vel corpus alienum fundens diu pus acre corruptum vel ichorem, ut & transitus urinæ, excrementorum, vel aliorum morbosorum humorum perpetuus, fistulam generat.

III. Scaturigo est auferenda, alienum tollendum, sinus comprimendus, latera fistulæ depuranda, dein consolidanda.

TITULUS II.

EX TONO MUTATO.

Tonus variat & a statu sano recedit in accuratione, flexura, & restitutione.

17. CONTRACTILITAS.

I. Accurtandi potentia omnibus partibus mollibus insita validior facta, præbet morbosam Contractilitatem.

II. Validior hæc 1. in viventibus, ætate constanti, viris, robustis: 2. augetur exsiccatione; 3. adstringentibus, spirituosus; 4. frigore glaciali & calore adurenti; 5. adductione summa constanti.

III. Hæc cum augmento motus vitalis generat omnes actiones validiores; auget corporis calorem, pulsum durum exhibet, humores compingit, lentorem generat, tenue expellit, siccitatem inducit, vulnerata maxime hiare facit, dolorem intendit, reviviscentiam facit post nimiam evacuationem in syncope. Sed superans actionem vitalem & necessariam dilatationem, generat nimiam vasorum angustiam, & clausuram, producit immobilitatem, evacuationem sistit, supprimit, obstruit, & multa alia in partibus specialibus generat.

IV. Curatur illa, evacuatione copiosiore sine stimulo, somno longiore, quiete corporis, humectantibus, saponaceis, laxantibus, repetita & modica elongatione.

18. LAXITAS.

I. Quæ partes solidæ facilius elongantur, minorique nixu conantur in pristinum redire statum, quam sanis competit, illa status mutatio vocatur Laxitas, a quibusdam Atonia.

II. Generatur in aere calido & humido, habitatione in locis depressis, uliginosis, morbis diuturnioribus, debilitate virium, corporis quiete, chronicis: scorbuto, cachexia, doloribus diuturnioribus, nimia continuata extensione fibrarum, hydrope, effluviis metallicis, mercurii, antimonii, abusu saponaceorum, aquæ, spirituosorum, colliquatione & tenuitate humorum, ætate puerili, & senili, sexu femineo, evacuatione copiosiore boni humoris, æquilibrium destruyente.

III. Inde in generalibus actionibus generatur debilitas, motus tarditas, circulatio minor, pulsus debiliior, lassitudo, pigritia, cita defatigatio, torpor, stupor, paresis, somnolentia, frigiditas, coactionis tarditas, evacuationes copiosiores vel subsistentes, gravitatis sensus, stagnatio facilis. In humoribus cruditas, scorbutus, acrimonia nitrosa, & acida, hydrops, leucophlegmatia, tumores molles frigidi in partibus pendentibus, spontaneæ corruptiones, cachexia, catarrhales morbi, urina alba crassa cruda, dein pellucida magis tincta, rhachitis: qui omnes morbi numero augentur, si quædam pars præ ceteris laxa sit.

IV. Partes modice adducendæ & sustentandæ, fricandæ, roborandæ vel adstringendæ, siccandæ, movendæ calefacientibus aromaticis, & frequenti exercitatione.

19. FLEXIBILITAS.

I. Flecti facile posse sine solutione partes molles status est sanus, sed in partibus Rigidis, & Elasticis faciliior flexura morbus est.

II. Talis autem status in infantibus & pueris naturalis, incremente ætate sensim sponte evanescit: continuatur vero & nascitur acescentium & humidorum abusu, corporis nimia quiete, aere frigido & humido, præmatura ablactione, vale-

valetudine adversa, tempore autumnali & hyemali, regione depressa, habitatione in loco subterraneo.

III. Nata parit Rhachitidem, ossium, maxime circa articulos, deformitatem, unde spinæ, costarum, extremorum incurvatio, ut deinceps nani & curvi maneant.

IV. Curari debet cibo facilis digestionis, maxime lacte materno; corporis frictione, pannis siccis & calidis; decubitu supra lectulos siccos aromaticos; frequenti corporis agitatione in aere sicco & aprico; medicamentis antacidis roborantibus, aromaticis; artificiosis machinis sustentantibus, si malam conformationem veremur.

20. RIGIDITAS.

I. Partes molles, quæ flecti & elongari debent, aut cartilagine flexiles si difficilius vel non admittunt hanc mutationem, dicuntur Rigiditate morbosa laborare.

II. Hæc non confundenda cum paralyfi, convulsione, ancylofi, aliisque partium flexuram impediens morbis.

III. Acquiritur summa adductione cum quiete, exercitiis frequentioribus durioribus, increscente ætate, frigore glaciali, nimia exsiccatione, ablatione pinguedinis, vel ejus mutata indole, adstringentibus, coagulantibus.

IV. Inde difficilius circulatio, præmatura senectus, anxietas, cachexia, cruditas, secretionis defectus, & multa alia, si in articulis, œsophago, utero, vel aliis partibus prædominet.

V. Partes blande & sæpe movendæ; laxantia, humectantia, pingua, tepide admovenda.

21. ELASTICITAS.

I. Partes ab externa causa flexæ se subito restituentes, vel pressæ se expandentes dicuntur Elasticæ. Omnes cartilagine, larynx, trachea, pulmo, hepatis vasa, portarum arteria, umbilicalis funiculus, placentæ vasa, nervorum capsulæ Elasticæ debent esse, sed partes molles elasticæ factæ morbum inferunt.

II. Partes molles fiunt elasticæ iisdem causis, quibus generatur contractilitas & rigiditas.

III. Elasticitas in vasis mortuis cum æquali implente causa nec auget nec minuit fluxum: cum inæquali impletione, eum fluxum æqualem facit. Hæc cum motu vitali conspirante transfluxum retardat. Eadem agens cum opposito motu vitali admodum juvat fluxum. Qui fluxus minuitur vel sistitur in naturalibus partibus elasticis si convertitur in rigiditatem.

IV. Hæc si nata fuit in partibus mollibus, curari debet ut contractilitas vel rigiditas.

22. INERTIA.

I. Deficiens in partibus elasticis requisita elasticitas Inertia dicenda est.

II. Generatur in partibus his ut laxitas in reliquis.

III. In his partibus cum opposito motu vitali vel particulari commovendis, minuit transfluxum & tandem perfectam stagnationem inducit.

IV. Curatur ut Laxitas.

TITULUS III.

QUANTITATIS MORBI.

Quantitas duobus modis a sanitate recedit, in Abundantia & Defectu.

23. ABUNDANTIA.

I. Numerus partium major ex nativitate, ut in digitis & testibus, tuberculis, nævis: aut postea accedentium, ut in pilis & dentibus, cognoscitur facile: si sanitati pars illa obfit præsecari, amputari vel evelli debet.

24. DEFECTUS.

I. Dum, vel ex nativitate, vel morbo, vel amputatione, vel evulsione, partes deficiunt, functio ergo & usus istius partis cessat, quæ mala magis vel minus sunt periculosa censenda ex cognito usu partium.

25. MUTILATIO.

I. Partis alicujus corporis per morbum, & maxime instrumentum chirurgicum ablatio, vocatur Mutilatio, si reliquum corpus potest manere vivens.

II. Per ablationem hanc cessat simul functio istius partis, sed in reliquo corpore, si membrum fuerit magnum, generatur sanguinis abundantia, quia non tollitur pars præparans, sed nutrimentum consumens. Inde nascitur plethora & omnis generis hæmorrhagia.

III. Particularis functio extincta arte non potest suppleri, sed artificiosis machinis aliquo modo subvenitur: verum in toto corpore mala præveniuntur phlebotomia aut frequentiore alvi ductione.

26. EXCORIATIO.

I. Partes externæ, epidermide, internæ epithelio privatæ ex quacunque causa, dicuntur Excoriatæ.

II. Secedunt hæ partes valida deterente vi applicata, corrosione externa, adfluxu acrim, stagnatione humorum ad aliquam partem, colliquatione, mortificatione, ustione.

III. Pars illa tegmine privata, dolet, calet, ardet, inflammatur, mobilior ad omnem contactum, exsiccat, fundit humorem & sanguinem; tandem tegitur crassa aut sordida; format dein pus, ulcus, escaram.

IV. Prævenitur inunctione mollis pinguedinis, frequenti ablutione: curatur ablatione causarum, tegendo, cum leni adstrictione & antiseptico.

27. ATTRITUS.

I. Corpora duriora externa, vel & ipsæ partes corporis firmæ, ad se invicem pressa & mota, faciunt Attritum, qui fortior, detritum & excoriationem inducit.

II. Causæ hujus, seu potius species, sunt frictiones & sculpturæ, ambulationes, exercitationes, equitationes, motus muscularis, & vitalis validior.

III. Levis attritus aliquamdiu continuatus inducit calorem, colorem rubrum, compacturam, intumescuntiam, circulationem auctam, callum, duritiem: quæ

vix merentur morbi nomen: sed attritus validior solida destruit, excoriat, dolorem, ardorem, inflammationem, tumorem, cutis transfudationem, vesiculas aquosas, crustam, imo escharam infert!

IV. Quæcunque pars diu ferre debet attritum, illa præmunienda inunctione olei vel pinguedinis mollioris, sic minus teretur.

V. Si solummodo inductus sit calor, rubedo, dolor, cum levi intumescencia, oleosa, pinguis, mollia sunt inungenda: aut si paulo vehementior fuit, pars simul fovenda foru vel cataplasmate tepido molli. 2. Si Vesiculæ excitatæ fuere, illæ pertundendæ, relicta epidermide. 3. In Excoriatione eadem agenda, sed simul pars tegenda sindone cera obducta, quod in deligatione relinquitur. 4. Eschara facta similia exigit, sed & lenibus abstergentibus separatio promovenda.

28. NUDITAS.

I. Quum omnes partes sensu vel motu vitali donatæ munitæ sint, vel epidermide, vel epithelio, vel mucos, his ablatis exponuntur rebus externis, & transfusantibus liquoribus, unde irritantur, dolent, & interdum exsiccantur.

II. Præter omnes causas excoriationem facientes huc pertinet frequentior absterfio, mutatio muci in humorem tenuem.

III. Partes tegumento privatæ exsiccantur, contrahuntur, irritantur, dolent, difficiliorem transitum præbent, inflammantur, exulcerantur.

IV. Partes tegendæ molli oleoso pingui & mucilaginoso medicamento, evitandus omnis contactus, & expositio aeri nudo.

TITULUS IV.

SUBSTANTIÆ MUTATÆ MORBI.

Hi morbi inducuntur interdum ex mechanica causa, vel ad contactum differunt, vel comparantur ad humores, vel ex mole, aut indole, aut figura, aut capacitate, distinguuntur.

29. ADDUCTIO.

I. Quæ res externæ mechanica actione extremitates partis firmæ minus distantes faciunt; vel auferunt extendentes causas, quibus impediatur accurtatio naturalis, illæ Adductionem inferre dicuntur.

II. Partes fibrosæ, membranarum, ligamentorum, muscutorum, tendinum, diu adductæ, usus tempore satis elongari nequeunt, & tandem rigescunt. Partes cavitatem formantes, ut vesica, ventriculus, intestina, arteria, & vena, debitam dilatationem denegant.

III. Post ablatas causas, partes sensim & sæpe extendendæ, minuendaque laxantibus contractilitas infita.

30. COMPRESSIO.

I. Latera vasorum vel cavitatum opposita, ab externa causa ad se invicem nimis ducta, vel se mutuo inde tangentia, Compressione affici dicuntur.

II. Hoc fit in nobis a rebus externis, in decubitu, pondere imposito, ligatura, cingulo, vestimentis arctioribus, machinis comprimentibus, aere graviore: quando causa prompte tollenda, sensim dimittenda in assuetis; vel sæpe mutanda ut in decubitu.

III. Interne autem ab osse duro, in luxatione, fractura, fragmento, calculo, excre-

IV. Tumor durus vel mollis adjacens, uti scirrhus, struma, cancer, alique glandularum tumores, arte tollendi, qui resolvi nequeunt: abscessus, sinus, sanguis, vel alius humor in parte collectus aut in aneurismate vel varice, & hydrope arte educendus, ab ingestis copiosioribus sponte evanescit, vel vomitu tollitur, ab alvi excrementis, in alvo adstricta curatur diluente clysmate & alvi duetione: sed fetus & uterus tumens, legitimo partu tollitur; sola tunc sustentatione pravenienda mala; vesica urina turgens deplenda: vasa ultra modum turgentia in plethora & majore circulatione, sanguinis missione deplenda: verum ex impedito reditu, ad impediens causam est attendendum, in cachecticis, cruditate, lentore, pituita humores crassiores solvendi: involucrum cingens contractum, ut dura mater, nervorum involucra, capsula hepatis, inflammatione, spasmus, contractilitate, ex cognita causa aptis auxiliis relaxandum.

V. Ut intelligantur effectus, distinguendum: an 1. Compressio sit modica vel valida. 2. In robusto vel debili corpore. 3. Pro parte generali vel speciali compressa.

VI. Applicatum comprimens in robusto corpore non superans vitalem actionem auget contractilitatem, elasticitatem, minuit vasis capacitatem, inducit callum, calorem, cohesionem, consolidationem, humorum densitatem, lentorem; roborat, motum auget, moderatur evacuationem, discutit: & ita multos morbos, ex istis causis natos, sanat.

VII. Compressione autem valida, vel viribus moventibus debilioribus, ut latera opposita se mutuo tanguant, exstinguitur vitalis actio in tali parte: unde obstructio, impedita circulatio, frigus, evacuationis suppressio, durities, dolor, stupor, insensibilitas, gangraena, sphacelus, paralyfis, deformitas, collectio, aridura, & multa alia ex partium generalium vel particularium functione laesa.

31. EXTENSIO.

I. Fibræ molles contractiles cum renixu longiores factæ ab externa causa Extensionem pariuntur.

II. Quæ sit 1. magna impletione, ingestione, collectione, evacuatione impedita, abundantia, echymosi, expansione, emphysemate, compressione, obstructione, plethora, circulatione majore, sustentaculi privatione in vulnere, flatibus, qualia observantur in tumoribus, tympanitide, alvo adstricta, inflammatione, hydropo, œdemate, abscessu, empyemate, ischuria, reditu impedito: in quibus omnibus implentes vel retinentes causæ sunt tollendæ, aut si fieri non possit, contentus humor per novam factam aperturam educendus.

III. Removendo 2. extrema in luxatione, fractura, extensione chirurgica & alia morbofa, nixu valido cum resistentia, elevatione ponderis, flexura fortiore & similibus, partes nimis tensæ promptam ablationem exigunt priusquam rumpantur, vel nimis diu clausa retineantur vascula: nata vero extensio in tendinibus, ligamentis & aliis partibus in convulsione, epilepsia & spasmus, specialem illorum morborum curationem sequitur. Si ruptio in ligamentis vel tendinibus sit facta, pars retinenda in quiete, donec consolidata fuerit.

IV. Hæc etiam fit in ipsis fibris tali modo ex morbofo vel voluntario influxu spirituum: sed ex ustione & nimia siccitate nata humectantibus, pinguibus & mollibus curanda, quali modo etiam illa, quæ adstringentibus austeris indurata fuit, post eorum ablationem, abluitionemque partium.

V. Fibræ ex quacumque causa tensæ indurescunt, sensim magis renituntur, gracilescent; tandem in viventibus amittunt tonum, vel rumpuntur, contactus minuitur; membranarum interstitia sensim majora fiunt & transmittunt coercendos humores; vasorum cavitates angustantur, minus capacia fiunt & tandem integre clauduntur: in nervis generatur paralyfis, dolor, stupor, anxietas: pars ab

impletione tumens simul crassescit, tumet, cum calore, ut in corporibus spongiosis, & parte inflammata; ab impedito reditu tumet, aggravatur, livet aut pallet.

VI. Post ablatas causas, partes adducendæ, sustentandæ, remanens laxitas, & ruptio, ut proprii morbi curanda.

32. ELONGATIO.

I. Elongatio in causis externis non differt ab Extensione, nisi quod partes firmæ simul amittant accuratationis potentiam; in effectu cavitates vasorum simul ampliantur, ut in gravidarum utero, œdemate, hydrope; in curatione partes etiam adducendæ, & adhibenda, quæ contractilitatem & actionem augent.

33. MOLLITUDO.

I. In partibus sanis quædam invenitur resistentia dum volumus mutare figuram: si illa facilius mutatur, quam ad sanitatem requiritur, morbus ille Mollitudo dicitur.

II. Ita fit minus valida impletione, evacuatione majore, & laxitate, atque contractionem minore, ut in cachexia, humiditate, visciditate, puerili ætate.

III. In cute & carne minus præparat transfluentes humores, ipsaque pars vel totum corpus redditur frigidius. In ossibus præbet ansam deformitati, & rhachitidi. In Tumoribus plerumque bonum signum.

IV. Curatur morbofa per corporis exercitium, frictiones, medicamenta roborantia, siccantia, compingentia, adstringentia.

34. DURITIES.

I. Quasdam partes, ut ossa, duras esse convenit; caro autem, vasa, membranae, glandulae, viscera minus dura, difficilius foveam admittentia digitis prementibus, morbum inferunt.

II. Variis modis partes duræ fiunt. 1. Solida mollia in callum, cartilaginem vel os mutata. 2. Frequens frictio, exercitium, compactura, ætas senilis, exsiccatio, applicatio adstringentium, austerorum. 3. Humores concreti, coagulati, humido tenui privati, frigore, gelu, ustione, compacti. 4. Pars ab humore valide impleta, infarcta, obstructa, in aucto motu, vel reditu impedito.

III. Nunquam ex partibus mollibus induratis bonum præsagium petimus, quia nescimus an emolliiri possit, & manens suffocat vel perturbat actionem istius partis, atque concedit stagnantibus spontaneam corruptionem, partes adjacentes irritat.

IV. Pro natura causæ varianda curatio: sic quies, humectatio, resolutio concreti, evacuatio, duritiem sæpe minuunt.

35. HUMIDITAS.

I. Tanta humidi copia partibus solidis intermixta, quæ earum actionem enervat, Humiditas seu Uligo morbofa dicitur.

II. Generatur abundantiore ingestione, & applicatione frequentiore humidi maxime tepidi; colliquatione & resolutione humorum; parciori exhalatione, vel evacuatione; minore circulatione; evacuatione nimia maxime sanguinis; atque a causis laxitatem inducentibus.

III. Nata in solidis producit laxitatem, fragilitatem, flexibilitatem, inertiam, mollitiem, rachitidem: in humoribus cachexiam, cruditatem, visciditatem, hydropem, leucophlegmatiam, spontaneam corruptionem, putredinem, in actionibus debilitatem, lassitudinem, circulationem minorem, pulsum mollem debilem,

20 LIB. I. GENERALES SOLIDORUM MORBI. 35
perspirationem minorem, valetudinem, & multa alia ex parte speciali affecta.
IV. Evitandæ causæ inducentes, atque absorbentibus, discutientibus, compingentibus, roborantibus & exsiccantibus, nimia humiditas auferenda.

36. SICCITAS.

I. Defectus humidi vel pinguedinis inter partes solidas vocatur Siccitas: atque sanguis, bilis, alvi excrementa tenui humore privata etiam dicuntur sicca.

II. Generatur ablatione humidi, per aerem siccum, & absorbentia applicata; parciore ingestione humidi, vel lacteis obstructis, compactu humorum per motum muscularem, moventia circulationem auctam morbosam; evacuatione tenuioris continuata, collectione humidi in quadam cavitate: denique mutata natura pinguedinis.

III. In solidis producit contractio, tensio major, fragilitas, rigiditas, angustia vasorum, compressio subjacentium: in actionibus absorptio promptior, debilitas, pulsus exilior, & multa alia pro diversitate partis vel humoris.

IV. Curatur, habita ratione ad causas, humectantibus, laxantibus, frigeficientibus, evacuantibus, & phlebotomia.

37. CRASSITUDO.

I. Solita latitudo & moles major facta, Crassitudo dicitur.

II. Hæc fit accessu humoris spatiola vel minima vascula implentis, qui humor vel manet fluxilis, vel concrevit. Aut generatur accessione partium solidarum, quæ interdum simul callum formant. Aut ita fiunt solida adductis extremis.

III. Crassitudo ab implente liquore plerumque producit tumorem mollem; is concretus semper tumorem durum generat; accessu partium augetur cohærenti potentia, sed in adductione brevior & tenacior redditur pars solida.

IV. Si humor fluxilis maneat, is absorbendus, vel evacuandus; concretus primo resolvendus: reliqua ex callo & adductione intelliguntur.

38. TENUITAS.

I. Minor latitudo in partibus solidis dicitur Tenuitas.

II. Ita fiunt partes tensæ omnes præter uterum & partes genitales in naturali extensione. 2. ablatione humidi ex ipsarum substantia, compressione. 3. decessu vel ablatione alicujus portionis.

III. Nata inde minore proportionem partium cohærentium omnia sunt expectanda, quæ in fragilitate.

IV. Artificiali sustentatione prævenienda ruptio, dum pars ablutione cum adstringentibus simul obfirmatur.

39. DENSITAS.

I. Solida dicuntur Densa, si fluidum, quod in spatiolis hæsit, expellitur, ut partes corpus firmum constituentes propius jungantur, quando simul minuitur moles, ut in rebus mortuis.

Vel quando moles eadem manet, sed interstitia implentur partibus solidis, quod fit motu vitali.

Vel quando moles simul increvit accessu partium, quæ cum toto concrevunt, ut in calli generatione ex laboribus.

40. RARITAS.

I. Partes corporis magis a se invicem recedentes, five spatiola istius solidi impleantur liquore graviore vel leviori, ut aere, moles tamen dicitur rarior, ut in spongia intumescente.

II. Ita fiunt solida, calore majore, humectatione, minuta contractilitate, laxitate, compressione minore, sustentaculi ablatione.

III. Sic nascitur tumor & intumescencia mollis.

IV. Tollenda est causa raritatem inferens, sensim minuendo calorem, exsiccando, adstringendo & sustentando, auferendo & expellendo humorem.

41. CALLUS.

I. Si partes molles ultra modum mole & tenacitate sint auctæ ab accedente materia concreta incorruptibili, vocatur Callus: hæc in ossibus magis indurefcit, & separata ossa jungit.

II. Generatur frequenti & non destruente compactura & attritu, in exercitiis, aucta circulatione, corpore duro alicubi hærente, & increfcente ætate.

III. Natus præbet partibus mollibus majorem tenacitatem, rigiditatem, immobilitatem, sensus hebetudinem, actionem imperfectam & tandem impeditam; cruditatem in humoribus, circulationem impeditam, anxietatem, palpitationem, dyspnœam, suffocationem.

IV. Longa maceratione cum humido pingui & tepido liquefcit; aut secedit a partibus, quibus adhæret; externe abscindendo interdum tollitur.

42. OSSIFICATIO.

I. Partes sua natura molles extensiles in partes duras non extensiles & vix aut non flexiles mutatæ dicuntur ossificatæ.

II. Omnes partes molles ita indurescere possunt, maxime autem cor, aorta, ligamenta, tendines, cartilagines.

III. Talis mutatio inducitur frequenti exercitatione, exsiccatione, adstringentibus, & indurantibus applicatis, modo simul non faciant mortificationem aut destructionem.

IV. Ita mutatæ partes producant rigiditatem in parte mobili, & pro parte varia diversos fortiuntur effectus.

V. Pars ossificata omnem medelam respuit, sed fomentis laxantibus humectantibus tepidis cum modica agitatione aliquomodo mollitur.

43. DEFORMITAS.

I. Recedens figura partium vel organorum a naturali; ut inde fiat functionis impedimentum vel turpitudine ad adspæctum, ad hunc titulum refertur.

II. Conata deformitas plerumque est ex hæreditate, interdum ex læsione tempore gestationis, vel ut quidam contendunt ex animi pathemate matris. Postea autem generatur in partu, unctione, vulnere, fractura, luxatione, compressione, ligatione, arthritide, podagra, maxime in ossium mollitudine & rachitide infantum.

III. Ut plurimum functio partis deformis difficilior fit vel aboletur, quod ex usu istius partis est deducendum, maxime in partibus genitalibus & pectore.

IV. Ex nativitate proveniens difficile emendatur, sed prævenitur, postea accedens sustentatione & artificiosis machinis, dum simul curatur morbus deformitatem inducens.

44. C I C A T R I X .

I. Vestigium plerumque cum quadam substantiæ privatione in aliqua parte solida relictum vocatur Cicatrix.

II. Illa relinquitur post omnem solutam unitatem, vulnus, ulcus, uestionem, validam contusionem, ruptionem, corrosionem, variolas, atque admodum profunda & adhærens post cariem.

III. Inde tali in parte fragilitas, sensus dolorosus, vel stupor, deformitas, impedita actio, præfagium sæpe tempestatum.

IV. Prævenitur adductione, sustentatione modica, frequenti ablutione corrodentis.

V. Firmatur sensim ablutione cum spirituosus: si sordida sit, corrodeute vel vesicatorio sordidum prius auferendum.

45. A M P L I T U D O M O R B O S A .

I. Dum naturalis capacitas vasorum in quadam parte, receptaculorum, meatuum, & orificiorum, fiat major, ille morbus ad Amplitudinem refertur.

II. Omnis extensio frequens, elongatio constans, laxitas & atonia in fibris, amplitudinem producit.

III. Nata pro parte varia, diversa producit; in genere, collectionem in circulatoriis & receptaculis, effusionem in emunctoriis.

IV. In curatione, tollenda & evitanda est causa distendens. 2. adhibenda sustentacula externa adducentia. 3. applicanda & adhibenda roborantia vel adstringentia.

46. A N G U S T I A .

I. Dum canales circulatorii, meatus, receptacula & aperturæ naturales, fiunt angustiores, multi inde fiunt morbi.

II. Ita fiunt partes externa compressione, extensione, contorsione, adductione, intumescencia laterum. 2. aucta contractilitate adstringentibus applicatis, exsiccatione. 3. spasmodica constrictione.

III. Multa inde fiunt, ut difficilis partus, deglutitio, respiratio, alvi egestio, ischuria, evacuatio minor; facilis concretio, obstructio.

IV. In curatione, tollendæ angustantes causæ; contractilitas minuenda laxantibus humectantibus; ex spasmodica contractione eget anodynis antispasmodicis.

47. O B S T R U C T I O .

I. Interceptus transitus transfluentis liquoris per vasa proprie est Obstructio, quamvis ab auctoribus subsistens fluxus ex deficiente causa propellente ad hunc titulum sæpe referatur.

II. Vas transmittens compressum, extensum, contortum, in lateribus tumens; contractilitate vel spasmō contractum; concretum; intus lubrico mucō privatum; asperum, siccum, enatum intus tumorem habens, transitum intercludit. Tollenda est mobilis causa vel laxantibus, antispasmodicis, lubricantibus, facilitandus transitus.

III. Humorū pituita, lentor, mucus, tenacitas, crassitudo, grumus, cruditās inepta ad transfluendum, ut & calculus, vel alienum in canalibus hærens, si obstruant, pro natura crassitudinis, resolventia sunt adhibenda; aut concreta & illapsa eximenda, vel protrudenda, ut iterum via pateat. In errore loci, dum globuli majores intrarunt vascula minora, satius erit largiore sanguinis missione, & laxantibus, motumque minuentibus applicatis retroagere impulsū, quam ulterius instigare.

IV.

IV. Vas quodcumque obstructum transitum humoris intercipit. Si sit arteria, pars a corde remota depletur, pallet, friget, exarescit, extenuatur, consumitur lenta gangræna, motus musculorum istius partis perit, cessant secretiones, excretiones, & actiones ab adfluxu pendentes. Si Vena obstructa sit in parte a corde remota, tumor, livor, gravitas, motus & sensus extinctio, excretio copiosissima, sphacelus. In aliis partibus varia producuntur ex earum functionibus læsis.

V. Generalem non admittit curationem, sed debet dirigi ad causas obstruentes.

48. CLAUSURA.

I. Dum vasa, canales, emunctoria, orificia, vel naturales aut morbosæ aperturæ, continuo vel interdum aperiendæ ita clausæ manent, ut transitus per eas intercipiatur, dicitur Clausura.

II. Ita fit compressione, contractione, convulsione, tumore in latere, obstructione, concretionem, nativitate, defectu humorum, soluta unitate & exsiccatione.

III. Quænam inde fiant, exponi nequit, quia differunt pro parte clausa, quæ propriis locis debent tradi.

IV. In curatione attendendum ad dictas causas, quæ specialem curationem exigunt. Ex nativitate ut plurimum sectione curatur, alias laxantia, antispasmodica, vel resolventia sunt adhibenda.

49. CONCRETIO.

I. Quæ partes firmæ in sanis separatæ debent esse, ut libere moveri possint, si uniuntur, illa unio vocatur Concretio, aut Coalitus.

II. Sola vis vitæ est causa uniens, sed impeditur agere interposita epidermide vel epithelio muco vel sordido: quæ igitur 1. tollunt istud munimentum, ut est corrosio, excoariatio, ustio, ulcus, variolæ; 2. nudas partes in quiete unitas servant, concretionem producunt.

III. Hæc si fiat in naturalibus aperturis, impeditur ejiciendorum exitus: in vasis extincta circulatio; vasisque conversio in ligamentum: in partibus mollibus impedita actio, rigiditas in articulis ancylosis.

IV. Coalita pars sponte nunquam solvitur, sed actione artificiali est separanda.

TITULUS V.

EX LOCO ALIENO.

Solida mollia Herniam & Procidetiam ex sede mutata inferunt, sed in articulis præterea producitur Luxatio.

50. HERNIA.

I. Recessus partis mollis ex naturali sede extra solitos limites, ut maneat tamen solitis integumentis pars obvelata, vocatur Hernia. Perperam alii morbi similem fere tumorem producentes huc referuntur.

II. Locus ubi prolabitur pars, humor aut quædam pars solida in ea contenta, varia præbuit nomina.

III. Intra laxitas ex hereditate vel ætate; ablatio sustentaculi naturalis; vis interna valide urgens extrusionem producunt.

IV.

IV. Pro diversis partibus extrusis,isque magis minusve constrictis varia sunt symptomata insuperabilia, nisi repositio fiat.

V. Pars e sede sua remota artificiose reponenda, dein diu retinenda, sustentanda, & applicatis adstringentibus accurtatio fibrarum promovenda.

51. PROCIDENTIA.

I. Pars mollis ex naturali sede remota, ut sine integumentis communibus emineat, Procidentia vocatur.

II. Naturalis vel hereditaria laxitas in istis partibus, frequens & validum conamen internum, hunc morbum sæpe producant.

III. Pars sede remota, tensa, nuda dolet, tumet, rubet, inflammatur & tandem exulceratur.

IV. Pars semper commodissime reponenda, reposita retinenda, sustentanda, abluenda, & leniter adstringenda, donec sine dolore in sua naturali sede manere possit.

LIBER II.

GENERALES

HUMORUM MORBI.

TITULUS I.

QUANTITATIS MORBI.

Quantitas a statu sano recedit in Abundantia & Defectu.

52. ÆQUILIBRIUM DESTRUCTUM.

I. Roportio inter causas moventes & movendos humores sublata, Æquilibrium destructum dicitur.

II. Generatur solidorum laxitate, rigiditate, sustentaculo sublato, destructione, contractilitate, humorum abundantia, defectu, ineptitudine, & actionis debilitate.

III. Inde circulatio minor, turbata; humorum cruditas, corruptio, stagnatio, collectio; solidorum laxitas; virium debilitas; corporis frigiditas; cachexia, hydrops, leucophleg-

matia.

IV. Curatio dirigenda ad causas: artificiali sustentaculo, vel facta evacuatione, si humor abundat, restituendum.

53. ABUNDANTIA HUMORUM.

I. Humores sani circulatorii, secretorii, excretorii, nutritii, superantes actionem moventem; & morbofi majore copia nati vel retenti, producant Abundantiam.

II. Generatur illa sanguinis solita evacuatione suppressa, ut in hæmorrhagiis, hæmorrhoidibus, mensibus suppressis, phlebotomia omissa, cessatione menstruationis in vietis, graviditatis principio, ablactione omnique evacuatione parciorre. Tollitur illa in principio revocata evacuatione, artificiali sanguinis missione, atque alvi ductione. Sed si diu duraverit, cacoehymia habenda est ratio.

III. In consueta & maxime lautiore diæta, quies corporis, exercitium omisum, somnus longior, ætas juvenilis, valens organi chylicationis actio, laxitas solidorum, accumulans humores. Tempus vernale, æstas, & calor aeris expandens humores & minuens actionem moventem parit abundantiam ad actionem sine aucta copia. Tolluntur mala inde nata parciorre diæta, exercitio, phlebotomia, purgante refrigerante, aere ambiente frigidiore.

IV. Accumulatio urinæ, sudoris, perspirabilis, excrementorum, solis auxiliis has evacuationes augmentibus, tolli potest; sed materiæ morbosæ, sæpe artificiali apertura, evacuatio est molienda.

V. Ex omnium humorum abundantia hic tradi nequeunt effectus; sed si tota massa abundat, æquilibrium destruitur, facile fit hæmorrhagia, hæmoptysis, gra-

vitas, lassitudo, motus intolerantia, palpitatio, pulsatio, pulsus plenus magnus, venarum tumor, varices, faciei rubedo, anxietas, apoplexia, corruptio spontanea, caloris frigorisque vicissitudo, caloris externi intolerantia, cephalalgia, & multa alia, quæ inventa simul signa abundantiae præbent.

VI. Generalis curatio est minuere quantitatem per evacuantia, & parciolem ingestionem: specialis autem pro cognita causa, & diversis humoribus abundantioribus dirigenda: sæpe in his natura pandit viam salutarem pro exitu.

54. INTUMESCENTIA.

I. Dum tota moles alicujus partis, magnitudine ab influente humore increseat, Intumescencia dicitur.

II. Ita fit impetu majore ad aliquam Partem, laxitate & debilitate partis, sustentaculi defectu, reditu impedito, obstructione, irritatione, frictione, contusione, adritu, collectione, inflammatione, gelu, morfu, punctura, compressione venæ vel lymphatici, parte pendula: tam in sanguinis defectu, quam abundantia.

III. Pars simul fit gravior, humores stagnant, concresecunt, corrumpuntur.

IV. Statim causæ tollendæ, si fieri possit, pars altius locanda, tumens sustentanda, vasa roboranda.

55. PLETHORA.

I. Tanta sanguinis boni copia, ut vasa cruenta nimis turgeant, eorumque actio facile turbetur vel impediatur, vocatur Plethora.

II. Generatur victu lautiore, exercitio omisso, otio, somno longiore, animi tranquillitate, juvenili ætate, tempore vernali, omissa sanguinis evacuatione consueta, mutilatione membri, ablactatione, & in vietis menstruationis cessatione.

III. Hæc producit turgescenciam vasorum cruentorum, rubedinem, pulsum pleniorum, varices, aneurismata, compressionem adjacentium: unde sæpe angina, anxietas, cephalalgia, apoplexia, somnolentia, gravitas, torpor, visus obscuratio, urinæ suppressio, producit etiam æquilibrium destructum, lassitudinem, pigritiam, debilitatem. Sibi interdum parit viam in hæmorrhagia, hæmoptysi, hæmorrhoidibus, menstruatione cum levamine. Sed superveniente corruptela, generat dolorem, anxietatem, caloris frigorisque vicissitudinem, horrorem, convulsionem, febrem, phlogosin, pulsationem, tremorem, vertiginem.

IV. Antequam abiit in alienam indolem, minuenda copia phlebotomia, purgante refrigerante, corporis frequentiore exercitatione, parciori diætâ, breviori somno: sed post degenerationem, ut Cachexia tractanda.

56. ANEURYSMA.

I. Tumor sanguine plenus ex dilatata quadam arteriæ parte, sensim incresecens, cutis colorem vix mutans, interdum pulsans, renitens elasticus, sed continuata pressione evanescens, nisi valde magnus, vocatur Aneurysma.

II. Generatur ablatione sustentaculi, impedito reditu sanguinis per venam, impetu majore, læsione, corrosione, ruptione nonnullarum fibrarum, aut indurata laxitate.

III. Sanguis in sacco dilatato stagnans, interdum manet fluidus, alias in grumum abit, intercipitur libera circulatio per ramos ex hoc trunco venientes, turbantur vel extinguuntur functiones a libero transfluxu pendentes; interdum postea rumpitur producens effusionem, quam Aneurysma spurium vocant.

IV. Pars dilatata artificiose sustentanda, applicanda adstringentia diu, truncus arte-

arteriæ supra faccum aliquomodo comprimendus, & si veretur ruptio in arteria non solitaria, truncus supra aneurysma filo stringendus.

57. V A R I X.

I. Venæ quædam pars sacculi instar a sanguine intus contento tumens, tumorem, ut plurimum lividum, circumscriptum, compressilem præbens, vocatur Varix.

II. Generatur deficiente sustentaculo, in parte inferiore corporis a comprimente sanguine, laxitate venæ, reditu sanguinis impedito per venam compressam a fœtu, alvi excrementis, tumore quovis, hepatis obstructione.

III. Sensim magis increfcit tumor, & ob tensionem dolere incipit; compressus sensim evanescit; sanguis in eo stagnans plerumque lentescit; ruptus magnam sanguinis copiam fundit, & ulcus curatu difficile relinquit.

IV. Sustentaculo pars tumens adducenda, applicanda adstringentia, removendæ causæ comprimentes venam: si major sit, vel ruptio immincat, rami venæ in varicem exonerantes stringendi, ut nihil sanguinis in varicem venire possit.

58. O B E S I T A S.

I. Proportio pinguedinis in toto corpore major ad reliquos humores & partes solidas, dicitur Obesitas.

II. Quibusdam naturalis est dispositio, sed augetur, nutrimento copiosiore, in corpore quiescente, animo tranquillo, omisso exercitio consueto, evacuatione minore, mutilatione alicujus membri, hæmorrhagia consueta suppressa, & in fœminis vietis mensium subsistentia.

III. Obesi difficulter corpus exercent; sæpe destruitur æquilibrium, ut fiant asthmatici, & apoplectici; solida laxantur; respiratio difficilior, pulsus obscurior: in fœminis sæpe menses tardiores & sterilitas: in pueris difficiliorem dentitionem præfagit: in vietis bonum signum.

IV. Minuitur parcior diætâ, frequentiore exercitio, ne tamen subito instituat, frequenti venæ sectione & alvi ductione, usu acidorum.

59. H Y D R O P S.

I. Lymphæ pellucidæ aut pituitæ lentæ copiosior collectio, in lymphaticis dilatatis, partis substantia, tunica cellulosa, vel & cavitatibus totius corporis, aut specialis partis, exhibens tumorem pallidum aut pellucidum, frigidum, non dolentem, gravem, vocatur Hydrops.

II. Humor ille ut plurimum tenuis interdum cohærens, vel acris, varii coloris, plus minusve partem implens, varia phænomena præbet.

III. Omnis causa comprimens vas lymphaticum reducens, cisternam, ductum thoracicum, venam, periculosum hydropem inducit, non nisi sublata causa curabilem: inde glandularum, hepatis, hypochondriorum, lienis, lumborum, pancreatici, uteri, ovarii, scirrhi & tumores, sæpe hydropem generant incurabilem, sed si fiat ex utero gravido sponte cedit post partum.

IV. Iisdem quoque causis intercipitur absorptio, vel quia humor nimis pituitosus est, parsque frigidior ex minore motu vitali; tunc autem frictions, moventia, & calefacientia tumorem discutiunt.

V. In prægressa debilitate, laxitate, humiditate, fœminis, pueris, frigidis, refrigerantium, acescentium abusu, tristitia, animique cura perseverante, post morbos acutos, febres intermittentes & continuas, arthritidem, podagram, aliosque dolores diu toleratos natus, inque motu venarum languidiore, evacuantibus, discutientibus & roborantibus debet curari.

VI. Qui nascitur ex Evacuatione parciore vel suppressa, in aere, tempestate & anni tempore humido & frigido, aut ingestione copiosiore aquosorum, curari debet exsiccantibus, diaphoreticis, & parciore ingestione.

VII. Præparatio humorum deficiens in morbis pulmonum, pectoris, respirationis, nervorum hydropem generans, respuit purgantia, sed diureticis, pectoralibus, roborantibus, curatio absolvenda. Verum ex cruditate, cachexia, chlorosi, chronicis, ventriculi deficiente coctione, & bilis inertia productus, potius purgantibus, stomachicis, & dein roborantibus curandus.

VIII. Qui generatur ex quacumque evacuatione copiosiore sanguinis in hæmorrhagiis omnibus, post phlebotomiam frequentem, partum, vel abortum, & post copiosorem alvi egestionem, non multum periculi portendit: minuta enim evacuatione illa, & dein roborantibus, facile superatur.

IX. Ex humorum tenuitate per colliquationem inductus difficilior est, quia antiseptici minus valemus progressum sistere: verum abusu resolventium vel saponaceorum inductus facilius curatur.

X. Si lymphæ vasis lymphaticis coercenda, ex iis ruptis effundatur in cavitates adjacentes, quod interdum fit in gestatione ponderis, motu corporis validiore, contusione, fragilitate, scorbuto, difficilem curatu hydropem generat.

XI. In hydropse nato varia sunt symptomata. 1. Ex causa producente. 2. Ex natura loci & functionis partis specialis. 3. Ex lymphæ abundantia in parte collecta. 4. Ejus defectu in reliqua massa. 5. Ex lymphæ metamorphosi in pituitosum, vel liquamen, aut lympham acrem.

XII. Nam collecta lymphæ præbet tumorem pallidum, frigidum, indolentem, gravem, qui adjacentes partes premens parit hebetudinem, torporem, somnolentiam, respirationem difficilem, oppletionem, gravitatem, solidorum extensionem, paralyfin.

XIII. Reliqua massa humido privata fit crassior, inde siccitas, macies, fitis, alvus constipata, urina pauca, rubra, impedita perspiratio, frigiditas, pulsus debilis minor.

XIV. In pituitosum transeuns, producit leucophlegmatiam, œdema, multasque particulares hydropis species, quæ habent tumorem persistentem, foveas impressas diu retinentem, pallidum & frigidum.

XV. Sed stagnando tandem corruptus humor acrimoniam acquirit, & multa mala, dolores, erysipelata, convulsionem, cachexiam, febrem, apostemam, corrosionem, ulcera vix sanabilia, sitim intolerabilem, urinam colore & consistentia variam, stranguriam, dysuriam, pustulas, maculas, anginam, anxietatem, calorem molestum, debilitatem inducit.

XVI. Præter specialia in causis notata. 1. minuenda est humidi ingestio victu exsiccante, potus abstinentia, corporis exercitio in aere sicco. 2. abundans optime abigitur discutientibus, diaphoreticis, calefacientibus; proxime his accedunt diuretica. Dein per purgantia hydragoga sæpe repetita; vomitoria autem raro conveniunt. Sed in parva parte obsessa, elicitur vesicatoriis, setaceis, cauteriis, scarificationibus, punctura. 3. Post humidi ablationem corpus roborandum, sustentanda pars compingendi humores.

60. HYDATIDES.

I. Tumores variæ magnitudinis pellucidi in vesiculari membrana, vel lymphaticis a causa morbosa facta, continentes lymphaticum aquosum humorem, dicuntur Hydatides.

II. Hi tumores ad partes firmas hærentes, hemisphæricam figuram habent, alias perfecte vesicularem, vel racematim coherentes, vel communi involucri coarctati, vel instar catenæ apparent, si involucrium pertusum sit, collabuntur & videntur evanescere.

III. Omnes membranæ tenues pellucidæ distentæ his inservire possunt. 1. Epidermis & epithelium partium internarum impletionem lymphæ a subjectis distentum. 2. Vasa venosa lymphatica impleta, denegato exitu transeuntis lymphæ per eorum truncum. 3. Tunica cellulosa inter omnes partes locata, & organa cingens loco pinguedinis, aqua turgens. 4. An folliculi glandulosi simili modo distendi possint, non satis compertum est.

IV. Quia compressione trunci vasis lymphatici, applicatione cantharidum ad cutim, quadam pustularum specie lympham sub epidermide continente, ustione, fortiorique ligatione, attritu promte generantur hydatides, ipsarum materia semper præsens est in corpore: ut & pinguedo, gelatina, vel & alius humor degeneratus materiem præbere potest. Generantur etiam ab interna causa, ut in erysipellate, febre, sphacelo, hydrope, valida inflammatione, & gangrana, acrimonia humorum, corruptione, variolis, scorbuto, sed semper malum portant.

V. Huiusmodi tumores plerumque sine dolore diu persistunt, & pertusione facta liquorem tenuem effundunt, quare videtur humor aquosus non facile corruptibilis. Interdum vero infert pruritus, alias lentescit, mutatque colorem, quando deterior est.

VI. Quia morbus est qui ex phænomeno accipit nomen, variam admittit curationem: nam ex compressione facta exigit prementis causæ ablationem: applicatione acrimie productæ hydatides post ablationem facile sanantur antiseptico refrigerante, ex colliquatione natæ, uti hydrops, evacuantibus, antiseptis, & discutientibus curandæ.

61. LEUCOPHLEGMATIA.

I. Intumescencia æqualis, pallida, frigida, vestigium digiti impressi diu retinens, per totam corporis peripheriam dicitur Leucophlegmatia.

II. Ætas puerilis & senilis, sexus sequior, aer, tempestas, & regio humida & frigida; aquæ abusus cum corporis quiete; evacuationes omnes præcipue sanguinis copiosiores; animi mæror, cura; solidorum laxitas & motus debilior; morbi longi, inter quos excellit quartana, debilitas virium, hunc morbum producere solent, qui arguit in venis præcipue deficere actionem & viscositatem in humoribus prædominari.

III. Præter intumescenciam dictam, percipitur lassitudo, cita defatigatio, respiratio anhelosa difficilior; somnolentia, pulsus mollis, exiguus, latens, urina cruda pallida, debilitas, frigiditas & pallor corporis.

IV. Interdum aucto motu venarum pulsa & liquefcens pituita ducitur ad renes vel intestina, & ita eliminatur: sed corrupta simul multa symptomata infert, quæ in hydrope traduntur.

V. Quia venarum motus minor & viscositas humorum est hujus causa, magis frictionibus, calefacientibus, sudoriferis & discutientibus est abigendus: & si natura demonstrat viam, purgantibus & diureticis humor educendus: si obstat viscositas, resolventia sunt præmittenda.

62. OEDEMA.

I. Tumor albus seu pallidus, indolens, frigidus, gravis, sensim natus, laxus, mollis, vestigium impressum diu servans, vocatur Oedema in quacumque parte corporis: interdum vero ad Hydropem, & perperam ad Hernias refertur.

II. Nascitur 1. intercepto reditu lymphæ per lymphaticas vel cruentas venas, quod oedema est constans, 2. solidorum laxitate. 3. abundantia lymphæ. 4. defectu sanguinis boni. 5. virium & circulationis debilitate. 6. partis positione in decliviori loco, quibus producitur abeuns & redeuns tumor. 7. humorum tenacitate

III. Persistens tumor tandem omnem solidis demit contractilitatem: humores interdum concresecunt, ut reduci nequeant; vel corrumpuntur, quando pars sphacelascit, aut generatur fordidum & frigidum ulcus; vel prius circulantibus misti, varios morbos chronicos inferunt. Organa particularia obfessa insuper multa anomala symptomata producant.

IV. In persistente oedemate comprimens causa tollenda, aut tolli si nequeat, ipsa pars sustentanda, ne nimis tumeat. Abeuns & redeuns oedema discutientibus, roborantibus, stimulantibus, calefacientibus, locatione in altiori situ, abigendus. Lente cedens resolventibus, moventibus, & actuali calore curandus.

63. A B S C E S S U S.

I. Tumor pure plenus, qui maturus ad alternum ad tactum digitorum puris fluctuationem ostendit, post ejusdem partis antecedentem inflammationem, & interdum ex metastasi natus, vocatur Abscessus.

II. Hic pone aures Parotis; in inguinibus Bubo; in pulmonibus Vomica dicitur. Cum exigua apertura & ampla cavitate Sinus vocatur: sed in corporis naturali cavitate pus collectum, maxime in pectore, empyema appellatur: pus sanguini mistum ad Purulentiam seu Suppurationem refertur. Ulterius distinguunt in abscessum immaturum, maturum, & corruptum; apertum & clausum; bonum & malum; ex locali inflammatione vel metastasi natum.

III. Semper sequitur aliquem morbum generalem vel particularem, acutum, inflammatorium, febrem, dolorem, contusionem, vulnus, tumorem aliquem.

IV. Varia producantur. 1. ex loco quem occupat. 2. puris majore minoreve copia. 3. tenuitate, spissitudine, corruptione, acrimonia. 4. evacuatione copiosiore vel suppressione. 5. traditione sanguinis. 6. recidiva, metastasi. 7. tempore cruditatis & maturitatis.

V. Abscessus immaturus, nisi sit circa corporis cavitates, clausus maturandus: maturus aperiendus sponte, sectione lata plaga, vel corrodeute: apertus sensim deplendus, intus depurandus, externe sustentandus.

64. S I N U S.

I. Amplissima morbosā cavitas plerumque in cellulosa tunica, intus pus continens vel ichorem, cum parva & brevi apertura, & interdum nulla, vocatur Sinus.

II. Formatur ex antecedenti abscessu vel ulcere, quod satis commode pus evacuare nequit.

III. Non facile sanatur sponte, & omnia mala abscessus vel ulceris majoris producit.

IV. Intus depuratus sinus externe sustentandus, & apertura locanda ad locum declivorem: vel nova sectione facienda apertura ad inferiorem partem finis: vel totus sinus aperiendus, vitatis vasis majoribus.

65. D E F E C T U S H U M O R U M.

I. Quoties proportio inter partes solidas atque actiones, ad quantitatem humorum, destruitur per parciorem ingestionem, vel copiosiore evacuationem, nascitur Defectus.

II. Si acervatim vel longo tempore emittitur magna copia humorum, in hemorrhagiis omnibus & phlebotomia, cum vel sine vulnere, lactatione, salivatione, sudore, perspiratione, urinæ profluvio, vomitu, alvi fluxu, cholera, dysenteria, linteria, vel abusu dictorum medicamentorum, vel per ulcus aut abscess-

scellum : evacuatio boni est sistenda , inutilis & morborum moderanda , ut traditur in dictis morbis .

III. Si tollatur vasorum sustentaculum , ut in acervata evacuatione & partu , artificiali sustentaculo videtur augeri copia ; ut & in magna varice aut aneurysmate , sed in collectione hydropica simul respiciendum ad causas .

IV. In diu tolerata inedia , siti , potus defectu , angina , deglutitione impedita , faucium & pharyngis morbis , non statim corpus est opplendum , ne obruantur vires .

V. Ex generali defectu fit macies , atrophia , pallor , vasorum contractio , æquilibrium destructum , evacuatio suppressa , debilitas , lassitudo , frigiditas , syncope , sphacelus , convulsio , suffocatio , singultus , coctionis defectus , anorexia , somnolentia , apoplexia , anxietas , abortus , cruditas , urina parcius , respiratio difficilis , pulsus parvus debilis .

VI. Tandem humores simul corrumpuntur , unde multa nova mala : dolor , acrimonia , aciditas , phthisis , vertigo , delirium , febris lenta , hæctica , motus vitalis & pulsus debilis , hysterica & hypochondriaca affectio , mobilitas , rhachitis , palpitatio , varia animi pathemata , cachexia , calor hæcticus .

VII. Interdum vero residuus humor inviscatur ; unde hydrops , leucophlegmatia , pituita & glutinosa collectio , pendentium tumor , vel colliquescit , ut fiat sudor frigidus , alvi fluxus , quibus pereunt .

VIII. Vix valemus generales curationis regulas tradere , quoniam curatio differt pro vario humore evacuato , & pro variis morbis deinceps natis , quare ex specialibus petenda curatio . Respiciendum primo ad causas ; sed si postea nascitur pituita , simul adhibenda moventia & roborantia . In tenuitate autem antiseptica compingentia .

66 MACIES.

I. Minor pinguedinis proportio ad partes firmas , sine alia visibili labe morbofa , per totum corpus , dicitur Macies .

II. Illa nascitur , defectu chyli in deficiente ingestione , inedia , impedita deglutitione ; impedito transitu chyli per lactea vasa ; consumptione a vermibus ; imperfecta pepsis , in anorexia , pseudorexia , dyspepsia , fastidio : quibus causis arte sublatis sponte iterum nutritur corpus modico ingesto cibo .

III. Evacuatio copiosior chyli in vomitu , diarrhœa , lenteria , lactatione & forsitan diabete ; sanguinis in hæmorrhagia , mensium & lochiorum profluvio ; & aliorum bonorum humorum in salivatione , sudore , urinae profluvio , frequentiore venere , gonorrhœa , fluore albo , maciem inducens , exigit moderamen evacuationis .

IV. Ex corrumpente causa inducta , ut morbis nervorum , dolore , arthritide , cardiagia , colliquatione , tenuitate humorum , cachexia , bile aliena , chlorosi , ictero , rachitide , scorbuto , venerea lue , febre lenta , post morbos acutos , intermittentes & continuas febres relicta , lochiis & mensibus suppressis , emendari nequit nisi sublatis istis morbis ; sed tunc simul adhibenda roborantia antiseptica .

V. Corporis improbo labore , vigiliis protractis , lucubratione , animi cura & studio severiore , animi pathematibus , atque calore majore consumpta pinguedo facile refarcitur his omissis .

VI. Majori confectione puris in abscessu , ulcere , empyemate , vomica maxime in pulmonibus , admodum consumitur pinguedo , & eo magis si pus simul corrumpatur .

VII. Nimia Macies sine corruptione elegantiam corporis tollit , debilitatem inducit ; in gravidis abortum & difficilem partum præagitur . Si vero simul accedat corruptio , multa alia anomala superveniunt .

VIII. Post ablatas vel emendatas causas antecedentes , pedetentim corpus reficiendum eupeptis , & juvanda coctio stomachicis .

67. ATROPHIA.

I. Minuta morboſa nutritio totius corporis Atrophia dicitur; membri autem particularis ſumma extenuatio cum pallore & motus imbecillitate Aridura vocatur.

II. Corpus vivens perpetuo nutrimento egens in atrophiam incidit intercepta via chyli, ut in pancreatis, & lumborum tumoribus comprimentibus cisternam vel ductum thoracicum, glandularum meſenterii infarctione, ſcirrho, quando ſimul lienteria aut alvi fluxus aſſeſſe ſolet: atque curari nequit, niſi reſolutione tumoris prementis.

III. Aut homo laborans perpetuo vomitu, diarrhœa, lienteria, diabete, & femina nimia lactatione privatur naturali nutrimento, quod reſarciendum, curatis morbis.

IV. Idem omnes evacuationes boni humoris copioſiores, ut in ſalivatione, ſudore, hæmorrhagia omni, maxime in gonorrhœa, fluore albo, pollutione: & morboſi in puris, ichoris, aut lymphæ effluxu copioſo, per abſceſſum, ulcus, fiſtulam, & ſputum copioſum Atrophiam generant, quæ niſi minuat boni evacuatione, & ſiſtatur morboſi excretio copioſior, curari nequit.

V. In anorexia, pſeudorexia, aſpeſia, bilis ſuccique pancreatici defectu, vermis in inteſtinis & ventriculo nidulantibus, ventriculi atque inteſtinorum ulceribus, quibus intercipitur ingeſtorum concoctio, nata Atrophia ſtomachicis, amaris, antiſepticis curanda, ſublata eorum morborum cauſa.

VI. Si allatum nutrimentum dein corrumpatur in cachecticis, ſcorbuticis, colliquativis catarrhoſis, debilibus, quartanis, febre lenta, vel a materia poſt morbos relicta, fruſtra nutrimento impletur corpus, ſed poſt curatos iſtos morbos, alimentis facilis digeſtionis ſenſim corpus replendum.

VII. In partis alicujus Atrophia detegitur vel nervum vel arteriam fuiſſe aliquomodo compreſſam, ut in luxatione humeri vel coxæ, aneurysmate, tumore aliquo comprimente, fractura, calculo, contuſione, ſucco nervoſo concreto in ganglio, vel ad ſpinam.

VIII. Tandem conſumtis in toto corpore humoribus, facies fit cadaveroſa, corpus totum quaſi ſkeleton pelle tectum, viribus privatum, moritur: atque in parte ſpeciali naſcitur ſphaecelus immedicabilis ſine prægreſſa inflammatione vel dolore.

IX. Fruſtra ergo conamur nutrientibus replere corpus, manentibus iſdem cauſis. Sed ſi cauſæ ſublatae ſunt, repletio eſt facienda cibo facilis digeſtionis modica copia ſimul, maxime lacte materno, dum ſimul adhibentur ſtomachica, antiſeptica, roborantia.

68. PHTHISIS.

I. Totius corporis ſumma emaciatio cum humorum partiumve ſolidarum corruptione vocatur Phthiſis.

II. Frequentiſſime fit ab affectis pulmonibus, quia inde demitur vel depravatur generale præparatorium organum; contenti humores nudo aeri exponuntur; non permittitur ad coctionem & conſolidationem quies; atque contra naturalem gravitatem ſurſum emittere debet pulmo aliena. Sæpe fit ex prægreſſa hæmoptyi aut rupto interno vaſe ſanguinem per tuſſim non emittente, vel quando apthæ tracheam obſident. Quibuſdam hominibus ad hanc ſpeciem producendam eſt hæreditaria quædam diſpoſitio, vel deformitas pectoris. Quidam ſine vix aliqua accedente cauſa in ætate juvenili phtifici ſunt: & præcipue ſi abutuntur ſpirituofis, exercitiis, & voce. Statim tunc, vel etiam inſtante phtifi, nam ſi adolevit, omnem curationem reſpuit, abſtinendum a dictis excitantibus cauſis; quater
in

in anno instituenda venæ sectio ; vivere debet æger admodum temperate, ³³ quiete & modice ; evitare nimiam aeris incalescentiam ; bibere hydrogalac . Si autem ex tussi pertinaci vel ex ejecto sputo constat pulmones formasse ulcus , diuturnum balsamicis & consolidantibus pectoralibus .

III. Dum humor tenuis & acer inferens sternutationem , gravedinem , & tussim , diu in pulmones fluit ; hos ita corrumpit interdum , ut inde periculosissima phthisis producat ; aut interdum sine corruptis pulmonibus phthisin generet . Hæc species ut præveniatur & curetur , pectoralia anticatarrhalia diu adhibenda .

IV. Materia purulenta , post morbos acutos , febres , inflammationes , formata , in abscessu , ulcere , vel pectoris cavo , maxime post pleuritidem & peripneumoniam , collecta corrumpitur , miscetur sanguini , & ita phthisin purulentam inducit , quæ antipyroticis , & evacuando pus per sputum & urinam vel concitatum fonticulum est curanda .

V. Copiosior humoris evacuatio , in alvi fluxu , fluore albo , gonorrhœa , coitu frequentiore , hæmorrhagia , lactatione , salivatione , diabete , tollens æquilibrium , spontaneam corruptionem permittit , qua omne consumitur corporis pabulum , & inducitur tabes nervosa , interdum sine pulmonis vitio : hæc curari debet roborantibus antisepticis , compescita nimia evacuatione .

VI. Si corpus emacietur & humores corrumpantur , quia vis vitæ non valeat bonos servare humores , nascitur inde humorum corruptio spontanea , colliquativa , cum suffocatione hysterica , & acrimonia scorbutica , quæ species recensitis (V) roborantibus curatur longo tempore adhibitis , & sæpe mutatis , servata eadem indicatione .

VII. Quando longo tempore natura consueta fuit facere evacuationem , ea suppressa , producit interdum phthisin : quemadmodum in hæmorrhagiis consuetis , hæmorrhoidibus , mensibus , ulceribusque suppressis . Aut ex retropulsa materia variolosa , morbillosa , herpetica , scabiosa . Tunc revocandæ hæ evacuationes , vel facienda est derivatio ad cutim vesicatoriis , fonticulis , setaceis . Conducit in his largiorem servare perspirationem diaphoreticis .

VIII. Phthisis symptomata multa sunt , quæ tolli vix possunt manente hoc morbo , primaria sunt tussis , sputi ejectio , febris hæctica , rauco ; extenuatio summa , evacuationes colliquativæ , respiratio difficilis , pulmonum corruptio , quæ omnia in istis titulis quærenda sunt .

69. DETUMESCENTIA.

I. Moles alicujus partis naturali major ita minuta , ut ad naturalem vel minorem redigatur , vocatur Detumescentia .

II. Hæc fit 1. facta evacuatione humoris : 2. metastasi ad aliam partem : 3. effusione in aliquam cavitatem : 4. minuto influxu .

III. Præfagia differunt 1. Quam in parte fiat , manibus , pedibus , capite , facie , ventre . 2. Quomodo in morbo fiat , febre , acutis , inflammatione , variolis , erysipellate , ulcere , vulnere , tumore , podagra , hydrope , abscessu . 3. Ex bona vel mala causa si fiat .

IV. Ex bona causa veniens permittenda & adjuvanda : sed ex metastasi mala , defectu virium , locus irritandus & vires instigandæ , ut materia redeat .

70. EXTENUATIO.

I. Dum moles totius partis naturalis sensim fiat minor , ea Extenuata dicitur .

II. In sanis fit intercepto influxu per arteriam , minuta nutritione , copiosiore evacuatione .

III. Partis destruitur æquilibrium , debilitatur actio , & calor extinguitur .

E

IV.

34 LIB. II. GENERALES HUMORUM MORBI. 70
IV. Causa comprimens arteriam removenda, compescenda nimia evacuatio, atque colliquatio si adsit, antisepticis sistenda.

71. ARIDURA.

I. Partis alicujus corporis viventis major extenuatio, minusve incrementum cum debilitata istius actione, vocatur Aridura.

II. Generatur impedito libero influxu sanguinis per arteriam in aliquam partem, in aneurysmate, compressione, ligatione, vulnere, contusione, ossium fractura, luxatione, deformitate, rachitide, tumore adjacente scirrhuso, strumoso, ossis excresecientia in podagra vel arthritide, & in glandularum morbis.

III. Generatur etiam vitio in nervis, eorum gangliis, vel succo, liberum influxum vitalem impediens, ut saepe post rheumatismum, paralyfin, dolorem.

IV. Denique gelatinæ, ichoris, lymphæ, puris effusione nimia ex partis ulcere aut fistula.

V. Pars exarescens præter extenuationem etiam pallet, debilitatur, friget, paralytica redditur, stupet, tandem sphacelescit & moritur.

VI. Cognita causa tollenda, alias pars circa principium ariduræ fricanda resolventibus.

TITULUS II.

COHÆRENTIÆ MORBI.

Cohærentia in humoribus major est solubilis, vel non solubilis, minor est generalis vel specialis.

27. TENACITAS HUMORUM.

I. Humoribus partes totius massæ majori nixu cohærentes, quam in sanis fieri solet, vel quæ cohæsiō fanitati obest, vocatur Tenacitas.

II. Talis fit 1. Ingestis farinosis, gelatinosis, mucilaginosis, viscosis, glutinosis, dyspeptis, austeris. 2. Suppressa evacuatione consueta humoris tenacioris. 3. Defectu vel degenerata indole salivæ, bilis, succi stomachici, intestinorum, pancreatici, sanguinis. 4. Languidiore actione pulmonis, ventriculi, intestinorum, hepatis, organi circulatorii, animalis motus, in æquilibrio destructo, animi pathematibus, studio, quiete, exercitio omisso, senili & puerili ætate, feminis debilitate, valetudine, laxitate. 5. Sponte ex natura humorum in stagnatione, congregatione similium partium, exsiccatione, absorptione tenuium. 6. Conciliata potentia concresecendi majore, per coagulantia, austera, adstringentia, spirituosa, calorem adurentem, frigus, atque circulationem & motum muscularem validiorem.

III. Effectus variant. I. Pro natura causæ inducentis. 2. In vario humore sano generali & particulari; atque in diversis humoribus morbosus. 3. Generales sunt obstructio, durities, impedita circulatio, motus minor, respiratio difficilior, pulsus durus, humidi defectus, anxietas, cachexia, evacuatio & secretio minor.

IV. Curatio 1. dirigenda ad causas, quæ auxilia in Resolventibus inveniuntur: 2. ad varias species Tenacitatis, quæ sequuntur.

V. Ab his non opus distinguere concretionem in membranam, filamenta, caseosum, aut aliam concretionem in scirrhuso, struma, atheromate, steatomate, meliceride, quia colligi possunt ex dictis, vel iis, quæ in nominatis morbis proponuntur.

73. CRASSITUDO.

I. In fanis humoribus, uti sanguine, gelatina, albuminoso, pinguedine, mucos, mucilagine, quædam sana requiritur crassitudo; hæc nisi nimia sit, ad morbos non pertinet.

II. Si autem hi, ut & alii fluidiores 1. acquirunt majorem cohærendi potentiam inter particulas; vel 2. eorum particulae fiunt majores; vel 3. numerus particularum majorum proportionate augetur; nati tali modo humores dicuntur Crassi.

III. Tales sunt 1. Aucta vi attractrice inter partes, per coagulantia, austera, adstringentia, frigus, & in quibusdam calore adurente. 2. Compactura in robustis, exercitatis, febribus acutis, ardentibus. 3. Defectu tenuioris in potionis defectu, evacuatione copiosiore tenuioris, aut facta depositione in cavis vel tunica cellulosa hydropicorum. 4. Collectione similium partium inter se, ut fit in secreto humore crasso. 5. Stagnatione, motu languidiore, cruditate. 6. Ingestionem glutinosorum, viscidorum copiosiore.

IV. Differunt effectus ex vario humore incrassato, ejusque varia natura, & in diversis partibus, aut si mites maneant humores vel simul acres fiant. Generales sunt alvus constipata, fitis, secretiones & excretiones pauciores vel suppressæ; faucium, narium, linguæ, cutis siccatas; urina pauca, ischuria, saliva parvior viscosa, vox rauca clangosa, dyspnœa; durities, obstructio, scirrhus, struma, œdema, hydrops, tumor, macies, aridura, debilitas, deficiens absorptio, motus minor, sopor, vertigo, stagnatio, pulsus major, pulsatio, mensium suppressio, anxietas, melancholia, & multi alii prout vergat in lentorem, vel pituitosum, vel grumosum, vel crudum.

V. Generalia auxilia sunt 1. Diluentia, quæ admistu suo cognitam crassitudinem non coagulant, neque nimio usu solida nimis laxant: horum actio promovenda motu animali, moventibus, nisi motus major produxerit crassitudinem, quando quies simul imperanda. 2. Resolventia secundum naturam crassitudinis eligenda in lentore, pituita, grumo, crudo. Si vero tenuioris copiosior evacuatio crassitudinem relinquit, illa evacuatio temperanda, sed resolventia omitenda.

74. PITUITA.

I. Humor collectus, lentus, pallidus, opacus vel pellucidus, vappidus, majore calore & vitæ actione liquefcens, ad ignem non concrefcibilis, minori vitali actione natus, vocatur Pituita.

II. Materiem præbent 1. Ingesta mucosa, glutinosa, farinosa, defectu saponacitatis humorum & actionis vitæ non soluta. 2. Humores primarum viarum mucosi. 3. Humores gelatinosi, mucilaginosi, albuminosi, & ipsa pinguedo, deficiente corporis actione degenerata.

III. Producitur spontanea degeneratione, quæ permittitur & promovetur defectu humorum saponaceorum in primis viis, languidiore chyli organi actione, debiliore circulatione, & pulmonis actione: in laxitate solidorum, somno longiore, corporis quiete, animi tristitia, cura, studio, senili & puerili ætate, tempore hyemali, habitatione in locis humidis & frigidis, longa adversa valetudine, hæmorrhagia frequentiore.

IV. Diu in corpore retenta pituita vel 1. liquefcit sine acrimonia, quando Lympha vocatur: vel 2. liquefcit cum acrimonia, quando dicitur Pituita falsa, aut humor Catarrhosis: vel 3. concrefcit in Pituitam Vitream, Gypseam, materiem strumofam cum vel sine acrimonia.

V. Propriam naturam fervans minuit circulationem, producit 1. tumorem

mollem, frigidum, frigiditatem, pallorem, lassitudinem, pulsum languidiorem, rariorem, paresin, paralyfin, debilitatem, excretionem pituita, urinam parciorem pallidam, interdum viscosam, respirationem difficiliorem maxime post motum muscularem, frequentem stagnationem, & obstructionem. 2. Hi effectus variant quoque pro parte magis obfessa. 3. Multa alia sunt, suis locis describenda, post metamorphosin.

VI. Evitanda recensita causa; ingerenda alimenta fermentata aromatis condita; habitandum in locis siccis, apricis, arenosis, altioribus; corpus saepe movendum ambulatione, unctione, frictione. Medicamenta consent calefacientibus, aromaticis, stimulantibus, moventibus, resinosis, saponaceis, alcalinis fixis & volatilibus. Post metamorphosin, secundum variam mutationem curatio mutanda.

75. MUCOR.

I. Humor secretus lentus, pallidus, morbosus, corruptus, aqua levior, dicitur Mucosus.

II. Materiem præbet mucus naturalis narium, membranæ pituitariæ, faucium, trachæ & pulmonum, viarum chyli & urinæ, uteri & vaginæ.

III. Copiosior, corruptus & morbosus fit stagnatione, depositione materiæ morbi in hunc naturalem mucum.

IV. Copia & tenacitate loca opplet, & plerumque sua acrimonia ea irritat: circulantibus mistus febrem catarrhalem lentam inducit.

V. Abstergentibus, solventibus, attenuandus, & per conveniens emunctorium educendus.

76. LENTOR.

I. Acquisita morbofa major potentia concrescendi in sanguine per auctum motum vitalem, ut stagnans ad massæ superficiem formet crustam densam, tenacem, vix cultro scindendam, instar corii, pallefcantis, vel livescentis coloris, vocatur Lentor.

II. Sanguis tunc est crassior, gravior, magis cohærens, coloris purpurei vel lividi, inferne fere niger, dum in superficie Crustam format.

III. Post validum corporis exercitium, in morbi acuti incremento & statu generatur, nunquam præcedit. Quo corporis calor & siccitas fuit major, & vehementior circulatio, eo copiosior & tenacior.

IV. Pars sanguinis albuminosa valida circulatione videtur in lentorem converti; ingesta, globuli rubri, serum, lympa, gelatina, mucilago, pinguedo videntur inepta ad lentorem producendum.

V. Quia est humor morbosus valida circulatione natus, differt ab albuminoso, gelatinoso, mucoso, mucilaginoso, glutinoso, pituita, & tenaci cruditate.

VI. Aucta circulatio in toto corpore producit lentorem per totam massam, sed in speciali parte statim non inficit totam massam, nisi continuetur satis diu.

VII. Morbi acuti, ardentes, febres continuæ, intermittentes, rheumatismus, variolæ, inflammationes particulares, pleuritis, phrenitis, peripneumonia, angina, in quibus est valida circulatio, maxime in robustis, post exercitia validiora, in aere sicco & calido, cum potus penuria, lentorem generant, cum pulsu duro & frequenti.

VIII. Quæ post lentorem natum conspiciuntur, varia sunt. 1. Ex lentore ipso. 2. Causis lentorem generantibus continuatis. 3. Partibus specialibus affectis. 4. Metamorphosi superveniente. Vel 5. ex multis simul agentibus.

IX. Ex nato lentore cum aucto motu vitali nascitur arteriarum impletio, pulsus frequens durus; pulsatio; secretiones & excretiones minuuntur vel sistuntur; lingua, os, cutis, nares, sicca; urina pauca, rubra, acris, si autem pellucida & tenuis pessima; durities, splendor, dolor, anxietas, debilitas, lassitudo; respiratio cita anhelosa, difficilis; vox clangosa; lingua aspera, nigra, flava, sordida;

da; fitis intensa, adipfia autem pessima; frequens obstructio in encephalo, pulmonibus, hepate, liene; alvus adstricta; febris ardens; cephalalgia, delirium, inquietudo; frigus extremorum pessimum; sputum tenax; sudor nullus.

X. Causæ 1. Sensim minores subactæ vel expulsæ permittunt Resolutionem; materia inde nata invisibiliter eliminatur. 2. Eadem paulo validiores, vel diutius durantes, relinquunt materiem visibili Crisi eliminandam, cujus evacuatio promovenda diluentibus antiphlogisticis: nam retenta generaret metastasin vel metamorphosin. 3. Ultra quatuor dies detentus & agitatus, in locis calidis cum accedente pinguedine format purulentiam generalem vel particularem, quæ septimo die matura solet esse, si vires vitæ prævaleant: hæc tunc generatio promovenda, & evacuanda. Si pus non exit per crisin, præbet metastasin vel metamorphosin ichorosam. 4. Subito autem subsistens actio vitæ, præcipue cum frigore accedente, vel adstringentibus applicatis convertitur in Indurationem vel Scirrhum. 5. Motus autem vitalis major, quam ut commutari possit in purulentiam, generat ex lentore materiem Corruptam tenacem vel ichorosam. 6. Validissimus ille motus cum vel sine vasculorum destructione inducit Sphacelum. 7. Aut post validum motum, si vires deficere incipiunt, humor tunc natus abit in Corruptionem spontaneam.

XI. Quamdiu Lentor non subiit metamorphosin, ejus ulterior generatio est impedienda. 1. Phlebotomia larga & repetita si requiritur. 2. Alvi ductione per antiphlogistica diluentia. 3. Laxantibus & humectantibus. 4. Refrigerantibus. 5. Resolventibus saponaceis aciescentibus. 6. Criticam evacuationem promoventibus sudoriferis & diureticis diluentibus & antiphlogisticis. 7. Si autem impetus vergat ad aliquam partem principem, Derivantia simul pedibus applicanda.

77. P H L E G M A.

I. Humor morbosus secretorius & excretorius tenax glutinosus albicans, iners, majori corporis motu vel calore sensim natus, vocatur Phlegma.

II. Humores naturales, albuminosi, gelatinosi, mucilaginosi, mucosi, & forsitan ipsa pinguedo, morbosa corporis actione in hanc materiem degenerare videntur.

III. Ut tandem destillando, expulsa parte volatili, ascendit phlegma iners, ita humores boni valida circulatione & corporis calore diu agitati, in hunc tenacem glutinosum humorem commutantur.

IV. Phlegma non facile solubile, cessante antecedenti inflammatione & febre, morbi longitudinem semper præfagit, præbet aphthas persistentes, sedimentum mucosum in urina, sputum copiosum tenax in pulmonibus, sorditatem in ulceribus, ore & lingua, atque oculis, mucosa tenacia alvi excrementa, quæ omnia sine levamine emittuntur.

V. Saponaceis abstergentibus quæ non multum calefaciunt vel refrigerant, Phlegma solvendum; antisepticis similibus ejus ulterior progressus & corruptela prævenienda, atque lenissime eliminandum.

78. V I S C I D U M.

I. Humor tenax, concretus, solidis adhærens, in minori actione vitali, spontanea corruptione natus, vocatur Viscidum.

II. Pinguedo, gelatina, albuminosum, mucosum, minori vitali motu agitata, accedente spontanea corruptione, concresecunt tandem in massam corruptam non solubilem.

III. Viscidum hoc partem diutissime obsidet, omnem sæpe transitum intercipit, longitudinem magis quam periculum præfagit.

IV. Adhibenda sunt resolventia, saponacea, calefacientia, antiseptica.

79. GLUTINOSUM.

I. Humor tenax, concretus, vitali motu non solubilis, parti alicui firmæ adhærens, post corporis ardorem & nimium motum vitalem natus, Glutinosum vocatur.

II. Motus vitalis & ardor major, quam qui format pus, perseverans, cum subsequente dein motu debiliore, ex pinguedine, gelatina, & albuminoso, glutinosum producit.

III. Glutinosum hoc in corpore debilitato ex antecedenti nimia circulatione, malum semper præfagium aut longitudinem portendit.

IV. Saponacea acescentia, cum quibusdam calefacientibus, adhibenda: Venæ sectio nocet.

80. CONCRETUS HUMOR.

I. Humorum partes omnes ex quacunque causa ita coherentes, ut fanitatis & vitæ actione inter se moveri nequeant, dicuntur Concretæ.

II. Concresecunt. 1. Infita vi, in stagnatione, & motu minore, maxime si præcedat motus circulatorius major compingens. 2. Ablatione tenuioris, absorbendo, exsiccando. 3. Calore adurente & frigore glaciali. 4. Assumpto vel applicato adstringente, coagulante.

III. Hinc pro vario humore concreto, & in parte varia, varii nascuntur morbi: nascitur inde impedita circulatio, stagnatio, obstructio, durities.

IV. Concretus humor sensim solvendus, pro natura concretionis, causæ, & humoris, dein movendus.

81. GRUMUS.

I. Pars quædam humoris, in quadam cavitate vel vase concreta, ut præbeat molem mollem, tenacem, vi vitæ non separabilem, figuræ plerumque vasis vel cavitatis, in quo hæret, Grumus, Thrombus, aut Polypus vocatur.

II. Communis humor Grumum formans est sanguinis pars albuminosa, gelatinosa, & rubra, atque in eo formatus lentor: specialis est chylus, lac, bilis, mucus, pus.

III. Formatur in omnibus cavitatibus & vasis naturalibus, visceribus, cellulosa tunica dilatata, parte contusa, aut vulnerata, aneurysmate, & varice.

IV. Ita concresecunt humores. 1. Actuali frigore applicato, vel a morbo, ut in ingruente febre, maxime quartana, inducto. 2. Stagnatione in quovis loco, maxime si simul accedat frigus, aut si major concresecendi potentia in humore antecesserit; unde in hystericis & syncopiticis tam frequens, & post mortem in cadaveribus fere semper. 3. Calore majore supra centesimum & decimum gradum vi vitæ vel calore applicato producto; unde in ardentibus, & in parte combusta tam frequens. 4. Coagulantibus mistis humoribus nostris. 5. Denique ablatione tenuioris.

V. Effectus differunt, 1. pro materia, 2. parte obfessa, quare omnes hic tradi nequeunt.

VI. Hærens in quadam parte Grumus. 1. Accedente nova materia increfcit magnitudine. 2. Interdum ab adhæensione cum partibus firmis solutus, protruditur. 3. Vel accedente putredine liquefcit; atque ita liberatur homo aut liquatum circulantibus mistum, febrem putridam generat: aut in loco manens ambientes exulcerat.

VII. Pars grumum continens modico calore fovenda; stagnatio & nimius motus evitandus; applicanda & exhibenda resolventia pro diverso humore concreto.

82. CRUSTA PHLOGISTICA.

I. Humor in sanguinis stagnantis & refrigerati superficie concrefcens in cuticulam denfam, tenacem, pallidam, livefcem, virefcem, vix cultro interdum fcindendam, Crusta Phlogiftica vocatur.

II. Generatur in fanguine emiffo morborum acutorum, ardentium, febris continuæ, rheumatifmi, inflammationis, maxime in pleuritide, & interdum in dyfenteria, atque in robuftis poft valida exercitia.

III. Quia reliquo fanguine levior, ex albuminofo, vel gelatinofo folo generari nequit, fed ex pinguedine vel & muco arteriarum compactis fimul; neque ex chylo, qui actione vitali folvitur.

IV. Cum fanguine circumducta hæc materia in cruftam concrefcibilis, difficilius tranfit per arteriarum extrema; facile quadam in parte ftagnans concrefcit in indurationem; diutius agitata, in tenacem forditem, vel corruptum ichorem convertitur; modica circulatione videtur commutari in materiem criticam.

V. Omnibus auxiliis, quæ in inflammatione & lentore adhibentur, commutanda eft in materiem criticam, vel pus, priufquam produxit.

83. COAGULATUS HUMOR.

I. Humores admiffione alterius, vel per totam maffam, vel in quibufdam partibus, concrefcetes, Coagulati dicuntur.

II. Experimenta docent, auftera, adstringentia, fttyptica & alcohol talem mutationem inducere. Quæ concretio fit ftagnatione, gelu, vel uftione alibi defcribitur.

III. Omnia fiunt, quæ in Grumo traduntur.

IV. Curatio a præcedentibus differt; hic enim invertens naturam coagulantis fimul adhibendum, quod in aliis concretionibus non requiritur.

84. TENUITAS.

I. Humores, 1. minuta magnitudine naturali, vel 2. minuto numero, vel 3. minore potentia cohærendi particularum mutati, dicuntur Tenues.

II. Tales fiunt noftri humores fani concrefcibiles. 1. Largiore ingeftione portionis aquofæ maxime tepidæ. 2. Abufu refolventium, faponaceorum, fructuum horarum, mercurialium, purgantium, diureticorum. 3. Destructo æquilibrio per evacuationem largiorem humorum utilium. 4. Minori compactura in cruditate, motu & circulatione languidiore, debilitate, adverfa valetudine, otio, exercitio omiffo. 5. Calore majore ufque ad gradum coagulationis. 6. Morbis colliquativis, biliofis, eryfipelatofis, putridis, malignis. 7. Corruptione spontanea tam chronica, quam acuta. 8. Denique adflatu aeris peftilentialis, morbi endemici, & epidemici.

III. Ita nata Tenuitas fi fimul acquirit 1. acrimoniam, quod sæpe fit, multa generantur phænomena in acrimonia defcribenda; & 2. fi in fpéciali humore prædominet.

IV. In tota maffa producta, generat. 1. Evacuationem copiofiorem fanguinis, & excretorium humorum. 2. Vafa majora contrahuntur, unde macies, phthifis, marafmus, venarum difparentia, pulfus parvus, pallor. 3. Minuitur actio movens, unde laffitudo, debilitas, frigus, tremor, ftagnatio, laxitas. 4. Interdum in tunica cellulofa & cavitatibus colliguntur humores, unde variæ fpécies hydropis, partium extremarum & pendentium tumores molles & frigidi. 5. Sæpe folida fimul inordinate inde moventur, producentia mobilitatem, hystericam & hypochondriacam adfectionem, convulfionem, palpitationem, agrypniam, vertiginem. 6. Horum cadavera non rigefcunt.

V. Evitanda & emendanda antecedentes causæ. Actio vitalis, quæ sola debito modo curat tenuitatem, adjuvanda. Si simul adfit corporis frigiditas, curatio absolvenda per roborantia, moventia, aromatica, calefacientia, compingentia, martialia, sustentantia, leniter inchoanda, sensim augenda. Si simul adfit corporis incalescentia, potius adhibenda absorbentia, adstringentia, frige facientia; ne tamen in his modum excedamus, extinguendo omnem actionem vitalem. In utrisque simul adhibenda antiseptica spontaneam corruptionem prævenientia.

85. RESOLUTUS HUMOR.

I. Humores ex morbosa causa crassiores vel tenaciores, sponte vel arte ita attenuati, ut minus noceant vel commodius evacuari possint, Resoluti dicuntur.

II. Pro humore sano vel morbofo resoluti diversæ species humoris resoluti generantur: qui tamen, quoniam raro sani, per convenientia organa sunt eliminandi: interdum aliquamdiu relinquendi, donec tota concreta massa resoluta fuerit.

86. AQUOSUS HUMOR.

I. Humor tenuis pellucidus, omnis acrimoniæ expers, Aquosus dictus, sola abundantia, stagnatione, & collectione peccat, cujus descriptio in hydropse traditur.

87. COLLIQUATIO ET LIQUAMEN.

I. Exstincta naturalis cohærendi potentia a morbosa causa in humoribus, & interdum etiam partibus firmis, qua degenerant in morbosum tenuem humorem, vocatur Colliquatio, & humor solutus Liquamen.

II. Liquefcunt sponte in motu debiliore; stagnatione per insitum motum: quando sensim motus vitalis est augendus calefacientibus, roborantibus, antiseptis, servata alvo laxiore.

III. Promovetur Colliquatio calore, humiditate, tempestate & tempore calido & humido, accessu aeris: nimius tunc calor est temperandus, humiditas exsiccanda: si aer accesserit, postea sæpe renovandus.

IV. Utiles humores motu vitali nimio & turbato liquefcunt tandem. Inutiles & morbofi ab eodem motu atque etiam continuato debito motu vitali. Quare inutilibus & morbofis semper conciliandus exitus per naturalia vel artificialia emunctoria.

V. Tandem in peste, epidemicis, endemicis, malignis & quibusdam contagiosis morbis, incognita causa subito interdum lethalem colliquationem inducit, solo antidoto extinguenda, vel evitanda est causa.

VI. Colliquatum hoc interdum præbet 1. Urinæ profluvium, alvi diarrhœam vel dysenteriam cum excrementis liquidis; hæmorrhagiam, sudorem colliquativum, salivationem, atque ichoris effluxum. 2. Quæ emittuntur sunt liquida, foetentia, spumosa, ichorosa, coloris varii. 3. Generat debilitatem, emaciationem, marasimum, phthisin, pulsum debiliorem, frequentiore, faciem decoloratam, interdum redeuntem syncopen. 4. Et quoniam adjunctam semper habet acrimoniam, producit febrem hæticam, cardialgiam, colicam, cephalalgiam, anxietatem, inquietudinem, delirium, suffocationem, convulsionem, tussim, febrem remittentem, hæmorrhagiam.

VII. Præter dictam specialem curationem, adhibenda antiseptica, condientia, aer ficcus sæpe renovandus.

88. ICHOR.

I. Ichor est humor morbosus tenuis, acer, coloris varii, plerumque flavescentis, ex naturalibus vel morbofis aperturis effluens.

II. In hoc si habeatur 1. major consistentia olei vel mellis, Elæodes vel Melicera dicitur: sed magis cohærens ad fordes refertur. 2. Si summam acrimoniam habeat, Virus aut Virulentia dicitur. 3. A quibusdam serum, succus articulorum, tendinum, nervorum sanus effluens ad Ichorem refertur, quod locum habet, si humores hi ante effluxum corrupti fuere.

III. Ex humoribus sanis, sanguis, serum, mucus, succus tendinum, ligamentorum, nervorum, articulorum, pinguedo, medulla, uteri & vaginæ humor, semen, bilis; & ex morbofis, pus, pituita, lentor, melancholia per spontaneam corruptionem degenerata, Ichori præbent materiem.

IV. Stagnatio omnium dictorum humorum diuturna in loco calido & humido, Ichoris generationi favet, dum accedens putredo ex bonis & morbofis humoribus Ichorem conficit.

V. Quo humor in Ichorem commutandus plus pinguedinis continet, eo deterior Ichor: & quo diutius stagnavit vel retentus fuit, eo majorem acrimoniam possidet: quod ex fœtore, corrosione, dolore, & colore multum alienato concipimus.

VI. Ichor stagnans sensim deteriore corrûptelam induit, corrodit adjacentia. Absortus totam massam inficit & malam metastasim præbet. Evacuatus relinquit impurum locum. Viam forditate obtegit: sarcoma generat: majore evacuatione debilitat.

VII. Ichor natus 1. quantum fieri potest, tollendus abluendo & absorbendo. 2. Ejus generatio cohibenda antiseptiis adstringentibus. 3. Locus totus generans, si fieri possit, tollendus. 4. Interdum ad locum minus principem derivatio facienda.

89. LYMPHATICUS HUMOR.

I. Humor morbosus tenuis acer pellucidus, plerumque falsus, vocatur Lymphaticus.

II. Humor crudus, pituita, lympa & serum sanguinis, gelatina, albuminosus, mucosus, perspirabilis spontanea corruptione, in motu debiliore vitali, colliquati, Lymphaticum humorem producant.

III. Qui natus generat febrem lymphaticam, catharrum, alvi fluxum, tussim, pleuritidem, colicam, cephalalgiam, anginam, & alios particulares dolores.

IV. Sensim & lenissime debet antiseptiis calefacientibus emendari, & parva copia simul evacuari, dum colluvies plerumque colliquationem majorem arguat, & majorem debilitatem inducat.

TITULUS III.

QUALITATIS MORBI SENSIBUS DETEGENDI.

Ad detegendam alienam in humoribus naturam, utimur Tactu, Visu & Olfactu, gustus autem & auditus non ita detegit generalem qualitatis mutationem.

90. CALIDUS HUMOR.

I. Qui humores morbofi, cum vel sine dolore, irritando majorem corpori calorem conciliant, Calidi dicuntur.

F

II.

II. Illi fiunt ex materia inflammatoria, erysipelatosa, febrili, putrida, biliosa, ichore, acrimonia pingui, corrupta, rancida, purulenta, hectica.

III. Hi humores semper turbant circulationem, minuunt vires, & sua aliena qualitate bonam indolem aliorum humorum invertant.

IV. Evacuatione copiosiore humorum & refrigerantibus præveniendus est in quibusdam instans motus major. In aliis, antiseptici refrigerantibus temperandum irritamentum. In his simul calidi humoris evacuatio est tentanda.

91. FRIGIDUS HUMOR.

I. Humor morbosus in quadam parte subsistens, vel in eam confluens, generans sensum frigoris, Frigidus humor vocatur.

II. Talis observatur in acrimonia acida, nitrosa, & falsa, in cruditate humorum, pituita & vappa.

III. Longo tempore afficere solet, minuit actionem vitalem & particularem, atque humorum cruditatem infert.

IV. Quia omnis illa materia subigi & expelli sensum potest vitali actione, adhibenda calefacientia, roborantia, antiseptica, in principio parva copia simul, sensum majore, cum corporis exercitatione.

92. MITIS HUMOR.

I. Humor quivis, neque dolorem, neque calorem, neque corrosionem inferens, sed tamen virtutibus non privatus, Mitis dicitur.

II. Semper bonum signum in morbis, modo ita non videatur defectu sensus & motus vitalis. Sola abundantia peccare potest. Sed tamen diuturniore mora ut plurimum in acrimoniam convertitur.

III. Lente & sensum educendus, priusquam in acrimoniam degeneraverit.

93. VAPPA.

I. Humor, neque dolorem, neque calorem, neque corrosionem inferens, & omni virtute infita privatus, dicitur Vappa.

II. Ita fit humor, si omni oleo & sale privetur, remanente aquoso & terrestri, quibus aliquid glutinosi sæpe interponitur.

III. Sua copia & compressione producit ea mala, quæ in abundantia traduntur: nunquam in humorem utilem convertitur.

IV. Educenda Vappa per conveniens emunctorium; si adsit tenacitas, resolventia præmittenda.

94. ACRIMONIA.

I. Corpora parva, figura acuta donata, qua lationem inferre possunt partibus solidis, Acræ Mechanicæ dicuntur: sed est etiam lædens incomprehensibilis qualitas in quibusdam Acrimonia dicta.

II. Multæ species reduci possunt, 1. ad mechanicam, 2. occultam.

III. Occulta autem seu latens est 1. Salina, ut acida, alcalina, muriatica, nitrosa, ammoniacalis. 2. Pinguis, oleosa, biliosa, rancida, saponacea, putrida. 3. Fixa, volatilis, cruda, austera. 4. Aromatica, fermentans, spirituosæ. 5. Purulenta, ichorosa, lymphatica, pituitosa, cancrosa. 6. Catarrhosa, rheumatica, arthritica, podagrica, scorbutica, melancholica, hypochondriaca, hysterica, herpetica, scabiosa, febrilis, variolosa, morbillosa, scarlatina, inflammatoria, erysipelatosa, dysenterica, hæmorrhoidalis. 7. Denique tenuis, crassa, calida, & frigida.

IV. Istud acre vel ingeritur, vel applicatur, vel formatur in nobis ex non acribus.

V. Omnes humores nutriti, circulatorii, secretorii, excretorii, & morbofi, in acrimoniam converti possunt, & acrimoniam fuscipere: maxime autem horum pars oleosa, & salina.

VI. Nulla ergo est pars, quin acrimoniam continere possit: inde morbi ex acrimonia sunt generales, vel in multis partibus, vel in speciali loco.

VII. Generatur 1. Ab acribus ingestis, applicatis, vel alio modo communicatis. 2. Ingestorum abundantia & defectu. 3. Retentione eorum, quæ sunt evacuada per alvum, urinam, sudorem, perspirationem, sputum, ulcus, hæmorrhoides, sit excrementitium, sit morbosum. 4. Motu debiliore, minore, majore, turbato, stagnatione, corporis quiete & exercitio vehementiore. 5. Superveniente putredine, colliquatione, corruptione, fermentatione. 6. Somno longiore, turbato, & vigiliis protractis. 7. Evacuazione majore destruente æquilibrium, in hæmorrhagia, alvi fluxu, lienteria, diabete, salivatione, pollutione. 8. Promovetur calore.

VIII. Multa & varia producuntur symptomata ex acrimonia. 1. Ex varia acrimoniae specie. 2. Ex causa producente. 3. Denique ex parte adfecta.

IX. Maxima pars dolorum in multis partibus acrimoniae tribuitur, ut in cardialgia, cephalalgia, colica, nephritide, pleuritide, torminibus, dysenteria, tenesmo, hæmorrhoidibus, stranguria, & anxietate. 2. In catarrho, arthritide, podagra, rheumatismo, & tussi ut plurimum acrimonia specialis est causa. 3. Eadem turbans actiones multa anomala infert, vertiginem, sputationem, inquietudinem, agrypniam, asthma, calorem morbosum, febrem, interdum frigus, flatus, convulsionem, epilepsiam, & multos morbos particulares.

X. Generalis curatio consistit. 1. in Auferendo. 2. Derivando. 3. Diluendo. 4. Absorbendo. 5. Corrigendo. 6. Evacuando. 7. Obvolvendo. 8. Obtundendo. 9. Condiendo. 10. Augendo vel minuendo motum pro natura acrimoniae.

XI. Si tolli nequeat, adhibenda stupefacientia, anodyna, ne per consensum alia mala fiant.

95. S A L S A A C R I M O N I A.

I. Similis fere sapor in ore ac percipitur a sale marino vel ammoniaco assumpto, similiaque fere phænomena in reliquo corpore ac ex horum abusu oboriuntur, ab interna causa si nascuntur, ille morbus ex Salsa acrimonia oriri dicitur.

II. Raro nimio usu salis marini, nisi in longis navigationibus, producitur falsa acrimonia; sed quando corruptione spontanea in nobis generatur alcali volatile quod cum sale acido in speciem salis ammoniaci convertitur. Salsedo illa calida est, dum adjuncta sit pinguedo rancida morborum putridorum. Sed Salsedo frigida cum adjuncta pinguedine cruda, in multis morbis chronicis, lymphaticis & pituitosis.

III. Nata producit salivam & sputa falsa, interdum sitim vix extinguiibilem, tussim, raucedinem, dolorem, dysuriam, caloris frigorisve sensum, sanguinis tenuitatem, catarrhos, maciem, phthisim, lympham vel ichorem acrem, pruritum, exanthemata, maculas rubras.

IV. Post morbos acutos, saponacea acescentia antiseptica sunt adhibenda; post morbos autem chronicos calefacientia antiseptica danda. Ex marino sale nata sponte evanescit omisso hujus usu, & ingestis diluentibus insulsis.

96. A C I D A A C R I M O N I A.

I. Humor acris in viventibus, qui gustui præberet acidum saporem, efferveret cum alcalicis, & mutaret tincturam florum violarum in colorem rubrum, vel horum quædam faceret, vocaretur Acrimonia Acida.

II. Materiem præbent acida vel acefcentia ingesta, farinosa, leguminosa; vel pingua, oleosa, quibus pertinacior generatur acor: his ex nostro corpore addi potest bilis, melancholia, & forsan ipsa pinguedo.

III. Ex hujusmodi adfumentis & in corpore natis formatur Aciditas per debilitatam actionem ventriculi & intestinorum, in pueris, feminis, aquæ & laxantium abusu, vita sedentaria, dyspepsia, & anorexia laborantibus.

IV. Ex deficiente copia & saponacitate salivæ, succi pancreatici, stomachici, bilis, dein sanguinis, promovetur.

V. Denique in nimio otio, somno longiore, & debilitata corporis actione, acidum natum non subigitur, aut quando æquilibrium est destructum, in suppressis menses, chlorosi & gravidis.

VI. Aciditas in primis viis nata, ubi primariam sedem habet, producit cardialgiam, ructum, inflationem, anxietatem, eructationem acidam, pseudorexiam, lactis concreti & alimentorum crudorum revomitum, ventriculi cruditatem, bilem æruginosam, colicam flatulentam, ventris tormina, alvi excrementa flatulenta, spumosa, æruginosa, copiosa, acidum spirantia, dysenteriam.

VII. Vasis lacteis recepta infert pallorem, urinam albam, turbidam, stranguriosam, sudorem acidum spirantem, pruritum, pustulas, herpetem, rhachitidem, dispnceam, febrem lentam, laxitatem, glandularum obstructions, menstruum sanguinem vitiatum pallidum, fluorem album, pulsus debiliorem, corporis frigiditatem, tussim clausosam, adversam valetudinem, chlorosin.

VIII. Tandem ad partes nervosas delata, multa mala inducit, ut debilitatem, dolorem versatilem, convulsionem, palpitationem, passionem hystericam, syncopen, vertiginem, lassitudinem, inquietudinem, epilepsiam, agrypniam, articulorum dolores, catarrhos, cephalalgiam.

IX. In primis viis hærens leni vomitorio vel purgante saburra ejicienda; si sponte non fiat, ingerenda alimenta facilis digestionis; evitanda pingua, & dyspeptia; danda stomachica, roborantia, antacida, quæ laxam servant alvum, addenda saponacea alcaliescentia.

X. Post suppeditatum bonum chylum, corpus multum exercendum, addenda resinosa, gummi, nervina, antacida, donec symptomata evanescant.

97. NITROSA ACRIMONIA.

I. Perceptio frigoris cum dolore a causa interna, ac si nitrum fuisset ingestum vel applicatum, Nitrosam acrimoniam adesse significat.

II. Materiam præbent olera, farinosa & fructus, quibus sal nativus est nitrum: hæc in debili chylosi, anorexia, dyspepsia; post magnam evacuationem bonorum humorum, in hæmorrhagiis, mensium & lochiorum profluvio, & fluore albo; atque in debili corporis actione, sexu femineo, ætate puerili, morbo longo, animi cura & pathematibus exhausto; cum quiete & omisso solito exercitio; maxime si aeris humiditas simul prohibet perspirationem, & solida enervat; generant hanc acrimoniam.

III. Hoc nitrosum lymphæ, succo nervoso, & gelatinæ traditum, producit variis in partibus dolorem cum sensu frigoris, ipsaque adfecta pars quoque ad thermometer frigidior est, maxime in capite, pectore, pleura, spina, lumbis, mesenterio, ventriculo, intestinis: tandem præter hæc inducit convulsiones, anxietates, suffocationes hystericas & hypochondriacas, pulsus parvum & frequentem, syncopen, catarrhos & humorum morbosam tenuitatem.

IV. Ad curationem hujus ingerenda caleficientia, roborantia, calefacientia, resinosa, sales alcalini: corpus multum moderate primo movendum: subacta acrimonia per Diaphoresin & Diuresin educenda: servando simul alvum apertam.

98. ALCALINA ACRIMONIA.

I. Sal nostrorum humorum, vel & ingestorum mutatus in alcali volatile specialem morbum infert: quoniam actione vitæ & stagnatione atque corruptione spontanea semper generatur alcali volatile, nunquam fixum, & fixum adsumtum iisdem causis extinguitur brevi, morbus hic semper fit ex Alcali volatili.

II. Sal neuter nitrosus & ammoniacalis, tam ex adsumtis præcipue alcalescens, quam ex nostris humoribus in alcali hoc volatile commutatur, quod plerumque pinguedini corruptæ est mistum.

III. Ita fiunt humores. 1. Calore nimio & humiditate, cum aeris admistione sine renovatione. 2. Nimio motu vitali in ardentibus, acutis febribus. 3. Deficiente adsumtorum & potionis renovatione. 4. Corruptione spontanea in minori circulatione & perfecta stagnatione. 5. Retentione eorum quæ evacuanda erant, in alvo adstricta, urina suppressa, prohibita perspiratione, pure vel ichore retento. 6. Admisione incogniti in morbis epidemicis, endemicis, & peste.

IV. Ex alcali eo nato varii fiunt morbi: sanguis dissolvitur, fiunt inde hæmorrhagiæ variæ, alvi excrementa liquida foetentia, bilis acris & tenuis, sudor & urina foetida copiosa, crassa, emaciatio corporis, febris, debilitas, calor mordax, & frigoris vicissitudo, anxietas, corrosiones, maculæ lividæ, petechiæ, pustulæ ichorosæ: lingua, os, palatum sorditate teguntur, cum sapore alieno urinoso, & siti: in ventriculo nausea, fastidium, vomitus, anorexia, cardialgia, ructus: in intestinis colica, alvi fluxus copiosus foetidus, flatus, multaque alia, prout partem hanc vel illam magis aggreditur.

V. In curando hoc morbo evitandæ omnes causæ; non ingerenda, quæ facile in alcali abeunt; sæpe renovandus aer; corpus servandum in tepore; ingerenda acida, farinosa, olera, cum potu antiphlogistico copioso.

99. RANCOR.

I. Inter corruptiones spontaneas una est species, quæ Rancor dicitur, nata ex materia pinguedinosa vel oleosa, exhibens detestabilem saporem gustui cum sensu caloris.

II. Huc usque nulla est inventa ars, qua emendari possit, aut acrimonia privari, neque vires vitæ subigere valent, sed quo diutius retinetur, eo magis a blanda indole recedit.

III. Nascitur sponte sublata vitali causa, ut in deficiente saponacitate, & quantitate salivæ, succi ventriculi & intestinorum, bilis, & debiliore organi chyli actione: promovetur ingestis pinguibus, oleosis maxime vetustis, & copiosis, mora diuturniore in primis viis, atque calore.

IV. Ita traditus circulantibus reliquam pinguedinem inficit, imo naturalis pinguedo motu aucto, minuto, turbato, & defectu liquoris vitalis etiam fit rancida.

V. In corpore natus præbet acrimoniam calidam vix emendabilem: in ventriculo cardialgiam, anorexiam, ructum nidorosum, sodam, anxietatem, nauseam, vomitum; faucium ardorem: in intestinis colicam, tormina, flatus, borborygmos, interdum alvi fluorem & choleram: in reliquo corpore febrem biliosam, colliquationem, inquietudinem: urinam flavo calore tinctam, acrem. Ex quibus cum prægressa diætâ comparatis facile cognoscitur.

VI. Curatio absolvitur. 1. Evitando omnia pingua & abundantiam: 2. Rancidum ejiciendo per lenè vomitorium & purgans. 3. Emendatione per saponacea neutra vel acida. 4. Roborando ventriculum & intestina stomachicis roborantibus, saponaceis mistis.

100. PUTREDO.

I. Illa Corruptionis species motu automatico inducta in humoribus, qua sal natus convertitur in alcali volatile, & pinguedo in massam foetentem ad nigredinem accedentem, acrem, partim tenacem, partim tenuem, dicitur Putredo.

II. Promovetur illa minuta circulatione, stagnatione diuturniore, calore conciliato, accedente humiditate & accessu aeris, minori renovatione adsumtorum, retentione humoris inutilis vel morbofi, denique constitutione endemica vel epidemica: calor major cum aucta circulatione citam putredinem inducit.

III. Pro natura humorum varia fit Putredo in sanguine; pinguedine, medulla, bile, gelatina, albuminosa, lymphæ, pure, urina, alvi excrementis, mucos, chylo.

IV. Ex humore illo vario; ex incipiente & continuata putredine; ex parte varia quam occupat; atque ex causis putredinem inducentibus, varia & multa symptomata fiunt. Solida laxantur, fragilia fiunt, interdum solvuntur. Humores partim liquefcunt, partim tenaces fiunt, foetent, ad nigredinem accedunt, naturalis indoles invertitur, flatus evacuationes multas, dolores, calorem mordacem inducunt, Corporis actiones debilitantur & perturbantur.

V. In curatione attendendum ad causas, ut removeantur vel evitentur. Quia putrefactum emendari nequit, ingerenda & applicanda quæ non facile putrescunt, & residuos humores condiunt. Eligenda calefacientia in putredine frigida: sed refrigerantia in putredine calida. Putrefactum sensim per conveniens emunctorium eliminandum.

101. AUSTERITAS.

I. Humores suo adtactu augentes solidorum contractilitatem; humoribus nostris misti inducentes coherentiam majorem, vel coagulationem; actionem vitalem minuentes; atque dentibus stuporem inferentes, dicuntur Austeri.

II. Constant hi pinguedine immatura, cum terra adstringente. Generantur adsumtis immaturis, austeris; quæ ita remanent in corpore, defectu saponacitatis humorum & debiliore actione vitali laborante.

III. In primis viis, ubi prædominare solent, inducunt anxietatem, cardiacam, colicam, alvum adstrictam, cruditatem, coagulationem. In reliquo corpore convulsiones, passionem hystericam vel hypochondriacam, suffocationem, obstructions, strumas, aliosque tumores duros.

IV. In curatione evitanda austerorum ingestio. Adhibenda saponacea alcalina vel alcalescentia, moventia & calefacientia, sensim majori copia ingerenda. Alvus laxior servanda. Frictiones & corporis exercitia instituenda.

102. COLOR.

I. In partibus firmis & humoribus varii deteguntur Colores sani & morbofi, sed quia firmarum partium colores præcipue ab humoribus dependent, Colores omnes hoc loco tradere constitui.

II. Color sanus in sanguine est Ruber; Albus in chylo, pure, lacte, pinguedine, medulla; Flavus in bile, cerumine, alvi excrementis; Pallidus in pituita, sputo; Citrinus in urina; Candidus in saliva, lymphæ. Reliqui colores in his alieni & morbofi sunt, & qui sunt inconstantes.

103. ALBOR.

I. Albus color in humoribus, constans oleo saponaceo puro aquosis diluto,
in

103. *TIT. III. QUALITATIS MORBI SENSIBUS DETEGENDI.* 47
in lacte, chylo, pure, muco, pituita, sputo, bonum signum præbet. Sed in
urina relaxatione tubulorum renalium cum exitu boni humoris, atque in alvi
excrementis bilis retentionem denotat. Quæ in tali morbofo colore sunt agen-
da, propriis locis traditur.

104. P A L L O R.

I. Color naturalis candidus, roseus & ruber humorum & partium visibilium
in Pallorem convertitur, deficiente humorum præparatione, defectu globulorum
rubrorum & incipiente corruptione. Observatur ille in sanguine, sputo, pure,
urina, aliisque humoribus effluentibus vel stagnantibus.

II. Inde in morbis ventriculi, intestinorum, viscerum, pulmonum laxitate,
debilitate, cruditate, corporis nimia quiete, animi cura, & mœrore, circulatio-
ne minore; atque evacuatione nimia, in alvi fluxu, urinæ profluvio, fluore al-
bo, gonorrhœa, salivatione, & nimia lactatione in feminis Pallor, qui evane-
scit, curatis istis morbis, per roborantia & corporis exercitium.

III. Incipiens autem corruptela in humoribus pejorem Pallorem inducit, ut
observatur in scorbuto, cachexia, catarrho, aciditate, chlorosi, hydrope, leu-
cophlegmatia, hysteria, mensium suppressione, venerea lue, longa adversa va-
letudine; nam non omnis corruptela facile emendari potest. Præter specialia in
istis morbis adhibenda antiseptica roborantia.

IV. Qui generatur ex magna sanguinis evacuatione, post suppressam illam e-
vacuationem curari debet, cibo eupepto parva quantitate simul, stomachicis &
dein roborantibus. Verum ob deficientem sanguinis influxum in syncope, pa-
roxysmo febrili, mobilitate subito inductus sponte etiam evanescit; si diutius
durat frictionibus & stimulantibus discutitur.

105. N I G R O R.

I. Niger color in athiope & meconio naturalis, inductus fuco, vel adsum-
tis medicamentis, nullum præsagium præbet: sed ex morbofa causa semper ma-
lum portendit.

II. Nigrum colorem acquirunt sanguis, pinguedo, bilis, medulla, sputa, mu-
cus, alvi excrementa, vomitu rejecta, urina, pus, pituita, a melancholica
materia.

III. Hi humores corrupti, sphacelati, ut & sanguis coagulatus, concretus, ex-
ficcatus, semper malum præsagium præbent in acutis febribus, inflammatione,
erysipellate, malignis, epidemicis, peste, variolis, ictero, chronicis, contusis,
combustis, & gelu destructis, sive emittantur, sive partibus adhæreant, si per
cutim transpareant, ita male colorati humores.

IV. Corrupti hi humores emendari nequeunt, sed progressus sistendus antise-
pticis: & quantum fieri potest, malignus ille humor est auferendus.

106. R U B O R.

I. Naturalis color candidus nostri corporis in Ruborem convertitur a sanguinis
globulis rubris in arterias lymphaticas trusis. Subito autem ortam in facie rube-
dinem cum quadam incalescentia brevi evanescentem Phlogosin vocant.

II. Quod fit 1. Aucta circulatione generali in febribus acutis, morbillis, vario-
lis, inflammatione, erysipellate, scarlatina, calefacientibus & spirituosius adsumtis,
quibusdam animi pathematibus, in peripneumonia, angina, phrenitide, sopore,
& apoplexia sanguinea. 2. Irritamento corrupti puris, pinguedinis, bilis, perspi-
rabilis retenti, in phthificis, hecticis, empiematicis. 3. Applicatis externis cali-
dis, acris, adtrahentibus, rubefacientibus, stimulantibus, frictionibus, adritu,
suctio-

48 LIB. II. GENERALES HUMORUM MORBI. 106
fuctione, morfu insectorum. 4. Acrium exhalationem impredientibus, in aere frigido, inunctione pinguium.

III. Rubor cum tumore & dolore validam sanguinis infarctionem notat cum constante causa. Cum levi intumescencia permanente, tenuem acrimoniam in eo loco manentem significat. Sine tumore & momentaneus, quando Phlogosis vocatur, saepe in phthisicis, hecticis, & ab animi pathemate, observatur.

IV. Ob varias causas & species, certus effectus generalis exhiberi nequit, atque rubedo urinæ & excrementorum suis locis tradi debet.

V. Curatio dirigi debet ad morbos ruborem inducentes, tollendo irritamentum & compescendo impetum.

107. LIVOR.

I. Sanguis stagnans, collectus, concretus, pellucida membrana testis livet. Pinguedo, bilis corrupta, & melancholia interdum livorem induunt; raro autem alvi excrementa talem colorem exhibent.

II. Inde angina, spasmus, convulsio, apoplexia, compressio venæ, reditum sanguinis impediens: sanguis effusus, stagnans, concretus, in contusione, gelu, eschara, sphacelo, ecchymosi: subsistens in febris paroxysmo, agone, syncope, ex virium defectu, variis in corporis partibus, Livorem inferunt.

III. Nunquam bonum præfagium præbet, nam stagnans concrevit & corrumpitur. Atque malam, in pinguedine, bile & medulla, corruptelam arguit.

IV. Prompta adhibenda auxilia tollentia circulationis impedimenta: corruptum est auferendum, ut in corruptione traditur.

108. FLAVEDO.

I. Flavus color in bile, alvi excrementis, urina & cerumine naturalis, nisi nimis intendatur color; in ceteris autem humoribus semper morbi signum.

II. A medicamentis tingentibus adsumtis flavus color in humoribus aut a furo partibus solidis inductus, nullum præfagium præbet vel curatione eget.

III. Sed in cachexia, scorbuto, lacte muliebri, chylo, sputo, pure, ichore, pinguedine, medulla, & in facie aliisque partibus apparens, humorum corruptionem arguit, si simul sit luridus: curatio ex cachexia & corruptione petenda.

— IV. Ex Bile sanguini reliquisque humoribus mista intensior fit Flavedo, & aliquomodo pro magnitudine corruptionis in bile color variat: ab hac causa alvi excrementa, & quæ vomitu redduntur, albicantia manere solent; atque adsunt symptomata circa bilis organum. Hujus curatio in Ictero proponitur.

109. SPUMA.

I. Aeris bullæ in liquoris superficie hærentes, vel interdum toti massæ mistæ Spumam præbent.

II. Interdum denotat 1. humoris cum aere conquassationem, ut sanguis spumofus in hæmoptoicis, spuma oris in apoplecticis, convulsis, epilepticis, anginosis, asthmaticis. 2. Interdum vero pinguedinis colliquationem in urina, pure, ichore, sputo, alvi excrementis, in acutis, dysentericis, hecticis, empyematicis, ictero, nephritide, phthisi. 3. Interdum solum defectum humidi significat.

III. Mala ex spuma provenientia generantur vel ex motu, vel corruptione, vel tenacitate humorum, vel ex his simul agentibus.

IV. Pro differentia causæ adhibenda antispasmodica, antiseptica, diluentia, abstergentia.

110. ÆQUALIS HUMOR.

I. Partes omnes per totam massam eadem magnitudine & colore donatæ, vel ita accurate mixtæ ut distingui nequeant, exhibent Humorem Æqualem.

II. Perfecta illa miscela in sanis & morbosis humoribus solitariis, optimæ præparationis signum: sed quando observatur in sanis & morbosis mixtis, difficile separationem, & crisin promittit.

111. INÆQUALIS HUMOR.

I. Partes in massa humoris, magnitudine, cohærentia, vel colore distinguendæ a ceteris exhibent Inæqualem humorem.

II. Talis imperfecta mixtio in massa ex sanis & morbosis constante laudabilis: in iis vero solitariis imperfectam præparationem arguit.

112. FŒTOR.

I. Odor graveolens exhalans ex humoribus totius corporis vel alicujus partis, alius, quam in sanis percipi solet, vocatur Fœtor.

II. Generatur ille, dum oleosa putredine, vel alia corruptione invertuntur; & Salina in alcali volatile convertuntur: Terrestria enim & Aquosa non concipiunt fœtorem, nisi ex his admixtis.

III. Humores in loco clauso sine accessu aeris non facile fœtent: sed accedens aer, maxime cum aucto motu vitali & nimio calore, fœtorem cito generat, ut & perfecta stagnatio, & debiliior motus.

IV. Fœtor ipse non multa mala infert, sed quia est corruptionis & putredinis indicium, reliqua mala ex istis morbis sunt deducenda.

V. Humor vel pars fœtorem spirans est tollenda; si fieri non possit, adhibenda condientia & antiseptica corruptionis progressum impediunt.

TITULUS IV.

HUMORUM LOCUS ALIENUS.

Humores in loco alieno recepti referuntur ad generalem massam, vel ad quosdam speciales humores.

113. ERROR LOCI.

I. In sanis, sanguis, lympa, pinguedo, bilis, alvi excrementa, urina, & aer specialia loca occupant; si vero in aliis partibus detinentur, Error loci vocatur.

II. Sic Bilis sanguini mixta generat Icterus. Ruber sanguis in arteriis lymphaticis receptus ad Inflammationem, Erysipelas vel Maculas refertur; is autem in cavitates vel tunicam cellulofam depositus Effusionem, Ecchymosin, aut Collectionem inducit. Lympa loco pinguedinis cellulofam tunicam implens, generat Oedema, Leucophlegmatiam; interdum etiam colligitur in cavitatibus. Aer aliunde collectus Empneumatosis producit. Sed Urina & Alvi excrementa alieno loco collecta speciale nomen non obtinent.

III. Generatur 1. Solidorum destructione in vulnere, contusione, ruptione, sustentaculi defectu. 2. Validiore impetu, impedito reditu, & obstructione.

G

IV. Hic

IV. Hic stagnantes humores vel cum alienis circumducti, corrumpuntur, inquinant admistos, comprimunt partes adjacentes, multasque functiones turbant.

V. Globuli rubri protrusi minuto impetu & quantitate reducendi; in cavis hærentes humores evacuandi vel discutiendi; obstructio vel compressio est curanda, tollendo causam.

114. COLLECTIO HUMORUM.

I. Ex natura omnium humorum est, modica quantitate contineri, & tandem quoque transfluere: si ille fluxus subsistat, & majore copia colligatur in quacunque corporis parte, Collectio vocatur. Humor morbosus per totam massam diffusæ collectio in quadam parte ad metastasin referri solet.

II. Per soluta vasa 1. funduntur in vicinia humores & colliguntur, ut in vulneribus, puncturis, contusionibus, & ruptionibus. 2. In vasis laxioribus, amplioribus, sustentaculo privatis congregantur. 3. Ante partem obstructam ligatam, compressam accumulatur. 4. Motus minor. 5. Motus major. 6. Absorptio deficiens collectiones humorum faciunt.

III. Collecti humores partem recipientem tumere faciunt & aggravant: ita quando corrumpuntur, putrescunt: partem vicinam comprimunt, ejusque actionem molestiorem faciunt vel impediunt. Unde pro parte varia multi sunt morbi. Quidam humores simul concresecunt, alii liquecunt.

IV. In primo genere causarum curatio magis ad aperturam quam evacuationem collecti dirigenda, nisi apertura fuerit clausa. In secundo genere artificiosa sustentacula adhibenda cum applicatis roborantibus. In tertio post ablatum impedimentum, ut in priore agendum. In quarto adhibenda stimulantia discutientia. Sed in quinto genere adhibenda evacuantia motum sedantia. Denique in sexto quæ absorptionem augent.

115. EFFUSIO.

I. Humor per vasa aut receptacula vulnerata vel rupta depositio, in tunica cellulosa, cavitates corporis, vel extra corpus dicitur Effusio.

II. Sanguis & lympa in tunica cellulosa collecta, ex venis vel arteriis ruptis aut vulneratis, (ad quod genus pertinet etiam Aneurysma spurium, & Ecchymosis species ex vena aperta), Effusionis est species: ita etiam chyli & excrementorum depositio et soluto œsophago, ventriculo & intestino: atque urinæ ex rupta vesica, bilis ex rupta cystide, & in feminis fœtus depositio in cavum ventris per uterum ruptum, ad hunc titulum referri possunt.

III. Omnes causæ vulnerantes, contundentes, rumpentes, nimis distendentes, & ablatio sustentaculi huc pertinent.

IV. Ex his 1. privatur pars vel corpus suo naturali humore. 2. Effusus humor sua mole premit adjacentes partes. 3. Stagnando corruptus insuper multa mala infert.

V. Vas vel receptaculum apertum uniendum & consolidandum si fieri possit. Effusus humor educendus. Pars aperta sustentanda, ut cohibeatur ulterior effluxus.

116. ECCHYMOSIS.

I. Sanguis in corporis superficie, solutis repagulis ita effusus in substantiam cutis vel tunicæ cellulosæ, ut maculam lividam exhibeat, vocatur Ecchymosis.

II. In sanis producitur contusione, sustentaculi defectu, punctura, phlebotomia & parvo vulnere: frequens scorbuticis, fragilitate & tenui acrimonia laborantibus interdum sine læsione externa: raro ab impetu majore.

III. Sta-

III. Stagnans plerumque exsiccat, concrevit, indurevit, pars livet, & nigrescit: humidus manens coagulatur, putrescit, generat tumorem, qui ruptus fordidum relinquit ulcus.

IV. Curatio in causis externis & internis tradita est: post generationem si maior est collectio, conducit evacuare effusum sanguinem, priusquam corruptelam induerit.

117. ICTERUS.

I. Color Flavus seu Croceus, interdum Sublividus vel & Subniger in corporis tota superficie, albo oculorum & urina, a bile ita tingente, vocatur Icterus.

II. Bilis sanguini mista in colorem lividum vel nigrum mutata, Icterus niger vocatur: sed pinguedo aut chylus corruptus flavum colorem præbens ad Cachexiam refertur.

III. Omnis causa naturalem bilis exitum in duodenum intercipientes & urgens bilem misceri circulantibus, huc pertinet. Sic Calculus choledochum obstruens, qui resolvendus vel trajiciendus ut deponatur in duodenum. Spasmodica contractio in hysteriis & animi pathematibus, ut prior species recidivantes icterum inferens, antispasmodicis curanda & prævenienda. Commotio febrilis vel morbi metastasis icterum inducens curatur modica alvi ductione per laxantia saponacea. Actio hepatis languidior bilem non fecernens, saponaceis amaris calefacientibus promovenda; simulque alvus laxanda. Hepatis obstructio solventibus saponaceis hepaticis referenda. Sed Inflammatio, vel Erysipelas hepatis, vesiculæ, ductus choledochi & duodeni dirissimum Icterus inferens, ut tales morbi curandi, dum simul alvus laxa servetur antiphlogisticis.

IV. Varia nascuntur symptomata. 1. Ex causis Icterus inducentibus. 2. Majore minoreve bilis corruptione. 3. Defectu bilis in primis viis ad chyli præparationem & tingenda excrementa. 4. A bile sanguini & lymphæ mista.

V. Non admittit ob varias causas generalem curationem, in genere alvum laxantia conveniunt.

118. EMPNEUMATOSIS.

I. Aer elasticus collectus in quadam corporis parte, ubi in sanis non reperitur, vocatur Empneumatosi.

II. Hic hærens sub cute in cellulosa tunica per totum corpus hoc nomen servat: sed in ventris cavo ad Tympanitidem: in scroto vel umbilico ad Hernias; in ventriculo & intestinis ad Flatum refertur.

III. Apertura facta in pectore vel collo per vulnus, paracenthesin, vel bronchotomiam, aer sæpe se insinuat sub pectoris integumenta, sed alibi per præposteram inflationem. Vel generatur per putredinem aut aliam corruptionem ex ibidem stagnantibus humoribus.

IV. Collectus producit tumorem elasticum, levem, compressilem: promovere contenti humoris corruptionem: comprimit vicina, & suffocat eorum actionem.

V. Prævenitur impediendo aeris ingressum, claudendo aperturam, sustentando partem, & inhibendo effusi humoris corruptionem. Nata collectio curatur extrudendo vel fugendo admissum aerem, educendo corrumpentem humorem; dein pars sustentanda, & ulterior corruptio antisepticiis prævenienda.

119. METASTASIS.

I. Humor morbosus & doloris Translatio ex loco ubi natus fuit ad alium, Metastasis vocatur: quo etiam refertur morbosus humor per totum corpus dispersi Collectio in quadam corporis parte speciali.

II. In Metastasi observant . 1. Perfectam & imperfectam . 2. A vi vitæ vel morbi . 3. Ad locum convenientem vel alienum . 4. Fixam vel vagam . 5. Ad exteriora vel interiora . 6. Ad emunctorium vel aliam partem . 7. Materiæ aptæ vel ineptæ . 8. Deorsum vel sursum . 9. Ad partem ignobilem vel principem . Prior bona , posterior mala censetur .

III. Bona fit vi vitæ detrudente coctam materiem : mala vi morbi , abundantia morbofi humoris , defectu virium , retropulsione , derivatione ad interiora , præpostera evacuatione .

IV. Bona liberat hominem a morbi materia , vel eam ad minus periculofam partem deponit : mala semper auget periculum , & sæpe mortem infert .

V. Bona metastasis permittenda & promovenda : mala autem aliunde derivanda , & vires vitæ instigandæ .

T I T U L U S V.

H U M O R U M N A T U R A M U T A T A .

Mutatio generalis præbet degenerationem mutabilem vel immutabilem .

120. M E T A M O R P H O S I S H U M O R U M .

I. Naturæ mutatio in humoribus est multiplex : nam fiunt ex tenuibus crassi , ex crudis cocti , ex mitibus acres , ex bonis mali , ex benignis maligni & vicissim : mutant etiam colorem & odorem . Quæ omnes mutationes in sanis & morbofis humoribus variis , hic persequi nequeunt , sed in istis humoribus tradendæ .

121. C A C O C H Y M I A .

I. Color totius corporis vividus aliquomodo commutatus in luridum , cum quadam valetudine adversa , plerumque cum levi intumescencia , interdum vero extenuatione , vocatur Cachexia , & Cacochoymia .

II. Quæcumque ingesta alimenta impediunt mutari in bonos humores , sed permittunt leviter corrumpi : quæ concedunt vel promovent spontaneam humorum corruptionem : quæ minuunt excrementitiorum , & materiæ morbi evacuationem , Cachexiam producant .

III. Ex tali in corpore nato humore morbofo , una cum antecedentibus causis remanentibus , tam multa fiunt per totum corpus & in partibus specialibus , ut enumerari vix possint : primaria autem sunt luridus color , intumescencia levis , horror , caloris frigorisque vicissitudo , actiones languidiore , lenta febris , flatuum generatio , lassitudo , sanguis emissus pallidior , urina varia .

IV. In curatione 1. Attendendum ad causas inducentes , ut tollantur . 2. Alvus laxior servanda ne accumuletur crudum . 3. Adhibenda stomachica ad promovendam primam coctionem . 4. Dein diu & constanter adhibenda roborantia antiseptica .

122. C H L O R O S I S .

I. Pallidus virescens faciei & totius cutis color in puellis puberibus plerumque cum mensium suppressione , vocatur ex alieno hoc colore Chlorosis .

II. Dum puellæ corpus minus quam antea increfcens in se generat abundantiam , quam exonerare nequit ob actionem uteri adhuc debiliorem ad expellendum

dum & vascula exiliora non consueta; illa abundantia destruens æquilibrium caco-chymiam hanc infert.

III. Si vero cooperantes aliæ accedunt causæ, ut vita sedentaria, nimia corporis quies, somnus longior; regio frigidior & humidior; vigiliæ protractæ; assumptio eorum quæ non sunt esui; abusus potionis aquæ præprimis tepidæ; animi curæ & pathemata, eo certius generabitur chlorosis.

IV. Ex ita degenerata humorum crasi, præter dictum in facie & tota cute fœdum colorem multa alia oriuntur quæ Chlorosis symptomata censentur: ut sanguis tenuis vix coloratus, dyspnœa ad minimum motum, somnolentia, lassitudo, sedendi & decumbendi amor, solidorum laxitas, pulsus debilis, pulsatio & palpitatio in collo & temporibus, motus impotentia, caco-chymia, cachexia, cruditas, partes inferiores tument tumore molli frigido aquoso vel œdematoso, sed mane facies sub oculis magis tumere solet, gravitatis sensus per omnia membra, & frigus. Tandem ad maiorem corruptelam transeuns producit mobilitatem, hystericam passionem, convulsionem, anxietatem, capitis & ventriculi dolorem, picam, fastidium, delirium, febrem hæcticam lentam, maciem. Et quia uterus præ ceteris adficitur, hic producit mensium ulteriorem suppressionem, scirrhum, strumam, sterilitatem, & tandem post multas ærumnas placidam mortem.

V. Dum puella laborat corruptis humoribus in corpore cum naturali suppressa evacuatione, primo alvus est ducenda, ut intestina liberentur a caco-chymia. Dein promovenda ventriculi concoctio stomachicis, ut bonus suppeditetur succus; interim actiones roborandæ roborantibus, inter quæ excellunt chalybeata. Si ita natus fuit bonus succus & menses non prodeunt, isti provocandi iusto tempore emmenagogis. His apparentibus ulterius in roborantibus perseverandum, donec corpus satis firmatum fuerit.

123. SCORBUS.

I. Specialis in tota fere massa corruptio humorum, sensim nata & magis increscens, producens membrorum, maxime crurum, lassitudinem, citam defatigationem, maculas, primo subrubras, dein lividas, dolorem versatilem in variis partibus, oris fœtorem, gingivarum corruptionem & consumptionem cum facili hæmorrhagia, dentium vacillationem, cum urina deponente sabulonem vel crystallos rubras, ut plurimum lateribus uroscopii adherentes, vocatur Scorbutus.

II. Differt 1. natura; nam in locis frigidis, septentrionalibus, humidis, generatur Scorbutus Frigidus cum crassitudine vel tenuitate humorum: In locis calidis & humidis nascitur Calidus, etiam cum crassitudine vel tenuitate humorum. 2. Quo magis increvit diutiusque duravit, eo plura & vehementiora infert symptomata, quorum multa generali corruptioni sunt communia.

III. Aggreditur otiosos, solitas exercitationes negligentes, longis morbis vexatos, animi cura, studio, pathematibus pressos; laxitate, febre quartana, debilitate virium, arthritide, hystericâ passione, aliisve morbis chronicis, cachexia, cruditate, corruptione spontanea laborantes; in locis humidis, subterraneis, mari proximis degentes; longis navigationibus vel carceribus detentos; farinosi, fumo saleve conditis alimentis, iisque semicorruptis utentes; maxime autumnali vel hyemali tempore.

IV. Interna causa multa anomala symptomata inferens videtur humor acris speciali indole donatus, quod acre latitat in humore tenui vel crasso, estque differens in locis calidis vel frigidis, si generetur.

V. Ex tenuitate, crassitudine, calida vel frigida indole, maiore minoreve incremento, atque ex partibus & functionibus variis obsessis tam multa sunt phenomena, ut enumerari vix possint, quæ aliis corruptionibus etiam sunt communia, solummodo conjunctis characteristicis signis distinguenda.

VI. Ad diversas species dirigenda est curatio. 1. Nam acre scorbuticum frigidum in humore crasso hærens, curandum antiscorbuticis, calefacientibus, resolventibus, corporis exercitatione, loco sicco aprico, leniter inchoando. Scorbuticum frigidum in tenui humore hærens, antiscorbuticis, roborantibus antisepticis curandum. 3. Scorbuticum calidum in crasso humore hærens antiscorbuticis resolventibus acescentibus emendandum. 4. Idem in humore tenui hærens, exigit antiscorbutica adstringentia, antiseptica, refrigerantia.

124. RHACHITIS.

I. Laxa impotentia membrorum, & totius corporis aliqua extenuatio, incrementum capite cum ventre plerumque tumefacto; in infantibus incipiens intra vi. & xxiv. ætatis mensem, vel quando ablactantur; tandem producens ossium extrema protuberantia, & ipsa ossa deformia, vocatur Rachitis.

II. Parentes valetudinarii, intemperate viventes, cachexia, scorbuto, hectica, hydrope, & maxime hysteria, fluore albo, gonorrhœa laborantes, rhachiticos infantes pariunt.

III. Hujusmodi tamen infantes sano lacte muliebri nutriti, interdum hoc morbo non corripiuntur: sed hi & etiam sani, lacte ex valetudinaria vel intemperate vivente femina, nutriti, hoc morbo corripi solent.

IV. Sani etiam infantes præmature a lacte depulsi, alimentis acescentibus, & difficilioris digestionis nutriti, semper quiescentes, in locis humidis & frigidis degentes, alvi fluxu, anorexia, acore, longa valetudine debilitati, Rhachitici fiunt.

V. In tali solidorum laxitate, humorum tenuitate, cruditate, labe scorbutica, atque actionum debilitate, in principio horum morborum signa proferuntur: dein ossa molliora incurvantur, & in deformem figuram excrescunt.

VI. Statim evitandæ causæ, infans nutriendus sano lacte muliebri, sæpe movendus & fricandus, tegendus vestimentis & stragulis siccis, decumbendus supra lectulos ex aromaticis roborantibus confectos, alvus servanda aperta, danda antacida antiseptica, antiscorbutica stomachica, roborantia, parva copia simul longo tempore: ossium deformitas præveniendi artificioso sustentaculo & applicatione roborantium.

125. CORRUPTIO.

I. Humoris utilis, inutilis, & morbofi, atque interdum simul partium firmarum degeneratio in statum pejorem plerumque immutabilem, vocatur Corruptio.

II. Hæc degeneratio in austum & acorem, nam in vinosum forsan non fit in nobis commutatio, motu vitali deinceps emendari patitur: sed Putor, Rancor, Nidor, Situs, & Mucor, atque Empyreuma vehementi ignis actione inductum, difficulter vitali actione emendari potest. Pepsis autem & Pepasmos quia est mutatio in melius tendens, ad hunc titulum non pertinet.

III. Corruptio hæc est perfecta vel imperfecta; calorem inducens vel frigiditatem; colliquefaciens vel in tenacem sorditatem abeuns; in acutis vel chronicis; spontanea aut vi vitæ nimis agente inducta; tandem maligna, & contagiosa.

IV. Generatur 1. motu automatico, 2. motu vitali nimio, 3. contagio vel inficiente admisso.

V. Aqua & Terra manet fere immutabilia: Oleum & Sal variam induunt metamorphosin: Aer redditur elasticus: Quinta essentia tota fere invertitur, vel abit.

VI. Omnia ingesta, inquilini humores & partes firmæ humidæ, corruptioni præbent materiem.

VII. Omnes humores stagnantes in nobis viventibus, citius cum aeris accessu, tardius

dius in loco clauso, in corruptelam abeunt; uti in contusione, abscessu, empyemate, sinu purulento, hydrope, ecchymosi, obstructione, sphacelo, turunda relicta.

VIII. Motus vitalis minor aut debilior, uti in laxitate, quiete nimia corporis, somno longiore, debilitate virium, multisque morbis chronicis, tardiores corruptionem producit, quam perfecta stagnatio.

IX. Promovetur calore majore, usque ad gradum coagulationis, a quacunque causa concitato.

X. Arque humido suppeditato, quod massam antea ficcam liquefacit, salesque solvit, unde dulcia, mollia, emollientia, inexpectatam corruptelam inferunt.

XI. In loco clauso & ab aere privato diu servantur humores sine corruptela; aeris autem accessu, vel humoribus prius admisti presentia, uti in emphysematosi & tympanitide, cito concitatur, corruptio. Tempus autumnale, constitutio epidemica & endemica magis videntur inquinatio promovere corruptionem.

XII. Motu vitali nimis diu agitati humores sani, post evacuationem copiosiores, in lactatione, diabete, alvi fluxu, lienteria, hæmorrhagiis frequentioribus, hæmorrhoidum, mensium & lochiorum profluvio; vel post minorem renovationem chyli in cibi potionisque defectu, in corruptelam convertuntur.

XIII. Maxime autem corrumpuntur excrementitii & morboşi retenti, qui evacuandi erant, in omni evacuatione suppressa, alvo adstricta, ischuria, prohibita perspiratione, emplasticis, oleosis, pinguibus applicatis, aut corpore frigori exposito.

XIV. Motus vitali major in febribus acutis, inflammatoriis, erysipelatosis, ardentibus, interdum subito humores in corruptelam convertit.

XV. Denique motus vitalis, & etiam particularis, turbatus, satis cito quoque corruptelam inducunt.

XVI. Corruptum bonis mistum, cito in eandem corruptelam ea commutat: præterea contagiosum aut septicum mirabilem & difficilem corruptionem inducit, ut patet in quibusdam morboşis constitutionibus.

XVII. Una ex his causis vix quidquam efficit, sed cooperantes citam corruptelam producant: uti actio validior in calore & humiditate, cum aere accedente, brevi omnia destruit.

XVIII. Corruptio inducta producit varia symptomata. 1. In variis corporis partibus. 2. Diversis humoribus corruptis. 3. Actionibus minutis, auctis, turbatis, extinctis. 4. Differenti corruptela, rancida, acida, putrida. 5. Vehementia corruptionis. 6. Commutatione corrupti, in colliquativum, ichorosum, cancrum, glutinosum, mucosum, instigante vel turbante actionem vitæ. Quæ singularia in specialibus morbis sunt adsequenda.

XIX. Corruptela austera, acida, cruda, viribus vitæ superabilis, calefacientibus, alcalicis, aromaticis, antiscorbuticis, gummis, resinosis, moventibus, stimulantibus, roborantibus, subigitur, & in primis viis hærens, vomitoriis & purgantibus tollitur. 2. Colliquativa calida absorbentibus, incrassantibus, adstringentibus, antiphlogisticis, acidis & acescentibus, temperanda, ut minus fuerat. 3. Colliquativa frigida exigit antiseptica, calefacientia, & evacuationem per fonticulos, setacea & vesicatoria. 4. Glutinosa, sordida, emendanda abstergentibus, resolventibus, saponaceis, fructibus horæis, salibus neutris. 5. Pestilentialis, cancrofa, maligna, septica, non emendabilis, omni modo tollenda, & evitanda, vel ustione extinguenda.

T I T U L U S VI.

GENERALES HUMORES MORBOSI.

Varii inveniuntur generales humores morboſi, ex quibus huc retuli, qui morboſi ſunt ex Præparatione, Generali natura, & Speciali indole: nam qui ex craſſitudine, tenuitate vel acrimonia nomen obtinuerunt traditi ſunt, ut ichor, putor, liquamen, lymphæ, acrimonia, vappa, lentor, pituita, phlegma. Qui autem ex generali morbo nomen habent, ut arthriticus, podagricus, eryſipelatoſus, rheumaticus, cancroſus, ſtrumofus, febrilis, in nominatis morbis deſcribuntur.

126. COCTUS HUMOR.

I. Aſſumta alimenta in bonum chylum mutata; chylus actione vitali in naturales bonos humores circulatorios & ſecretorios converſus; inutiles humores ad excretionem præparati; & denique humores morboſi eoſque mutati, ut ſua evacuatione morbum tollant, dicuntur Cocti, vel Maturi.

II. Sola viſ vitæ moderata, cum affluxu ſatis copioſo boni humoris, hanc bonam mutationem inducit.

III. Chyloſus, circulatorius & ſecretorius humor retentus ſanus dicitur; ſed evacuatus ad morbos pertinet. Inutiles & morboſi retenti morbum præbent; modica quantitate ſenſim emiſſi ſanitatem conſervant, & amiſſam reſtituunt.

IV. Cocti, chyloſi circulatorii & ſecretorii evacuatio temperanda, ſiſtenda: inutilis & morboſi evacuatio permittenda & promovenda, donec omnis ablatus ſit.

127. CRUDITAS.

I. Humores Nutrititii poſt ſatis longam moram in corpore non mutati viribus vitæ, vel ſponte corrupti, rejeſti vel retenti: Circulatorii naturam nutritiorum ſervantes, vel corrupti, vel ad functiones obeundas non adaptati, vel rejeſti: Secretorii non ſatis elaborati, alieni, aut ejeſti: Excretorii minus ſubacti & ita emiſſi, vel corrupti, retenti & emiſſi: Morboſi viribus vitæ non ſatis ſubacti, retenti vel emiſſi, dicuntur Crudi.

II. Cruditas in prima coctione generatur 1. Alimentis immaturis, tenacioribus, nimia copia ingeſtis. 2. Adfluentium humorum defectu, alienata natura, in ſaliva, ſucco ventriculi, inteſtinorum, pancreate, bile. 3. Actione ventriculi & inteſtinorum debilitata. 4. Prægreſſa ventriculi & inteſtinorum impletione, a cacoehylia, crudo, mucoſo, pituitoſo.

III. In circulatoriis, ſecretoriis & excretoriis generatur ex allatis nutritiis crudis vel ex nutritiis coctis: ſed in ſecunda actione non amplius præparatis. 1. Laxitate, vel rigiditate ſolidorum. 2. Debilitata actione virium. 3. Minori pulmonum actione. 4. Minori motu animali in otio, exercitio omiſſo, ſomno longiore. 5. Sprituum nimia conſumtione in vigiliis, ſtudio ſeveriore, animi curis & pathematibus. 6. Evacuatione copioſiore maxime boni humoris. 7. Valetudine adverſa ex prægreſſo morbo relicta. 8. Senili & puerili ætate, & ſexu ſequiore.

IV. In morborum omnium principio & incremento, ſemper materia eſt cruda: ita manet ultra debitum tempus motu vitali minore, turbato & vehementiore; vel ex natura materiæ coctioni inepta.

Crudus humor in ventriculo, inteſtinis & meſenterio hærens, generat nauſeam, vomitum, gravitatem, anxietatem, hypochondriorum & ventris tumorem, ſaſtidium, anorexiam, dyspeſſiam, lumborum gravitatem, dyspnœam, laſſi-

lassitudinem, oppletionem; bilis, succi pancreatici, ventriculi & intestinorum inversionem, alvi adstrictionem, vel crudi copiosi egestionem, cardialgiam, agrypniam, ructum, eructationem, flatum, sodam, colicam, saporem alienum, oris sordiditatem, linguam pellicula obductam.

VI. Crudum totæ massæ mistum producit pallorem, laxitatem, intumescen-
tiam, obstructionem, debilitatem, lassitudinem, hydropem, leucophlegmatiam,
vertiginem, cephalalgiam, dyspnœam, albuminosi & gelatinosi defectum, per-
spirationem minorem, frigiditatem, glutinosi, mucosi, pituitosi productionem,
mensum retardationem, suppressionem, scirrhum, strumam, soporem, stupo-
rem, somnolentiam, syncopen, absorptionis defectum, urinam albam crassam,
turbidam.

VII. Talis non diu manet in corpore, sed accedente corruptione spontanea
convertitur, 1. Ablata parte tenuiore in glutinosum, caseosum, melancholi-
cum, gypseam concretam materiem cum vel sine acrimonia. 2. Vel attenu-
atur etiam cum vel sine acrimonia. Hinc multi quasi novi morbi, cacochymia,
cachexia, color morbosus varius, aciditas, rancor, austerum, catarrhi, arthri-
tis, nitrosa, salina acrimonia, dolores, tumores duri dolentes, febris ephemera,
lenta, mesenterica, nervina, scorbutus, phthisis, convulsio, mobilitas, passio
hysterica, hypochondriaca, menstrua aliena, urina varia, colorata acris, micu-
lis & filamentis scatens.

VIII. Antequam crudum subiit metamorphosin viribus vitæ concoqui potest:
si degeneravit in acidum vel nitrosum actionibus etiam emendari potest; sed
conversum in nidorosum, rancidum, non obtemperat viribus vitæ, sed elimi-
nari debet.

IX. Si contineatur in ventriculo vel intestinis, quia omne tunc eliminari pot-
est, adhibenda vomitoria aut purgantia lenia, ne pariant maiorem debilitatem.
2. Abstinentum a dyspeptis & abundantia. 3. Actio huius organi & confluen-
tium humorum adjuvanda stomachicis, roborantibus, amaris, saponaceis.

X. Quia crudum ex tota massa eliminari nequit, istud est subigendum. 1.
Intercipiendo scaturiginem. 2. Corpus movendum exercitio, uestione, equita-
tione, ambulatione, frictione, medicamentis roborantibus, calefacientibus, sti-
mulantibus, lente adhibitis, ne inexpectatam pariant obstructionem. 3. Dispo-
nendum crudum ad faciliorem solutionem, saponaceis, resolventibus amaris bi-
liosus. 4. Si autem degeneratio tendat in glutinosum, resolventibus, in acidum,
alcalinis; in corruptelam, antisepticis simul utendum, de quibus amplius in in-
de natis morbis.

128. BENIGNUS HUMOR.

I. Humor morbosus, consueta sed & mitia, nullaque aliena inferens sympto-
mata, Benignus vocatur.

II. Convenit tamen eum evacuare, quia in naturalem humorem non muta-
bilis, retentione sensim in malignum degenerat.

129. MALIGNUS HUMOR.

I. Humor morbosus, vehementia, multa, vel aliena symptomata inferens,
aut latenter magnum vitæ periculum producens, dicitur Malignus.

II. Tam naturales, quam morbofi humores malignitatem induunt, maxime
pingues, diuturniore stagnatione in loco calido, vel contagio.

III. Tales humores irritando organa motoria & sensoria, inducunt multa &
valida in utrisque symptomata. Extinguendo autem has actiones, generant mi-
tia sed periculosissima symptomata.

IV. In utrisque tolli debet humor, vel antidoto extinguui si fieri possit. In

58 LIB. II. GENERALES HUMORUM MORBI. 129
irritante , evacuatione largiore & refrigerantibus minuenda induc̃ta symptoma-
ta . In maligno autem magis conducit alexipharmicis instigare vires vitæ .

130. BILIOSUS HUMOR.

I. Humor morbosus subpinguis , saponaceus , acris , calefaciens , amarus , fla-
vi coloris , Biliosus dicitur .

II. Generatur ex pinguedine , oleosa vel & medullosa materia degenerata :
atque ex gelatinoso , & albuminoso corrupto .

III. Hujus generationis causæ in corruptione & putredine traduntur .

IV. Hic in corpore hærens producit fastidium , nauseam , ructum nidorosum
amarum , sodam , cardialgiam , colicam , dysenteriam biliosam , choleram : in
reliquo corpore erysipelas , calorem mordacem , febrem biliosam , inquietudi-
nem , anxietatem , tenuitatem humorum , urinam flammeam acrem , corrosio-
nem , acrisiam .

V. Quia viribus vitæ emendari aut concoqui nequit , & solummodo per al-
vum eliminari cum levamine , acescentibus & leniter adstringentibus est hic hu-
mor temperandus ; blanda & continuata alvi ductione est sensim educendus .

131. P U S .

I. Humor subpinguis , albicans , aqua gravior , pultis mollioris consistentiæ ,
inodorus , insipidus si bonus sit , actione vitali irritata natus , in sanis non exi-
stens , ad obtegendum , obvolvendum & educendum , quod lædit , productus ,
vocatur Pus . Quod conficitur , in cute , carne , visceribus : colligitur natus in
cellulosa tunica , & cavitatibus corporis , & miscetur sanguini circulanti : vix
detegitur circa ligamenta , tendines , nervos , nisi eo deponatur . Produci vide-
tur ex muco arteriarum lentore & pinguedine mistis .

II. Solo motu vitali aucto per irritamentum nascitur , post vulnus , contusio-
nem , ustionem , excoriationem , febrem acutam , continuam , inflammationem
generalem vel particularem , semper in aliquo loco testis .

III. Perseverans causa irritans ultra quatuor vel septem dies , cum incremen-
to symptomatum , doloris , febris , caloris , molestiæ , sine critica evacuatione ,
non auscultans curationi , neque præbens signa corruptionis aut sphaceli , notat
pus generari & recipere materiem irritantem , quando lenitur febris , & commu-
tatur in remittentem , cum diminutione præcedentium symptomatum .

IV. Ita confectum suo tempore pedetentim est evacuandum , per emunctoria
naturalia proxima & convenientia , vel per eruptionem , vel artificialem aper-
turam .

V. Ultra tempus retentum sensim copia auctum premit adjacentes partes ;
mora mutatur in qualitate & consistentia aliena , corrumpit adjacentia , vel mi-
scetur circulantibus , vel præbet metastasin .

VI. Pus maturum , si sponte non exit , arte educendum : major ejus tenaci-
tas diluenda & resolvenda : cruditas promovenda ad maturitatem calefacientibus
maturantibus : corruptio impedienda antisepticis : copiosior evacuatio moderanda .

132. MELANCHOLIA .

I. Humor niger , splendens , gravis , tenax nisi superveniente corruptela lique-
scat , cum vel sine acrimonia vocatur Melancholia , quam veteres in Alimenta-
riam , Excrementitiam & Morbosam distinguunt .

II. Sanguinis 1. pars oleosa sanguinis magis concreta parte terrestri unita mi-
tissimam præbet speciem : sal vero naturalis in austerum conversus , oleoso mi-
stus , priore deterior & tenacior . 2. Bilis ipsa , amissa saponacea natura , & na-
tura-

turalis pinguedo corruptione in lentum nigrum & tenacem humorem conversa, pejorem melancholiam præbent. 3. Materia assumptorum cruda, pituitosa, & mucosa, in similem tenacem vel acrem humorem absque colore nigro commutata, a veteribus quibusdam etiam ad melancholiam refertur. 4. Denique pars humorum gelatinosa, & albuminosa lentescens cum acquisita acrimonia ad hunc humorem referri potest.

III. Distinguitur in lentam & mitem; vel tenuem & acrem; majori vel minori copia turgentem; manentem in generationis loco; vel per corpus dispersam; aut per alvum vel vomitum erumpentem.

IV. Naturalis locus est in vena portarum, unde venæ cavæ tradita communicatur toti massæ; deposita per bilis organa, vel per dilatatas vel exesas venas meseraicas & gastricas in intestina vel ventriculum, sursum & deorsum erumpit.

V. Formatur interdum ex hereditate; alimentorum incrassantium abusu; debiliore venæ portarum & hepatis actione; animi curis, pathematibus, studio severiore; vigiliis protractis; vita sedentaria; ætate consistente; hæmorrhoidibus suppressis; alvo adstricta.

VI. Nata augetur & acrior fit mora, vel instigata calefacientibus, spirituosus: tunc copia majore tumere facit hypochondria, fiunt hic flatus, murmura, gravitas, anxietas, anorexia, pseudorexia, respiratio difficilior, hypochondriorum contractio, hæmorrhoides tumentes, quæ ruptæ levant. In intestina deposita, præbet alvi excrementa nigra; in ventriculum delata vomitum nigrum, ructum rancidum, foetidum, fauces & os erodentem, stuporem dentibus inferentem, cum detestabili sapore. In cavum ventris effusa, incurabilem tympanitidem generat. Sanguini autem communicata sensum mœstitiam, timorem, delirium pertinax, maniam, insomnium, vigilias pertinaces, ecstasin & alia cerebri mala. Corpus & urina virescit, livescit; generatur macies & debilitas.

VII. Materia non admodum acris sed tenax resolvenda sapouaceis, gummis, oleribus, aquis mineralibus: dein educenda per alvum frequenti alvi laxatione; aut si hæmorrhoides fluant, illæ permittendæ: corpus movendum: evitandæ causæ generantes, calefacientia, sudorifera, venæ sectionem. Si autem materia sit acrior & turgeat, moderanda est evacuatio anodynis, non vero integre sistenda.

133. SPHACELUS HUMORUM.

I. Humor morbosus subniger, inemendabilis, extincta actione vitali natus, vocatur Sphacelus humorum.

II. Talis fit 1. Infectione pestilentiali endemicorum, epidemicorum, malignorum, morsu venenati animalis. 2. Extincta actione vitali cum subsequente spontanea corruptione, in unctione, vulnere, gelu, stagnatione, evacuatione nimia spirituum, & humorum defectu, debilitate summa, hydrope, anxietate, nervorum, arteriarum & venarum obstructione. 3. Vehementiore circulatione, in acutis, ardentibus & continuis febribus, inflammatione, erysipelate, calore majore. 4. Humore corrupto, putrido, colliquato aliis sanis communicato, in scorbuto, melancholia, hydrope, ichore, pure, phthisi, hectica, hungarico morbo, metastasi.

III. Humores tali modo degenerati, minuunt & extinguunt 1. Sensum, unde anodynia, adiphia, insensibilitas, anxietas, visus & auditus primo depravatio, dein extinctio, stupor, doloris cessatio sine ratione, oblivium. 2. Actionem, hinc frigus, debilitas, gravitas, febris diminutio, decubitus in dorsum, inquietudo, subsultus tendinum, aphonia, tremor, singultus, pulsus inæqualis, debilis. 3. Colliquefaciunt humores, unde alvi excrementa copiosa, liquida, nigra, foetentia; urina nigra; sudor copiosus, colliquativus, frigidus, foetidus; sangui-

nis stillæ nigrae, hæmorrhagia; petechiæ, livores, ichoris effluxus. 4. Faciei color pallidus, lividus, cadaverosus; oculi concavi, squallidi, imaginem non red-dentes; aures contractæ frigidae.

IV. Humores per sphacelum inversi nulla arte emendari possunt; sed si levissimus fiat in humoribus sphacelus, ut est eschara in partium sphacelo, interdum sanantur antisepticiis, vinosis, acescentibus, aut pro diversitate causæ alexiphar-macis, quibus sensim parva pars humorum sphacelata eliminatur.

LIBER III.

GENERALES

ACTIONUM MORBI.

TITULUS I.

SENSUUM MORBI.

*Sensuum morbi ad tria generalia referuntur . 1. Morbi in organo sensum exercen-
te simplices sunt , vel compositi cum aliis actionibus lesis . 2. In organo speciali a-
ctione pedito percipitur anxietas . 3. In Encephali partibus pertinent morbi ad so-
nnum vel mentis aberrationem .*

134. DOLOR.

I. olestus, ingratus, & fugiendus sensus, ab affecto nervo sen-
sus generalis, vel particularis, vocatur Dolor.

II. Differt ille . 1. Magnitudine seu vehementia . 2. Du-
ratione . 3. Mutatione loci . 4. Variis aliis accedentibus sym-
ptomatibus . 5. Parte affecta . 6. Causis dolorem inferenti-
bus .

III. Omnes causæ liberum fluxum spirituum per nervos
sensuum impediunt, ut compressio, contractio, extensio,
impetus major, irritatio, sensuum intentio, Dolorem inferunt manifestum vel
absconditum: quæ causæ tam multæ ut in ordinem vix redigi possint.

IV. Dolor . 1. Inducit inquietudinem, agrypniam, debilitatem & perturbatas
actiones . 2. Pro parte affecta varia inducit symptomata . 3. Causa specialis do-
lorem inferens specialem prognosin etiam præbet.

V. Curatio . 1. Dirigitur ad causam dolorem inferentem . 2. Ad partem dolen-
tem . 3. Vel generalis est in ablatione, & emendatione, aut minuendo sensum,
per stupefacientia .

135. ARTHRITIS.

I. Ex doloribus articulorum & artuum ille, qui leniter incipit, sensim magis
increscit, non multum auctus ad ad tactum, vix mutans colorem & magnitudi-
nem partis, vago tempore redeuns, maxime si ager se aeri frigido vel humido
exponit . Tandem vero continuo sævire pergit, vix concedens membri motum
præ dolore & debilitate, quæ membra sæpe consumuntur atrophia: interdum cir-
ca articulos generantur tumores frigidi diu persistentes, omnem membri actio-
nem intercipientes. Denique etiam interiores partes aggreditur malum, plerum-
que sine vel cum miti admodum febre. Talis dolor vocatur Arthritis vera.

II. Hic dolor interdum fixam sedem tenet, vel diversas partes successive in-
vadit, cum calore vel frigore, unde habetur fixa, vaga, calida, & frigida. Si
autem materia ichorosa, scorbutica, purulenta, corrupta, rheumatica, podagri-
ca,

ca, scabiosa, biliosa, ad articulos delata, dolorem inferunt, illæ species his signis ab arthritide distinguendæ sunt.

III. Corpora post multos labores quiescentia, feminae & senes se exponentes aeri frigido & humido, cum victu duro, post sæpe prohibitam perspirationem, animi curam & pathemata, vel ex hujusmodi parentibus nata, in se generant specialem acrimoniam, quæ ad ligamenta, carnem, & partes nervosas deposita, hunc morbum producit, sensim magis degenerans, majorique copia nata, perpetuum dolorem infert.

IV. In principio propria sua symptomata producit, sed acrior facta & majori copia nata. 1. Parit ancylofin, rigiditatem, distorsionem, emaciationem, ariduram, tumorem circa articulos, exostofin. 2. In toto corpore debilitatem, cachexiam, hydropem, scorbutum, pallorem, maciem. 3. In partibus diversis asthma, apoplexiam, colicam, cardialgiam, nephritidem, ischuriam & multa alia per metastasin.

V. In morbi principio evitandæ causæ perspirationem impediētes, dyspepta & nimium otium: adhibenda diaphoretica, resinosa, roborantia, alcalia fixa & volatilia, cum alvo laxiore. Pars actuali calore fovenda, & bene tegenda ut fervetur in ea parte largior perspiratio. Hic non cedens & in vetusto malo, fonticuli faciendi.

136. CATARRHUS.

I. Dum ex oculis, naribus, faucibus, vel alicubi patentibus ulceribus, sine irritamento externo, effluit humor tenuis, lymphaticus, subacris; vel quando dolores generantur versatiles, ut plurimum ab encephalo vel spina incipientes, descendentes ad dentes, pectus, fauces, lumbos, pulmones, ventrem, partesque externas; omnes hi morbi a Catarrho provenire censentur.

II. Generantur senibus, feminis, valetudinariis, pituitosis, cacochymicis, tempore vernali, autumnali, hyemali, tempestate humida, auræ frigidiusculæ vel vento expositis, suppressa perspiratione, vel ulceribus laborantibus, quadam constitutione epidemica.

III. Catarrhorum materia videtur peti ex lymphâ sana corrupta, vel materia inutili perspirabili in corpore retenta.

IV. Hærare videtur ille humor in nervis, ubi inficit succum nervosum, quem in similem acrimoniam convertit.

V. Sequitur Catarrhosus humor nervorum cursum a cerebro ad medullam, inde ad ganglia, dein ad extremitates nervorum, ubi subsistit, vel eliminatur. Si transverse ab uno canaliculo nervi ad alterum feratur, maximam distantiam videtur brevi tempore absolvere.

VI. Quoniam 1. catarrhus varium sequitur cursum: 2. diversas aggreditur partes: 3. mitis vel acris; frigidus vel calidus; falsus vel insipidus; tenuior vel crassior; inde varia genera Catarrhorum ab auctoribus traduntur.

VII. Infert 1. Ex natura materiæ dolorem, frigus, calorem, febriculam, horrorem, flatum, convulsionem, debilitatem, maciem, mobilitatem, syncopen, phthisin. 2. Ex loco affecto, vertiginem, pleuritidem, peripneumoniam, nephritidem, colicam, cephalalgiam, anginam, arthritidem, anxietatem, tussim, raucedinem, sternutationem, agrypniam. 3. Ad emunctoria delata, alvi fluxum, gravedinem, salivationem, sputationem, urinæ profluvium, ulcus catarrhosum, lachrymationem.

VIII. Catarrhosa materia concoquenda hypnoticis cum calore externe conciliato, atque internis calefacientibus. Præveniēda generatio antisepticis & evitatio-
ne causarum. Expellenda diaphoreticis, sudoriferis, diureticis, vesicatoriis, fonticulis. Temperanda topicis, salibus volatilibus, spirituosis.

137. PODAGRA.

I. Podagra vocatur dolor vehemens, qui prima vice regulariter media nocte, mense Februario, aggreditur articulum majorem pollicis pedis, eum sensim rubedine parva suffundit, cum exigua intumescencia: dolor hic omni ad tactu & motu hujus articuli vehementer increfcit: sensim lenitur, & inter paucos dies invisibiliter evanescit, relinquens aliquam dolorosam molestiam. Morbus ille major factus vel redeuns, post duos tresve dies a prima invasione, pollicem alterius pedis simili modo invadit. Sensim repetitis paroxysmis adultior post annos facta podagra, plures majoresque articulos invadit, plures paroxysmos format, & crebrius redit, plerumque bis in anno. Tandem in vetusto malo, non solum aggreditur articulos, sed alias partes & organa, incerto tempore redit; diutius durat; & non nisi mensibus æstivis cessat.

II. Acre podagricum speciale hæere videtur in naturali succo ligamentorum, sed dein alios quoque humores inficit, qui nervos & membranas alluunt.

III. Id speciale habet hoc acre, quod sit tenue, invisibiliter evanescens, nisi quod in adultiori malo in calculosam materiem concrefcant, facilius occupet succum ligamentorum, quam alios humores, & ibi melius concoquatur, & subigatur, relinquens sui fere semper malum semen, postea erupturum.

IV. Proni ad hanc materiem formandam sunt viri robusti, salaces, specioso habitu præditi, quorum perspicax est ingenium, atque cranium grandiusculum: pueri autem, feminae, & eunuchi raro corripiuntur.

V. Hi, maxime si ex hujusmodi parentibus nati, quando diæta aliena corpus debilitarunt, victu opiparo, dyspepto, computationibus, vigiliis, lucubrationibus, venere præmatura & nimia, animi curis, otio post exercitia validiora, ad virilem ætatem venientes, pedes frigido & humido exponentes, impediunt acris nati exhalationem, in hunc dolorem sæpe incidunt.

VI. Prima vice, ut dictum est, sine prophasi adoriri solet, quando præ dolore patiens redditur inquietus, vexatur agrypnia, & levi febricula, atque horripilatione.

VII. Qui sæpius passi sunt paroxysmum, hi ob materiem per corpus dispersam variis corripiuntur symptomatibus ante invasionem, ut anorexia, vel pseudorexia, apestia, anxietate, molestia, flatibus, ructu, colica, alvo adstricta, agrypnia, gravitate & intumescencia corporis, parciori evacuatione naturali, intumescencia venarum, fornicationis sensu, tensione & exquisitiore sensu circa articulos, sudoris naturalis interceptione circa articulos, dein erumpit dolor cum horrore, refrigeratione corporis & febre, qui dolor successive varios articulos aggreditur.

VIII. Omnis illa oberrans materia raro unica vice ad articulos deponitur, sed multis successivis paroxysmis. Quo copiosior materia, magisque vetusta, corpusque magis debilitatum, eo diutius durat paroxysmus & eo plures se invicem sequuntur: interdum loco doloris ægritudinem vel anxietatem inducit, vel interna invadit organa cum magno periculo.

IX. Tandem deposita & cocta materia in ligamenti articuli, forma vaporis exhalat; sæpe cum pruritu & desquamatione, relicta in articulo debilitate sensim evanescente, vel tophacea concretione deformitatem & immobilitatem inferente, cum exarescentia reliquarum partium; remanente in corpore debilitate, cachexia, valetudine sensim evanescente, donec novo corripiatur paroxysmo.

X. Qui citius redibit si æger se exponet causis primum paroxysmum formantibus.

XI. Generatæ materiæ depositio ad consueta loca retardatur vel impeditur. 1. Ligamenti destructis. 2. Viribus debilitatis ex senio, frequenti podagra, commutatione spirituosorum in aquosa refrigerantia, sequenti ebrietate, lucubrationi-

tionibus, studiis fevioribus, vel aliquo morbo debilitatem inferente. 3. Derivatione facta venæ sectione, vomitorio, purgante. 4. Applicatione adstringentium, repellentium, narcoticorum ad loca dolentia. 5. Incremento morbi supra corporis vires.

XII. Eadem causæ, si mortem non inferunt, Metastasi favent. Retenta materia ad nervosas partes deposita inducit tremorem, anodyniam, convulsionem, paresin, apoplexiam, frigus, saporem, ægritudinem, anxietatem. Ad Pectus translata, palpitationem, dyspnœam, suffocationem, tussim, pleuritidem, peripneumoniam. Ad Collum, anginam, deglutitionem difficilem. Ad Ventrem, cardialgiam, flatum, ructum, tormina, anorexiam, fastidium, nauseam, vomitum, alvi fluxum, dysenteriam, icterum, dysuriam, ischuriam, micturitionem, & multa alia pro functione laesa viscerum.

XIII. In his locis hærens, ubi neque coqui, neque expelli potest, neque antidoto subigi, calidis vinosis ad externa molienda est derivatio: in alvi egestione, sudorifera, atque vesicatoria, ad cutim trahentia, sunt adhibenda.

XIV. Curatio præservatoria inter paroxysmos consistit in evitatione causarum. (V) Dieta temperata, potu feri lactis, hydrogalactis; moderata exercitatione; medicamentis antisepticis, resinosis, saponaceis alcalinis, diaphoreticis. Simulque alvus laxa servanda.

XV. In paroxysmo pars quieta & tecta servanda, donec cessaverit dolor. Si sit intolerabilis, pars fovenda emolliente anodyno.

XVI. Post podagram remanens Tumor œdematosus, discutientibus abigendus: Laxitas articularum roborantibus curanda: Cachexia & debilitas generali methodo curantur.

138. RHEUMATISMUS.

I. Dolor atrox, fixus, diu durans sine subsequente suppuratione, motu membri admodum increfcens, cum febre continua non admodum ardente, cum partis affectæ levi intumescencia, leni calore, & interdum aliqua rubedine, sanum & utplurimum robustum hominem invadens, articulis majoribus magis quam minoribus infestus, maxime si corpus antea calefactum frigori exponitur, Rheumatismus nuncupatur.

II. Arthritis caret utplurimum febre & calore, invaditque sæpius debiles. Podagra minoribus articulis magis infestus, per paroxysmos sævit, & sine prophasi invadit. Inflammatio majorem adjunctam habet febrem, abit in suppurationem vel corruptelam. Catarrhus sæpius invadit debiles, dolorem magis versatilem inducit, qui utplurimum sequitur nervorum cursum. Scorbuticus dolor sensim increfcit, & conjunctas habet maculas lividas & oris vitia. Venerens dolor multo lenior est, media magis occupat membra, & profundior hæret.

III. Viderur succus ligamentorum & articularum naturalis validiore motu acris factus, impeditus exhalare, retentus in ligamentis & articulis, sua natura vix amplius mutabilis, præbere ejus materiem.

IV. Quidam medici dolores scorbuticos, arthriticos, & catarrhicos, aliam speciem Rheumatismi faciunt; sed quoniam horum curatio differt, hæ dolorum species distinctis titulis sunt proponendæ.

V. Infestat plerumque ligamenta majorum articularum, interdum vero etiam alias partes nervosas, membranosas, visceraque interna: lumbos afficiens, Lumbaginem, coxas, Ischiaticum dolorem producit.

VI. Causa antecedens est utplurimum corpus robustum, quod valida exercitatione humorem articularum reddidit acrem, quodque frigore superveniente, ut in natatione, ingurgitatione aquæ frigidæ, expositione vento vel auræ frigidæ, retentum & concretum, immobile remanet in partibus nervosis, cum quibus tandem veluti in corpus solidum, acrimonia tamen donatum, abit.

VII. Ita

VII. Ita subsistens materia, ubi pus formari nequit, pertinacem infert dolorem, cum febre continua sanguinem inspissat, lentorem summum & crustam phlogisticam inducit, cum corporis continuo calore, inquietudine, agrypnia, fiti magna, urina rubra: articulum saepe rigidum relinquit. Specialem partem invadens multa anomala infert ex functionibus partium laesis.

VIII. Respuat omnia actu frigida, & calefacientia potentialia; stupefacientibus figitur; sed iterata venæ sectione, alvi ductione, antiphlogisticis, ingestione diluentium, refrigerantium, & applicatione laxantium, humectantium, curandus. Si autem diu duraverit non amplius evacuantibus tentanda curatio, sed pars emollientibus resolventibus fovenda.

139. PRURITUS.

I. Sensus perceptio, qui nos instigat ad scalpendum vel fricandum, Pruritus vocatur.

II. Levis attactus mechanicus talem sensum inducit, sic pilorum, insectorum, calculi attactus: aut redeuns circulatio post partem compressam, gelu contractam; hic sponte cessat ablata causa.

III. Humor autem specialis in cute relictus ab urtica, cantharidibus, alumine plumoso, insectorum ictu, pruritus relinquitur, exigit abluitionem, & applicationem antiseptici refrigerantis.

IV. Humor acris ad cutim depositus & retentus molestum pruritus generat. Ut 1. Materia perspirabilis aere frigido, vel applicatis pinguibus retenta; abluitione, & diaphoreticis datis curandus. 2. Post alvum constipatam leni alvi ductione tollitur. 3. Post ulceris suppressionem, materia ad consuetam partem reducenda. 4. In critica evacuatione ad cutim sola ablutio adhibenda. 5. In biliosis alvi ductione derivandus humor. 6. Ex acrimonia acida in debilibus antacidis extinguenda. 7. In scabiosis & aliis cutaneis morbis plerumque mercurialia sanant pruritus.

140. STUPOR.

I. Sentiendi potentia ablata vel minuta in quadam parte, raro autem in toto corpore, dicitur Stupor.

II. Nervus ad Tactum pertinens compressus, obstructus, contusus, abscissus, induratus, ligatus, exsiccatus, istius partis parit stuporem, unde in gravidis, mensibus suppressis, rhachitide, scirrhus, struma, aliisque tumoribus, post vulnera & contusiones, in variis partibus, nascuntur Stupores, qui ex detecta causa sunt curandi.

III. Natus quoque fuit ex profusiore hæmorrhagia, aneurysmate, arteria ligata vel compressa, qua impeditur sufficiens sanguinis influxus in aliquam partem. Cognoscitur ex partis extenuatione, pallore & frigore. Curatur sublata causa comprimente.

IV. Eodem modo ex Vena compressa vel ligata nascitur, nisi quod pars affecta liveat, tumeat, aggravetur, ut in gravidis, varicibus, & tumoribus prementibus venam.

V. Si vero in ætate senili, debilitate virium, laxitate, aeris nimia frigiditate, hydropicis, leucophlegmaticis, œdematosis, motu vitali languidiore, pituitosis, viscidis generetur, curandus resolventibus, stimulantibus, calefacientibus, frictionibus, ut celerior fluxus concilietur spiritibus.

VI. Qui vero in scorbuticis, ebriosis, cachecticis, urinæ suppressione laborantibus, nascitur, mutatam spirituum indolem arguit. Tarde curatur roborantibus, & sublata causa urinam suppressente.

VII. Per totum corpus natus Stupor: aut in partibus duntaxat capitis, ut in

66 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 140
acutis, apoplecticis, plaga vel contusione capitis, catarrhosis, cephalalgia, febribus, gravedine, hydrocephalo, phrenitide, soporosis, notat cerebrum esse oppressum, & curandum esse pro natura morbi, cum derivatione ad alvum, crura, pedes: multum etiam juvat suffumigiis & sternutatoriis augere muci narium excretionem.

141. ANODYNIA.

I. Homo, in quo certe scimus dolorem satis validum adesse, non percipiens vel non indicans se dolere, dicitur Anodynia laborare.

II. Illa generatur. 1. In morbis indicantibus Cerebrum esse obsessum, uti in apoplexia, sopore, syncope, convulsione, delirio. 2. Parte mortificata in sphacelo, vulnere, contusione. 3. Cessante spirituum influxu ex summa debilitate.

III. Inde in podagra, arthritide, rheumatismo, inflammatione, erysipelate, cephalalgia, cardialgia, colica, angina, pleuritide, phrenitide, nephritide, si sine ratione veniat, magnum periculum protendit, ægerque jacere solet quietus instar cadaveris.

IV. Secundum inventam causam dirigenda curatio, sæpeque interim situs ægri mutandus, ne ex decubitu pars compressa moriatur.

142. CONSENSUS.

I. Dum quædam pars movens vel sentiens agitata, aliam proximam vel & remotam, vel denique totum corpus in similem, vel & interdum aliam vel vehementiorem motum vel dolorem concitat, nata illa actio ex Consensu provenire dicitur.

II. Generatur illa. 1. Continuitate membranarum. 2. A nervis ex eodem ganglio provenientius. 3. Conspirante actione, ut inter oculos & aures, uterum & mammas, cor, arterias & pulmones. 4. Similitudine humoris secreti, ut inter pectus & urinæ organa. 5. Ex quadam necessitate inter nares & sternutationem, fauces & vomitum, uterum & conamen parturiendi.

III. Non omnes functiones æquali modo conspirant. 1. Functio vitalis tota consentit, atque respirationem concitat. 2. Actio animalis commovet vitalem respirationem. 3. Actio particularis aliam interdum particularem, & vitalem, & sensum in consensum trahit. 4. Sensus externi simul commovent actionem vitalem, & quandam particularem. 5. Sensus interni commovent vitalem, particularem & interdum animale.

IV. Morbi ex consensu nati non levant priorem, nisi motus inde concitatus aliquam evacuationem faciat: quare symptomata ex Consensu nata periculum augent.

V. Quamprimum fieri potest, tollenda est causa Consensum inferens: sed si tolli nequit, aut si post ablationem non cessant mala ex consensu nata, inducendus est stupor per Stupefacientia, vel Balsamica, habenda semper ratio causæ & partis. Vel liganda aut comprimenda pars, ut minuatur per nervos spirituum fluxus. Atque in summo discrimine nervus abscindendus vel comburendus.

143. APOPLEXIA.

I. Qui homo subito corripitur abolitione omnium sensuum externorum & internorum, omnique actione muscutorum motus voluntarii, remanente motu vitali cordis, arteriarum & respirationis, dicitur Apoplexia correptus. Si vero quædam pars corporis subito privetur sensu & motu animali, remanente motu vitali in ea parte, nominatur Apoplexia partis, a quibusdam Paraplexia.

II. Ad Apoplexiam ergo determinandam requiritur sola abolitio actionis animalis in motu & sensu. Si vero sensus remaneat est Paralysis. Si simul extinguatur

guatur motus vitalis, dicitur Syncope. Qui autem cum apoplexiæ phænomenis etiam afficitur difficili & suffocante respiratione, statuitur Catarrho suffocativo correptus. Quibus cum apoplexiæ phænomenis est motus turbatus in visceribus ventris, ut interdum audiantur borborygmi, hi si feminae sint, dicuntur Passione Histerica laborare, at viri Suffocatione Hypochondriaca; his etiam interdum simul deficit motus vitalis, & in aliis fiunt motus convulsivi in actione animali. Qualia phænomena etiam in ventre fiunt ligato pari vago nervorum in animalibus viventibus.

III. Quum sensuum internorum & externorum atque motus animalis exercitatio, dependeat a perpetuo & libero fluxu spirituum ex cerebro per nervos ad organa sensus & motus animalis, omnis causa ergo, quæ sistere, vel impedire potest spirituum eorum fluxum in encephalo, generalem Apoplexiam generare potest; & particularem etiam in encephalo ad eam duntaxat cerebri partem, ex qua hi nervi emergunt, vel etiam in nervis remotioribus. Hæ causæ multæ esse possunt, & interdum sibi mutuo oppositæ. Quare præfagia instantis apoplexiæ, effectus & curationes differunt.

IV. Sanguinis boni abundantia in obesis, plethoricis, juvenibus, raro Apoplexiam infert, nisi calore, calefacientibus, ira, motu musculari aut febrili, si majori copia colligatur in arteriis cerebri, quibus distentis comprimitur cerebri nervosa moles, impediens spirituum effluxum per nervos. Protinus tunc larga instituenda est sanguinis missio ex brachio, & repetita: dandum est purgans forte antiphlogisticum, cujus operatio determinanda suppositorio, clysmate. Urtur interim Diæta tenui, habeatque caput maxime elevatum.

V. Quum in omni aucta velocitate sanguinis arteriæ ultra modum distendantur, hæ tumentes in encephalo, quia cranium cedere nequit, interdum ita comprimunt cerebrum, ut generetur Apoplexia, quam causam cognoscimus ex signis majorem impetum ad caput indicantibus. Hæc autem causa aucta, vel manens, cerebellum etiam brevi post comprimendo hominem interficit. His hominibus majoris impetus ad caput accedentia symptomata præfagiunt Apoplexiam: sed hæmorrhagia larga & alvi copiosior egestio superveniens liberat. Quare etiam larga, & si opus repetita venæ sectio est celebranda, atque derivatio ad alvum & pedes, per purgantia antiphlogistica data & injecta, atque epispastica pedibus vel cruribus applicata, est facienda. Capiti admoveri possunt Epithemata refrigerantia. Quæ omnia statim in principio adhibenda.

VI. Ut encephalon teneat eandem sanguinis quantitatem, tantum sanguinis redire debet per venas jugulares, quantum per cor adducitur; compressa ergo vena jugulari cerebrum sanguinis multitudine obruitur & fit Apoplexia: quæ cognoscitur ex signis venæ jugularis compressæ, angina & tumore circa collum. Nisi causam comprimentem tollere valeamus, mortem inevitabilem expectamus. Tota ergo curatio ad ablationem est dirigenda, quum omnia antapoplectica sint inutilia.

VII. In quibus hominibus antecessere sanguinem coagulantes causæ, dein deteguntur signa grumi hærentis in aorta: ea apoplexiam periculosissimam præfagiunt, & sæpe fit si aucta circulatione par grumi soluta trudatur in carotides: quamobrem omnes instigantes causas evitare debent, nam nata apoplexia omnem medelam respuit.

VIII. Quæ ex Pituita nasci solet, a longo tempore ex pituitæ abundantis signis circa caput, senili ætate, tempestate pluviosa, hyemali, prædici potest: & prævenitur generali methodo curationis pituitæ, factaque simul derivatione ad alvum per purgantia phlegmagoga, vesicantibus variis partibus applicatis, & internis resolventibus, dum interim ad caput adhibeantur roborantia & stimulantia cephalica. Si vero corripiat, in præcedentibus pergendum, sed simul volatilia & sternutatoria naribus adhibenda: applicanda larga vesicatoria, aromatica calefacientia capiti & temporibus.

IX. Omnium periculosissima Apoplexia fit ab effuso humore in encephali cavitate, five fit sanguis, five lymphæ, five pituita, five serum, sensim collecta, ut in hydrocephalo, vel subito post contusionem vel vulnus capitis, si terebra tolli non possit. Quæ subito fit a causis externis & terebra tolli non potest, effusi humoris promovenda est absorptio, & derivatio, per venæ sectionem & alvi ductionem; quæ autem lente fit sine manifesta externa causa ut apoplexia pituitosa (VIII) tractanda.

X. Dum materia melancholica, biliosa, lymphæ acris, serum corruptum, materia scorbutica, scabiosa, arthritica, podagrica, ichorosa vel purulenta ex ulcere suppresso, urina retenta, materia febris, sanguis lochiorum aut mensium retentus, petat cerebrum, statim derivatio est facienda ad loca suppressa, atque alvus ducenda, & epispastica applicanda.

XI. Si autem ab opio, papavere, hyoscyamo, similibusque narcoticis & venenis ingestis, vel ex vini aut spirituosorum abundantia nascatur, statim illa vomitu sunt ejicienda, & post ejectionem acida ingerenda, quæ eorum virulentiam infringunt.

XII. Dum vero per Consensum, uti in cephalalgia, vermibus, hysterica & hypochondriaca passione, dolore vehementi, epilepsia, partu difficili, vomitu, tussi, generatur, minus periculosa observatur, atque antispasmodicis tollitur, modo auferri simul possit causa consensum concitans.

XIII. Quoniam principis organi actio 1. est intercepta; 2. causa hæret in loco abscondito; 3. facile adjacens cerebellum & medulla oblongata simul comprimari potest, semper periculum portendit. Prout causa differt, ita quædam supervenientia, uti hæmorrhagia, hæmorrhoides, febris, alvi fluxus, menstruatio, vomitus, urinæ profluvium, fudor, tremor, bonum præfagire possunt: sed stupor, sopor, paralyfis, stertor, respiratio difficilis, oris tpmma, ventris inflatio, vertigo, visus obscuratio, sonitus aurium, pulsus debilis vacillans, recidiva, paralyfis, memoriæ læsio remanens, periculum augent.

XIV. Præsens promptum auxilium exigit secundum memoratas causas: post discussionem præservatoria curatio est instituenda, tollendo vel evitando causas, quæ præcedentem induxerunt.

144. CATOCHE.

I. Qui homo subita prehensione corripitur, ut sit privatus omnibus sensibus externis & internis, atque motus animalis remaneat nullus, sed servant membra situm, quem ante prehensionem habebant, cum quadam rigiditate, ut tamen flecti possint a causa externa instar statuæ ex cera, remanente pulsu & respiratione aliquomodo molesta, is morbus vocatur Catoche seu Catalepsis.

II. In horum encephalo inventus fuit humor implens ventriculos, vel comprimens medullam oblongatam: quando statim Cephalicis volatilibus æger excitandus & Roborantibus discutientibus humor discutiendus; deinceps sternutatoriis, atque purgantibus derivandus & evacuandus. Insuper per interna resolventia cephalica reditus præveniendus.

III. In morbis acutis periculosissima: sed in paroxysmo intermittentium & remittentium minus periculosa. Curanda phlebotomia, alvi ductione per antiphlogistica, refrigerantibus simul capiti applicatis & ingestis: ex intermittente si veniat, eo proprio antidoto extinguenda.

IV. In hypochondriacis & melancholicis, ab atra bile encephalon petente, frequentius generatur quam ab aliis causis & sæpe redit; curatur ut solet fieri in morbo illo generali.

V. Si ex subito terrore apprehendat, conducit statim mittere sanguinem, atque cephalicis volatilibus recensitis fuscitare agrum: verum ex profundiori studio & nimia animi cura, nata, iisdem volatilibus & cephalicis resuscitandus,

147
 dus, omiſſa venæ ſectiōe, ſed ſimul quovis modo evitandæ allegatæ cauſæ.

VI. Ex dictis patet spirituum fluxum ad sensus externos & internos subsistere, ad motum animale paulo majorem fieri, sed sine interruptione a causa urgente in encephalo; spiritus autem vitales solito modo continuare fluxum.

VII. Ex deficiente motu animali & sensu, alvus & urina supprimitur: in-
crefcenre malo cum periculo nascitur fuffocatio, frigiditas corporis, pulsus debi-
lis, pallor & tandem mors, vel facile recidivat.

VIII. Totā curatio consistit in ablatione prementis encephalon, quod secundum diversas causas expositum est.

145. S Y N C O P E.

I. Omnium actionum animalium & vitalium subita abolitio, ut homo jaceat per aliquod tempus instar cadaveris vocatur Syncope : ad remissiorem gradum variis utuntur nominibus.

II. Ut vita maneat, cor pellere debet sanguinem ad encephalum, inde omnes cordis morbi, pericardii accretio, defectus, cor grumum continens, sæpe repetentem & incurabilem Syncopen induxerunt, quod testantur cadavera dissecta.

III. Grumus sanguinis in uno ex quatuor vasis hærens , transitum sanguinis intercipiens , lethalem Syncopem induxit.

IV. Intercepto reditu sanguinis per venas ad cor, ut in paracenthesi, puris & lymphæ magna evacuatione, partu subitaneo, hypochondriorum constrictione, præpostera corporis elevatione, hypercatharsi, alvi fluxu, quibus demitur cruentorum externa sustentatio, nata Syncope cognoscitur facile & curatur adhibito sustentaculo ad totum ventrem, soluto vinculo hypochondriorum, & locatione corporis in situ magis horizontali. Dein quædam volatilia naribus adhiberi possunt, ut resuscitetur æger.

V. A sanguinis defectu, in abortu, partu, lochiorum & menfium profluvio, phlebotomia, ut & aliis hæmorrhagiis facile cognoscitur, sed a vulneribus internis & ruptionibus difficiliter cognoscitur & curatur: nam hic defectus alimentis statim refarciri nequit. Corpus locandum horizontali fitu, abdomen sustentandum, fricanda membra versus truncum, dein corpus alendum cibo eupepto vinoso parva copia simul.

VI. Calor nimius aeris aut morborum Syncopem inducens, moderate est refrigerandus, aspergenda facies aqua frigida cum aceto, bibere oportet dein accescientia parva copia simul.

VII. Aer fumo carbonum, liquoris fermentati, aut alieno odore inquinatus, renovandus est, & ager liberiori aeri exponendus. si Syncope afficiatur.

VIII. Pareſi, debilitateque chronica laborantes ſape ſyncopizantes roborandi ſunt, volatilibus naribus admotis, & ad tempora & caput applicatis externis ſpirtuoſis volatilibus roborantibus, ſimilibuſque internis adhibitis parva copia ſimul.

IX. Qui ex nobilitate, hyfterica passione, confensu, convulsione, graviditate, menstruatione, uteri morbi syncopizant, hi excitandi dictis volatilibus & interne danda nervina anodyna.

X. Ventriculus inordinate motus cacochyliam biliosam, vermes, aliave aliena continens, sæpe Syncopen infert, quæ superveniente vomitu cessavit, medicamentisque stomachicis prævenitur.

XI. Quum non solum humores, sed apti ferendi sunt ad cerebrum, ut spiritus formentur, hinc ex metastasi humoris morboſi, materiæ ſcorbuticæ, melancholicæ, podagricæ, ſphacelatæ, peſtilentialis, febrilis, eryſipelatoſæ, periculoſiſſima Syncope generatur, quæ derivatione humoris ad debita loca, & ex cognita natura materiæ eſt curanda.

XII. Quum omnes actiones admodum langueant vel omnino cessent in Syncope, hinc refrigeratur corpus; vividus color mutatur in pallorem vel livorem; pulsus.

pulsus tunc fere extinguitur, & deinceps fit inordinatus; hæmorrhagia & menses fluxus si adfuit, sistitur; sanguis in magnis vasis grumescit; hinc dein pulsus sæpe inæqualis, respiratio difficilis, anxietas: reviviscit ducto sanguine ad debita loca, contractilitate vasorum, vel novo addito irritamento, vel motu artificiali. Quæ si novos adducere non possunt humores, aut stagnantes movere, moritur æger.

XIII. Si vero naturalis color & calor non redeat cum pulsu libero & facili respiratione, periculosa instat recidiva.

XIV. Homines sæpe syncopizantes volatilibus naribus admotis fuscitandi, dein roborantibus nervinis corpus firmandum, ut minus redeat syncope.

146. SPHACELUS.

I. Exstincta actio vitalis in quadam parte vel membro toto, nunquam reviviscens, permittens dein humorum & solidorum corruptionem & destructionem automaticam, Spacelus vocatur.

II. In ardentibus, acutis, continuis, inflammatione, erysipellate, gangræna, post pulsum durum frequentem, respirationem citam anhelosam, anxietatem, inquietudinem, ariditatem, ardorem, & in parte speciali dolorem vehementem, tumorem renitentem, cum rubedine ad livorem vergente, tam validus concitatus motus, qui sanguinem in lentorem & dein corruptelam convertit, solida destruit, & vires exhaurit, tali in parte, producens tumorem molliorem, laxiorem, pallidiorem, cinereum, lividum, nigrum, anodyniam, frigiditatem, stuporem, insensibilitatem; epidermidis separationem, vesiculas ichore plenas; in reliquo corpore febris diminutionem, horrorem; frigiditatem; pulsum debilem frequentem inæqualem; respirationem frequentem exiguam; anxietatis diminutionem; adipsciam; sudorem frigidum copiosum; alvi egestionem liquidam nigram; fetentem; petechias; faciem cadaverosam; sanguinis nigri stillicidium, generat Sphacelum generalem humorum vel alicujus partis specialis.

III. Arteria autem, maxime solitaria, compressa, rupta, vulnerata, magno aneurysmate adfecta, immedicabilem Sphacelum, cum pallore, frigore, extenuatione, immobilitate, insensibilitate, sensum inducit, qui curari nequit, nisi causa comprimens tollatur.

IV. Reditus quoque sanguinis per venas interceptus, post intumescientiam, livorem, gravitatem, epidermidis elevationem, venas varicosas tumentes, immedicabilem, ob sanguinem simul concrecentem, inducit, nisi satis mature tolli possit causa reditum intercipient.

V. Minor in quadam parte vitalis actio quam ut vita servari possit, in decrepita senectute, morbo acuto vehementi vel chronico diu tolerato, evacuatione diuturniore, aliisque causis summam debilitatem inducentibus, generat partis sæpe Sphacelum sine dolore aut tumore prægresso, qui omnem medelam respuit; vinosis cardiacis, spirituosus ingestis & applicatis præveniendus, & progressus sistendus.

VI. Acre gelu si extinxerit omnem motum vitalem, partemque diu congelatam tenuerit, pars invenitur mortua, omni sensu & motu privata: minus diu autem si duraverit, primo nive, dein aqua frigida, denique tepore vita est revocanda: hoc nisi fiat sequenti motu & calore tota pars destruetur.

VII. Calore autem adurente vel Contusione si extincta fuit actio vitalis, pars primo fota tepido, molli, humido, pingui fovenda, ut tentetur reviviscencia.

VIII. Si vero Toxicum in morbis malignis, epidemicis, pestilentialibus, morfu venenatorum animalium vitam extinguit, hujus medela ex istis morbis petenda.

147. ESCHARA.

I. Portio quædam alicujus partis mollis vitalis cum suis contentis humoribus mortificata ex quacumque causa vocatur Eschara.

II. Ita fit a causa externa, in continuato adritu, compressione, ligatione, contusione, gelu, ustione, corrosione.

III. Ab inquinatone pestilentiali, putredine, malignis, corruptione, metastasi & debilitate exstinguitur latenter vita. Sed in Inflammatione, febre, gangræna & ardore interno videtur pars destrui.

IV. Humores in Eschara stagnantes corrumpuntur, inquinant, foetorem spirant, putrescunt, nigrescunt.

V. A causa externa nata facile sanatur ablatione causæ: ab interna maligna causa proserpere solet, atque roborantibus antisepticiis curanda: ex motu majore, si causa permaneat, ut inflammatio tractanda.

148. ANXIETAS.

I. Ut omnium sensuum morbi, ita Anxietas verbis vix exprimi potest, sentiunt enim ægri aliquam inexplicabilem molestiam, quam a dolore distinguunt, in trunco corporis, nunquam in partibus externis aut membris, quam agitatione membrorum conantur abigere, unde in his semper Jactatio seu inquietudo.

II. Nascitur illa a causis variis, & fere omnibus, quæ dolorem inferre solent, sed quæ operantur in parte motu particulari prædita, cujus actionem impediunt, præprimis in pectore, & ventre.

III. Si Ventriculus nimia copia ingestorum ultra modum distenditur; aut quando aliena impediunt naturalem ventriculi actionem, aut ejus motum invertunt, uti venena, vomitoria, valida purgantia, navigatio, actio in gyrum, aut si farinosa, fructus horæi, fermentantia, aut putrescentia fuere assumpta, homines fiunt anxii & inquieti. Si aliquid ingestum fuit, id vomitu statim reddendum facta irritatione faucium: sed ea si acria sint, potu molli diluente promovenda evacuatio: si autem venenatum sit, vomitorio exhibito id expellendum, insuper dato diluente dicto: si vero solus motus inordinatus sit causa, vel si remaneat anxietas expulsis alienis, exhibendum stomachicum, quod inordinatum motum compefcit.

IV. Si putris Cacoehylia in ventriculo aut intestinis hærens, vel Bilis corrupta, anxietatem inferat, ante omnia id alienum purgante apto expellendum, nisi in solo ventriculo hæreat, quando vomitorio dicto opus; dein remanens motus turbatus compefcendus stomachicis acefcensibus; si autem in intestino colo præprimis hæreat id tunc clysmate eluendum. Vermes in his locis hærentes anthelminticis amaris abigendi.

V. Vix intolerabilior aut periculofior Anxietas infertur, quam ex Ventriculi inflammatione aut erysipelate; adest febris continua, præcordiorum ardor & pulsatio, cum summo fastidio, unde Afodes febris dicta. Præter generalia auxilia inflammationis & erysipelatis, danda sunt antiphlogistica anodyna tenuia, parva copia simul, & epithemata ventriculi regioni applicanda. Si autem bilis acris corrupta similia symptomata infert, quando Leipyria febris dicitur, tunc cholera superveniens solvit anxietatem: illa evacuatio leniter promovenda diluente saponaceo acefcente, dein motus compefcendus anodyno.

VI. Uteri motus inordinatus in gravidis, menstruantibus, parturientibus & puerperis anxietatem inferens, compefcitur anodynis uterinis. Si autem Uterus distendatur a retento sanguine menstruo, lochiis, placenta, fœtu mortuo, grumo sanguinis, aqua hydropica, inferentibus anxietatem, ea omnia sunt expellenda emmenagogis & sustentatione ventris externa. Uteri autem tumor,

72 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 147
mor, scirrhus, & reliqui morbi utero proprii anxietatem inferentes, ex dictis locis petendi.

VII. Quando in nephriticis, calculosis, dysuria, ischuria, aliisque morbis renum & vesicæ retinetur naturalis urinæ evacuatio, Anxietas inde nata, sola ablatione dictorum morborum causæ curatur.

VIII. Anxietatis hypochondriorum frequentissima causa in hepate quærenda, quia transmittere debet sanguinem venæ portarum, cujus tunc liber transitus interceptus Anxietatem parit, habetque adhærentem vesicam felleam, & ductum choledochum, per quem exonerat bilem, cujus retentio anxietatem infert: inde in Hepatide, ictero, calculo bilis, melancholia tam frequens, & ut illi morbi curanda.

IX. Denique omnia Viscera ventris motu particulari donata, si impediuntur agere, uti lien, mesenterium, pancreas, anxietatem inferunt: istud fit a morbis his partibus propriis, atque ab humore hærente in cavo ventris, quare sanguis in ventre effusus, ascites & tympanites insuperabilem anxietatem generant. Curatio hujus ad dictos morbos dirigenda.

X. Ut ab actione viscerum ventris generatur Anxietas, ita etiam in medio ventre a Pulmonis actione impedita, sive pulmo intus impleatur viscido, sputo, pure, aqua, sive hi humores in cavo pectoris hæreant, ut in empiemate, pectoris hydrope & phthisi, nascitur anxietas, quæ expectorantibus est curanda. Sed ex Convulsiva contractione pulmonum nata, uti in asthmatis multis, adhibenda antispasmodica pectoralia. Ex Paralyfi harum fibrarum producta ad catarrhum suffocativum refertur, ex quo plerumque brevi moriuntur.

XI. Cor intus impletum grumo, calculo, vel tumens inflammatione, erysipelate, aut pericardio privatum, eique adhærens, vel hydrocardia impediens liberum cordis motum, periculosissimam anxietatem infert, vix admittentem curationem.

XII. Ut particularis motus Pulmonum pergat, non solum libera esse debet circulatio per pulmonum vasa, actio pulmonum valens, & pulmones vacui, sed etiam requiritur alterna receptio boni aeris, hinc frequentius in hac quam alia parte nascitur anxietas, ut in aere non renovato, calidiore & infecto, atque contractis faucibus a spasmo vel tumore, tumente œsophago, & in angina, qui morbi suis appropriatis auxiliis tollendi.

XIII. Quum in Encephalo æque quam aliis partibus habeatur motus particularis, hic etiam nasci posse videtur anxietas: verum si partes Encephali priventur motu, homo simul quoque privatur vita, ut inde nullum habeatur anxietatis indicium, sed vel apoplexia vel syncopè exstinguitur.

XIV. Ut recensitæ omnes partes, si impediuntur operari a suis morbis particularibus, inferunt Anxietatem, ita etiam si morbi generales has partes aggrediuntur, inducunt Anxietatem periculosissimam, uti in acutis, febribus, variolis, scarlatina, morbillis, petechiis, peste, erysipelate, & inflammatione. In his tria tempora observanda: nam in Principio, dum adhuc materia dispersa est per totum corpus, hi morbi exigunt sanguinis missionem & alvi ductionem per antiphlogistica, & liberantur hæmorrhagia; his quoque danda antiphlogistica diluentia. Tempore autem Critico veniens per subsequenter evacuationem criticam tollitur; sed si non subsequitur critica evacuatio, vel quando accedunt signa suppurationis, corruptionis, aut sphaceli, homines plerumque moriuntur; tentanda tunc est derivatio ad cutim, ut viscera liberentur ab inquinante materia, per attrahentia topica, & interna sudorifera. Post crisin & criticum tempus, semper mala est Anxietas, omnem fere medelam respuens.

XV. Omnis etiam acrimonia catarrhosa, rheumatica, arthritica, podagrica, scorbutica, cruda, corrupta, chronica, præprimis in succo nervoso, ad viscera interna collecta, vel ad ea faciens metastasin, anxietatem generans, ducenda est ad cutim per diaphoretica & sudorifera, applicatis simul vesicatoriis, habita ratione cognitæ acrimoniæ.

XVI.

XVI. Sed mobilitate, hysterica aut hypochondriaca passione laborantes a Convulsione in quodam organo subito corripiuntur Anxietate, quæ antispasmodicis est curanda, parva copia, sæpe repetita, datis.

XVII. Denique Sanguis alienus, crassus, crudus, viscosus, tenax, lentore infectus, circulationi ineptus, paulo magis vel motu febrili vel musculari instigatus, Anxietatem inducit, quæ ex nota specie crassitudinis detegenda & sensim curanda.

XVIII. Omnis Abundantia humorum, si hæreat in cavitatibus, si in visceribus, impediens actionem particularem illarum partium, Anxietatem infert: unde post vulnera, contusiones, in hydrope, obstructione, alvo adstricta, urina suppressa, intercepto exitu bilis, hydrope vel abscessu particulari, varice aut aneurysmate interno, deficiente suctione in lactantibus, lochiis & mensibus retentis, anxietas, evacuatione contenti naturali vel artificiali levare solet.

XIX. Atque ex impedita actione illarum partium, in omni copiosiore evacuatione, & in summa debilitate, quibus contenti humores circumduci nequeunt, producta Anxietas, analepticis & roborantibus sensim est superanda, suppressa illa nimia evacuatione.

XX. Ex quacumque causa fuit nata, semper parit inquietudinem, iactationem, debilitatem, perturbatam coctionem, agrypniam. Sed pro causa varia præfagit hæmorrhagiam, hæmoptysin, vomitum, variolarum, & exanthematum eruptionem, alvi egestionem, abscessum, sudorem, parotides, syncopen, delirium, convulsionem, abortum, partum, cutis morbum, crisin, paroxysmum, recidivam.

XXI. Generalis curatio nulla est, quia semper respiciendum ad causas anxietatem inducentes.

149. INCUBUS.

I. Dum homo in dorsum supinus decumbens, capite præprimis declivi, obdormiens corripitur oppressione pectoris, ac si pondus huic insisteret, cum suffocata respiratione, anxietate, ex voluntate membra movere non potens, neque edere vocem, plerumque cum insomnio terribili, quæ omnia corpore erecto vel in latus converso evanescent brevi, remanente terrore, palpitatione cordis, tremore, sæpe cum pallore & sudore frigido, is dicitur Incubo laborare.

Solus decubitus & somnus in sanis non producit Incubum, neque Incubo obnoxius, eo corripitur morbo, nisi in tali decubitu dormiat: ergo prædisponens & accedens requiritur causa ad producendum Incubum.

III. Nemo, nisi puer aut debilis eo corripitur morbo, & tunc frequentius si præcedant ventriculi oppletio, ebrietas, animi cura & pathema, aut vi illic protractæ. Quarum quædam debilitatem augent, aliæ vires obruunt & difficiliorum diaphragmatis descensum pariunt: forsan in his debiliior est finuum & chordarum Willisii actio, ad adjuvandum sanguinis reditum ex encephalo.

IV. In tali prædisposito morbo somnus, in quo omnes animi actiones languent, & cessant; & decubitus horizontalis in dorsum, quo viscera ventris sursum tradunt diaphragma, atque spinalis medulla hæret in loco infimo a sanguine circulante tunc maxime pressa; atque caput supinum declive, quo promovetur sanguinis fluxus per arterias, sed reditus impeditur per sinus laterales & finuum quartum, unde ad encephali posteriora accumulatio sanguinis; dein tota anterior cerebri moles septo transverso forsan laxiore sustentanda, pariunt simul turgentia vasa, comprimentia cerebrum, nervos ex cerebello, medulla oblongata & spinali provenientes ita premi, ut non satis liber habeatur per hos nervos spirituum fluxus ad cordis, & pectoris motum vitalem, & pulmonis actionem particularem, præprimis si simul diaphragmatis difficilior habeatur descensus.

V. Ut præfens discutiatur, corpus invertendum & erigendum. Prævenitur evitando omnes causas debilitantes, impletionem corporis cubitum ituri, decubitus in dorsum: sed præprimis per interna roborantia nervina, & externa cephalica, quæ languidiorem cerebri motum augent.

150. AGRYPNIA.

I. Ut distinguerem vigiliam morbosam a naturali, eam Agrypniam vocare volui, quæ agnoscit morbosam causam, & protrahitur ultra debitum tempus, ut homo privetur eo bono, quo frueretur ex naturali Somni & Vigiliæ vicissitudine.

II. Causæ vigilias protrahentes multæ sunt; de istis, quæ in sanis hominibus somnum intercipiunt, alibi egimus; de illis autem quæ ex morboſa causa deducuntur, hic acturi sumus. Delibabimus præcipuas.

III. Omnes morbi acuti, ardentes, febriles, inflammatorii, erysipelatosi, variolosi, morbillosi, phrenitis, & similes, majorem fluxum, & impetum humorum, præcipue versus caput indicantes, magnum malum portendunt: notant enim valde turbatam cerebri actionem & magnam causam: præfagiunt delirium, phrenitidem, convulsionem, debilitatem, sphacelum, nisi impetus sedatur superveniente hæmorrhagia in principio. Quare larga & repetita Venæ sectio est celebranda; Alvus ducenda purgantibus antiphlogisticis; danda Diluentia hypnotica; applicanda refrigerantia hypnotica capiti, & epispastica pedibus, ut temperetur impetus & derivetur ad inferiora.

IV. Dum morbi ardentes, inflammatorii, acuti, transeunt in suppurationem, vel abscessum, pertinaces vigilias inferunt, quæ compeſcendæ sunt suppurantibus hypnoticis. Si vero pus confectum sit, uti in abscessu, & empyemate atque phthiſi, conducit pus cohibentia hypnotica adhibere.

V. Si vero humor acer, calidus, biliosus, caput petens, omnem somnum intercipit, quod ex mordaci calore, & evacuatione humoris calidi tenuioris conjicimus, non ita conducit venæ sectio, sed adhibenda Incrassantia refrigerantia externa & interna: si hæc non sufficiunt, quædam hypnotica sunt addenda.

VI. Materia cruda, tenuis, acris, spontanea corruptione, in morbis chronicis catarrhosis & scorbuticis, nata; vel retentus inutilis humor, per alvum, urinam, & perspirationem evacuandus, ad cerebrum & nervos delatus, perseverantem agrypniam infert, quæ Diaphoreticis hypnoticis est curanda: si autem alvus constipata fuerit, illa alvum laxantibus referenda.

VII. Si vero propter stimulum doloris, ut in dentitione infantis, acrimonia, anxietate, & ex animi pathemate, turbetur æquabilis spirituum fluxus, qui in somno requiritur, iteratis vicibus danda hypnotica ut compeſcatur. Si autem adfit acrimonia, his addenda, quæ cognita acrimonia exigit.

VIII. Ex quacumque causa, sive morboſa, sive voluntaria, vel ex necessitate, si protrahantur vigiliæ, semper turbant coctionem; generant acrimoniam; consumunt spiritus; inferunt maciem, debilitatem, frigiditatem, horrorem, tremorem, vertiginem, & multos alios morbos chronicos: atque ex varia causa præfagiunt abscessum, convulsionem, delirium, hæmorrhagiam, parotides, phrenitidem, rhachitidem, ficcitatem.

151. SOMNOLENTIA.

I. Major in somnum propensio, quam sanis esse debet, Somnolentia morboſa dicitur.

II. Ut nascitur ex variis causis, ita differt prædictio & curatio: nam si proveniat ex sanguinis abundantia, in juvenili ætate, hæmorrhagia suppressa, vita otiosa opipara, vernali tempore, vel æstate ingruente calore, præfagit hæmor-

hæmorrhagiam, qua tollitur, vel dato purgante antiphlogistico discutitur.

III. Quæ post copiosorem ingestionem alimentorum venit, evitando abundantiam disparat, sed in perseverante usu cruditatem præfagit.

IV. Opium, papaver, hyosciamus, ingesta somnolentiam inferunt, & in quibusdam vinum, & spiritus fermentati, quæ discussa virtute adsumtorum evanescit, & levatur acidis.

V. Sed in acutis, febribus, vel variolis, & morbillis instantibus, notat encephali compressionem; si brevi non cessat, materia ducenda ad cutim, per Derivantia.

VI. Ex minori copia sanguinis ad cerebrum delata, ut in corporis quiete, discutitur exercitatione sensuum & motu musculari: sed ob frigus glaciale subsistens influxus mortem minatur si corpus traditur quieti. Ex defectu sanguinis post largiores evacuationes concedendus est somnus, qui temperat evacuationem, & circulatoria replet.

VII. Si vero nascatur intercepto reditu sanguinis per jugularia, uti in anginis, aliisque tumoribus colli, & peripneumonia, periculo non caret, nisi restitui possit liber sanguinis reditus.

VIII. Omnis materia inutilis, ut urina, & perspirabilis, vel morbosa, podagræ, arthritidis, scorbuti, melancholiæ, scabiei, crudi, ad cerebrum translata, periculosam somnolentiam infert, quæ derivantibus est abigenda.

IX. Humor etiam quivis in encephalo collectus defectu absorptionis, five sit sanguis, five serum, five pituita, ut in hydrocephalo, periculosam somnolentiam infert, quæ vesicatoriis, derivantibus, venæ sectione, alvi ductione, suffumigiis est abigenda, pro cognita indole humoris retenti.

152. S O P O R.

I. Ut in somno naturali cessant sensus externi & interni, atque motus animales, ita etiam in Sopore, a causa morbosa, vel ab adsumtis, ex quo somno aliquomodo possunt excitari, sed protinus relabuntur.

II. Ex quibusdam in his levioribus mutationibus, vel novis accedentibus phenomenonis, in artis detrimentum, multa finxerunt nomina. Ex oblivione Lethargus; frequenti excitatione e somno Coma vigil; permanente autem somno Coma somnolentum; sopor autem altus & vix excitandus Caros vocatur: si membra non manent laxa ut in dormientibus, sed instar corporis congelati rigida Catochen aut Ecstasin vocant: satius fuisset ad distinctas causas nomina imponere.

III. Febres epidemicæ, erysipelatosæ, rheumaticæ, catarrhales, humorem corruptum calidum producentes, immutando spirituum naturam & opprimendo cerebrum, varias species soporis periculosi non raro inferunt: quæ curandæ semel instituta venæ sectione, clysmatibus refrigerantibus injectis, vesicatoriis ad nuchas applicatis, atque internis antiphlogisticis leniter adstringentibus exhibitis.

IV. In febre autem acuta, continua, ardente, inflammatoria, impetu majore ad caput, periculosus generatur sopor, nisi plane in morbi principio, aut si veniat hæmorrhagia, alvi fluxus, urina copiosa sedimentosa. In hac specie Venæ sectio repetenda, Alvus ducenda, Epithemata refrigerantia capiti applicanda, exhibenda diluentia antiphlogistica.

V. Hujusmodi morbi ultra septem dies durantes in Purulentiam abeuntes, si præbeant urinam sedimentosam copiosam, vel parotides laudabiles, sæpe liberant: at vero eadem materia in Corruptelam transeuns, corrupta copiose emittens, vel similis materia alibi nata, ad cerebrum delata, plerumque interficit.

VI. In febribus, quæ per paroxysmos exacerbantur, videndum, an sit intermittens, quando finito paroxysmo febrifugum est propinandum; si sit remittens ex putredine, sopor ut putredo calida curandus.

VII. Crudi humores, præcipue abeuntes in corruptionem chronicam, producendis spiritibus inepti, interdum generant sopores diu perseverantes, sine vel cum exilissima febre, uti in scorbuticis, cachecticis, cacochymicis, valetudinariis. Hujusmodi homines volatilibus naribus admotis, cephalicis applicatis sunt excitandi, atque antiscorbuticis, stomachicis, cruditas est emendanda.

VIII. Humores viscosi, pituitosi, uti in leucophlegmaticis, cedematosis, hydrocephalo, cerebrum opprimentes, sunt resolvendi & discutiendi per topica cephalica, epispastica nuchis applicata, sternutatoria, apophlegmatizantia volatilia naribus adtracta; alvus interim ducenda purgantibus; & vomitoriis pituita ex ventriculo educenda.

IX. Sanguinis refluxus ex capite impeditus, ut in angina, peripneumonia, tumore quovis colli comprimente jugulares, periculosissimum soporem infert, qui sanguinis missione in vena etiam frontali, & reliquis auxiliis dictos tumores tolerantibus est curandus subito.

X. Materia catarrhosa gravedinem inducens si simul obsideat cerebrum, vel opprimat venas jugulares, exigit volatilia, sternutatoria, vesicatoria & epispastica, quæ solvunt & eliciunt materiem: dein Diaphoreticis expellendum est catarrhofum.

XI. Urinæ intercepta evacuatio ex quacunque causa, ut in nephriticis, lethalem soporem infert, nisi suppressionis causa possit tolli.

XII. Materia atrabiliaria turgens venæ cavæ tradita, & ad encephalum delata, soporem cum taciturno delirio inferre solet, quæ purgantibus diu datis superari solet.

XIII. Si hæmorrhagiis, lochiorum, & mensium profluvio, aliisve evacuationibus natus fuit tantus spirituum defectus, ut sopor fiat, illa evacuatio est compescenda, abdomen sustentandum, & æger nutriendus cibo analeptico.

XIV. In hæmorrhagiis, mensium, lochiorum, aliorumque humorum evacuatione suppressa si tanta sit abundantia, ut cerebrum oppressum soporem inferat, conducit phlebotomia, purgante, & interdum vomitorio abundantiam tollere.

XV. In peripneumonia, aliisque pulmonum morbis frequens & periculosus sopor generatur, qui supervenientibus parotidibus sæpe solvitur.

XVI. Multi Morbi cerebri seu encephali, ut cephalalgia, apoplexia, delirium, sanguis vel alius humor in encephalo effusus vel collectus, periculosum soporem inferunt, ablatione, & derivatione istius humoris curandum.

XVII. Tandem inveniuntur medicamenta largiori copia data, uti papaver, opium, hyoscyamus, spiritus fermentatus, quæ profundum soporem inferunt, acidis, vomitoriis, & purgantibus superandum.

153. INSOMNIUM.

I. Sensuum Internorum & interdum muscutorum voluntariorum agitatio, cum vel sine reminiscencia, in dormientibus, vocatur Insomnium.

II. Hoc si fiat in Sopore, aut in Vigilantibus sine mentis voluntate, ad Delirium refertur.

III. Post studia fevera, animi curam, & pathemata, negotia peracta, præcipue instante somno, ob remanentem vividiorum rerum memoriam, sæpe fit insomnium; quare illa instante somno evitanda.

IV. Impetu etiam majore sanguinis ad caput, in febribus, acutis, hæmorrhagiam narium, phrenitidem & alia capitis mala, præfagiunt Insomnia, quæ venæ sectione & alvi ductione compescuntur.

V. Interdum ex Consensu adfectæ partis, & maxime ventriculi, encephalon in dormientibus commotum, Insomnium infert, quod anodyno compescitur.

VI. Materia melancholica ad cerebrum delata Insomnium horrendum inferens,

rens, alvi ductione est eliminanda; sed humor ex corruptione chronica eo delatus, roborantibus antisepticis est emendandus.

VII. Si ingesta copiosiora Infomnium inferunt, istud parciorē diætā facile prevenitur: sed vinosa, spirituoſa, & narcotica Infomnium inferentia poſtea ſunt evitanda.

VIII. Infomnium 1. non concedens æqualem & tranquillam circulationem, producit debilitatem, laſſitudinem, corporis gravitatem, capitis & oculorum op-pletionem, cruditatem: atque in evigilantibus relinquit interdum actiones per-turbatas tam animi quam corporis, ſi vehemens fuerit. 2. Pro diverſitate cau-sarum ex eo prædicimus hæmorrhagiam, phrenitidem, delirium, metaſtaſin, metamorphoſin humorum. 3. An alia ſuperſtitioſa præſagiant, hominibus credulis relinquimus.

IX. Qui evitat cauſas Infomnium inferentes, & veram allegatis morbis adhi-bet medelam, ex arte curat Infomnia.

154. DELIRIUM.

I. Dum homo quaſi vigilans, aliena cogitat, percipit, molitur, aut agit, a cauſa morboſa, atque non valet ratiocinio ſuo iſtud emendare, Delirare præci-pitur.

II. Quæ cauſæ, tam internæ, quam externæ, tam adlatæ, quam in corpore natæ 1. ſpirituum fluxum turbant: 2. ſpiritus nimis detrahunt: 3. eorum natu-ram invertunt, Delirium inferre ſolent.

III. Contuſiones, concuſſiones, fracturæ & vulnera capitis, cranii, omnium-que partium encephali, tam valida, ut deſtruantur partes, periculoſiſſimum De-lirium inferunt, plerumque terebratione, phlebotomia, & alvi ductione itera-ta, compeſcendum.

IV. Si ab iſdem, vel aliis internis cauſis, humor colligatur in encephalo, producens cephalalgiam, agrypniam, infomnia horrenda; vel torporem, ſupo-rem, ſoporem, ſurditatem, cæcitatem, adipſiam, anodyniam; vel capitis gra-vitatem aut hydrocephalon, maxime ſi ſimul accenditur febris, generatur ſæpe Delirium, quod ichoris evacuatione per aures & nares, aut alvi fluxu ſuperve-niente tollitur. Inde repetita alvi ductio, & applicatio veſicantium, ad ſcapu-las, & diſcutientium ad caput, eſt adhibenda: conveniunt etiam fonticuli & ſetacea.

V. In doloribus & anxietate, diaphragmatis, hepatis, inteſtinorum, hypo-chondriorum, extremarum, lumborum, aurium, dentium, mammarum, uteri, ventris, colli, ut & in convulſione, tremore, ſingultu, ſuffocatione, ſi propter conſenſum generatur delirium, compeſcendus eſt ille motus anodynis: ſed quan-do ob tranſlatam materiam æger delirat, revocandus eſt humor ad priora loca.

VI. Quod ex inflammatione, aut eryſipelate meningum aut cerebri naſcitur, pulſatione, febre acuta, ardore ingenti, præcipue capitis, cognoscitur: brevi tempore necat: prompta adhibenda auxilia: in repetita venæ ſeſtione, alvi du-ctione, & applicatione antiphlogiſticorum quærenda curatio.

VII. Morbi acuti, ardentes, inflammatorii, febriles, vel & eryſipelatoſi per totum corpus, aut in parte ſpeciali, ſævientes, ut in angina, peripneumonia, pleuritide, variolis; ſive per conſenſum encephalon turbent, ſive materiem eo transferant, ſemper delirium malum inferunt, minus tamen quam præcedens lethale: iſdem quoque auxiliis, alvi ductione, venæ ſeſtione, antiphlogiſti-cis, diluentibus eſt compeſcendum.

VIII. Ex plethora poſt menſium, vel hæmorrhagiarum ſuppreſſionem na-tum Delirium, ſanguinis quavis evacuatione facile tollitur: ſed ex hæmorrhoi-dibus ſuppreſſis, exigit revocatum fluxum, vel alvi ductiōem, ut & illud quod ex alvo adſtriſta oritur: verum ex urinæ & materiæ morbi ſuppreſſione natum,

natum, non facile tollitur, nisi referata suppressione, & artificiali apertura.

IX. Materia biliosa, acris, calida, maligna, colliquativa, febrilis, corrupta, ad encephalum delata, turbans spirituum motum, non facile emendanda vel evacuanda, periculosum delirium infert, quod acidis, leniter adstringentibus, refrigerantibus sensim est superandum, servata alvo laxiore.

X. In morbis purulentis raro fit delirium, nisi pus abierit in ichorem: inde ob metastasin & ob metamorphosin materię periculum portendit; antisepticis, cardiacis, & evacuatione ichoris superandum.

XI. Materia melancholica in vena portarum collecta, circulantibus mista, si turbat animum, diuturnum Delirium, quod sanguinis missione firmatur, inducit, sed continuata modica alvi ductione superandum.

XII. Post longam valetudinem, debilitatem, febrem diu toleratam, aliosque morbos chronicos, quædam Delirii species generatur, quæ omnia evacuantia respuit, sed roborantibus antisepticis calefacientibus, quæ simul laxam servant alvum, curanda.

XIII. Non multum ab hoc recedere videtur, quod sequitur hæmorrhagiam, mensium & lochiorum profluvium, sed medicamentis analepticis, stomachicis, roborantibus curandum.

XIV. Forsan animi perpetua cura, studium, tristitia, simili modo exhauriunt spiritus, & tandem invertunt naturam: terror autem magis videtur turbare motum. In prioribus omisissis causis, sponte cedit, sed ex terrore natum phlebotomiam largam postulat.

XV. Aliena, spirituum naturam immutantia, corpori communicata, ut morsus canis rabidi, ictus tarantulæ, vix superabile delirium inferunt: stramonium, opium, in fervidis regionibus, cicuta aquatica, aliaque philtia nisi mature vomitorio ejiciantur, periculosissima sunt. Sed a spiritibus fermentatis inductum delirium sponte evanescit; interdum vero perseverat, non nisi longa abstinentia superandum.

XVI. In deliraturis observatur facies tumens rubens; circa nares gravitas; capitis pulsatio; oculi rubri, truces, scintillantes, agitati; lingua tremula; fauces graciles dolorosi; hypochondriorum & ventris pulsatio, contractio; motus inordinati; palpitationes.

XVII. Sæpe post sudores colliquativos suppressos; sputationem frequentem; lachrymarum stillicidium; vomitum æruginosum; urinam tenuem coloratam, vel turbidam, vel cum suspensione sursum tendente, aut nigra vel viridi, emissam, generatur Delirium periculosum.

XVIII. Post insuetam corporis agitationem; alienam ferocem responsionem, vocem clangosam, tremulam; decubitus in ventrem insuetum; dysphoriam, inquietudinem; somnum turbulentum; insomnia horrenda; visum & auditum alienum; respirationem inordinatam; pulsum fortem, generatur Delirium, quod ut plurimum mortem præfagit.

155. PHRENITIS.

I. Perpetuum Delirium cum febre continua, a causa inflammatoria vel erysipelatoza, partes encephali obsidente, vocant Phrenitidem: sed ab iisdem causis atque febre per consensum vel metastasin perpetuum delirium facientibus nata, Paraphrenitis audit.

II. Meningum reliquarumve partium encephali inflammatio aut erysipelas, quo turbatur sensus organum in capite, veræ Phrenitidis est causa.

III. Generatur illa ut plurimum in ætate juvenili, tempore vernali & æstivo, post spirituosorum, vini, calefacientium, alexipharmacorum, sudoriferorum abusum, vehementia animi pathemata, cephalalgiam, auctam circulationem, exer-

exercitium validum, in tempestate sicca & calida, quibus parte encephali nimis agitantur.

IV. Vel quando materia erysipelatoſa aut inflammatoria, aliunde nata, fertur ad encephalum, vel id in conſenſum trahit, cum febre acuta continua, uti in acutis, febribus continuis, ardentibus, pleuritide, peripneumonia, variolis, morbillis, ſcarlatina, morbo hungarico, epidemico, paraphrenitide, angina, ſopore.

V. Priuſquam morbus ſedem fixit, præcedere ſolent leve delirium, ſecretionis & excretionis ſuppreſſio, oris ſiccitas, faciei rubor, tumor, oculorum rubedo, intumeſcentia, viſus ſcintillarum, vertigo, agrypnia, capitis & colli pulſatio & tenſio, tinnitus aurium, inquietudo, ulcerum detumeſcentia, dyſphoria, hæmorrhagia nulla, inſomnia horrenda, urina tenuis vel ſuppreſſa.

VI. Ab ita occupato encephalo generatur ſemper febris continua acuta, plerumque cum feroci delirio, interdum vero mitti & taciturno; ſæpe adest anodynia, adipſia, ſtrepitus inter potandum, alvus adſtriſta, iſchuria, inquietudo, geſticulatio manuum inſolita, decubitus in ventrem; calor urens corporis, aut extremorum frigiditas; catoche, ſopor, ſecretio frequens; torvus aſpectus; pulſus durus, frequens; reſpiratio anhelofa; ſtridor dentium; convulſio; narium ſtillicidium; tremor.

VII. Si illa ſigna minuuntur, ante 4. vel 7. diem obrepit ſomnus naturalis; redditur urina cum ſatis copioſo & laudabili ſedimento; alvi fluxus copioſus; vel ſupervenit hæmorrhagia ſatis larga, hæmorrhoidum aut menſium fluxus; varices; vel concitantur parotides aliive abſceſſus ad inferiores partes; vel denique dolor ad partes ignobiliores, quibus liberari ſolent.

VIII. Si vero dicta non veniunt ſuo tempore, intendunturque præſentia ſigna; & augetur inquietudo, aut inſenſilis quies, agrypnia; detumeſcentia ulceris, alvus adſtriſta, urina ſuppreſſa vel involuntarie emiſſa, mutatio frequens, narium ſtillicidium ſine ſequente hæmorrhagia, horror, rigor, aphonia, mors cito eſt exſpectanda.

IX. Ex cognita morbi cauſa & naturali ſolutione ſequentia ſunt agenda. 1. Statim inſtituenda phlebotomia & repetenda ſi requiritur. 2. Alvus ducenda purgantibus antiphlogiſticis. 3. Copioſe ingerenda diluentia antiphlogiſtica. 4. Capiti applicanda refrigerantia. 5. His non cedentibus ad Derivantia & dein Anodyna perveniendum.

T I T U L U S II.

MOTUS MORBOSUS.

Motus in partibus firmis, & fluentibus ſequitur leges mechanicas & hydraulicas: ſed in ſolidis inſuper deteguntur ſpeciales actiones vitales. Inde morbi reſferri poſſunt ad partes firmas & fluentes. In firmis eſt 1. Motus major ordinatus aut inordinatus. 2. Minor in organis omnibus, vel ſolo animali. 3. Exſtinctus. 4. Alienus voluntarius vel involuntarius validior aut debilior. 5. Varius in motu vitali. In fluentibus reſeruntur ad humores 1. Circumductos. 2. Redeuntes. 3. Emiſſos.

156. MOTUS MAJOR.

I. Partes motu vitali donatæ, in ſanis alterna conſtrictione cum certa potentia & frequentia agitata, ſi ab aliqua cauſa inſtigatæ ſe validius moveant, Motum majorem producant. Actio autem animalis vel particularis ex morboſa cauſa ſe validius movens, ad Convulſionem utplurimum reſertur.

II. Ve-

II. Vehementior fit ille motus 1. a causa mechanica in frictione, unctione, concussione, ambulatione, exercitio, equitatione. 2. Irritamento applicato in acrimonia, calefacientibus, moventibus, rubefacientibus applicatis; morbis inflammatoriis, erysipelatosi, acutis, putridis, calidis, febre. 3. Privatione munimenti, ut in ablatione cuticulæ, epithelii, muci tegentis. 4. Impetu interno humorum majore solida distendente. 5. Spirituum fluxu majore, animi pathematibus, aliisque causis concitato.

III. Ita diu agitatae partes firmæ se ipsas deterunt, producant calorem, calum; spiritus consumuntur, qui huic motui inserviunt, unde debilitas, lassitudo; adjacentes humores majore velocitate & impetu urgentur; humoris crassioris pulsio in vascula angustiora, qua pars tumet; tenuioris expulsio; crudorum adsimulatio, chyli citior subactio; pituitosi resolutio; albuminosi & gelatinosi compactura in lentorem; pinguedinis consumptio, & inversio; vasculorum nudorum ruptio.

IV. In curatione omnes causæ mechanicae evitandæ, imperanda quies. Tollendum vel emendandum omne irritamentum. Partes nudatæ blando mucilaginoso & molli pinguedine tegendæ. Impetus internus sedandus evacuatione sine stimulo, refrigerantibus, saponaceis acescentibus, nitrosis, fructibus horæis, laxantibus, humectantibus, anodynis. Animi pathemata emendanda.

157. PULSATIO.

I. Tam valida cordis vel arteriarum ordinata agitatio, quæ pulsui naturali respondet, ut in locis, ubi in sanis non detegitur naturalis pulsus ad tactum, manifeste sentiri possit, vocatur Pulsatio.

II. Generatur illa 1. Motu muscolari majore, præcipue si adsit tenacitas, crassitudo, pituita, lentor, quæ evanescit corporis quiete. 2. Stimulo applicato ad partem aliquam internam, qui removendus, vel emendandus. 3. Partis allicujus inflammatione aut erysipelate. 4. Impetu majore circulatorio per totum corpus vel in quodam arteriæ ramo, quæ sæpe hæmorrhagiam præfagit, qua tollitur, & phlebotomiam instituendam esse indicat, ut in acutis, ardentibus, febribus. 5. Impedito transitu per extremitates arteriarum. 6. Metamorphosi humorum, quæ metastasin præfagit in acutis, sed in parte podagrica doloris diminutionem.

III. Varia inde fiunt. 1. Ex diversa causa. 2. Ex loco ubi sentitur pulsatio.

IV. Curatio ad causas & partem adfectam dirigenda.

158. CALOR CORPORIS.

I. Calor corpori sano naturalis, qui inter 70. & 90. gradus ad thermometrum consistit, si ultra illum terminum evehitur, dicitur morbosus: sed multum superans vocatur Ardor, Fervor, aut Æstus.

II. Qui vero homines similem percipiunt in suo corpore sensum sine tali calore ad thermometrum, hi sensu caloris, non vero calore ipso laborant.

III. Temperatus suavis & æqualis calor laudatur. Mitis extinctione virium. Inæqualis idem, vel specialis partis adfectionem. Acris putredinem. Ardens inflammationem aut erysipelas. Hecticus corruptelam. Vicissim cum frigore ingruens, recalescentia, remittens & incertus, morbi frequentem recrudescentiam denotat.

IV. Calor major morbosus optime detegitur. 1. Thermometro applicato. 2. Manu. 3. Relatione ægri. Conjicitur ex Pulsu duro frequenti; Respiratione citata & calido emissio aere; Urina rubra; Morbis & causis majorem calorem inducentibus.

V. Corporis calor augetur. 1. Aëru calidis ingestis vel applicatis. 2. De-

tra-

tractione refrigerii. 3. Motu intestino in humoribus. 4. Motu vitali aucto.

VI. Evahitur Calor corporis per aerem, aquam, & corpora solida calefacta applicata vel ingesta: quando periculosum est, protinus adhibere frigida.

VII. Corpus ex naturali vel morbosa causa plusquam aer ambiens incalescens, si privatur illo refrigerio, sive quod aer sit calidus vel corpus obtegatur stragulis, idem fit ac ab actu calidis.

VIII. In fermentatione, effervescencia, putredine, colliquatione, aliaque corruptione, qua nascitur nidor, putor, rancor, acor, per motum intestinum in massa liquida, generatur semper mordax & morbosus calor, qui praveniendo & extinguendo speciales illas corruptiones, tandem superatur.

IX. Dum motu muscolari aucto in exercitiis, vel frictionibus augetur calor, sensim inducenda quies & exhibenda diluentia tepida.

X. Sed motus vitalis instigatus a calefacientibus, stimulantibus, aromaticis, acribus, spirituosus, ustione, manente causa sensim magis intenditur, ea autem ablata sensim temperatur, quare studendum ut tollantur hæ cognitæ causæ.

XI. At vero si morbosa interna causa simili modo irritando, uti in acutis, febribus, inflammatione, erysipellate, bile corrupta, cholera, variolis, morbillis, scarlatina, pleuritide & similibus nimium calorem infert, quia causa tolli nequit, temperandus est venæ sectione, diluentibus antiphlogisticis.

XII. In abscessu, suppuratione, phthisi, hæctica, empyemate, leipyrria, remittentibus, typho, antisepticiis refrigerantibus temperandus calor.

XIII. In cacochymia, febre lenta, scorbuto, defectu humorum, hydrope, evacuatione nimia, diabete, alvi fluxu, hæmorrhagiis, temperanda evacuatio, & emendanda corruptela antisepticiis, roborantibus.

XIV. In permanente motu vitali si vasa angustiora fiunt in ligatione, compressione, contractilitate aucta, obstructione, sponte evanescit sublatis causis.

XV. Calor ille major in corpore natus varia producit aut præstat. 1. Ex varia specie caloris. 2. Ex causis calorem inducentibus. 3. Ex parte a calore maxime vexata. 4. Ex majore vel minore caloris gradu. Quare nihil speciale sine prægressa cognitione prædici potest.

XVI. Optima curatio consistit in sensim ablata causa calefaciente; aut si tolli non possit, ut præveniantur mala ex majore calore expectanda.

159. INFLAMMATIO.

I. Globulorum rubrorum sanguinis introitus in arterias lymphaticas, præbens tumorem rubrum, dolentem, ardentem, non facile digitis prementibus cedentem, persistentem, vocatur Inflammatio. Hæc in parte speciali tam vehemens ut interitum minetur, Gangræna vocari solet.

II. Generatur. 1. Frictione continuata. 2. Acribus calefacientibus applicatis. 3. Irritamento læsionis in vulnere, punctura, contusione, adritu. 4. Humore acri interne applicato. 5. Irritamento partium nervosarum.

III. Hoc acre 1. Per totum corpus dispersum, producit febrem acutam ardentem, siccam, cum pulsu duro frequenti, sanguinem compingit in lentorem. 2. In parte externa visibili sua propria præbet characteristica signa. 3. In parte latente & organis internis, non conspicitur color aut tumor; in parte, quæ simul intercipit circulationem spirituum vel sanguinis, fit pulsus mollis; atque pro functione varia partis obsessæ, multa specialia inducit symptomata.

IV. Evanescit 1. Si diu non duravit invisibiliter. 2. Diutius durans tollitur critica evacuatione per sudorem, urinam, sputum. 3. Perseverans optime curatur superveniente suppuratione. 4. Alias abit in Indurationem. 5. Corruptionem, vel Sphacelum. 6. Quandoque producit metastasin, vel propagationem.

V. Inflammatio ad Resolutionem est deducenda, iterata & larga venæ sectione; purgantibus antiphlogisticis; ingestione diluentium, refrigerantium, resolventium.

160. E R Y S I P E L A S .

I. Globulorum rubrorum sanguinis introitus in arterias lymphaticas ; præbens parum elevatum tumorem , calentem , magis mordacem quam ardentem , dolorem ad pruritum accedentem , facile locum mutantem , vocatur Erysipelas .

II. Generatur . 1. Prohibita perspiratione in aere humido , frigido , pinguib[us] applicatis . 2. Spontanea corruptione pinguium & excrementitiorum humorum , cacochymicis , debilib[us] , biliosis , scorbuticis , putridis , purulentis , & post pinguium , oleosorum & spirituosorum abusum . 3. In parte speciali excitatur applicato ichore , pure , lymp[ha] , corruptis ; acrib[us] , rancidis , calefacientib[us] , rubefacientib[us] applicatis ; circa cancrum , cariem , fistulas , & ulcera frequens , ab effluente & stagnante ichore .

III. Humor hic 1. Coctionis incapax critica in urina non præbet signa , diutius retentus redditur acrior . 2. Per totum corpus dispersus producit morbum acutum , calidum , febrilem , continuum , vel tritaephyen , cum pulsu frequent[er]i celeri , non duro ; sanguis emissus vix concrevit ; potius ichorem quam pus generat . 3. In parte speciali visibili collectus infert tumorem latum , vix elevatum , rubrum ad flavedinem vergentem , qui color digito prementi facile cedit & redit , cum calore mordaci , vix pulsante , sed locum facile mutante . 4. In parte & organo particulari tam multa ex turbatis illarum partium functionibus producit symptomata , ut describi non possint .

IV. Humor ille tenuis acer , & calidus ad cutim hærens , absorbentib[us] est auferendus . Nimius calor refrigerantib[us] adstringentib[us] est temperandus . Interne danda antiseptica adstringentia cum anodynis .

161. C O N V U L S I O .

I. Violens , morbofa , invita , constans vel intermittens organorum movementum , a spiritibus influentibus , contractio , Convulsio appellatur .

II. Hæc in morbis encephali , phrenitide , catoc[hi]e , sopore , agrypnia , cephalalgia , impetu majore ad caput , delirio , insomniis horrendis , parvis parotidib[us] , vertigine , feroci excitatione e somno , veniens ; superveniente hæmorrhagia larga narium , mensium , hæmorrhoidum ; alvi fluxu copioso , urina crassa hypostatica ; parotidibus magnis suppurantibus ; & in pueris variolarum eruptione , ut plurimum compescitur . Hinc phlebotomia , alvi ductio , derivantia , epispastica pedibus applicata , cum refrigerantibus & humectantibus , hanc speciem curant . Humor autem acer pituitosus , lymphaticus , ichorosus encephali , evacuatione per aures , os , & nares sublatus , liberavit hominem : quare errhinis , vesicatoriis , & alvi ductione curatio tentanda . Exostosis , nodus , tumor , mala cranii conformatio , sinus venosus cartilagineus , hæreditas , omnem curationem respuunt : sed præpostera obstetricis pertractatione , fractura cranii & partu difficili induc[t]a , curatur chirurgica operatione .

III. Quæ fit evacuatione nimia , in omni hæmorrhagia , alvi fluxu , diabete , puris , vel lymphæ acervata effusione , exigit boni humoris suppressionem , cum abdominis sustentatione ; sed mali humoris temperanda est evacuatio .

IV. Post alvum diu adstrictam , ischuriam , puris , ichoris , lymphæ , lochiorum , hæmorrhoidum , mensium suppressionem , meconium retentum , si generatur Convulsio , illæ evacuationes sunt promovendæ , quando sponte cessare solet .

V. Morbi acuti , febriles , ardentes , inflammatorii , erysipelatosi , putridi , variolæ , morbilli , maligni , purulenti , materiem ad encephalon deponentes , pericu-

riculosam Convulsionem inferunt, quæ epispasticis ad pedes, & alvi ductione est curanda. Sed in chronicis, catarrhosis, podagricis, arthriticis, scorbuticis & similibus materia revocanda ad priora loca.

VI. Ex dentitione, torminibus ventris, calculo renum, vermibus, punctura nervorum vel tendinum, alienis ad partes nervosas hærentibus, aut dolore vehementi in aliqua parte proveniens Convulsio, si causa tolli non potest, anodynis nervinis compescenda.

VII. Quibusdam hysteriis, hypochondriacis, tenuitate & acrimonia gelatinæ laborantibus, debilibus, tanta est partium mobilitas, ut sæpe sine prophasi in Convulsionem incidant, quæ nervinis, resinosis, balsamicis, anodynis, & alcali volatili est compescenda; dein roborantibus nervinis curanda.

VIII. Hic morbus quia præbet visibilia phænomena, variis insignitur nominibus. 1. Si faciat motum Tonicum vel Clonicum. 2. Sensum simul extinguens ad Epilepsiam refertur. 3. In ventre incipiens ad gulam tendens, strangulationem inferens Hysterica vel Hypochondriaca adfectio appellatur. 4. Musculos anteriores corporis adficiens Emprosthotonos, posteriores autem Opisthotonos, membra rigida faciens Tetanos vocatur. 5. Solitarium hunc vel illum musculum trahens tonice Spasmus, sed in lumbis Lumbago dicitur. 6. Vage vero oberrans ad Spasmodum flatulentum refertur. 7. Membra movens instar saltantium, singulis annis, media ætate redeuns, circa decimum ætatis annum, Chorea St. Viti vocatur. 8. Similem fere producens membrorum agitationem a morfu Tarantulæ, Tarantismus audit. 9. In Capitis membranis sæviens ad Cephalalgiam vel Clavum hystericum refertur. 10. In facie & ore producit Spasmodum Cynicum, Risum Sardonium, Stridorem dentium, Oris clausuram & torturam. 11. In faucibus Aphoniam, Suffocationem, Anginam. 12. In Corde Palpitationem, Asphyxiam, Syncopen. 13. In Pulmonibus & organis respirationis Asthma, Inebum, Vociferationem, Tussim clangosam. 14. In Ventriculo Nauseam, Vomitus, Ructum, Cardialgiam. 15. In Mesenterio & Intestinis Colicam, Chordapsium, Flatus, Murmura, Tenesmus, Dysenteriam siccam, Tympanitidem, Crepitum. 16. In Urinæ viis Ischuriam. 17. In genitalibus virorum Satyriasmum aut Priapismum. 18. Feminarum Suffocationem, mensium & lochiorum suppressionem, atque partum difficilem.

IX. Præter varios nominatos morbos multa mala inducit, uti dolores; evacuationem suppressam; circulationem extinctam, turbatam; distorsionem, luxationem; ruptionem; livorem; morbi incrementum, & alia.

X. Morbus hic ex variis causis natus nullum admittit generale antispasmodicum; sed medicamenta dirigenda ad causas: in genere autem nervina balsamica, resinosa conveniunt.

162. EPILEPSIA.

I. Illa species convulsionis, in qua homines, ceteroquin quoad ad externa signa, sani subito corripuntur, & aliquoties per incerta intervalla, vehementi musculorum motus animalis contractione, qua membra & partes vario modo detorquentur, cum omnium sensuum internorum & externorum extinctione, Epilepsia vocatur.

II. Si mente constantes manent, levior habetur species, & ad hystericam hypochondriacam passionem refertur.

Si muscoli non ita contrahuntur, sed homines quasi alto somno, brevi tempore durante opprimuntur, ad Catalepsin vel Soporem referunt.

Ad prognosin & curationem juvat distinguere in idiopathicam, & sympathicam; recentem & inveteratam; puerorum & adultorum; hæreditariam, connatam & postea natam.

III. Ex lege vitali omnis pars mobilis irritata se magis movet: inde valida

totius cerebri vel medullæ oblongatæ irritatio, ante unionem cum cerebelli fibræ, hujus est causa: quæ simul ita comprimit cerebrum, ut per nervos sensum sistatur spirituum fluxus.

IV. Causa irritans remotior non afficit organum vitale, quia fit sine febre, & a febre superveniente interdum superatur: permanens autem est, quia raro ante mortem evanescit.

V. Causa chronica aliena in encephalo hærens, five fit mala configuratio ossium; five tumores duri aut partium encephali induratio; five humor acer in encephalo ante paroxysmi invasionem in partibus externis vel internis aliquam commotionem exhibere solent, aut sine prophasi ex improvviso cadunt. Raro hujusmodi Epileptici curantur, nisi ultima species, evacuatione per aures & nares humoris acrioris. In hac igitur specie per vesicatoria, fonticulos, setacea, apophlegmatizonta, sternutatoria & alvi ductionem tentanda est curatio, an forsitan esset ille humor acer, qui derivando potuisset evacuari.

VI. Quæ autem fit ex lochiis, mensibus, hæmorrhagiis, hæmorrhoidibus, alvo, urina, perspirabili, meconio, fluxionibus quibusvis suppressis, antequam habitualis fuit facta, per revocationem suppressæ evacuationis est curanda, quod sæpe evenit.

VII. A vermibus intestinorum, fecibus induratis, torminibus ventris, cardialgia, dentitione, nervorum, tendinumque punctura, aut aliarum partium dolore vel læsione valida, ante paroxysmi invasionem prægredi solent symptomata partis læsæ, quæ sensim ad cerebrum propagata paroxysmum inferunt. Concilians causa tollenda, si autem tolli nequit, anodynis nervinis, aut compressione supra nervum propagantem, consensus est minuendus.

VIII. Acrimonia acida, cruda, scorbutica, catarrhosa, biliosa, melancholica, hysterica, in partibus remotioribus irritans vel ad cerebrum delata, in principio generat curabilem Epilepsiam, auferendo irritantem causam per appropriata medicamina.

IX. Mobilitate diu laborantes, quam ut plurimum acquisiverunt animi pathematibus, cura, studio severiore, frequenti ebrietate, vita intemperata, veneris abusu, evacuationibus copiosioribus, tandem veram Epilepsiam patiuntur; quam curamus nervinis, resinosis, balsamicis, roborantibus.

163. MOTUS MINOR.

I. Partes firmæ in hominibus viventibus languidius vel minori potentia se moventes, quam in sanis requiruntur, præbent morbos ex Motu Minore.

II. Hoc fit 1. ab omnibus causis debilitatem inducentibus, cujus curatio ex proprio titulo petenda. 2. Motu muscolari nimis omisso, in otio, quiete, somno longiore; quando debito exercitio recuperari potest. 3. Solidorum laxitate, inertia, rigiditate, humiditate, minuta contractilitate, cujus curatio ex causis patet. 4. Humoribus abundantia, maxime pituitæ, lymphæ vappidæ, qui humores sensim evacuandi. 5. Humoribus defectu destruentem æquilibrium, quando nimia evacuatio compescenda, dein corpus nutriendum eupeptis, & roborandum. 6. Humoribus ineptitudine in nimia crassitudine, tenuitate, tenacitate, cruditate, aliena indole: qui morbi prius speciali methodo curandi. 7. Abusu nitri, antimonii, mercurii, aquæ tepidæ, opii, refrigerantium, atque calore majore, & frigore applicato: quæ causæ evitandæ. 8. Animi pathematibus ad tristitiam vergentibus: hæc emendanda, fugienda; terror autem venæ sectionem postulat. 9. Minuta actione movente in acrimonia, acida, cruda, nitrosa, speciali contagio in epidemicis, pestilentialibus; quæ diminutio ex allegatis causis cognoscenda & curanda.

III. Ex hoc motu languidiore varia fiunt. 1. Ex diversa causa si producat. 2. In hac vel illa parte, vel corpore toto si fiat. 3. In diverso minus moto.

moto humore . 4. Ex subsequente varia humorum metamorphosi .

IV. Minuitur inde circulatio , secretio , excretio , coctio ; hinc cruditas , concretio , frigiditas corporis , gravitatis sensus , pulsus debilis , arteriæ fere vacuæ , venæ pleniores , collectio in tunica cellulosa , humorum inviscatio , stagnatio , somnolentia , hydrops , leucophlegmatia , varia humorum metamorphosis per spontaneam corruptelam sensim inducta , unde cacochymia , colliquatio , pallor .

V. Post sublatas vel evitatas causas . 1. Augendus motus frictione , unctione & motu musculari . 2. Danda medicamenta calefacientia , stimulantia , roborantia , in principio parva dosi simul . 3. Prævenienda spontanea corruptio antiseptis calefacientibus .

164. DEBILITAS .

I. Minus valens aut constans agendi potentia , in motu animali , vitali , vel particulari , vocatur Debilitas , quæ etiam ad visum & auditum minus validum refertur . Hæc non admodum gravis , verum diu durans , ut plurimum Valetudo adversa appellatur .

II. Illa ex humorum defectu nata , post copiosorem evacuationem , vel ingestionem parciolem , curanda cibo eupepto , parva copia simul , cum stomachicis & antisepticis dato , sublati dictorum morborum causis , & minuta evacuatione .

III. Tanta humorum bonorum copia in toto corpore , qui superant vires moventes , tollitur facta largiore quacumque evacuatione . In malis & morbosis humoribus per conveniens organum eliminandus humor . In chyli autem organis , vomitorium & purgans sufficit , si natura sponte non molitur evacuationem .

IV. Humores ad producendos spiritus inepti , corruptione , colliquatione , putredine , cruditate , crassitudine , lentore , pituita , lympa , mucore , producentes debilitatem , speciali egent curatione .

V. Partes encephali oppressæ ab impetu majore , liberantur hæmorrhagia , alvi fluxu vel parotidibus , quod arte imitandum : sed ab humore in encephalo collecto , potius evacuatione per aures , nares & fauces liberantur , in qua specie vesicatoria & alvi ductio conveniunt .

VI. Solida laxata & languidius mota ad validiorem motum instiganda volatilibus , spirituosius , roborantibus .

VII. Debilitatis effectus tam numerosi sunt ut describi nequeant : nam differunt in organo vitali , particulari , & animali , & in quavis parte speciali . In genere expectamus cruditatem , spontaneam corruptionem , frigiditatem , cachexiam , scorbutum , pituitam , rhachitidem , acrimoniam acidam , catarrhum , leucophlegmatiam , febrem lentam , phthisin .

VIII. Nullum inveniri potest ob multitudinem causarum verum cardiacum , quæ autem stimulo vires erigere videntur , majorem debilitatem , cessante irritamento , relinquunt .

165. CONVALESCENTIA .

I. Qui post morbum totum vel fere sublatum integras non recuperavit vires & perfectam sanitatem , Convalescens vocatur .

II. Hi ob debiliores actiones præparantes , 1. non ferunt solita alimenta : 2. facile relabuntur : & in corruptionem spontaneam incidunt .

III. Eupeptis parva copia simul sumtis corpus nutriendum , moderate exercendum ; cavendæ omnes causæ externæ validiores ; utendum medicamentis stomachicis roborantibus .

166. FRIGIDITAS.

I. Minor caloris gradus in corpore vivente, ut & talis sensatio, qualis vivens homo ex minori gradu caloris ad thermometerum sentire solet, dum versatur cum aliis sanis hominibus in iisdem frigefacientibus externis causis, Frigiditas morbofa dicitur, in qua major & minor conceditur gradus.

II. Quia corporis viventis calor naturalis oritur ab adritu motu vitali producto, omnes ergo hunc adritum minuentes, sistentes, tollentes, vel impediennes causæ frigiditatem inferunt.

III. Solida sustentaculo privata, in quavis evacuatione copiosiore sanguinis, puris, lymphæ, in vomitu, diabete, alvi fluxu, sudore, omni humorum defectu & tenuitate pariunt frigiditatem, quæ curanda est, sublatis istis causis, per analeptica, & artificialem sustentationem. Sed a solidis laxioribus & inertibus, humidis, adhibendæ frictiones, stimulantia, discutientia, roborantia.

IV. Potentia movens debilitata, in pueris, senibus, feminis, animi quibusdam pathematibus, chronicis, cruditate, catarrho, acido, nitrosa acrimonia, minuta circulatione, scorbuto, cachexia, paralyfi, paresi, syncope, apoplexia, malignis, pestilentialibus, phthisicis, hæcticis, hysteris, calefacientia roborantia exigit.

V. In principio febris & paroxysmorum, quando validiorem expectamus calorem, frigiditas est superanda actu calidis, diluentibus, antiphlogisticis, saponaceis: sed postea si transitus fiat in sphacelum vel corruptionem, cardiacis, calefacientibus, spirituosus calor est provocandus: si vero fiat ob nervum vel arteriam compressam, causa comprimens est tollenda.

VI. Moderata frigiditas non periculosa, magna, periculum portendit: æqualis per totum corpus minus periculosa quam inæqualis: perseverans periculosa, ut & illa, quæ cum calore vicissim intenditur, aut inordinate redit: periodica autem latentem febrem intermittentem indicare solet.

VII. Frigiditas veniens in morbis calidis ardentibus, acutis, febribus, inflammatoriis, quia notat virium extinctionem, admodum periculosa.

167. LASSITUDO.

I. Quum motu musculari consumantur spiritus, degenerent aliquomodo humores, terantur partes firmæ, post continuatum talem motum, relinquitur in istis organis ad movendum ineptitudo, & quædam dolorosa molestia: eadem si percipiuntur sine laboribus tantis prægressis, is homo Lassitudine morbofa laborare statuitur.

II. Ex conjunctis cum Lassitudine aliis phænomenis varias fecerunt Lassitudinis species, ut spontaneam, squalentem, ulcerosam, tensivam, phlegmonosam, quæ ex cognitione eorum comparata cum causis lassitudinis facile deducuntur.

III. Omnes causæ internæ, quæ similem mutationem inducunt partibus firmis & fluentibus, qualis producitur a labore diutius tolerato huc pertinent, præcipuas adtingemus.

IV. Quemadmodum in vehementiore labore generatur lassitudo, ita etiam magis in aucta circulatione, morbi inflammatorii, acuti, febris, & doloris, quæ præveniuntur moderando eum motum, sanguinis missione, alvi ductione, & potu antiphlogistico. Lassitudo nata post motum sedatum & ablatam causam, diluentia vinosa & leniter hypnotica, exigit. Si vero motus ille corruptionem vel destructionem fecit, ut illi morbi, nata lassitudo tractanda.

V. Si præcedentes morbi in Purulentiam abierunt, quod etiam in variolis observatur maturefcentibus, obvolvens acre morbosum irritamentum sopit, unde tunc ex prægresso majore motu relicta lassitudo, non valet concoquere & expelle-

pellere pus, quare ad hanc lassitudinem adhibenda interna calefacientia maturantia.

VI. Qui versantur in loco vel aere calidiore, aut vexantur febre biliosa, erysipelatoza, aut putrida calida, colliquativa, solutis & degeneratis humoribus graviore lassitudine, quam magnitudo morbi postulare videtur, premuntur: ad quam levandam admodum conducit temperare ambientium nimium calorem, & dare interne acida & acescentia, applicare prudenter externa refrigerantia, ne nimis inhibeat corrupti exhalatio; aut extinguatur debilis restans motus.

VII. Cacochymia, cruditate, scorbuto, perspiratione prohibita, pituita seu viscido corrupto, tenuitate, corruptione chronica laborantes, dum inepta suppeditatur materia spiritibus, perseverante lassitudine vexantur, quæ somno longiore & quiete augetur: hi homines ablata saburra ex primis viis, si adsit, per medicamenta roborantia diaphoretica sunt curandi, ut præparetur & expellatur alienum. Interim corpus moderatis exercitiis sæpe movendum.

VIII. Dum ingurgitatione alimentorum, evacuatione consueta suppressa, per hæmorrhoides, hæmorrhagiam vel menses, plethora, aut cacochymia, fuit nata, inferens lassitudinem, ea per restitutam evacuationem levatur.

168. P A R E S I S.

I. Laxa & imperfecta sensum invadens impotentia movendi musculos motus animalis, vocatur Paresis. Hanc crura primo invadentem, Scelotyrben vocant.

II. Corpora baccho, venere, lucubrationibus, pergracationibus debilitata, scorbutica, cacochymica, catarrhosa, arthritica, podagrica, in quibus succus nervosus ganglia, vel medullam spinalem occupans alienus stagnans, collectus, spirituum liberum fluxum per nervos in musculos remoratur, in hunc morbum incidunt.

III. Diu persistit, remittit sæpe, aliquomodo intenditur, tandem in veram paralyfin, artuumque contracturam degenerat.

IV. Evitandæ recensitæ causæ; corpus multum moderate exercendum; spina dorfi & nervorum ganglia & cursus fricanda aromaticis, calefacientibus, balsamicis, addito alcali volatili; danda roborantia, antiscorbutica, balsamica, resinosa, ad perfectam curationem.

169. P A R A L Y S I S.

I. Exstincta potentia movendi cum laxa partis immobilitate, in organo animali vel particulari, Paralyfis appellatur; idem in motu vitali, quia mortem infert, ad sphacelum refertur.

II. Omnium musculorum sub collo paralyfin, Paraplegiam; lateris paralyfin, Hemiplegiam vocant. Hæc cum sensus extinctione ad Apoplexiam partis, sed cum punitionis vel forminationis sensu ad Torporem refertur. Imperfecta autem paralyfis ad Paresin a me refertur.

III. Cerebri quadam pars compressa, a pituita, sero, sanguine effuso, lymphæ; in cranii fractura, contusione, in relictis causis apoplexiæ, soporis, convulsionis, delirii; ex materiæ purulentæ, melancholicæ, chronicorum, acutorum metastasi; deficiente absorptione; vehementi animi pathemate, similibusque, frequentius paraplegiam aliosque morbos, qui a quibusdam ad Paralyfin referuntur, quam particularem aliquam paralyfin producit. Huic si superveniat morbosus humoris evacuatio per nares, fauces vel aures, bonum: inde in hac specie adhibenda capiti appropriata medicamenta; promovenda evacuatio per dicta emunctoria; alvus ducenda ad derivationem.

IV. Idem morbi in spinali medulla, luxatio, exostosis, fractura vertebrarum, spina bifida, collectio humoris, vulnera, infra sitarum partium omnium sæpius

sæpius inferunt paralyfin, vel apoplexiam, vel sphacelum, quam particularem paralyfin: materia autem hic hærens Colicam pictonum prius inferens, concretæ, non raro hujus, vel illius, vel omnium membrorum Paralyfin aut Parefin relinquit. In hac specie medicamentis nervinis cum actuali calore & frictione ad spinam dorsi curatio tentanda. Causa autem solida, arte chirurgica promte est removenda.

V. In Nervis & maxime eorum Gangliis 1. Humoris glutinosi, mucosi, pituitosi, gelatinosi, albuminosi accumulatio, concretio, comprimens transeuntes canaliculos nervosos, Paralyfin particularem sæpe inducit, post natationem in aqua frigida, decubitus supra lapides frigidos, frigida subitaneam ingurgitationem, aeris frigidi applicationem in corpore antea calefacto: quando partes fovendæ ubi nervus aut ganglion hæret, & fricandæ solventibus. 2. Nervorum autem capsulis rigidis callosis factis, maxime si ex senectute fiat, omnem medelam respuit. 3. Relicta paralyfis post rheumatismum, contusionem vel inflammationem, relinquentem concretum humorem, fotu solvente ad locum, ubi hæret causa, est curanda. 4. Materia arthritica, scorbutica, calida, tenax post dolorem diuturnum, maxime colicum, paralyfin inferens, balsamicis resinosis, antiscorbuticis externis & internis curanda. 5. A tumore quocumque comprimente proveniens, ablatione & resolutione tumoris curatur. 6. A nervo exarescente, ut post ruptionem vel pertusione tumoris, spinæ bifidæ, vel abscisso vel destructo nervo, nullam medelam admittit.

VI. In opii, spirituum fermentatorum, mercurii, antimonii abusu, exhalatione arsenici, metallorum, si generatur paralyfis, inversa natura spirituum, & extincta contractilitate solidorum, eorum abusus evitandus, atque longo usu antisepticorum roborantium, spiritus emendandi.

VII. Varia præbet phænomena pro parte quam occupat: sic alvus adstricta; aponia; urinæ incontinentia; catarrhus suffocativus; & multi alii morbi, quorum causa sæpe est abscondita.

VIII. Curatio dirigenda ad causas, in genere solventia, stimulantia, calefacientia, nervina, conveniunt; sed mercurialia & antimonialia evitanda.

170. DECUBITUS.

I. Molliter aliquomodo in hoc vel istud latus quiete decumbere bonum est indicium; quidam vero ex consuetudine in dorsum vel ventrem decumbunt, præcipue pueri, sine malo indicio.

II. Sed supinum jacere in dorsum, mento elevato vel ad pectus pressum; aut residere velle; stragula de pectore continuo remove; nudare perpetuo partes; aut movere membra; non consuetus in ventrem dormire; in hoc vel istud latus duntaxat decumbere posse vel pronus, atque admodum inquiete, malum indicat.

III. Maxime inquietus observatur in ventriculi cacochylia, dolore, abundantia, alienis adsumtis, inflammatione, erysipellate, fastidio, acrimonia, dolore colico, typho, materia biliosa, corrupta, putrida, metastasi ad ventriculum facta, leipyrria, qui indicat periculum, & solitam illorum morborum curationem exigit.

IV. In angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, phthisi, tussi, asthmate, pectoris & pulmonum atque respirationis impedimentum denotat & periculum.

V. Sed in delirio, phrenitide, sopore, cephalalgia, delirantibus, omnibusque morbi encephali admodum verendus malus decubitus, quia turbatam cerebri actionem significat.

VI. In acutis, febribus, ardentibus, continuis, & remittentibus, inflammatione, erysipellate, debilibus, plerumque anxietatis periculosa est indicium, aut

aut malæ metastasis ad interiora, ut in variolis, morbillis, petechiis.

VII. Ex causis varium decubitus inducentibus prædicimus delirium, convulsionem, hæmorrhagiam, sphacelum, partum, abortum, aphthas, crisin, incubum & multa alia.

171. INQUIETUDO.

I. Dum homo ægotans vel valetudinarius cogitur omni veluti momento movere membra, situm mutare corporis, jactare membra, is laborat Inquietudine.

II. Causæ inquietudinis multæ sunt, quæ referuntur ad morbosas causas vel ad partem adfectam.

III. Ita putrefactum, biliosum, cachecticum, crudum, melancholicum, scorbuticum, corruptum, ichorosum, purulentum, urinosum, perspirabile, venenatum, rancidum, acidum, alvi excrementa retenta, erysipelatosum, inflammatorium, febrile, acutorum & critica materia, omnesque causæ anxietatem inducentes, atque varia animi pathemata Inquietudinem inferunt.

IV. Eodem modo circulatio per quasdam partes, aut earum actio impedita, ut pulmonis, respirationis, ventriculi, hepatis, lienis, mesenterii, renum, vesicæ, testium, uteri, cerebri, per quasumque causas, ut per vulnera, contusionem, inflammationem, convulsionem, ut in hysteriis & hypochondriacis, abscessum, compressionem, collectionem, reddit homines inquietos.

V. Multa quæ Inquietudinem sequuntur non proveniunt ex ipsa inquietudine, sed ex ejus causa, unde perperam huc conferrentur. Sed debilitas, cruditas, agrypnia, lassitudo ex omni inquietudine sunt expectanda.

VI. Ut ex arte curetur, inquietudinis causa est tollenda, quod ex istis morbis peti debet: aut obstinate quiescendum: vel quies concilianda narcoticis, quod non semper possibile aut tutum.

172. PALPITATIO.

I. Actio movens inordinata involuntaria, tremore paulo fortior, in organo animali, vitali & particulari, vocatur Palpitatio.

II. Hujus phænomeni causæ quærendæ in partibus firmis, vel fluentibus, vel per consensum agentibus.

III. Causæ organicæ, quæ liberum sanguinis fluxum per cor remorantur, ut cordis ossificatio, callus, calculus, excrescentia, tumor, induratio, grumus, ulcus, concretio cum pericardio; arteriæ aortæ & pulmonalis similes morbi, atque aneurysmata & varices, inducunt palpitationem diu durantem, maxime auctam ad motum muscularem, cum pulsu inæquali, & respiratione suffocata. Cordis motus sæpe audiri potest & facile tactu externo sentiri. Vix ullam medelam admittit, evitare debent ægri motum muscularem, ne copia sanguinis obruti suffocentur.

IV. Si vero in febribus acutis, inflammatoriis, erysipelatosi, vel rheumaticis, five recensitæ partes istis morbis sint correptæ, five febris ad dictas partes metastasin faciat, palpitatio nascetur, periculum portendit, & ut morbus acutus curanda est.

V. Corpora mobilia, ut in hysteriis & hypochondriacis, solo animi pathemate, excitatione e somno, menstruationis tempore, in chlorosi, & mensium suppressione, corripiuntur sæpe palpitatione, quæ cum curata mobilitate quocumque evanescit.

VI. Vermes alicubi in corpore hærentes, præcipue in pericardio, suo motu inordinato & vellicatione palpitationem inferunt, quæ applicatione amari est curanda, ut auctores præcipiunt.

VII. Humoris tanta crassitudo, ut non facile circulatoria permeare possit, tendens in naturam lentoris, qui ex præsentē vel prægressa febre acuta cognoscitur, generat periculosissimam palpitationem, auxiliis antiphlogisticis curandam.

VIII. Crassitudo autem cruda, viscida, cacoehymica, eodem modo difficiliori suo transitu parit palpitationem, sed ex reliquis adjunctis notis cognoscitur, eorumque morborum curatione abigitur.

IX. Sæpe partes ab acrimonia vellicatæ, ut in scorbuto, arthritide, catarrho, oberrante vel ad interiora pulsa, palpitant, quæ palpitatio ex cognita acrimonia est curanda.

X. Quæ palpitatio typum febris intermittētis sequitur, febrifugo abigitur: sed quæ remanet fugata febre, proveniens ex debilitate aut grumo relicto, quod in curatione est observandum, febrifugis non cedit, sed detectæ causæ curationem postulat.

XI. In defectu virium, copiosioribusque evacuationibus, natæ fuere palpitationes, quæ cibo facilis digestionis & roborantibus fuere curatæ.

XII. Sæpe etiam cor & aliæ partes palpitant, a fero vel pituita in encephalo collecto, quæ sublata fuere evacuatione per aures & nares.

XIII. Omnes fere naturales vel morbosæ evacuationes suppressæ prodixerunt palpitationem, quæ alvi ductione, sanguinis missione, vel artificiosa concitata evacuatione fuit sublata.

XIV. Omnium periculosissima generatur in acutis, viribus exhaustis, tendentibus in sphacelum.

173. MOBILITAS.

I. Corpora viventia sana perpetuum motum in organo vitali & particulari habent, nullum vero in organo animali: in his ea innata est lex, ut a stimulo motus vitalis & Particularis fiat major proportionate cum causa stimulante; motus autem animalis nunquam nisi a causa validissima: si vero illa innata lex ita mutatur, ut ex minima causa, quæ in sano homine non concitaret motum, motus major & turbatus fiat; vel a solita causa major turbatio fiat; vel denique sine accedente causa hæ partes valide & inordinate moveantur, talis mutata dispositio vocatur Mobilitas, ab aliis Irritabilitas, Orgasmus spirituum, Ataxia, Oscillatio major, & Crispatio.

II. Talis status frequentissime observatur in organo vitali & particulari, raro in animali nisi excellat. Producitur, vel est naturalis 1. In tenella ætate, & eo major, quo infans nativitati propior. 2. In corpore valetudinario, maxime post profusiores evacuationes, morbos diu toleratos, & in iis, qui animi curis & pathematibus confecti sunt. 3. In sequiore sexu, præprimis si femina laborant mensium suppressione vel profluvio, aut fluore albo. 4. In hominibus humore tenui & acri laborantibus. 5. Omnibus partibus suo tegente epithelio vel muco privatis. 6. Idiosyncrasia & nativa causa.

III. Effectus in diverso statu differunt. Nam extra paroxysmum habentur symptomata humoris, cum vel sine acrimonia cruda, & motus debilioris: in paroxysmo habentur motus inordinati tonici vel clonici, in motu particulari & vitali; & majori in malo, etiam in motu animali. Hinc adficiuntur syncope; capitis dolore; morbis a fluxionibus & destillationibus; flatibus & murmuribus intestinorum; lumborum dolore plerumque cum frigiditate; viscerum tensione; alvo sicca; tympanitide abeunte & redeunte; insultu epileptico; vertigine, aurium tinnitu; adscensu molis veluti ex imo ventre gulam versus, quem vocant hysterica passionem; commotione in dextro vel sinistro hypochondrio, vel in medio ventris, ac si animal vivens vel fœtus in ventre latitaret; cordis palpitatione; præcordiorum anxietate sponte vel levi animi pathemate accedente; hi odore vel motu non consueto in animi deliquium incidunt; a minimo medica-

men-

mento vel vomitorio vel purgante eorum tota œconomia corporis sæpe turbatur; aeris mutationem plerumque sentiunt; urina his est in principio alba & crassa, tandem aquosa, si cruda materia retinetur, vel pellucida & magis tincta, si accedat colliquatio, in qua urina sæpe apparent miculæ; non raro supprimuntur menses & urina; difficile pariunt; menstruationis tempore multis symptomatibus vexantur; ingesta non ferunt & vomitu rejicere solent.

IV. Priusquam aggredimur hujus morbi curationem, sequentia sunt præmonenda. 1. Omnia evacuantia augent & confirmant hunc morbum. 2. Resolventia & attenuantia magis exasperant. 3. Martialia roborantia in principio magnas turbationes inducunt. 4. Volatilia & acria, paulo majori dosi data, sæpe convulsiones inferunt. 5. Laxantia & anodyna mitigare solent symptomata, nunquam perfecte curant, & eorum frequentior usus ad leniendos dolores, ita figit morbum, ut deinceps omnem curationem respuat.

V. Curatio duobus diversis temporibus suscipitur & variat. Nam in Paroxysmo scopus est compescere concitatum motum inordinatum per anodyna, volatilia, aromatica, additis resinosis nervinis. Extra paroxysmum autem sensim inducta debilitas est curanda roborantibus; humorum tenuitas compingenda iisdem; ne spontanea fiat corruptio, his admiscenda antiseptica calefacientia; iisdem quoque emendatur cruda acrimonia. A lenissimis & parva dosi incipiendum & diu continuandum: ne autem natura adsuescat eidem medicamento, mutatio est facienda, servata eadem indicatione curativa. Si alvus in his sit constipata, ea solvenda purgantibus anodynis mistis.

174. HYPOCHONDRIACA.

I. Commotio insolita, flatulentia & anxietas circa hypochondrium, præprimis finistrum, longo tempore perseverans, non omni tempore æque sæviens, plerumque sine febre, cui tandem accedere solet in quibusdam mentis quædam desipientia, vocatur Hypochondriacus morbus: cui interdum multa alia anomala & incerta symptomata adjunguntur.

II. Dum in ætate constante, viri intemperate viventes, multis animi pathematibus, curis & studiis vitam in otio transigunt, materia perspirabilis retinetur, ingesta alimenta in cruditatem degenerant, quod alienum in succo nervorum præprimis latitans, solita & etiam anomala symptomata hujus morbi infert.

III. Hujus morbi materia videtur humor crudus, magis minusve acer, qui ad partes nervosas applicatus, perturbat motum, inducit anxietatem, & dolorem. Is si formetur ex materia melancholica, consimilem morbum inducit, quem vocamus melancholiam.

IV. Materia hæc cruda aliena hæreere videtur in cavo capsulæ nervorum, & præprimis eorum qui sunt in mesenterio, ventriculo, liene, intestinis, ceterisque ventris visceribus: unde tandem propagatur ad renes, fauces, pulmones, & caput.

V. Hinc nascuntur varia & anomala symptomata. 1. Ex natura materiæ magis minusve calefaciente, refrigerante, & acri. 2. Ex loco quem præprimis aggreditur.

VI. Si ventriculi nervi hanc materiem continent, ejus actio invertitur, unde cardialgia, apepsia, dyspepsia, coctio vitiata, fames vel nimia vel deleta aut aliena, nausea, vomendi conatus, & quandoque vomitus materiæ variæ, ructus & flatus, acor, austeritas, anxietas, interdum ventriculo vacuo, interdum vero eo pleno, vel dum digeruntur alimenta.

VII. Eodem modo in mesenterio & intestinis producit flatu, anxietas, colica, alvus plerumque stipata, aut egerens excrementa varii coloris, hamorrhoidum dolor, ventris intumescencia vel contractio, commotio insolita, præ-

VIII. Si nervos renum magis occupat, generatur lumborum dolor, pulsatio & ardor instar nephritidis, sistitur urinæ evacuatio, vel redditur urina colore & consistentia varia.

IX. Nervos pectoris obsidens turbat respirationem, inducit suffocationem, tussim, cordis tremorem, palpitationem, angustiam, dolorem lateris instar pleuritidis; in collo generat anginam & difficilem deglutitionem.

X. In caput tendens generat cephalalgiam, pulsationem, turbans cerebri functiones, producit agrypniam, syncopen, vertiginem, insomnia; imo quibusdam in rebus mentis aberrationem, quam speciem proprie Melancholiam hypochondriacam vocant, variis animi pathematibus stipatam.

XI. Ex consensu cerebri vel nervorum, vel quia ipsa materia per omnes nervos vagatur, infertur dolor, pulsatio, horror, tremor, formicationis sensus, frigiditas, phlogosis, lassitudo, debilitas; in articulis arthritidis, interdum leves convulsiones generantur.

XII. Morbus est sensim increfcens, diu durans, non facile cedens; ob multa anomala symptomata cognitu difficilis; sæpe pro alio morbo habetur si hanc vel illam partem occupat; evacuantia validiora & medicamenta fortia respuit; agri inconstantes, variam curationem expetentes, hunc morbum sæpe incurabilem faciunt.

XIII. Ut ex arte curetur hic morbus 1. Evitandæ omnes causæ; vivat ager vacuus ab omnibus animi curis, suum corpus multum moveat; evitet omnem adsumptorum abundantiam & lucubrationem. 2. Medicamentis stomachicis prospiciendum ut ventriculus bene concoquat, nullamque cruditatem relinquat. 3. Intestina vacua servanda a suis excrementis per alvum laxantia, quibus semel aut bis alvum quotidie exonerat ager. 4. Dein acre natum subigendum longo usu & sæpe mutato medicamine ne adsuescat natura, medicamentorum roborantium, nervinorum, antisepticorum, maxime eorum quæ ex chalybe præparantur, quo etiam pertinent aquæ minerales, quæ martem continent. Si una cum his corpus magis caleat vel frigeat, ex istis medicamentis eligenda frigefacientia vel calefacientia.

175. H Y S T E R I A.

I. Convulsionis species vocatur Hysteria, quæ in ventre incipit, miram producens contractionem & agitationem, & sæpe subito invadit, sensim sursum repit, ad collum veniens suffocationem cum tumore inducit, cum mira & violenta musculorum constrictione, vel cum animi deliquio: quæ omnia evanescent cessante paroxysmo, nisi quod sæpe relinquitur lassitudo.

II. Post omnes evacuationes copiosiores in utroque sexu, ut post hæmorrhagiam frequentiore, mensium & lochiorum profluvium, frequentiore phlebotomiam, fluorem album, alvi fluxum, lactationem, salivationem, gonorrhæam, generatur, quæ exigit suppressionem evacuationis, cum cibo analeptico roborante stomachico.

III. Studia severiora, animi cura, tristitia, mæror & similia sensim inducunt, sed terror, ira, profusum gaudium, subito paroxysmum inferunt: in quo casu subito inductus paroxysmus est compescendus phlebotomia, atque antihysteriis dietis ingestis & naribus admotis.

IV. Dum ex consensu partis dolentis, in gravidis, menstruantibus, odoriferis applicatis, uteri, ovarii, mesenterii, intestinorum, lumborum, renum morbis producitur paroxysmus hystericus, supponit corpus istud mobilitate laborasse: propterea in paroxysmo Consensus est minuendus antihysteriis anodynis, dein firmandum corpus roborantibus nervinis, sublatis morbis consensum concitantibus.

V. Dum

V. Dum humores circulantes, & maxime succus nervosus, in debilibus, cachexia, chlorosi, laxitate, nimia corporis quiete, longa adversa valetudine, menstribus suppressis, corrumpantur in acorem vel austerum, vel rancorem, qui nervos aut eorum ganglia occupat, sæpe recurrens hysterici paroxysmus generatur, qui antacidis, nervinis, roborantibus debet curari.

VI. Symptomata admodum differunt pro parte adfecta. 1. Uterum occupans generat partum difficilem, lochia & menstrua difficiliora aut suppressa. 2. In Urinæ organis dysuriam, ischuriam, urinam copiosam tenuem pellucidam. 3. In Chyli organis anxietatem, cardialgiam, nauseam, ructum, anorexiam, vomitum, colicam, icterum, flatum, crepitum. 4. In Respirationis organo tussim, singultum, asthma, suffocationem, aphoniam. 5. In Corde pulsationem, palpitationem, asphyxiam, pulsum inæqualem, inordinatum. 6. In encephalo & nervis apoplexiam, syncopen, delirium, convulsionem, visum & auditum vitiatum, animi pathemata varia, cephalalgiam, sternutationem, vertiginem: dorsi, lumborum, colli, pectoris, hypochondriorum convulsionem, dolorem, debilitatem, frigiditatem, gravitatem, torporem, tremorem. 7. Denique in toto corpore cachexiam, chlorosin, corruptionem, phthisin & infinita alia.

VII. Hic morbus, quia per inordinatos paroxysmos intenditur, alia in paroxysmo eget curatione, ut nempe sistatur vel minuatur paroxysmus medicamentis in mobilitate & consensu traditis, alia vero temporibus intermediis, quæ curatione in causis exhibita fuit.

176. HORROR.

I. Subito ingruens frigoris sensus, cito transeuns, aut diu perseverans, tam in partibus internis, quam externis, cum tremula constrictione involuntaria, Horror vocatur: hic autem validior cum quadam rigiditate Rigor appellatur.

II. Omne noxium frigidum, calidum, mechanicum, acre, nervosis partibus applicatum, hoc phenomenon inducit.

III. Materia cruda, cacoehymica & scorbutica, varios, vagos, sæpe redeuntes, ut plurimum sine calore subsequente, vel cum levi incalescentia fugaci Horrores inducit, qui vexant valetudinarios, debiles, chronico morbo laborantes, urinam albam crassam crudam reddentes. Horum frequens recursus & duratio copiam materiæ arguit, non autem multum periculi. Abiguntur calefacientibus, sudoriferis, antiscorbuticis, diu adhibitis.

IV. Qui vento, aura, vel aere frigido & humido, atque insueta corporis denudatione, in valetudinariis, ob prohibitam perspirationem inducitur Horror, lecto calido atque calefacientibus diaphoreticis facile discutitur.

V. Post nimiam quamcumque evacuationem inductus spontaneam corruptelam præfagit; alimentis eupeptis minima copia simul datis, stomachicis, antisepticis, roborantibus prævenitur.

VI. Sed in hæmorrhagiis solitis, mensibus, lochiisque suppressis Horror in principio facile abigitur revocata evacuatione, aut artificiali alia instituta: si diu duravit, cacoehymicæ habenda est ratio. Ex morbosorum autem humorum suppressione natus periculiosior, quando evacuatio est revocanda per consuetum vel aliud emunctorium.

VII. In acutorum, febris continuæ, ardentis, phrenitidis, anginæ, pleuritidis, peripneumonix, hepatitidis principio veniens, ut & principio paroxysmi intermittentis subsequentem ardorem præfagit, actu calidis & antiphlogisticis abigendus.

VIII. Sæpe autem recurrens aut continuo vexans in iisdem, crudorum copiam vel corruptelam arguit, antiphlogisticis antisepticis temperandus.

IX. In acutorum morborum statu veniens, tempore critico, cum coctionis signis Crisin portendit, At inferens anxietatem, laborem, stuporem, convulsionem,

94 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 176
nem, exolutionem, vocis interceptionem, lassitudinem, debilitatem, parvas parotides, die non critico, sudorem frigidum, alvum liquidam foetentem, humoris morbofi malam metastasin vel metamorphosin indicat.

X. Finito autem morbo saepe veniens, recidivam, suppurationem, corruptelam, vel nimiam evacuationem arguit.

XI. In suppuratis puris abundantiam aut corruptelam denotat, & phthisin praefagit, antipueticis antisepticis temperandus.

XII. In omnibus morbis putridis frequens & malus est, solis medicamentis condientibus, & putredinem cohibentibus, curandus.

XIII. Ad detegendam causam, praefagiendum & curationem inveniendam distinguunt Horrores in Criticos, Symptomaticos, Perdurantes, Redeuntes, Periodicos, Vagos, & Frequentes.

177. TREMOR.

I. Motus alternus, vacillans, laxus, involuntarius, inordinatus, in organo animali, vitali, particulari, vel in quibusdam simul, vocatur Tremor.

II. Vigiliae protractae, morbi diuturniores, evacuationes largiores, nimia venus, exhaurientes spiritus, & alimenti defectus si Tremores inferunt, hi facile sanantur, evitatis causis, per somnum longiorem vel hypnoticis inductum, nutrimenta eupepta, & dein medicamenta roborantia: sed ex haereditate vel senectute veniens curationem non admittit.

III. Spirituum autem natura inversa abusu vini, spirituosorum, opiatorum, antimonii, mercurii, Tremorem infert non facile emendabilem, etiam si haec evitentur causae: sed ex aquae tepidae abusu natus facile curatur roborantibus, cum moderatiore aquae usu.

IV. Animi multa pathemata, ut ira, terror, profusum gaudium, nimium tremorem inducentia, phlebotomiam postulant: sed post corporis actiones validiores relictis tremores sponte evanescunt. Tremor sponte natus in gravidis abortum vel partum instare plerumque significat. Mobilitate laborantibus frequentes tremores antispasmodicis nervinis curandi.

V. Materia cruda, cacochymica, pituitosa, scorbutica, corrupta in chronicis, tremorem inferens roborantibus, antiscorbuticis, antisepticis emendanda, & expellenda.

VI. Evacuatio perspirabilis, sudoris, puris, ichoris suppressa Horrorem inferens, diaphoreticis, & fonticulis est evacuanda: sed in ischuria, per diuretica; in alvo adstricta per alvum laxantia.

VII. Materia melancholica aut biliosa ad caput delata, nisi alvi ductione eliminetur, periculosos Tremores inducit.

VIII. Omnium febrium intermittentium & remittentium, praefertim quartanae, paroxyfmi cum tremore incipiunt, qui sponte evanescit, & citius adhibito calore actuali, cum potu antiphlogistico. Post febres sanatas autem remanens, ut debilitas curandus.

XI. In febribus continuis, acutis, ardentibus, inflammatoriis diversa praefagia praebent Tremores. 1. Venientes in principio, non sunt timendi, modo non perseverent. 2. In morbi incremento periculosi, plerumque convulsionem, delirium, aliaque capitis mala praefagiunt, nisi larga haemorrhagia, phlebotomia, alvi fluxu, aut ductione praeventantur. 3. Die critico venientes cum aliis bonis signis, crisin; alias malam metamorphosin vel metastasin promittunt, & cum malis signis mortem. 4. In morbi decremento semper mali, proveniunt enim tunc ex suppuratione, corruptela, vel alia mala metamorphosi, praecipue si vires corporis sunt debiles.

178. TORPOR.

I. Diminuta movendi potentia, ut in paresi, vel interdum extincta in motu animali, ut in paralyfi, cum punctionis vel formicationis sensu Torpor vocatur.

II. Causa externa comprimens nervum vel arteriam sublata, dum redit in tali parte circulatio, Torporem inducit brevi evanescentem, quam Obdormitionem vocant; hic frictione ad partem prius compressam & inferiorem, citius evanescit, humor autem viscosus simulque acer in nervi ganglio vel & medulla spinali hærens, Torporem inferens, quem morbum Indiæ incolæ Beriberi vocant, comprimens nervos motorios, & irritans sensorios plerumque decubitu in aere frigido maxime in ebriis, ibidem colligitur & concrevit.

III. Ultima species quo plures partes occupat, & præcipue in facie & collo, eo periculosior: ut plurimum per multos annos durat, & interdum ad finem vitæ.

IV. Pars, ubi ex anatomicis constat hæere materiem concretam, fricanda sæpe balsamicis, oleis aromaticis, instigatis alcali volatili: interne danda resolventia calefacientia.

179. PULSUS MORBOSUS.

I. Cordis & arteriarum vibratio, vigore, tempore, magnitudine & ordine, a statu sano recedens, Pulsus morbosum præbet.

II. Validior factus 1. ex motu musculari, subsequente quiete brevi in ordinem redit. 2. A spirituosius, aromaticis, & calefacientibus adsumtis tandem post subtractionem vel expulsionem eorum quiescit. 3. Ab irritamento interno febrili, inflammatorio, bilioso, putrido, erysipelatoso, quo vehementior & diutius durans, eo peior: hujus præfagia & curatio ex dictis morbis, circulatione & impetu aucto, petenda. 4. Ab acrimonia solubili natus, ipsum morbum ut plurimum curat.

III. Debilior apparens in obesius, leucophlegmaticis, aliave causa naturali nihil boni vel mali significat. Sed 1. ex encephali compressione periculosissimus. 2. Ex spirituum defectu in acutis corruptelam aut mortem præfagit. 3. In chronicis morbi longitudinem & spontaneam metamorphosin promittit. 4. In cordis, pulmonum, & hepatis morbis interceptam circulationem designat. 5. In aridura particulari a compresso nervo vel arteria sæpe generatur. 6. In principio paroxysmi febrilis ut plurimum debilis sine periculo, sed in morbi incremento & statu periculosus. 7. In chyli organo adfecto magis quam in morbis aliarum partium debilitatur. 8. Post nimiam evacuationem quo debilior eo peior, sustentatione majorum vasorum roborandus. 9. Post doloris incrementum vel provenit a superatis viribus, vel ab acrimonia nitrosa.

IV. Celer pulsus cum majori vel minori frequentia observatur. 1. In biliosis, erysipelatosis, putridis morbis, ob humorum tenuitatem & acrimoniam fit celer & frequens. In humorum defectu celer, frequens & debilis. 3. In vappida humorum tenuitate celer & sæpe rarior.

V. In humorum tenacitate, & pituita sine acrimonia stimulante, dormientibus, senibus, & tristitia tardior fieri solet pulsus.

VI. Major fit 1. Ex majori copia sanguinis recepta, in motu musculari, ira, vinosis, cibo sumto, compresso aliquo ramo arteriæ majore, cum libera circulatione per arteriam pulsantem, quando simul non redditur multo durior. 2. Ob impeditum transitum per arterias in morbo inflammatorio & lentore fit major & durior.

VII. Ex parva copia sanguinis recepta 1. in pulmonum, hepatis & cordis morbis

morbis transitum intercipientibus, & post nimiam evacuationem periculosus est minor seu parvus. 2. Ex deficiente actione propellente in animi deliquio, parte paralytica, morbis chronicis, hydrope, leucophlegmatia longitudinem morbi promittit. 3. In morbis acutis & inflammatoriis minor & durior periculosissimus est.

VIII. Mollis & satis magnus pulsus, liberum & copiosum sanguinis fluxum indicans, semper bonus: sed in pulmonum & hepatis morbis, leucophlegmatia, scorbuto, ex virium defectu, aut in cerebri compressione soporiferum & delirantium, periculum praefagit.

IX. Durus pulsus semper malus, debilitatem & destructionem praefagit, five fiat a majori impleione, five impedito transitu, quando simul fit major: peior autem est si ob contractas arterias simul fiat minor.

X. Inaequalis ejusdem arteriae dilatatio in sua longitudine, multis digitis simul applicatis detegenda, in pulsu Vermiculari, Formicante, Tremente, Vacillante, Meiuro, Serrato, Dicroto, Caprifante, ex deficiente vel mortificata actione, in quibusdam arteriae fibris nata, periculosa est: sed ex redeunte actione Undosus in acutis & chronicis, plerumque crisin praefagit.

XI. Pulsus eodem temporis spatio plures faciens vibrationes, frequens dictus, in tenella aetate naturalis, generatur 1. Motu muscolari, ira, laetitia, adsumtis calefacientibus, spirituosis, qui sponte in ordinem redit, vel phlebotomia, & refrigerantibus temperatur. 2. In morbo inflammatorio generali & particulari, febre ardente, & lentore, frequens & Durus. 3. In morbis autem erysipellatosis, biliosis & quibusdam putridis, Frequens & Celer. 4. In summa debilitate & humorum defectu fit Frequens Debilis & Parvus. 5. In crisi instante fit frequentior & major. 6. In virium incremento fit frequentior & robustior.

XII. Dum pauciores eodem tempore arteria facit vibrationes in adultis, magna statura, somno & corporis quiete, naturale est: sed 1. In humorum tenacitate & pituita rarus pulsus longitudinem & periculum praefagit. 2. In soporosis, apoplecticis, syncopiticis periculosissimus, cerebelli oppressionem indicans.

XIII. Rhythmi arteriarum tempore, ordine, vel magnitudine inaequales, quibusdam hominibus familiares nullum periculum portendunt. Sed Decurtati, Reciproci, Recurrentes, Intermittentes, 1. a corde vel arteriis majoribus ossificatis, pericardio cordi adcreto, vermibus in pericardio haerentibus, scorbuto, pulmonum spasmodicis morbis, vel ab acrimonia liquoris pericardii provenientes, diu feruntur sine periculo, ut & illi qui ex mobilitate vel passione hysterica fiunt. 2. A cordis, venarum, vel arteriarum polypo inexpectatam mortem praefagiunt. 3. Ex vehementia morborum acutorum, eorumque metamorphosi in spacelum, mortem instare significant.

XIV. Subsistens pulsus per non admodum longum tempus in hystericis, syncopiticis & validiore animi pathemate, non valde periculosum signum: sed in acutis, debilitatis, vigore febris, apoplexia, sopore, delirio, periculosissimum.

T I T U L U S III.

FLUXUS HUMORUM MORBOSUS.

Fluxus morbosus observatur 1. In Circulatione . 2. Reditu . 3. Evacuatione , quatenus illa est naturalis vel morbosa .

180. C I R C U L A T I O M A J O R .

I. Humores circulatorii , æquali tempore ad longiorem , vel minori temporis spatio ad eandem distantiam pulsati , eorum dicitur Velocitas aucta : iidem autem majore potentia propulsi , sive majorem , sive minorem inde acquirant velocitatem , eorum Impetus dicitur major .

II. Hæc fiunt . 1. Frequentiore cordis & arteriarum rhythmis . 2. Earumque partium majore actione . 3. Copia sanguinis majore singulis rhythmis ejecta . 4. Accedente causa in motu animali , particulari , frictione , adjuvante fluxum . 5. Denegata via per aliquos ramos arteriarum . 6. Impedito reditu per venas .

III. Inde solum cor ad augendam Velocitatem vel Impetum non sufficit . 1. Alterne impleta arteria cadaveris non facit saltum . 2. Sanguis æquali vi pressus non transiit minutissima vasa . 3. Ita pressus sanguis accedente frictione partis minora vasa intrat . 4. Debilitata vel extincta actione particulari in organo , retardatur etiam transfluxus . 5. Stimulo promovetur circulatio . 6. Venæ & lymphatica ligata pergunt contentum liquorem ducere versus truncum ; sed arteriarum rami deplentur . Elasticitas contractilis neque auget neque minuit velocitatem , sed æqualem ex inæquali facit .

IV. Velocitas & Impetus major producit 1. In Solidis ruptionem , rigiditatem , adtritum , compressionem , extensionem , siccitatem , callum , amplitudinem . 2. In humoribus intumescantiam , maciem , tenacitatem , gravitatem , lentorem , phlegma , acrimoniam alcalinam putridam , errorem loci , collectionem in arteriis , ecchymosin , metamorphosin . 3. In Actionibus dolorem , anxietatem , phrenitidem , pulsam durum , plenum , frequentem , pulsationem , ardorem , inflammationem , gangranam , sphacelum , debilitatem , lassitudinem , molestiam , inquietudinem . 4. In Humoribus variis , tenuissimi expulsiorem , aquosi & spirituosi exhalationem ; Pinguedinis adtenuationem , corruptionem , rancorem ; Salis conversionem in alcali volatile ; Chyli citiorem consumptionem ; Bilis inversionem , acrimoniam ; Urinæ paucitatem , rubedinem , acrimoniam ; Albuminosi & Gelatinosi inspissationem ; Lactis conversionem in humorem nauseosum corruptum ; Puris citam conversionem in glutinosum vel ichorosum ; Excrementitiorum citiorem degenerationem ; acidum exstinguit ; crudum subigit ; pituitam adtenuat . 5. Denique infert respirationem frequentem anhelosam ; perspirationem nimiam ; sudorem copiosum vel nullum , interdum foetentem ; sitim ; hæmorrhagiam ; exanthemata , & multa alia mala .

V. Nam in variis partibus specialia inducit etiam phænomena . Generalia autem in parte visibili sunt Calor , Tumor , Rubor , Siccitas , Splendor , Pulsatio , Dolor , Durities .

VI. Si autem in caput urget , facies rubet , tumet ; oculi protuberant , rubent , lacrymant , vident flammam , scintillas , rubras repentis anguillas ; vertiginosi fiunt & lucem non ferunt ; aurium fit tinnitus , susurrus , sonitus ; narium rubedo , pruritus , sternutatio ; colli & capitis dolor tensivus , pulsans ; parotides ; temporum pulsatio . In Encephalo generatur apoplexia , convulsio , agrypnia , somnolentia , sopor , insomnium , delirium , phrenitis .

VII. Curatur ille motus major 1. Ablatione vel correctione stimuli si adsit .

N

2. Edu-

2. Eductione humorum sine stimulo, iterata venæ sectione, & purgante refrigerante. 3. Quiete musculorum, sensuum & animi. 4. Exhibitione & applicatione diluentium, refrigerantium, anodynorum. 5. Revellendo in aliam partem minus principem. 6. Frigidorum lenia & blanda applicatione. 7. Si adsit humorum spissitudo, simul adhibenda saponacea acefcentia. 8. Sed in putrida tenuitate, acefcentia adstringentia adhibenda.

181. CIRCULATIO MINOR.

I. Humores circulatorii minori velocitate per suos canales delati, ob minorem causam pellentem, præbent Circulationem minorem: sed Velocitas minor cum valente causa pellente refertur ad Impeditam Circulationem.

II. Pellens causa fit minor 1. In minori & debiliore motu vitali & particulari, deficientibus consumptis vel alienatis spiritibus. 2. Motu animali omisso, in quiete, somno. 3. Animi pathematibus ad tristitiam accedentibus. 4. Solidorum ineptitudine, in laxitate, rigiditate, humiditate, ablato sustentaculo. 5. Destrueto æquilibrio in defectu, per evacuationem copiosorem, in abundantia hydropsis, leucophlegmatia, & plethoræ. 6. Exstincta actione in epidemicis, pestilentialibus, acrimonia nitrosa, cruda, acida, abusu nitri, antimonii, mercurii, refrigerantium, opii, febris invasione. 7. Nimio calore & frigore. 8. Consensu ex ventriculi morbis.

III. Impeditur autem circulatio 1. Angustatione, compressione, contractilitate. 2. Humororum crassitudine, visciditate, tenacitate, 3. Obstructione.

IV. Varii fiunt hinc in corpore morbi & phenomena. 1. Ex deficiente vel impedita circulatione. 2. Causa varia. 3. Functione partis, ut in arteriis, venis, nervis, encephalo, pulmonibus, corde, hepate, liene, chyli organis.

V. Humores minus moti lentescunt, concrefcunt, crudi manent, corrumpuntur, stagnant, colliguntur, maxime in tunica cellulosa: unde hydrops, leucophlegmatia, frigus, cachexia, pallor, evacuatio minor, debilitas, gravitas, acrimonia frigida, colliquatio chronica, somnolentia, syncope, pulsus debilis, laxitas, & multi alii morbi.

VI. In curatione 1. Attendendum ad causas, quæ tollendæ vel corrigendæ. 2. Vis vitæ instiganda irritantibus, calefacientibus. 3. Vires augendæ roborantibus.

182. STAGNATIO.

I. Humores diu in eadem corporis parte manentes, etiam si motu intestino agitentur, stagnare dicuntur.

II. Humores in se nullam movendi potentiam habentes stagnant 1. Deficiente vel minuto motu vitali vel particulari, quando frictione, motu musculari, moventibus, stimulantibus movendi. 2. Subsistunt exitu clauso, obstructione, compressione, contractione, quando via est aperienda. 3. Humores concreti, incrassati, tenaciores facti, subsistentes resolvendi. 4. Effusi in destructione, vulneribus, contusione, ecchymosi, per artificialem aperturam educendi si fieri possit, alias fori molli fluor servandus. 5. In parte laxata, sustentaculo privata, stagnantes, artificiali sustentatione & frictione inde depellendi, ut in aneurysmate, varice, œdemate. 6. Ex deficiente absorptione proprio loco proponitur.

III. Differunt effectus & phenomena. 1. Pro parte in qua hærent humores. 2. Humoris stagnantis propria natura. 3. An stagnantes fuere prius magis minusve agitati. 4. An retineant vel dimittant partem tenuiorem. 5. Majori minori calore aut frigore si retineantur. 6. Cum vel sine accessu aeris.

IV. In humoribus concrefcibilibus semper generatur grumus, in his dein & cete-

ceteris humoribus corruptio spontanea & acrimonia, quæ eo vehementior, quo plus pinguedinis continet humor, & diutius detinetur.

V. Quia omnes stagnantes humores corrumpuntur fenfim in deteriore corrumpelam, tentanda est eorum ablatio, & in principio motus circulatorius in iis concitandus.

183. REFLEXUS IMPEDITUS.

I. Quantum arteriis & nervis ducitur in aliquam partem, tantum reduci debet per venas cruentas & lymphaticas, nisi pars specialis emunctorium habeat, liber ille Reditus difficilior vel impeditus ad hunc titulum pertinet.

II. Hoc fit 1. Compressione, ligatione, contusione, tumore, convulsione, decubitu, grumo in vena hærente. 2. In parte speciali per anginam, herniam, & in gravida femina per fœtum; atque ex mala consuetudine per hypochondriorum constrictionem. 3. Forſan venæ ipſæ ſuo motu privatæ, ſimiles morbos pariunt.

III. Effectus & phænomena differunt. 1. Prout refluxus per venam cruentam vel lymphaticam fit impeditus. 2. Pro parte varia in vena jugulari, cava, portarum, pulmonali. 3. Et ex parte speciali in capite, pulmone, hepate, liene, utero.

IV. Generalia ſymptomata ex refluxu per Venam impedito, ſunt tumor, livor, gravitas, frigus, varices, venarum tumor, ruptio, ſanguinis collectio, vel eruptio in tunica cellulosa, cavitate corporis, aut effuſio; ſtagnantis & collecti concretio, corruptio; anxietas; compreſſio adjacentium; dolor; intumeſcentia, hydatides; pareſis, paralyſis, ſupor, torpor; ſphacelus: ſi pars excretorium vas habeat, generatur evacuatio major. Refluxus autem per Lymphaticum interceptus, potius producit œdema, hydatides, hydropem.

V. Refluxus autem e Capite impeditus, in angina aliove colli tumore vel compreſſione, producit, præter generalia, apoplexiam, ſuffocationem, decubitus impoſſibilem, vertiginem, faciei, oculorum, labiorum, linguæ intumeſcentiam lividam, ſalivationem, lacrymationem, oris hiatum, ſomnolentiam, ſoporem, ſtertorem, pulſum debilem, colli pulſationem. Reditus autem hypochondriorum conſtrictione impeditus, producit collectionem ſanguinis in vena portarum, uteri & viſcerum ventris vaſis; unde dolor, tumor, anxietas, menſium, lochiorumque profluviū. In corpore reliquo defectus, pallor, frigus, debilitas, ſyncope; atque ex ſtagnante in vaſis his ſanguine concreto, & dein corrupto, multa alia mala.

VI. Omnes tali modo producti morbi ſunt incurabiles, niſi cauſa impediens tollatur; fallax inducitur levamen ſanguinis educatione ex parte tumente; in extremis autem conducit ſuſtentare partem & elevatam locare, donec impediens cauſa fuerit ſublata.

184. ABSORPTIO DEFICIENS.

I. Dum naturalis exhalans in omnibus cavitatibus noſtri corporis humor inde iterum non auferitur, defectus eſt in Abſorptione, quæ poteſt eſſe parcius & omnino nulla.

II. Illa ſalubris abſorptio minuitur & intercipitur 1. Obſtructione oſculorum. 2. Viſciditate, tenacitate, craſſitudine & cruditate humorum. 3. Compressione venarum aut lymphaticorum, qua intercipitur reditus. 4. Motu languidiore in oſculis, & vaſculis venoſis abſorbentibus, ut & in partibus humorem urgentibus ad illa oſcula.

III. Dum minus auferitur quam adducitur, necesse eſt ibidem generari abundan-

100 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 184
dantiam, humiditatem, tumorem, hydropem. Humores ibidem stagnantes corrumpuntur.

IV. Prout in parte varia deficit Absorptio, ita differant morbi, qui in particularibus sunt persequendi. Nam in Encephalo manens humor, parit somnolentiam, soporem, apoplexiam, vertiginem, syncopen, incubum, & hydrocephalum internum. In Pectore & pulmonibus obtinens, generat asthma & dyspnoeam. In Pericardio palpitationem. In Ventre inferiore ascitem. Sed in Intestinis alvi fluxum & lienteriam, In Oculis lacrymationem.

V. Recensitæ causæ ex suis conjunctis phænomenis sunt eruendæ, & ex inventis curatio deducenda: sed si motus in venis & osculis sit languidior, is promovendus frictionibus & roborantibus stimulantibus.

185. ABSORPTIO MAJOR.

I. Citior humidi tenuioris, ex cavitatibus vel peripheria corporis, ablatio arguit nimiam fieri Absorptionem.

II. Quia sola actione venarum & vasculorum absorbentium absolvitur absorptio, horum nimia actio hujus morbi causa est.

III. Nimia hac ablatione humidi ex peripheria corporis parit cutis ficcitatem, in ore salivæ defectum, difficiliorem deglutitionem; in larynge tussim, dyspnoeam, sputi defectum & tenacitatem; in intestinis alvum adstrictam, & stercora dura compacta generat.

IV. In tali casu 1. suppeditanda humida copiosiora & humectantia. 2. Temperandus venarum motus major laxantibus, evacuantibus sine stimulo, ut venæ sectione, & purgante refrigerante.

186. EVACUATIO MORBOSA.

I. Corpus perfecte sanum, temperate vivens, solummodo humores inutiles & solida detrita, actione vitali, per naturalia emunctoria eliminat: femina autem menstruans insuper bonum sanguinem ejicere tenetur. Sed in Morbis, & Diæta aliena, multis modis ab ordine eo recedit, quando Morbosa dicitur Evacuatio major.

II. Hæc varia præsentia præbet & indicationes suggerit. 1. Si fiat humore utili, inutili, vel morbofo. 2. Humore circulatorio, secretorio, vel excretorio. 3. Tenui, crassa, cruda, cocta, colliquata, calida, frigida, miti, acri, coloris & odoris varii, pituitoso, lymphatico, ichoroso, purulento, bilioso, melancholico, sanguineo, gelatinoso, albuminoso, mucoso, mucilaginoso, chyloso, sensibili, insensibili. 4. Subito si fiat vel sensim; stillans vel acervatim; artificialis vel naturalis; critica vel symptomatologica; facilis vel difficilis. 5. Quibusnam in morbis & morbi tempore fiat. 6. Locus an sit conveniens vel non, in speciali humore vel parte affecta.

III. Quæ corpora cujusvis humoris majorem copiam emittunt, quam sanitati competit, vel morbus exigit, eo Profluvio aut nimia Evacuatione laborant.

IV. Hoc si fiat 1. Majore circulatione, impetu, aut solidorum motu aucto, vix curatione eget, præcipue si abundantia præcesserit, quum copiosa evacuatione simul tollatur evacuans causa: si autem nimia fiat, temperanda est. 2. A vasis autem disruptis, in vulneribus, contusionibus, fragilitate, non nisi casu prodesse potest, quare statim cohibenda. 3. Ab impedito reditu per venas vel lymphaticas major facta, semper mala, & causa comprimens auferenda. 4. In laxato tono osculorum, paresi, debilitate, sustentaculi defectu, adhibenda roborantia cum modica sustentatione. 5. Ab acerbis, irritantibus, & medicamentis evacuantibus, post stimuli ablationem optime compefcitur anodynus. 6. Semper mala

mala si fiat ex humorum nimia tenuitate, colliquativa, hectica, quia cohiberi non debet, & non potest, nisi inspissato illo humore, quod difficile fieri potest, antisepticiis incrassantibus.

V. Quoniam nimia evacuatione relinquitur humorum defectus, omnia mala ibidem (65) tradita expectamus: & multa specialia pro differentia humoris (11) emissi.

VI. In curatione 1. Ad varios humores attendendum qui evacuantur, an retinendi vel emittendi. 2. Ad varias causas, quali modo tolli possint aut debeant.

VII. Humores minori copia emissi quam pro ratione sanitatis vel morbi requiruntur, vel omnino retenti, multos morbos inferunt, & incrementum faciunt.

VIII. Minuta vel suppressa evacuatio 1. Ex angustia, clausura vel coalescentia, plerumque arte chirurgica curanda. 2. Emissarium autem compressum, obstructum causarum ablationem exigit. 3. Humor tenacitas, visciditas, lentor, crassitudo, concretio, aliave ineptitudo ad transfluendum, secundum humoris naturam resolventia exigit. 4. Ex debiliore actione pellente subsistens, stimulantibus & roborantibus promovenda evacuatio. 5. Angustiora facta emissaria contractilitate, laxantibus amplianda; sed si fiat per convulsionem antispasmodica adhibenda. 6. Ex humorum influentium defectu subsistens non temere augenda; sed si proveniat ab arteria compressa, comprimens causa statim tollenda.

IX. Effectus post minutam vel suppressam evacuationem multum differunt pro natura humoris (11) retenti: quæ specialia in morbis illorum humorum sunt querenda. In genere autem expectamus abundantiam; evacuationem aliam majorem; æquilibrium destructum; metastasin vel metamorphosin; morbi longitudinem & periculum; corruptionem vel putredinem; multosque alios morbos ex his demum productos.

X. Curatio instituenda priusquam retenti humoris facta sit mutatio. 1. Si sit humoris utilis illa abundantia tolli potest, revocata evacuatione vel phlebotomia. 2. Humor autem inutilis per sua consueta emissaria educendus. 3. Morbosus pro natura materie per varia organa naturalia vel artificialia evacuandus. 4. Denique curatio dirigenda ad causas. (VIII.)

187. PERSPIRATIO MORBOSA.

I. Humor, qui invisibile, vi vitæ per peripheriam corporis, os & nares emititur in sanis, retentus, raro enim nimia copia emittitur, præbet Perspirationem Morbosam minutam vel suppressam.

II. Quæ minor sit ob parciorem ingestionem, relinquit morbos ex defectu nutrimenti relictos, cum acrimonia detritorum humorum: illa non largiori ingestione, sed modica copia alimenti eupepti, post ablatas causas ingestionem impediens, est promovenda.

III. Quæ alimenta cruda, tenacia, coctioni inepta producunt parciorem perspirationem, simul onerant corpus, cruditatem primarum viarum, & in toto corpore cachexiam generant: quæ alimentis aupeptis, stomachicis & roborantibus resolventibus curantur.

IV. Organum chylopoieticum debile, cruda relinquens ingesta, ipsaque circulatio languidior, in omni quiete, somno longiore, quibusdam animi pathematibus, virium debilitate, corporis refrigeratione ab interna causa, minuens perspirationem, exigit stomachica, aromatica, roborantia, diaphoretica.

V. Materia perspirabilis per aliud emunctorium eliminata, quod facile patet, indicat evacuationis diminutionem, & humoris derivationem ad cutim faciendam esse.

VI. Quæ prohibetur, frigido & humido externo, corporis nuditate, aura frigidiuscula, pinguibus applicatis, priusquam malam induxit metamorphosin, remo-

remotis causis, provocanda est calore externo, & internis sudoriferis.

VII. Morbi ex prohibita vel minuta perspiratione provenientes differunt 1. Pro natura causarum impredientium. 2. Qui fiunt ex abundantia retenti inutilis, quo per solam cutim eliminari potest; unde illa corporis gravitas, lassitudo, & caloris difficilis tolerantia, curatur largiore subsequente Diaphoresi. 3. Ipsa retenta materia inutilis post metamorphosin saepe generat dolores, catarrhos, longam valetudinem, multos morbos chronicos, febrem ephemeram, imo synochum simplicem: qui morbi sensim superantur largiore perspiratione vel sudore rorido. 4. Hæc retenta materia in quodam speciali humore recepta, vel ad aliquam specialem partem deposita, varios morbos particulares inducit.

VIII. Facile videtur concitata largiore evacuatione sensibili per sanguinis missionem, vomitum, purgationem, urinæ & sudoris educationem, tolli non posse perspirabile retentum, sed quia est humor specialis, priusquam subiit metamorphosin, non nisi subsequente largiore perspiratione, vel sudore rorido patitur eliminari: post metamorphosin tandem per proprium organum eliminari saepe negat.

188. S U D O R.

I. Humor visibilis ex cute exhalans illæsis partibus, cutique adhærens vocatur Sudor, qui in perfecte sano & temperate vivente homine non observatur.

II. Sanis autem corporibus multæ causæ sudorem provocant: ut motus muscularis, calor externus, assumpta calefacientia, animi pathemata, humidi abusus, alimenta copiosiora, sudorifera: hic nihil boni adfert nisi sit vicarius. Statim tamen non cohibendus sed sensim.

III. In morbis autem acutis, inflammatoriis, tempore critico, perfecta coctione, saluberrimus. Post perspirationem prohibitam, ejus materiem eliminat. Alvi fluxum sistit derivando. In urinæ diminutione juvat, omnem tamen urinæ materiem eliminare nequit. Ex metastasi productus laudatur. Qui autem ex morbi vehementia, debilitate virium, tenuitate humorum, colliquatione, purulentia, laxitate producitur minuendus est, non omnino suppressendus, dum interim recensiti morbi curentur.

IV. In morbis cum materia per Sudorem eliminanda, si sudor non erumpit vel exhalare cohibetur, retinet morbi materiem, morbum auget, vel novum morbum producit. Arte tunc derivatio est facienda ad cutim ut sudor revocetur.

V. Sudor ipse varias qualitates saepe exhibet, quæ a Medico observandæ sunt. 1. Calidus sudor bonum signum, nisi perpetuo fluat. 2. Frigidus, semper malus. 3. Sic etiam Colliquativus, continuus, foetidus, milliformis, erumpens. 4. Colorati sudores semper mali; Sanguineus interdum vicarius observatus fuit. 5. Diurni, nocturni, matutini, semper recurrentes, longitudinem portendunt. 6. Ex solis partibus superioribus expulsus periculum portendit. 7. Sed ex parte antea arida & inflammata, morbi diminutionem denotat bonus sudor.

189. U R I N A.

I. Humor excretorius naturalis viventium, renum actione a communi massa separatus; per ureteres in vesicam delatus, dein per uretram e corpore emissus, Urina appellatur.

II. Hic humor, ruptis renibus, ureteribus, aut vesica, in cavum ventris effusus; vel quovis modo sanguini circulanti mistus, retinet idem nomen.

III. Materiem præbent Urinæ varii humores. 1. Inutiles; 2. Utiles advectionii, circulatorii, secretorii, nutrititii, 3. Morbosi, biliosi, lymphatici, serosi, sanguinei, chylosi, mucosi, gelatinosi: pus, ichor, melancholia, pituita, catarrhus:

rhus: humor crudus, coctus metastasin faciens, qui varia phaenomena & praesagia praebent. 4. Humor urinæ viæ & generationis in utroque sexu etiam varius urinæ mistus hac via emittitur.

IV. Urinæ secretio duo morborum genera suggerit. 1. Qui pertinent ad urinæ secretionis actionem, ut Ischuria, Dysuria, Profluvium, Stillicidium, Incontinentia, Micturitio, qui specialibus titulis proponuntur. 2. Qui differentias seu varietates liquoris emissi, hoc loco tradendi, complectuntur, & Uromantia vocatur.

V. Inspicitur urina 1. Ut perpendantur inventa phaenomena 2. Vel examinatur in cognito morbo, ut ex inventis petatur cognitio, vel praesagium. 3. Vel generales inde deducimus effectus.

VI. Phaenomenorum examen Uromantia dictum refertur 1. Ad liquorem ipsum, 2. Ad ea quæ in hoc liquore continentur.

VII. In liquore perpendimus 1. Quantitatem, 2. Qualitatem, 3. Coctionem, 4. Cruditatem.

VIII. Quantitas urinæ, ex communi humore, qui etiam per alia emundatoria eliminari potest, constans, & speciali, solis renibus segregando, copia multum differre potest, sine sanitatis detrimento, regulariter fere dimidium assumptorum aufert. Recedere potest 1. in abundantia, quo pertinet Profluvium & Diabetes, & 2. paucitate vel defectu, quo refertur Ischuria.

IX. Copiosius evacuata 1. Post potum copiosiore aquosorum, clara & pelucida est; praevenitur parciore ingestione; relinquit sanguinem dilutum, solidaque laxiora, & debilitatem actionem. 2. Ex abusu diureticorum infert debilitatem & siccitatem, nisi antecesserat tenuis abundantia in corpore; alias mucilaginosus, oleosus, & lactis potu curanda. 3. Ex tenuis abundantia in corpore, ut in hydropicis & leucophlegmaticis & alia evacuatione minuta, salubris. 4. Ex resolutione critica, tam in chronicis quam acutis, salubris. 5. Sed ex colliquatione in iisdem mala, quando saepe crassa & colorata redditur, antisepticis compescenda. 6. In summa humorum tenacitate aquosa emissio mala, & solventibus curanda. 7. Ex consensu & mobilitate inducta damnosa, antispasmodicis compescenda. 8. In puerperis & largiore haemorrhagia salutaris. 9. Ex particulari renum motu aucto damnosa, compescenda epithematibus ad lumbos ex adstringentibus refrigerantibus. 10. Ex metastasi ab alvi fluxu salutaris.

X. Urinæ excretio interdum minuitur vel integre supprimitur. 1. Defectu positionis, copiosiore ingestione augenda. 2. Sed a sanguinis lentore in acutis, febribus, inflammatoriis, rheumatismo nata, venæ sectione, diluentibus antiphlogisticis ingestis, & lumbis applicati, promovenda. 3. Ob sanguinis crassitudinem vel pituitam, in chronicis, hydropicis, cachecticis & leucophlegmaticis minuta secretio, diureticis calefacientibus promovenda. 4. Ex minuta renum particulari actione, in sopore, debilitate, frigidityte, apoplexia, catoche, vel laxitate, subsistens, iisdem calefacientibus est augenda. 5. Verum ob auctam aliam evacuationem, minuta, saepe salubris, & sponte curatur, reliquis evacuationibus temperatis. 6. Ex consensu aliarum partium dolentium, mobilitate vel contusione, minuta procedens vel subsistens, anodynis antispasmodicis curanda. 7. Materia arthritica, podagrica, scorbutica, variolosa, rheumatica, & acrimonia succi nervosi ad renes delata, supprimens vel minuens evacuationem, ad debita loca derivanda. 8. Vias urinæ comprimentes causæ in gravidis, lochiorum mensiumque suppressione, alvo adstricta, uteri, vaginae, perinaei, prostaticae, intestinorum, & reliquarum adjacentium partium tumores, curationem eorum morborum exigunt. 9. Ut & tumores, inflammationes, contusiones, sarcomata viarum urinæ, secundum inventos morbos, curanda. 10. Calculus in his viis hærens, oleosus, mucilaginosus & diluentibus eliminandus, aut arte chirurgica tollendus. 11. Sed sanguis effusus concretus, glutinosus, mucosus, purulentus, viam obplens, solventibus diureticis expellendum; in vesica

164 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 189
vesica hærens injectio facienda ; his non procedentibus , immisso cathetere urina emittenda .

XI. Qualitatem multiplicem detegimus , 1. Visu . 2. Olfactu . 3. Gustu . 4. Sensu . 5. Consistentia . 6. Speciali qualitate . 7. Experimentis .

XII. Visu (xi , 1.) detegimus 1. colorem . 2. perspicuitatem .

XIII. Colores inveniuntur 1. magis intensi , vel 2. dilutiores , vel 3. varii .

XIV. Color naturalis proxime accedit colori corticis citri : dilutior debilibus , quiescentibus , pueris , largiore potatione : intensior robustis , operariis , adultis , parciore potu .

XV. Duplici materia constat , una colorata , altera decolorata : ablatione diluentis minuitur quantitas cum incremento coloris ; aucta colorante augetur simul totius quantitas .

XVI. Retentione materiae tingentis & copiosiore vehiculi communis dilutior fit color .

XVII. Inter varios colores posuimus urinam Albam , qui color urinae non est naturalis : in Acutis notat exitum crudi cum retentione detriti , unde frequens ad caput metastasis : in Chronicis copiam materiae crudae : in Pulmonum morbis defectum præparationis : in Catarrhosis & Arthriticis exitum humoris acris : in Renum morbis mucis evacuationem : in Pueris , debilibus & diæta largiore , utcumque naturalis est .

XVIII. Rubicundior fit 1. Defectu diluentis in parciore ingestione , largiore evacuatione , & nimia humidi depositione in hydropicis , quando simul parciore , ut in evaporatione . 2. Majore calore , in ardentibus , inflammatoriis , acutis , febribus , rheumatismo , aere calido , spirituosorum & calefacientium abusu , ut in urina cocta . 3. Putredine , in putridis febribus , erysipelatosis , hecticis , phthisicis , ut in urina loco calido servata . 4. Colliquatione , in cruditate , scorbuto , chronicis , catarrhosis , scabiosis , quibus sæpe pellicula supernatat , ut urina longo tempore servata . 5. Majore detritu , in aucto motu febrili & musculari , quando ejus copia simul augeri potest . 6. Suppressa sanguinis evacuatione , in mensibus , lochiis , hæmorrhoidibus & aliis , quando a mixtu cruento distinguenda . 7. Colliquatum vel putrefactum cum urina emissum , cum perfecta , vel imperfecta miscela , urinae quantitatem auget , & morbi incrementum præfagit .

XIX. Color urinae naturalis Flavus seu Citrinus 1. In morbis cum materia , retentionem designat . 2. Intensior autem talis fit color in corruptione chronica , cacochymia , & scorbuto . 3. Ex stagnantibus & putrescentibus humoribus in hecticis , tympanitide , febre lenta . 4. Ex morbis acutis , erysipelatosis , putridis , vel inflammatoriis in corruptelam abeuntibus . 5. Ex bile corrupta sanguini mixta sine bilis exitu impedito . 6. Denique a bilis permissione in hepatitide & ictero , quando linteam immersum vix eluendo colore inficit . 7. Simili interdum colore tingit Rhabarbarum adsumtum .

XX. Color urinae Viridis , Lividus aut Niger 1. Ex sanguine retento aliquomodo concreto critice sæpe emittitur . Sed 2. ex sanguine vel pinguedine putrida malum signum . 3. Ex bile corrupta ictericorum maligna . 4. Ex melancholia interdum bona , interdum mala . 5. Ex materia sphacelata mortis præfagium . 6. Sed ab absumpta Cassia fistula , nullum præfagium præbet .

XXI. Radii lucis libere per totam urinae massam transeuntes urinam Pellucidam præbent : inde partes terrestres nullæ , sed salinae & aquosæ plerumque copiosissimæ : pinguedo , crudum , & biliosum corruptione vel colliquatione ad summam tenuitatem redacta , præbent in pellucida urina varium colorem ; ex quo dicitur splendida , flammea , lucida , nunquam bonum vel crisin præfagiens ; in quo coloris diminutio bonum indicium præbet , maxime in febribus biliosis .

XXII. Si autem libere non transeunt lucis radii per urinae substantiam , Opaca dicitur urina : partes distinctæ simul apparentes Turbidam præbent urinam . Ex deficiente solutione terræ , olei , salis , vel materiae morbi provenit . Frequens

quens Pulmonum & Ventriculi morbis . In Acutis cruditatem & difficilem crifin , frequentem recidivam & capitis mala portendit . In Hydropicis humoris defectum & corruptionem . In Ictericis copiam materiæ fed minorem colliquationem . In folita fanguinis evacuatione fuppreffa , arthriticis & podagricis , fæpe emittit critice materiem . Hæc ita perfiftens pertinacior unionem denotat , quam quæ ad fundum fedimenti forma deponit materiem .

XXIII. Olfactu detegimus fpecialem in fana urina Odorem ab aliorum animalium urina diftinctum . Odore carens , ut infantibus , in adultis defectum virium vel retentionem materiæ denotat . Gravis odor nafcitur poft validam circulationem , vel diuturniorem retentionem . Alienus autem odor ex matulis receptus , nullum indicium præbet : fed ab adfumtis afparagis , terebinthina , cepis , infpiratione diuturniore odoriferorum receptus , facile decipere poteft . Fœtida urina in calculofis , gonorrhœa , fluore albo , menfibus & lochiis fuppreffis , ulcere veficæ , uteri vaginæ , pudendorum ab admiffo humore generatur . Sed fœtida proveniens in morbis putridis , colliquativis , magnum periculum portendit . Acidus odor obfervatus fuit in prævalente acrimonia acida .

XXIV. Guftus pauca in urina detegere poteft , & ad decipiendum ut plurimum adhibetur . Infipida eft recens natis , aliis indicaret materiæ urinæ retentionem . Acris , talem humorum naturam denotaret , aut ftagnationem , vel admiffionem , moleftum exitum produceret . Dulcis eft in chyli emiffione , ut in diabete . Amara indicaret pinguedinis rancorem .

XXV. Tranfeuns urina per uretram aliquem fenfum excitat . Non percipitur in delirantibus , foporofis , apoplecticis , & extincto fenfu uretræ . Dorem movet ex mucæ defectu & acrimonia , atque uretra dolente : vel quando ipfa urina eft acris , faponacea , biliofa , putrida , valide abftergens .

XXVI. Urinæ liquor libere transmittens radios lucis Tenuis cenfetur ; fed difficiliter transmittens , aut quando exhibet partes vifibilis Crassa nominatur : minor quoque co hæfio inter partes Tenuem ; fed major Crassam urinam exhibet .

XXVII. Tenuior facta urina 1. Ex copiofiore aquæ ingeftione laxitatem , & debilitatem , præfagit , nifi minuatur ingeftio . 2. In minuta perfpiratione , prægreffa hæmorrhagia , & partu , abundantiam aquofi tollit . 3. In acutis , ftatu morbi , ardentibus , inflammatione , phrenitide , pleuritide , lentore , catocæ , capitis & pectoris morbis , materiæ retentionem arguit ; quare exspectamus longitudinem , periculum , incrementum , metaftafin , recidivam , abfceffum , convulfionem , delirium , agrypniam , metamorphofin in pejus . 4. In chronicis , crudi retentionem designat , fi fimul fit colorata colliquationem & corruptelam arguit , cum principiorum unionem . 5. In fpafmodicis , hystericis , epilepticis , paroxyffum præfagit . 6. In biliofis , melancholicis , fcorbuticis , nephriticis , morbofæ materiæ retentionem designat . 7. A diureticis adfumtis & animi pathematibus , motum particularem renum auctum effe designat .

XXVIII. Crassior redditur urinæ liquor 1. Parciore potionis ingeftione , vel copiofiore perfpiratione , fudore , & alvi egeffione , quando fimul minuitur quantitas . 2. Deficiente præparatione ingefforum in debiliore actione organi chylopoietici & respiratorii , humorumque faponaceorum minuta quantitate , vel inverfa natura , vel quando nimia copia ingeruntur : inde in pueris , feminis , debilibus , morbis ventriculi & pulmonum , urina crassa diu emittitur fine levamine . 3. Detrita materia , vehementi circulatione in acutis , ardentibus , febribus continuis , intermittentibus & remittentibus , nata , in morbi principio urinam crassam faciens , magnitudinem morbi denotat . 4. In morbo autem acuto ad crifim tendente , folutionem materiæ indicans , falubrem crifim præfagit . 5. Sed in iisdem fine ratione veniens colliquationem arguit ; unde periculum , metaftafin , longitudinem , malaque capitis præfagit . 6. Materia pituitofa , catarrhofa , gravedinis , fcorbutica , arthritica , albam & crassam præbet urinam , quod crassamentum tandem ad fundum folet deponi . Pus autem citius ad fundum colli-

gitur ,

gitur, five ex toto corpore veniat, five ex urinæ viis. 8. Mucus viarum urinæ crassiorē faciens urinam, cum emissionis difficultate reddi solet. 9. Humor biliosus, melancholicus, & sphacelatus, suo colore a reliquis distinguitur. 10. Humores nutritiū relaxatis tubulis renalibus, quando Diabetes vocatur, exeuntes virium debilitatem præfagiunt.

XXIX. Urinæ liquor 1. Æqualis esse debet, si autem Inæqualis sit, vehementem turbationem indicat. 2. Constans etiam prævalentem vim vitæ indicat; sed Inconstans aut Varia urina, vim vitæ deficere, aut morborum multitudinem, aut spontaneam corruptionem, designat. 3. Viscida aut Tenax urina similem circulantium malam naturam denotat, nisi fiat a muco in itinere admisto. 4. Acris est interdum ex tali secreto humore, vel ob mucī acrimoniam aut defectum. 5. Ita quoque fit putrida in morbis putridis, calculosis, stagnatione, ulceribus viarum urinæ, aut ichore urinæ admisto. 6. Oleum aut lixivium colore & consistentia referens, colliquationis est indicium. Si autem aquam referat pelluciditate & tenuitate ex urina tenui (xxvii) intelligi potest. Lactis colorem habens in colore albo (xvii) traditur.

XXX. Experimentis, affusione alcali vel acidi detegunt subsequente effervescencia, si in urina Acidum vel Alkali prædominet: sed lintei immersione tincturam flavam non facile deponentis cognoscunt Bilis admissionem.

XXXI. Urina dicitur Cocta, quæ indicat vim vitæ prævalere, morbi materiem præparatam esse & evacuari, unde admodum differunt phænomena. 1. In Sanis, citrinus color cum levi nubecula. 2. In Acutis rubra urina cum albo sedimento. 3. In chronicis modice tincta cum levi sedimento, coctionem significat.

XXXII. Eadem phænomena in contrariis morbis venientia Cruditatem arguunt: ut & multa alia, quæ ob numeri magnitudinem recenseri nequeunt.

XXXIII. Quæ visibilia (vi) in urinæ liquore continentur. 1. Sunt urinæ Propria. 2. Aliena.

XXXIV. Propria 1. sunt per totam massam dispersa in urina Turbida (xxii); vel Miculas formant. 2. Vel adcrescunt lateribus matulæ. 3. Ad superficiem colliguntur. 4. In medio natant. 5. Vel ad fundum deponuntur.

XXXV. Materia salina nitrosa præbet in medio refrigeratæ urinæ Crystallos oblongas, micantes, minutissimas, in iis, qui laborant doloribus vagis, frigidis, scorbuto, pallore, & longa valetudine.

XXXVI. Vel Crystalli hæc magis terrestres & rubræ, scorbuticorum, arthriticorum, nephriticorum, podagricorum, quibus frequens est nervorum & lumborum dolor frigidus, lateribus uroscopii adcrescunt, in quibusdam tenacissime ut vini tartarus, in aliis autem post formationem præbent in fundo matulæ sabulonem vel arenulas: hæc antiscorbuticis calefacientibus, roborantibus evanescunt.

XXXVII. Quæ ad urinæ stagnantis superficiem colliguntur, reliqua massa sunt leviora, & sua natura distincta: arguunt humoris corrupti exitum sine levamine.

XXXVIII. Spuma copiosa & persistens, saponaceam urinæ naturam indicans, generatur in nephriticis, purulentis, hæcticis, colliquativis, & putridis tam chronicis quam acutis morbis, cum corporis emaciatione, & debilitate: non nisi longo usu antisepticorum emendari potest.

XXXIX. Eadem materia corrupta levis, sed tenacior, tandem refrigeratæ urinæ superficiem tegit Pellicula, quæ uroscopii inclinatione lateribus adherere solet. Hæc in scorbuticis, intermittentibus, cacoehymicis, febre hæctica, & colliquativa, longitudinem & pertinaciam præfagit; in acutis interdum convulsionem promittit, antisepticiis solventibus curanda.

XL. Atque in morbis colliquativis urina in superficie materiem pinguem, ut lac cremorem, format, cum magna corporis emaciatione.

XLI. Ma-

XLI. Materia visibilis in refrigeratæ urinæ medio instar Nubeculæ collecta, sursum vergens mala capitis portendit, deorsum vergens salubrius: inde delirii, phrenitidis, parotidum, convulsionis & rigoris præfagium. Color in nubecula ruber, albus, lividus, niger, denotat an ex materia detrita, cruda, colliquata, melancholica, aut sphacelata proveniat, unde formatur prognosis.

XLII. Materia visibilis, tandem in refrigerata & quiescente urina instar pulveris gravioris ad uroscopii fundum collecta, ex materia cruda, vel critica, vel morbosa confecta, vocatur Sedimentum: quod 1. Quantitate, 2. Colore 3. Qualitate, varium, multa in morbis præbet diagnostica & prognostica.

XLIII. Sedimentum Copiosum, multitudinem materiæ arguit: inde malum in materia cruda & morbosa; sed in critica tam acutorum quam chronicorum ægrum liberat.

XLIV. Deficiens autem vel minori copia apparens, in morbis omnibus, qui visibile sedimentum præbere solent, signum est vel retentionis, vel colliquationis: sed in aliis, ut & in pestilentialibus, neque bonum neque malum indicium præbet.

XLV. Albus in sedimento Color & constans ex materia critica morborum acutorum, & febrium, salutem portendit. Ita etiam a materia Purulenta, modo non adsit scaturigo perpetua. In Catarrhosis, arthriticis, podagricis, scorbuticis, gravedine laborantibus, crudorum exitum denotat, interdum simul acre educit. In debilibus, chronicis, cacochymicis, pueris, feminis, valetudinariis, anorexia, dyspepsia, asthmate, vel bilis defectu laborantibus, aut qui nimis larga utuntur diætâ, imperfectam chyli concoctionem arguit. In morbis vesicæ & viarum urinæ, gonorrhœa, fluore albo, nephriticis, muci vel puris admixtionem designat.

XLVI. Flavum sedimentum ex bile, chylo, pure, pinguedine, nutritiis humoribus corruptis, formatum, semper longitudinem & periculum portendit.

XLVII. Ruber color in acutis, febribus, & inflammatoriis morbis, majorem detritum arguit, & sæpe salutem portendit, nisi diu permaneat, vel redit post peractam crisin. In podagricis vehementiam morbi denotat. In scorbuticis ex sale tingente fit. In mensium retentione cum levamine emittitur. Hoc sedimentum a sanguine emissio est distinguendum, in nephriticis & mictu cruento.

XLVIII. Sedimentum lividum, nigrum, viride, ex sanguine, bile, pinguedine corrupta, vel ex melancholia, semper malum præfagium præbet.

XLIX. Æquale seu Læve sedimentum notat perfectam coctionem & simplicem morbi materiem, Inæquale, Asperum, Divulsum, & Turbatum redditur in imperfecta coctione, & varia materia congregata. Crassum ex partibus majoribus cohærentibus confectum cruditatem vel corruptelam arguit. Tenue autem salubrius est. Grave ex materia purulenta salubre est, sed ex bonis humoribus malum portendit. Læve autem ex nubeculis intelligitur.

L. Farinosum sedimentum imperfectam materiæ subactionem arguit, longitudinem portendit, quæ tamen aucto motu vitali curabilis est. Lateritium ex farina cum quadam rubedine interspersa quasi constans, febris intermittens est characteristicum signum, si non adhæreat lateribus uroscopii: in scorbuticis autem instar crystallorum particulæ rubræ lateribus adcrescunt. Sputiforme, mucosum, pituitosum, viscidum, geniturale, vitri instar in fundo hærens, cui incumbit aliquid farinosum vel subrubrum sedimentosum, indicans evacuari pituitosum, vel gelatinosum, morbi longitudinem præfagit.

LI. Bonum sedimentum constans, sensimque copia ad statum morbi increfcens, solutionem portendit: Inconstans autem periculum præfagit: malum sedimentum constans & inconstans nunquam bonum præfagit; melius sensim quantitate minui quam increfcere.

LII. Quo citius in acutis sedimentum indicat signa coctionis, eo brevior futurus morbus: plane autem in principio cruditatis abundantiae signum est.

LIII. Quae corpuscula, vel partes visibiles, ab urina distinctae cum calente urina emittuntur, ut plurimum propriis titulis proferuntur. Sic Calculus, Sabulo, Arenulae, Calculi nomine veniunt. Sanguis ad Mictum cruentum refertur. Carunculae, furfures, squamae, pus, morbum viarum urinae arguunt. Grumus, filamenta, membranae, pili, corpuscula oblonga vermium instar, ex praegressa concretionem formantur, pus, mucus, ichor ex partibus adjacentibus.

LIV. In aliquo cognito morbo varia aetate & gravidis, si urina sit examinanda, ut inde formetur praesagium, attendendum ad phaenomena exposita, quae comparata ad cognitam causam praesagium suggerent. In morbis autem pestilentialibus, quia materia invisibilis; particularibus, quia materia ad renes non venit; solidarum partium, quia non formatur materia, frustra quaerimus in urina indicium.

LV. Illa autem praesagia magis generalia & certa sunt ex multis congestis in urina signis. 1. Promittimus Sanitatem, vel morbi Brevitatem, ex nubecula alba vel subrubra sensim deorsum descendente, sedimento simili die critico veniente, & bene colorato urinae liquore. 2. Longitudinem ex urina intense rubra, cruenta in principio, tenui, diaphana; sedimento crassioris farinae partes referente, grumoso, inconstante, inaequali, mucoso, pellicula supernatante, spuma multa. 3. Metastasin ex urina sensim tenuiore, inconstante vel turbida. 4. Parotides ex urina sensim tenuiore cum nubecula fursum tendente. 5. Delirium & Phrenitidem ex iisdem, maxime ex nubecula simul nigra; sed ex urina turbida praedicuntur cephalalgia & alia capitis mala. 6. Convulsionem ex suspensione clara, spuma, pellicula innatante, parciore vel suppressa, aquea copiosa in chronicis. 7. Recidivam ex urina rubra cum rubro sedimento fero veniente; colorata tenui, post crisin; perturbata sedimentum non deponente; flava cum albo sedimento crudo. 8. Metamorphosin ex urina inconstanti in colore & contentis. 9. Maciem ex urina spumosa, oleosa, foetente, crassa, alba, copiosa. 10. Hydropem ex urina lixiviosa cum dyspnoea; parciore, maxime in morbis pectoris & pulmonum.

190. HÆMORRHAGIA.

I. Sanguinem rubrum vel extra corpus, vel in quadam corporis cavitate effusum, Hæmorrhagiam vocant.

II. Varias complectitur species. 1. Naturalis est in menstruatione & lochiis, nisi modum excedant. 2. Tussiendo ex pulmonibus ejectus sanguis, Hæmoptysis. 3. Excreando ex faucibus ejectus, Sputum cruentum. 4. Vomendo ex ventriculo per os emissus, Vomitus cruentus. 5. Per alvum depositus sine dolore, Diarrhoea cruenta, cum dolore, Dysenteria cruenta. 6. Ex ani vasis stillans Hæmorrhoides fluentes. 7. Per uretram emissus, mictus cruentus vocatur. 8. Ex naribus autem & reliquis partibus solitum Hæmorrhagiae nomen servat. 9. Sanguis arte eductus ad Phlebotomiam vel Arteriotomiam refertur.

III. Maximam observant differentiam Practici inter Exiguam & Copiosam: Acervatam & Stillantem vel lentam: Criticam vel Symptomaticam: variis Temporibus morbi venientem, hæmorrhagiam.

IV. Generatur illa 1. Ex causa mechanica solvente vasorum latera, in vulnere, contusione, laceratione, quae statim sistenda, nisi casu proficiat. 2. Quae autem fit ab acrimonia interna vel corrodente applicata, simul requirit corroden-
tis emendationem vel ablationem. 3. Ab impetu maiore veniens se ipsam sistit; abundantior autem sistendus, aut ad aliam partem derivandus, si ex loco periculoso fiat. 4. A refluxu impedito infidele levamen infert, sublata remora compesci debet. 5. Quae fit fragilitate, laxitate, sustentaculi defectu, praeter auxilia his morbis propria, exigit artificialem sustentationem. 6. Humorū tenuitas, in morbis

morbis endemicis, pestilentialibus, petechiis, acutis in corruptelam abeuntibus, chronicis colliquativis, scorbuto & similibus, periculosissimam hæmorrhagiam infert, antisepticis leniter adstringentibus compescendam.

V. Varia præbet præfagia 1. In diverso corporis statu & morbo. 2. Ex causis hæmorrhagiam excitantibus. 3. Varia hæmorrhagiæ specie. 4. Præter hæc, si effundatur in nimia hæmorrhagia sanguis extra corpus, omnia mala, quæ in Defectu traduntur, veniunt. 5. Si autem fiat effusio in cava corporis, præter mala ex defectu, sanguis effusus sua mole comprimit, & tandem superveniente corruptione varios morbos producit.

VI. Sistitur hæmorrhagia si requiritur 1. Compressione. 2. Applicatione stypticorum. 3. Minuendo generalem impetum actu frigidis, ligatione modica membri magni, imo phlebotomia in alia parte. 4. Abscissione vel ustione vasis aperti, reliqua si non juvant.

TITULUS VI.

ACTIONES FEBRILES.

Febris multiplex patitur distingui 1. Per Paroxysmos, 2. Durationem, 3. Phenomena specialia in cute, 4. Morbum novum supervenientem, qui dicitur febris symptoma, 5. Causam variam febrem inducentem, quæ tunc dicitur febris symptomatica vel illegitima.

191. FEBRIS.

I. Qui morbus incipit cum horripilatione, frigore corporis & pulsu debiliore ab interna causa; pergit cum majore calore, pulsu frequentiore & duriore; recedit cum calore temperatiore, pulsu sua duritie & frequentia magis ad statum sanorum accedente, atque plerumque cum erumpente sudore, habens tribus his stadiis adjunctam ægritudinem, vocatur Febris.

II. In quibusdam anomalis interdum hæc characteristica variant; ut maneat frigus obrutis viribus vitæ; vel incipit cum calore si per exercitia validiora aut calefacientium abusum nata fuerit febris; vel aliam evacuationem producens sine sudore finitur. Sed si absit ægritudo, ut in exercitiis, vel abusu calefacientium, licet reliqua successive sequantur, non dicitur febris.

III. Variæ sunt febrium species 1. Ex Duratione: Continua, Intermittens, Remittens, quotidiana, tertiana, quartana, semitertiana, simplex & composita, Ephemera. 2. Ex prævalente symptomate Ardens, Crymodes, Phricodes, Hæctica, Dysenterica, Putrida, Typhos, Afodes, & multæ aliæ sine necessitate ab auctoribus enumeratæ. 3. Ex causa suscitante, Biliosa, Erysipelatosa, Inflammatoria, Variolosa, Morbillofa, Epidemica, Endemica, Pestilentialis, aliæque symptomaticæ in febrium causis perquirendæ.

IV. Omne alienum, quod ad organum vitale applicatum, istud ita instigat, ut suo conamine tentet se liberare, proxima est causa febris.

V. Materia illa 1. Constans vix superanda, ac si esset mechanica, pergens irritare, donec ejiciatur, febris Continuæ præbet ideam: quare hæc caret antidoto, sed ejectione materiæ plerumque sub puris forma, definit. 2. Quæ autem materia morbose patitur subigi, relicto quasi malo semine in corpore, iteratis paroxysmis subigendo, antidotum admittit, & pro sua varia natura diversas Intermittentium species exhibet. 3. Scaturigo morbosæ materiæ perpetuo fundens vel interpolatis vicibus, præbet varias species febrium Remittentium, quæ semper sunt symptomaticæ, & quarum curatio est dirigenda ad detectam scaturiginem mali.

VI. Legitima Continua non abit in Remittentem vel Intermittentem, nisi prius mutata natura materiæ: illegitima autem, ex materiæ intermittentis vel remittentis majori copia, sensim sponte continuæ typum relinquit.

VII. Intermittens autem, aucta copia vel pertinacia materiæ, vel minutis viribus, in remittentem & continuam illegitimam degenerat.

VIII. Symptomatica Remittens nunquam in legitimam intermittentem commutatur; sed sæpe continuæ illegitimæ formam induit, aucta copia vel malignitate materiæ, vel viribus debilitatis.

IX. Ne Intermittens prolongata vel reduplicata confundatur cum remittente aut continua vel symptomatica, sequentia sunt observanda. 1. Si prius ingruit paroxysmus febris, dein sensim nascitur prævalens symptoma. 2. Aut incremente primo paroxysmo dein augetur symptoma. 3. Aut quando quoddam symptoma ingravescit in febre latente, dum istis temporibus augebatur paroxysmus. 4. Dum in latente febre certis temporibus redditur urina cum sedimento lateritio intermittentibus legitimis proprio. 5. Ex constitutione febris epidemicæ. 6. Ex dato febrifugo si pro tempore cessarunt symptomata.

X. Legitima febris Continua & Intermittens morbus est toti corpori communis, ejus ergo materia quærenda in communi massa circulatoria vel humore arteriarum, venarum, aut nervorum. Quia vero maxima mutatio habetur in corde & arteriis, harum partium humor obliniens videtur continere noxium. Sed in Symptomaticis fomes alicubi latitare potest, aut pars irritata totum corpus in consensum trahere valet.

XI. Quæ producuntur ex febre, differunt 1. Ex natura materiæ febris continuæ, intermittens quotidianæ, tertianæ & quartanæ: in symptomaticis autem sunt infinita. 2. Quæ producuntur ex aucto & minuto motu vitali & calore atque frigore. 3. Quæ specialia fiunt ex majore copia materiæ febrilis in quadam parte. 4. Si febris aggreditur corpus sanum vel aliquo morbo prius obfessum. 5. Si materia febrilis degenerat in aliam indolem vel alicubi deponitur.

XII. Generalis curatio febris legitimæ consistit 1. In extinctione per antidotum. 2. Expulsione per emundatoria. 3. Coctione per vires vitæ.

XIII. In legitima Continua nullum antidotum est inventum; sed in Intermittentibus legitimis, sanum ceteroquin corpus aggredientibus, tutissimum & maxime per experientiam probatum iteratis vicibus est exhibendum.

XIV. Quia generalis massa (x) materiem febrilem continens evacuari nequit, neque venæ sectio, neque vomitorium, neque purgans legitimam curat, sed in symptomaticis hæc atque diuretica & sudorifera sæpe tollunt febrem.

XV. Methodica curatio per venæ sectionem, præparationem, & moderamen virium vitæ, quibus præparatur materia ad expulsionem, cum evacuantibus deinceps exhibitis, præstantissima est in Continuis, & Intermittentibus, quæ antidotis non auscultant.

192. EPHEMERA.

I. Ex februm continuarum speciebus Ephemera est brevissima, & mitissima, ut plurimum intra 24. horas desinens, aut levem valetudinem relinquens.

II. Causa irritans motum vitalem parva est & aucto motu vitali subigenda vel expellenda. Ut 1. in Perspiratione prohibita per susceptum frigus, tempestatem humidam, ventum, quando diaphoretico hypnotico facile superatur, ut & leni sudorifero. 2. Si autem fiat a copiosiore Ingestionem, abusu calefacientium, aromatum, vini, aut spirituosorum, insolatione, calore nimio, exercitio validiore, imperanda est quies, exhibenda acescentia, diluentia, interdum vero purgante vel vomitorio expurgandæ sunt primæ viæ. 3. Cachexia, cruditas, aciditas, catarrhus, levis corruptio erysipelatoza, nidorosa, hac febre sæpe salubriter tolluntur, dum interim auxilia his morbis propria adhiberi possunt.

III. Uni-

III. Unicum paroxysmum & non admodum gravem producit intra 24 horas desinentem, vidi sex horis absolutum, horror quo incipit est levis, ut & frigiditas, calor non valde magnus, plerumque adest capitis dolor & lassitudo totius corporis, respiratio frequentior, pulsus citatior non admodum durus in calore, urina post paroxysmum fere sana, sed sæpe sedimentosa, desinit cum sudore rorido.

IV. Quæ ex putredine, pinguedine, frequenti abundantia nascitur, vel quæ perversa methodo tractatur, sæpe degenerat in synochum, continuam vel remittentem, & interdum hecticam.

V. Tota curatio ex causarum differentia desumitur: si prolongata fuit, ut morbus ex mutatione inductus, curanda.

193. SYNOCHUS.

I. Inter febres continuas non admodum periculosas ea est, quæ ultra viginti & quatuor horas durat, non vero ultra quatuor dies se extendit, unico continuato paroxysmo, hanc vocant Synochum simplicem, aut non putridam, vel Ephemeram prolongatam, ut distinguant ab aliis Continuis diutius durantibus.

II. Causæ eadem sunt, quæ in Ephemera adnumerantur, sed quando materia retenta est copiosior vel tenacior; aut corporis vires ad subigendum & expellendum debiliores; vel quando materiæ Ephemeræ malam metamorphosin fecit.

III. Symptomata febrilia producta graviora sunt quam in Ephemera & diutius durantia: raro sudore solo, sed cum levi simul aliquo sedimento in urina desinit. Si autem diutius retineatur materia in corpore, vel abiit in malam metamorphosin, relinquit longam valetudinem, vel producit febrem Continuum, quam Synochum putridam vocant.

IV. Temperandus est nimius febrilis calor antiphlogistico potu, dein refrigerante & diluente sudorifero & diuretico materia eliminanda. Raro conducit venam secare nisi in plethoricis; vel alvum ducere, nisi cacochylia simul adsit.

194. CONTINUA FEBRIS.

I. Quæ febris unico paroxysmo sine intermissione vel remissione totum cursum absolvit vocatur Continua.

II. Hæc non ultra viginti quatuor horas durans Ephemera, ad tres vel quatuor dies Synochus simplex, sed diutius detinens Synochus putris & Continua vocatur. Si autem aliquomodo dimittat, ad Remittentes refertur.

III. Causa hujus, vel est constans donec omnino subacta vel expulsa fuerit; vel habet perpetuam scaturiginem, quæ non desinit suppeditare, donec tota exhausta fuerit.

IV. Levissima est, quæ ex materia cruda aliquomodo corrupta nascitur, vel ex prohibita perspiratione, cujus materia motu febrili expellitur; hæc potu largiore & aliquantulum calefaciente & diaphoretico tollitur.

V. Humores sponte corrupti in debilibus, senibus, cachecticis, cacochymicis, scorbuticis, valetudinariis in principio interdum continuam, sed plerumque in remittentem transeuntem, excitant, stomachicis, roborantibus, antisepticis, & alvum laxantibus curandam.

VI. Interdum in principio constitutionis epidemicæ Intermittentium nascuntur Continuæ, certis temporibus urinam cum sedimento lateritio emittentes, quæ ut veræ intermittentes curandæ. Eadem etiam ex ingravescentibus intermittentibus nascuntur, simili modo curandæ.

VII. Legitimæ continuæ causa est materia Inflammatoria, quæ præbet constantem ardorem, siccitatem, pulsum durum & frequentem, cum urina rubra,

VIII. Materia autem Erysipelatosa mordacem magis calorem inferens, cum pulsu celeri & minus duro, urinaque flammea, unicam venæ sectionem admittit si nimis sævit, antiphlogistica leniter adstringentia exigit.

IX. Interdum putrescentes humores stagnantes effusi, vel evacuari prohibiti Continuum, sæpius autem Remittentem inducentes, sensim evacuandi, & corruptionis progressus cohibendus antisepticis.

X. Continua ex particulari inflammatione, rheumatismo, podagra, contusione, vulnere, quæ erumpere facit variolas, morbillos & scarlatinam, censetur symptomatica, ut & illa, quæ in abscessu vel alia suppuratione venit.

XI. Continua Epidemica & Endemica ex speciali constitutionis cognitione dignosci & curari debet.

XII. Omnis continua periculosa, maxime si recidivat, transeuns in abscessum vel suppurationem, longior fit: & cum discrimine si in corruptelam abit: optime tollitur critica evacuatione. Sphacelum humoris produciens ut plurimum lethalis est.

195. INTERMITTENS FEBRIS.

I. Omnis febris per iteratos paroxysmos cum perfecta apyrexia intermedia, totam periodum absolvens, Intermittens vocatur.

II. Ex redeundi tempore habetur quotidiana, tertiana, quartana simplex & duplicata, atque semitertiana: addunt nonnulli quintanam &c. quandoque etiam continuæ vel erraticæ vel remittentis typum æmulatur.

III. Legitima causa imperscrutabilis, plerumque endemica vel epidemica: vernali tempore venientes faciliores & breviores, autumno graviores & pertinales.

IV. Sed illegitimæ, ut remittentes, proveniunt ex cachexia, cacochylia, scorbuto, corruptione, bile aliena, abscessu, suppuratione, catarrho, colliquatione, putredine, ulcere suppresso, visciditate corrupta, scabie retropulsa, vini, pinguium, dyspeptorum abusu & nutrimenti abundantia, perspiratione & sudore suppresso, vigiliis nimis, exercitatione validiore, dolore, acrimonia, animi pathematibus, tempestate frigida & humida.

V. Veniens in convulsione & epilepsia istos morbos sæpe sanat, cachexiam, cruditatem concoquit, obstructions reserat, chronicum emendat, catarrhos exsiccat.

VI. Sed in sanis laudabilem humorem invertit, unde cachexia, acrimonia, corruptio, cruditas, hydrops, leucophlegmatia, œdema, putredo, colliquatio, lentor, scorbutus, grumus. 2. Caput petens delirium, syncopen, cephalalgiam, catochen, soporem, convulsionem, agrypniam, apoplexiam, auditum vel visum minutum, erysipelas bullosum. 3. In collo & pectore tonsillas, difficilem deglutationem, anginam, respirationem molestant, tussim, pleuritidem. 4. In ventre anxietatem, inquietudinem, anorexiam, nauseam, vomitum, fastidium, ventris tumorem, indurationem, icterum, hypochondriorum obstructionem, dolorem, suffocationem. 5. In toto corpore scabiem, pustulas, maciem, atrophiam, debilitatem, rachitidem, tumores maxime pendentium, colorem luridum. 6. Interdum colliquatione facta generat diabetem, salivationem, diarrhœam, dysenteriam, choleram, hæmorrhagiam, sudorem colliquativum.

VII. Una intermittens interdum commutatur in alteram, transit in remittentem, continuam, acutam, hecticam atque morbum chronicum.

VIII. Omnino observandum in his num veniant ex legitima vel symptomatica, quantus sit calor, frigus, qualis sit pulsus, urina, sudor, debilitas, pertinacia, recrudescencia, reduplicatio, recidiva.

IX. Legitima intermittens antidoto auscultat, atque amaris cum moderata diata.

196. QUOTIDIANA FEBRIS.

I. Febris intermittens vel remittens singulis diebus exacerbata Quotidiana appellatur.

II. Hæc 1. producta post abusum alimentorum vel potulentorum ex cacochylia, superveniente vomitu vel alvi fluxu sponte evanescit, & curatur abstinentia, alvi ductione leni, & stomachicis. 2. In pueris, senibus, feminis & debilibus ex corruptione chronica, curatur stomachicis, antisepticis, calefacientibus. 3. Quæ ex duplicata tertiana vel quartana venit, ut legitima, talis febris curanda additis antisepticis stomachicis. 4. Ex intus latente lymphæ, pure vel ichore corrupto proveniens, ut illi morbi curanda.

III. Hæc ut plurimum diu durans tandem in hecticam degenerat, & longam valetudinem inducit.

IV. Curatio dirigenda ad causas; in infantibus antacida roborantia excellunt.

197. TERTIANA FEBRIS.

I. Quæ febris alterno die novum producit paroxysmum Tertiana dicitur sive sit legitima, aut symptomatica, sive sit intermittens vel remittens.

II. Quæ Tertiana intermitte cum apyrexia, ex imperscrutabili epidemica causa plerumque oritur, & raro ultra septem periodos extenditur.

III. Sed Tritæophyes remittens vel erratica, ex variis nascitur causis, plerumque ex corrupta bile, cachexia, cacochylia, corruptione humorum, putredine, pure latente, catarrho, colliquatione & similibus, post exercitia validiora, animi curam, æstatem calidam, tempestatem humidam, vini, aromatum, pinguium, calefacientium abusum, & lucubrationes.

IV. Legitima periculo caret, & cum pustulis labiorum sæpe definit: sed perversa diæta vel medicatione interdum prolongatur & duplicatur, atque in corruptelam abit. Tritæophyes vero varia symptomata infert pro natura causæ.

V. Nam ex corrupta bile proveniens inducit anxietatem, nauseam, fastidium, horrorem, anorexiam, inquietudinem, hypochondriorum molestiam, urinam flavam turbidam spumofam, vomitum materiæ biliosæ, talemque alvi egestionem, qua levatur, vel dysenteriam, tenesmum, agrypniam, cachexiam, cephalalgiam, icterum; quæ non servat critica tempora, sed sanatur alvi egestionem biliosam, vomitorio, purgante, & saponaceis acescentibus.

VI. Si vero putrefacti corrupti humores symptomaticam plerumque remittentem tertianam inducunt, evadit pertinax, diuturna, sæpe recrudescens & recidivans, cum horrore, rigore, debilitate, & periculo, pulsu & urina varia, producit sitim, ulcera, pustulas, aphthas, salivationem, sudorem, colliquationem, soporem, delirium, convulsionem, calorem mordacem.

VII. Legitima optime auscultat antidoto, sed & sponte definit brevi tempore: symptomaticæ pro natura causæ curatio variat.

198. QUARTANA FEBRIS.

I. Quæ febris quarto quovis die paroxysmum facit raro ultra octo vel decem horas durans, relinquens duos intermedios dies omnino ægrum liberum a febre, vocatur Quartana pura: sed reduplicans paroxysmos ut eodem spatio temporis redeant bis aut ter, adeo ut tandem omni die habeatur paroxysmus, vel magis prolongata, ut referat remittentem, vel continuam, Quartana prolongata vel reduplicata audit.

II. Raro nisi ex epidemica constitutione & autumnali tempore nascuntur quartanæ: quæ vero statuuntur generari ex continuis, remittentibus, erraticis & aliis intermittentibus, non sunt ex mutata natura materiæ, sed quia initio ipsa quartana fuit protracta: neque catarrhi, scabies aut scorbutus in legitimam convertuntur, nisi ipsa prius sub illo phænomeno latuit.

III. Per se non periculosa sed longo tempore durans, si sit vehemens aut reduplicetur, abiens in continuam, remittentem, acutam febrem vel morbum chronicum, periculo non caret.

IV. Inducit præ aliis febribus in principio magnum frigus, horrorem, rigorem, tremorem, stuporem, unguum livorem, faciei pallorem; sed in calore, pulsu & sudore non multum differt ab aliis febribus; exhibet finito paroxysmo urinam cum sedimento lateritio; raro ante solstitium hyemale vel æquinoctium vernale desinit, interdum ad multos annos extenditur.

V. Diu durans, aut vehementior, vel quasdam partes præ ceteris aggrediens multa anomala infert; hydropem, leucophlegmatiam, cachexiam, maciem, atrophiam, cruditatem, debilitatem, vitiatam appetentiam, icterum, grumum, colliquationem, hæmorrhagiam symptomaticam, rheumatismum, scorbutum, scabiem, scirrhum, syncopen, extremarum tumorem, obstructionem viscerum. Invadens cachecticos, convulsos, epilepticos, sæpe sanationem attulit: sed gravidas aggrediens non raro abortum producit.

VI. Specifica causa quartanæ admittit antidotum, quod repetitum etiam post recessum prævenit recidivam. Maxime valet circa consuetum tempus finiendi exhibitum. Phlebotomia & purgans nihil valent neque vomitoria: sed sudoriferum instante paroxysmo exhibitum sanationem attulit.

199. REMITTENS FEBRIS.

I. Quæ febris tali modo per paroxysmos totam absolvit periodum, ut sequens paroxysmus incipiat priusquam antecedens plane desiit, Remittens vocatur.

II. Hi paroxysmi redeunt quotidie formant quotidianam, alterno die tritaophyen, raro quarto die exacerbantur, sed sæpius uno die unicum, altero die duos paroxysmos concitant, quando hemitritæos vocatur: hi paroxysmi sunt constantes, vel inconstantes, vel erratici.

III. Omnes hæ species inveniuntur in praxi pertinaces, diuturnæ, periculosa, interdum malignæ & contagiosa, raro bonam crism facientes.

IV. Non semper eadem est harum febrium materia. 1. Materia intermittens priusquam typum induerit, vel postquam nimis debilitaverit corpus, optimam in hoc genere speciem præbet. 2. Febris acuta, ardens, continua, inflammatoria, aut erysipelatoza, in corruptelam degenerans, pejorem speciem inducit. 3. Interdum Endemici vel Epidemici morbi in aere & regione calida & humida, ut & quidam pestilentiales statim hunc typum induunt. 4. Morbi quidam chronici, post bilem, pinguedinem, vel albuminosum, aut gelatinosum corruptum, hanc speciem inferunt, ut in cacoehymicis, colliquativis, hungarico morbo. 5. Morbi purulenti, ut in suppurationibus, & abscessibus internis, atque in hæcticis, si pus transeat in ichorem. 6. Denique Corruptio ventriculi, mesenterii, intestinorum, lienis, renum, omenti huiusmodi febrem inducit.

V. Unde patet varia & anomala generari symptomata vix describenda, ex variis his causis & diversis obsessis partibus: & quia hæ causæ non facile viribus vitæ superantur, & ut plurimum latent, harum longitudo, periculum, & pertinacia, facile intelligitur.

VI. Ipsa febris non admittit certam curationem, quæ sequi debet detectam causam, quare ex generali curatione causarum in febribus est petenda.

200. TRITÆOPHYES FEBRIS.

I. Quæ febris alterno die exacerbatur, ut perfectam apyrexiam non admittat, & plerumque inordinate, Tritæophyes vocatur.

II. Hæc si proveniat ex quacumque febre intermittente prolongata, & duplicata, ut legitima intermittens est curanda, additis quibusdam antisepticis. Sed veniens ex bile aut pinguedine putrefacta, in his alvus laxior servanda purgantibus refrigerantibus saponaceis acefcentibus, donec sensim omne corruptum per alvum eductum sit.

III. Nunquam per urinam vel sudorem crism perfectam facit; levatur alvi biliosa defectione: ex intermittente nata minori dosi antidoti eget, antequam mitescit.

IV. Specialem non admittit curationem.

201. SEMITER TIANA FEBRIS.

Is Quæ febris uno die semel, altero die bis exacerbatur, sive remittat, sive intermittat, Semitertiana vocatur.

II. Interdum 1. est epidemica, maligna, contagiosa, autumnio post tempestatem humidam & calidam invadens; regioni calidæ & juvenibus frequentior: hujus curatio ex epidemicis petenda. 2. Vel sequitur inflammationem aut erysipelas viscerum in corruptelam degenerans, aut perseverantem dysenteriam; quando omnem fere medelam respuit; curatio in antisepticis quaerenda. 3. Pus, sanguis, bilis, intus putrescentia, corrupta, in phthisicis, hefticis, & febre lenta, hemitritæon producentia, hujus humoris corrupti evacuationem indicant, dum intus manentes balsamicis condiantur.

III. Periculum summum portendit 1. Frequenti redeunti paroxysmo. 2. Malignitate materiæ. 3. Latente causa. 4. Inemendabili natura materiæ.

IV. Causa varia non admittit generalem curationem, in genere antileptica refrigerantia vel neutra.

202. DUPLICATA FEBRIS.

I. Quæ febres tertianæ vel quartanæ mediis diebus novum paroxysmum faciunt, hæc Duplicatæ dicuntur. Sed quartana singulis diebus paroxysmum faciens, Triplicata potest vocari.

II. Febrilis materiæ 1. incrementum, ut novum paroxysmum formare possit; vel 2. virium defectus, non valens unico paroxysmo omnem subigere & expellere materiem; vel 3. alia nova febrilis accedens materia, Duplicatam febrem generat.

III. Semper ex duplicatis paroxysmis majus periculum imminet, & curationi præbet difficultatem, etiamsi multi ex hypothesi contrarium statuant.

IV. Curatio a simplici non differt, nisi quod coacti sumus majori dosi antidoti uti, & magis continuato usu prævenire recidivam.

203. ERRATICA FEBRIS.

I. Quæ febres intermittentes vel remittentes incerto tempore exacerbantur, Erraticæ appellantur.

II. In constitutionis febrium intermittentium principio, maxime quartanarum autumnalium, inveniuntur plerumque 1. Erronæ, quæ pergentes verum typum intermittentis induunt. 2. Etiam intermittentes prolongatæ quandoque Erraticæ fiunt; quæ ut legitimæ curandæ. 3. Corruptio humorum varia Errati-

116 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 203
raticam febrem inducens, ut corruptio, non vero ut febris, curanda.

III. Ex constanti erratica facta & perseverans quia corruptelam supervenientem indicat, periculum auget.

IV. Curatio ex cognitis causis petenda.

204. ACUTA FEBRIS.

I. Quæ febres continuæ vel remittentes valida producant symptomata, & raro ultra quatuordecim dies durant, dicuntur Acutæ.

II. Nascuntur plerumque ex inflammatione vel erysipellate generali, alias dicuntur symptomatice quæ ex speciali inflammatione vel erysipellate veniunt vel interdum ex bile acri calida, vel corruptione calida.

III. Pro diversa causa effectus variant, sed validis istis symptomatibus summam debilitatem semper inferunt.

IV. Curatio dirigi debet ad causas; in genere phlebotomia conducit cum antiphlogisticis internis.

205. CHRONICA FEBRIS.

I. Febris plerumque remittens, lenissimis symptomatibus vexans, ut ægri interdum dubitent se febricitare, diu tamen detinens, magnam tandem corporis emaciationem inducens, vocatur Lenta & Chronica, a quibusdam Nervina, & Interna.

II. Sensim nascitur in longa valetudine, debilitate, æquilibrio destructo, animi curis & pathematibus, habitatione in regionibus paludosis, tempestate pluviosa, evacuatione nimia: atque in cachecticis, chlorosi, scorbuto, cruditate, leucophlegmatia, si hi humores sponte corrumpuntur: denique relinquitur post ardentes, acutas, intermittentes & remittentes; menstrua suppressa; aut latentes chronicas viscerum obstructions.

III. Latenter hi homines frigent, calent, & horrent; lingua pellicula plerumque tecta; membra extenuantur, quæ tamen videntur gravia & lassa sine prægresso labore; pulsus debilis & frequens inordinatus; urina plerumque alba crassa, interdum pellucida flava; nervorum morbis sæpe simul vexantur, quare a quibusdam nervina dicta.

IV. Observandum in curatione an aliqua interna latitet viscerum obstructio vel corruptio, quæ prius curanda, sed mera debilitas virium cum humorum spontanea corruptione curari debet roborantium, antisepticorum, & corticis peruviani longo usu.

206. VARIOLÆ.

I. Qui morbus incipit ut omnis febris continua cum horripilatione, frigore & dein calore per quatuor dies, dein in facie primo & tunc per reliquum corpus producit stigmata rubra sensim magis elevata, quæ septimo die in se simili ordine pus conficere incipiunt, atque undecimo die iterum incipiunt exarescere, ut decimo quarto fere omnes in crustulas commutatae sint pustulae, Variolæ dicuntur. Detegitur instans morbus 1. constitutione epidemica, 2. ætate conveniente, 3. contagio suscepto, 4. symptomatibus enarrandis. 5. tempore anni.

II. Quæ variolæ ita incipiunt circa æquinoctium vernale, & si febris cum eruptione mitescit, postea autem aliquantisper exacerbat, non multa aliena symptomata inferentes, & finito tempore sua stadia absolventes dicuntur Regulares: sed citius incipientes, tempus durationis abbreviantes vel prolongantes, multa aliena symptomata inferentes habentur Irregulares.

III. Pustulae distincta loca occupantes, se mutuo non tangentes constituunt Variolæ.

Variolas discretas, sed tam copiosæ ut multæ cocant, vel sub forma maculæ aut vesiculæ prodeuntes præbent Confluentes.

IV. Communis causa variolarum est aeris constitutio epidemica, contagium hominis adfecti, & infectio. Sponte nasci variolas raro observatur.

V. Plerumque oriuntur æquinoctio vernali, intenduntur æstate, mitescunt autumno, hyeme silent, nisi sequenti anno recrudescent: Irregulares autem maturius oriri solent & sunt maligniores.

VI. Aggrediuntur frequentissime pueros & præcipue nunquam ante variolis correptos: si autem adultiores corripiant & præcipue robustos, vehementior solet esse morbus.

VII. Corpus nostrum vivens materiem alienam in se continens, etiam si sit mechanica, concitat in motu vitali majorem actionem, quæ conatur subigere & expellere id alienum; & in humoribus format pus, quod alienum in se recipit, condit & una expellitur. Si vero materia non sit pertinax sed volatilis, sola aucta circulatione absolvitur negotium: sed pertinax vi vitæ tamen prævalente, totus morbus temporibus criticis absolvitur: pertinacior autem materia & copiosior facit ut prolongetur morbus, vel turbat puris confectionem in ichorem, vel superans vim vitæ hominem interimit. Si vero variolosa materia præter stimulum mechanicum alienam quoque qualitatem possidet, multa anomala fiunt in motu vitali concitato & puris confectione, quæ ex irregularibus Variolis manifesta sunt. Atque motus vitalis vehementior omnia pervertit, minor puris generationem retardat, & materiem non expellit.

VIII. Quoniam ex supervenientibus symptomatibus salutem, periculum & mortem prædicimus, atque mutamus curationem, præcipua delibabimus.

IX. Pustulæ in Variolis Regularibus, distinctis stigmatibus rubris aliquantisper elevatis se produnt quarto die primo in facie, dein sensim per reliquum corpus, septimo die hinc inde in facie pus albicans in se colligunt, sensim magis flavescens: undecimo eodem ordine exarescere incipiunt, & sensim squamulas dimittentes relinquunt maculas rubras in cute. Sed Irregulares ut plurimum citius incipiunt & sub forma maculæ latæ rubræ vel vesiculæ ichorosæ prodeunt; pus conficientes magis flavescunt & nigrescunt, & ut plurimum pustulæ magis complanatæ, cum macula nigra in summitate, magisque in omnibus stadiis a solito ordine recedunt.

X. Quæ relinquuntur inter regulares Variolas interstitia, ea tument & rubent colore roseo: sed in motu vitali nimis instigato, viribus hinc exhaustis, interstitia relinquuntur flaccida & pallida non tumentia, ita moriuntur ægri cum bene elevatis & suppuratis pustulis. Hæc interstitia si videri possunt in variolis confluentibus, eodem modo inveniuntur.

XI. Acre variolosum concitat febrem continuam plerumque cum cap^{it}is & lumborum dolore, quæ in regularibus variolis evanescunt vel mitescunt cum pustularum eruptione, sed tempore suppurationis febris quædam suppuratoria redire solet. Quo febris hæc vehementior, magisque continuata, eo magis confluentes & maligniores variolas præfigit, denotans abundantiam materiæ vel vehementiorem indolem. Febris hæc si mediocris sit, permittenda; sed si vehementior ea erit temperanda ut febris acuta, exceptis purgantibus, ne materia feratur ad interiora.

XII. Si Dolor nimis vexat caput, lumbos, aliasque partes, denotat acrimoniam materiæ variolosæ, quam temperare non valemus, nisi antiphlogisticis, si calor simul urgeat.

XIII. Convulsio ante eruptionem in pueris & infantibus sine periculo observatur, quum corpus eorum mobile ex minima causa convelli soleat, & sponte evanescit eruptis pustulis: sed in adultis vehementiam denotat, & aliis temporibus veniens metastasin declarat.

XIV. In adultis & robustis ex majore impetu ad caput sæpe fit Phrenitis, quæ

quæ non nisi venæ sectione, alvi ductione & antiphlogisticis temperari potest: hæc tempore suppurationis veniens metastasin lethalem declarat.

XV. Humores omnes ad cutim magis delati relinquunt alvum constipatam, interdum vero in infantibus quædam portio humorum fertur ad intestina, quando talis Diarrhœa solummodo est moderanda: sed in adultis si Diarrhœa fiat propter evacuationem nimiam factam sanguinis vel regimen frigidius, vel suscepto externo frigore, adhibenda sunt cardiaca anodyna, quæ ad cutim ducunt humorem: Diarrhœa quæ nascitur ex colliquatione tempore suppurationis, mortem præfagit.

XVI. Si in variolarum principio ex impetu majore ad caput fiat Hæmorrhagia, solamen adfert, sed tempore suppurationis aut exarescentiæ veniens colliquationem indicat, & mortem præfagit, etiamsi menses fluant hoc tempore in feminis. Hæmoptysis omni tempore periculiosior. Sanguis plane in principio emissus perfecte sanus, sed circa eruptionem inflammatorius.

XVII. In variolis maxime observanda facies, in ea enim prius quam alibi conspiciuntur pustulæ, & prius quoque exarescunt: hæc sola sufficit ad formandam prognosin: ejus intumescencia maxime in variolis confluentibus incipere solet 7. vel 8. die & undecimo die minuitur, & optimum est signum: si hoc tempore nulla fiat intumescencia propter diarrhœam, hæmorrhagiam, vel nimis frigidum regimen, vel nata citius evanescit, periculum est & exigit cardiacum.

XVIII. Idem fere sentiendum de manuum intumescencia, nisi quod serius veniat, & recedat, sed numerus & natura pustularum in manibus minus certa prognostica signa præbent, quam in facie.

XIX. Quamvis per salivam raro fit crisis, in Variolis confluentibus admodum necessaria observatur, incipit cum variolarum eruptione & minuitur undecimo die, si prius cessat, periculum est, nisi suppleatur manuum intumescencia, in hac diminutione narcoticum salivationem redintegrat. In principio saliva est tenuis, circa finem sæpe ita glutinosa ut vix reddi possit, quare potu largiore promovenda salivatio & collutione oris tenacitas solvenda.

XX. Ante variolarum eruptionem anxietas sæpe adest, sed valens promittit confluentes, si non cessat cum eruptione, vel redit tempore suppurationis, vel generatur post metastasin periculosissimum est symptoma, prævenitur maturo exhibito narcotico tempore suppurationis, & eodem cum cardiaco abigitur quæ fit ex metastasi.

XXI. Petechiæ, corruptionis & sphaceli signum, quo tempore veniunt, semper periculum portendunt, apparentes inter variolas in interstitiis.

XXII. Pellicula rubra statim in facie apparens cum eruptione abundantiam materiæ declarat, & confluentes promittit; vesicula aut pellicula ichorosa corruptelam indicat, variolas malignas, vel earum transitum in corruptelam.

XXIII. Vigiliæ turbant coctionem, deterunt vires, & notant turbatum motum encephali, somnus tunc conciliandus hypnoticis, præcipue tempore suppurationis.

XXIV. In infantibus raro, sed adultis frequens habetur sudor copiosior erumpentibus variolis, qui tempore suppurationis sponte evanescit: si promovetur cardiacis & regimine calido, cessabit octavo die, nullo cardiaco revocandus, moritur tunc æger cum pustulis elevatis, deficiente vehiculo, quod reliquas extrudit: debet sudor autem continuari potu tepido molli largo.

XXV. In invasione & eruptione Oculi sæpe valde rubent, ardent & dolent, stillantes copiosas lachrymas, quando collyrio molli hæc mala mitiganda. In suppuratione & exarescentia ut plurimum firmiter glutinantur palpebræ, quando sæpe acrimonia lachrymarum corroditur oculi bulbus; hoc ut præveniat, bis aut ter die palpebræ sunt aperiendæ, applicato fotu molli, & oculus eluendus molli collyrio.

XXVI. Ex naturali virium debilitate, abundantia materiæ, vel conversione in putrilaginem, vel nimis refrigerante adhibito regimine, præcipue si regimen calidius præcefferit, materia variolosa ad interiora truditur, vix revocanda, & evanescit faciei & manuum intumescencia, & perit æger.

XXVII. Exarescentibus variolis materia tenacissima, præprimis in confluentibus format crustam tenacissimam diutissime adhærentem, sub qua humor stagnans acer cutim corrodens turpes cicatrices relinquit: hæ crustæ igitur finitis variolis inunctione molli malaxandæ & abstergendæ liquore antiseptico molli; si renascantur, eodem iterum modo procedendum.

XXVIII. Materia variolosa toti massæ mista est extinguenda suo antidoto sed hucusque incognito: vel imitanda natura, quæ moderata circulatione & puris confectione materiem eliminat. Ergo nimis aucta circulatio temperanda antiphlogisticis, regimine frigidiore & venæ sectione in principio, sed suppurationis tempore hypnoticis: si deficiat, quod raro, lenia cardiaca & regimen calidius adhibenda, tempore suppurationis cardiaca hypnotica danda. Sæpe renovandus aer & integumenta, ne corruptum maneat applicatum corpori, vel continuo inspiretur; in his cavenda frigoris externi applicatio, quæ materiem retropelleret. Concedendus copiosus potus nec nimis refrigerans nec calefaciens ut materiæ supeditetur vehiculum, abstineat a carnibus, quæ sponte putrescunt, vescatur farinosus & fructibus horæis maturis coctis.

207. EXANTHEMATICA FEBRIS.

I. Maculæ vel & parva tubercula rubra subito per totam cutim, vel ejus partem magnam oborta, ac si cutis effloresceret, cum febre Exanthemata dicuntur.

II. Hæ Maculæ vel Tubercula sine prægressa vel conjuncta febre ad maculas vel pustulas chronicas referuntur: si color sit fuscus, purpureus, lividus, aut niger ad petechias referuntur: si specialem febrem conjunctam habent, pertinent ad variolas, morbillos similesque morbos. Ipsa autem Exanthemata sunt magis minusque lata, cum vel sine elevatione tuberculosa, mali & boni moris.

III. Materia inutilis perspiratione vel sudore eliminanda, acrior facta in debilibus, valetudinariis, cacochymicis, biliosis, erysipelatosi, in cute retenta, per ventum vel auram frigidiusculam, cum levi febricula, Exanthemata producit, quæ nullum periculum adferunt, & lenibus diaphoreticis internis, atque absorbentibus externis, vel & antisepticis applicatis facile abiguntur.

IV. Interdum cacochylia in ventriculo & intestinis congesta, bilis corrupta, ingestio venenati mytuli, atque abusus spirituosorum, Exanthemata generant, quæ sine purgante vel vomitorio tolli nequeunt.

V. Motus corporis validior in exercitiis, abusu calefacientium & acrium, aeris major calor, corpora robusta, producunt interdum Exanthemata minime periculosa, quæ evitando causas, & usu diluentium, refrigerantium, & alvo laxiore facile abiguntur.

VI. Sed ex febre præcipue epidemica nata Exanthemata, instigata calefacientibus, cardiacis stimulantibus, non carent periculo, moderatiore regimine cum antiphlogisticis diaphoreticis sensim abigenda, ne metastasim ad interiora faciant: quædam epidemicarum febrium materia hoc modo critice eliminatur, quando eruptio non est cohibenda, neque nimis augenda.

VII. Humores in corpore corrupti, uti in phthificis, purulentis, ichorosis, putridis, ad cutim subsistentes, per metastasim imperfecta, nihil boni adferunt, indicia sunt corruptionis majoris: hi humores retropulsi periculosam anxietatem inferre solent. Non sunt retropellendi neque magis expellendi, sed antisepticiis aptis sensim prævenienda ulterior corruptio.

VIII. Epi-

VIII. Epidemica, morbillosa, variolosa & similia Exanthemata contagiosa esse solent, quæ ex genio morbi cognito, sunt deducenda & curanda.

208. MORBILLI.

I. Qui morbus, sæpius in pueris, & vernali tempore regnans, incipit cum febre continua, & quarto utplurimum ab invasione die profert plerumque primo in facie, interdum etiam in reliquo corpore, exanthemata rubra parum elevata, quæ non suppurantur, sed brevi post exarescere incipiunt, ut octavo die epidermis sub forma furfuris desquametur, cessante febre cum eruptione, talis morbus vocatur Morbilli.

II. In prima invasione vix differunt a variolis, sed dum variolæ a quarto die ad septimum inflammari pergunt, & denique suppurantur, hi Morbilli ab eo tempore exarescere incipiunt, & circa tempus suppurationis variolarum, morbilli evanescunt, ut incauti existiment variolas retropulsas fuisse.

III. Quum generentur Morbilli utplurimum vernali tempore, adficientque puerilem aetatem, & propagentur contagio, eorum causa in aere hærens inspirari videtur vel absorberi cute.

IV. Recepta morbillosa materia aliquid generale & speciale habet, quod ex observatis phænomenis est deducendum. 1. Acris est, suo stimulo perseverante concitat febrem continuam, horrorem, rigorem, caloris & frigoris vicissitudinem, ut reliquæ febrium causæ. 2. Magis autem naturalem spirituum indolem invertens gravitatis sensum & ægritudinem summam generat. 3. Lympham tenuem acrem producit, unde ante eruptionem urinæ profluvium, diarrhœa, tussicula, oculorum & narium stillicidium, sternutatio, vomitus, fitis cum lingua fatis humida. 4. Quæ Lympha magis ad caput fertur quam ad alias partes, quia somnolentia, lachrymarum stillicidium, & oculorum inflammatio in hoc morbo frequentiora, & quoniam in facie primo & copiosius morbilli erumpere solent.

V. Postquam hæc specialis materia acris per quatuor dies recensita symptomata intulit, vis vitæ eam trudit ad cutim, ubi sub forma exanthematum rubrorum se prodit: hic natura formasset pus uti in variolis, sed hæc materia volatilior evanescens nullam purulentiam præbet. Evanescunt ideo omnia symptomata aliis in partibus corporis excitata a lymphæ acris nunc expulsa, & sensim quoque mitescit febris & tussis.

VI. Septimo vel octavo die materia morbillosa in cutis superficie exarescens, commutatur in furfures vel speciem farinæ, primo in facie dein in reliquo corpore, relinquens perfectam sanitatem.

VII. Curatio specifica, etiamsi haberetur, vix opus est, quum pauci ex hoc morbo moriantur vel periclitentur: methodica talis debet esse, quæ neque nimis calefacit neque refrigerat, suppeditans cibum & potum acescentem, cavendo exhalationis suppressionem admissio aere frigidiore. Neutiquam vena secanda, nisi vigeat nimis impetus; neque alvus ducenda ob derivationem ad interiora.

VIII. Dum autem materia morbillosa sit copiosior, vel acrior, vel instigata per calefacientia, aut retropulsa, sæpe anomala symptomata infert, uti peripneumoniam, febrem hæcticam, convulsionem, hæmorrhagiam, quæ periculum portendunt & non facile sanantur.

209. SCARLATINA FEBRIS.

I. Macularum scarlatinus color, quæ in levi febre oboriuntur, huic morbo dedit nomen: incipiunt plerumque, in tenella ætate, tertio vel quarto die febris levioris, non diu persistunt, insensibiliter evanescunt, relictis in cute quibusdam

busdam furfuribus: in facie inchoare solent sensim latiores factæ maculæ, reliquum etiam interdum tegunt corpus.

II. Levis videtur biliosa corruptio, calore antecedentis æstatis in tenella ætate, motu febrili ad cutim pulsa, ubi excrefcens materia corpus relinquit sanum.

III. Hæc materia ante eruptionem oberrans generat febrem, calorem, dolorem, anxietatem, tussim sine periculo: sed retropulsa si fuerit, periculo non caret; dein ad cutim lata maculas sensim latiores, dein evanescentes inducit.

IV. Natura præmonstrante via est sequenda, diluentibus, diaphoreticis lenissimis, abstinencia a pinguibus & nimis calefacientibus.

210. PETECHIÆ.

I. Maculæ parvæ instar pulicum morsus, sine vestigio in medio, in vel cum febre natæ, nigræ, lividæ, purpureæ, aut fuscæ, multis in partibus corporis testis natæ, rarius in facie, ubi etiam periculosiores, dicuntur Petechiæ.

II. Videtur sanguis superveniente corruptione vel sphacelo solutus ad cutis superficiem delatus has maculas formare sine pruritu, aut cutis elevatione.

III. In principio venientes malignitatem arguunt, serius venientes transitum in corruptelam vel sphacelum indicant; redeuntes malam metastasim præbent; permanentes critice liberare nequeunt; copiosiores majus periculum portendunt.

IV. Inde in acutis, ardentibus & continuis febribus, morbillis & variolis, notant malum transitum in corruptelam. In epidemicis, erysipelatosi & putridis malignitatis indicium præbent. In gravidis & puerperis semper periculosa.

V. Si ex Petechiarum causa nascitur anxietas, convulsio, hæmoptysis vel quavis alia hæmorrhagia, sudor oleosus, alvi fluxus, pulsus debilis, mors instat.

VI. Curare hunc morbum haud facile est, nam instigando augetur, refrigerando repellitur, evacuando non aufertur; igitur acidis, diaphoreticis, antisepticis, leniter adstringentibus & refrigerantibus est tractandus, ut sistatur progressus putredinis.

211. SYMPTOMA FEBRILE.

I. Præter ceteros omnes morbos febris varios tam generales quam particulares producit morbos, qui vexant una cum febre, nullumque levamen adferunt, & sub quibus vigentibus febris clanculum interdum ita latet, ut vix dignosci possit. Hi morbi Symptomata Febrilia dicuntur, quorum præcipua delibabimus.

II. Nascuntur illa 1. Multitudine materiæ febrilis. 2. Materia febrili aliquam partem præ ceteris adficiente. 3. Parte aliqua prius debilitata, non valente se liberare a febris materia. 4. Ex motu febrili partem aliquam in consensum trahente. 5. Ex inducta metamorphosi materiæ febrilis. 6. Denique causa febrem excitante, simul producente alium morbum, qui ut febris symptomata censetur.

III. Utilissimum est in praxi detegere num sæviens morbus ex latente causa febrili proveniat. Detegitur 1. si præcesserit febris, quæ minui videtur sub alio morbo vehementiore vel opprimente latens, ut in hydrope, syncope, anxietate, delirio, dysenteria. 2. Ex crescente novo illo morbo, quando antea incrementum solebat febris. 3. Ex signo sedimenti lateritii permanentis, dum non amplius detegitur febris paroxysmus. 4. Ex constitutione epidemica febrili. 5. Ex diminutione symptomatis ad usum antidoti.

IV. Accedentia symptomata periculum augent; non tollunt antecedentem febrem; relinquunt aliquam partem ita vitiatam, ut curata febre sanitas restitui possit; intercipiunt sæpe consuetam medendi methodum; alias impediunt medicamenti adsumptionem.

V. Etiam si symptomata curari nequeant perseverante febre, in curatione ta-

men febris simul medicamenta adhibenda novo illi morbo propria, imo in vomitu, fastidio, alvi fluxu, prius est istud symptoma curandum, antequam adgredimur febris curationem. Symptomata ex consensu simul anodyna exigunt. Sed provenientia ex eadem causa, quæ febrem inducit, secundum inventam causam curari debent.

212. ARDENS FEBRIS.

I. Ex adurente & sicco calore in febre continua vel remittente vocatur Causus vel Ardens febris.

II. Quum omnis calor major a causa interna natus proveniat ex motu vitali instigato, inde adesse debet alienum irritans, quod continuo agit vitalem motum, vel quod aliquantulum subigitur & recrudescit, ut in putridis & biliosis: vel quod tandem ita minuit vires, ut irritatæ majorem motum facere non possint, omni tempore.

III. Maxime vexat juvenes & viros robustos, post exercitia validiora, calefacientium abusum, sitim toleratam; tempore æstivo & aere sicco; quibus sanguis privatur aquoso & reliquum compingitur in lentorem; ut materia biliosa pinguis redditur acerrima. Symptomata fit ex inflammatione pleuræ, pulmonis, mesenterii: atque in quadam constitutione epidemica.

IV. Vehemens ille motus & calor omne humidum discutit, unde cutis, narium, oris, linguæ, oculorum, faucium, pulmonum summa siccitas; sanguis lentus tenax, renuens cum aquosis unionem; sitis summa, respiratio densa anhelosa aerem incendens; sputum tenax faucibus adhærens; pulsus frequens admodum durus: urina pauca acris ruberrima; lac mammarum flavum, nauseosum amarum; deglutitio difficilis; vox clangosa; alvus adstricta.

V. Aliquam præ ceteris adgrediens partem producit, convulsionem, delirium, anxietatem, anginam, pleuritidem, peripneumoniam, tussim, phrenitidem, hepatitidem, colicam, icterum, inquietudinem.

VI. Viribus autem deficientibus generatur sopor, paraplexia, adipisia, extremarum frigus, aurium sonitus, visus hebetudo, vertigo, debilitas, lassitudo, gravitas, mors.

VII. Sed mature veniente hæmorrhagia larga, hæmorrhoidum fluxu, urina copiosa hypostatica, solvitur, vel abit in abscessum, parotides aut aliam metastasin.

VIII. Sed transeuns in corruptelam aut colliquationem, generat alvi fluxum foetentem, mictum cruentum, pyralismum, sudorem colliquativum, petechias, tympanitidem, vomitum materiæ variæ, tremores, inordinatas exacerbationes, rigores, horrores incertos, quibus pereunt.

IX. Princeps auxilium est venæ sectio & iterata; purgans antiphlogisticum; diluentia, nitrosa, refrigerantia, antiphlogistica, acida & acefcentia, aquosa, cum aere liberiore non nimis frigido, quamdiu morbus non subiit aliquam mutationem.

213. TYPHOS FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum acri magis quam ardente calore, summa inquietudine, anxietate, mœstitia, tremore, plerumque cum cardialgia, singultu, & nausea, vocatur Typhos.

II. Hæc fieri solet ab erysipelate, vel bile putrida circa præcordia hærente.

III. Periculum portendit, quia crisin non admittit, & adfectis istis partibus adsumptionem impedit, atque sua inquietudine vires deterit.

IV. Debet ut febris erysipelatoza curari, sed ob partem adfectam parva copia simul ingerenda, & topica ad adfectum locum applicanda. Si autem signa adsint putri-

213 TIT. IV. ACTIONES FEBRILES. 123
putridæ bilis circa ventriculum, conducit laxam fervare alvum cum purgantibus
saponaceis acefcentibus.

214. ALGIDA FEBRIS.

I. In qua febre frequentior vel perseverans algor observatur, ex prævalente hoc Algida vocatur.

II. Materia febrilis 1. tam copiosa, ut vires vitæ opprimat; vel 2. extincta aliquomodo actio vitalis, ut calorem subsequenter producere non valeat; vel 3. Humorum metamorphosis in liquamen refrigerans, producit Algidam febrem.

III. Semper periculum portendit vel longitudinem.

IV. Quæ ex oppressis vel minutis viribus nascitur, vinosis, calefacientibus, & actuali calore est curanda: sed post metamorphosin calefacientibus antisepti-
cis, alexipharmacis, discutienda.

215. EPIALOS FEBRIS.

I. Epiala illa est febris continuæ vel remittentis species, in qua calor & frigus quasi permixta sentiuntur.

II. Duplex hic occurrit causa, nempe irritans acrimonia, quæ calorem induceret cum virium debilitate, qua vis vitæ non valet calorem producere, ut fit in febris metamorphosi, dum abit in corruptelam non valde calefacientem.

III. Diu durare solet & non sine periculo, priusquam id corruptum emendatum vel expulsum sit.

IV. Adhibenda antiseptica cardiaca modice calefacientia.

216. LEIPYRIA FEBRIS.

I. Febris contusa vel remittens cum incendio interno circa præcordia & frigore extremarum, vocatur Leipyria.

II. Inflammatio vel erysipelas viscerum bilis exitum ex vesicula impediens, aut bilis acrior vesiculam vellicans, ita ut omnium spirituum fluxus inde eo versus veluti derivetur, hanc febrem producit.

III. Inde fiunt ægri anxii, inquieti, dormire nequeunt, difficile ferunt morbum, fastidiunt, nausea vexantur, laboriose respirant, conqueruntur de ardore interno, dum exteriora tepent vel frigent: hi interdum ejectione bilis levantur & liberantur.

IV. Antiphlogisticis saponaceis sæpe parva copia tepide ingestis, atque fomentis adfecto loco applicatis, tentanda curatio; conducit etiam antiphlogistico clysmate eluere alvum.

217. PHRICODES FEBRIS.

I. Horror in febre frequens vel & perpetuus Horrificam febrem producit, quam Phricoden vocant.

II. Perpetua & frequens exhorrescentia in cacoehymia, biliosis, ardentibus, abscessu, acutis, continuis, remittentibus, & debilibus, notat metamorphosin materiæ in corruptelam, colliquationem, & interdum sphacelum: critica exhorrescentia perpetua esse nequit.

III. Omnes evacuationes per alvum & cutim, imo ipsæ hæmorrhagiæ, ut colliquationis signa, malum præfagiunt.

IV. Exhorrescentia illa curanda antiseptiis pro natura materiæ refrigerantibus vel calefacientibus, atque copiosior evacuatio temperanda, non omnino sistenda aut promovenda.

218. HETICA FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens diu durans, post cibum quocumque tempore sumtum increfcens, habens paulo majorem sed mordacem & ficcum calorem, cum pulſu frequentiore & debiliore, & emittens urinam ſpumofam, aut cum pellicula innatante, ſummopere extenuans corpus, vocatur Hectica.

II. Supponit ſemper corruptionem ſeu putredinem in generali maſſa humorum, qua liqueſcit gelatinofum, albuminoſum, & pinguedo, ut vel latenter exhalet, vel ſub forma colliquationis evacuetur, quæque cauſa eſt univerſalis, vel latens in quadam corporis parte ſemper ſuppeditans.

III. Poſt evacuationes omnes copioſiores, debilitatem, febrem, animi pathemata, & ſtudia validiora, tempeſtates humidiores, vigilias, lucubrationes, frequentem ebrietatem, variolas, morbillos, rhachitidem, cachexiam, ſuppuratorem, nutrimenti defectum, lactationem, gonorrhœam, fluorem album, menſium profluvium, commutationem crudi & viſcidi, puris majorem evacuationem, naſcitur Hectica univerſalis ex humorum defectu cum ſpontanea corruptela.

IV. In hac ſpecie nimia evacuatio boni eſt cohibenda, ſimulque antiſepticis & roborantibus vires erigendæ: exceſſus evitandus, materia morboſa relictæ leniter evacuanda, & corruptio ſpontanea antiſepticis pro natura materiæ cohibenda: utatur cibo facilis digeſtionis, aere puro, cum modica exercitatione.

V. Si autem oritur poſt ulceris, fiſtulæ, hæmorrhoidum, menſium, perſpirationis ſuppreſſionem, ſcabiei, puſtularum, herpetis repulſionem, facile intelligitur revocandam illam eſſe evacuationem, & antiſepticis muniendos eſſe humores.

VI. Quæ autem poſt abſceſſum, inflammationem, eryſipelas, contuſionem, ulcus, ventriculi, inteſtinorum, pulmonum, hepatis, renum, uteri, veſicæ, vel poſt empyema, hæmoptyiſin, aſthma, pleuritidem, peripneumoniam; aut poſt viciatam pepſin & cacochyliam, oritur, latentem habet ſcaturiginem, quæ lege artis eſt curanda, & ſimul corpus muniendum & roborandum antiſepticis, roborantibus.

VII. Hectica febris ſemper producit calorem mordacem cum corporis emaciatione, debilitate & pulſu frequentiore & debiliore: interdum eliminat humores inſenſibiliter, quando totius corporis ſimul perpetua obſervatur ficcitas: alias producit colliquativam copioſiorem evacuationem, per ſudorem, urinam, alvum, quando ſumma in humoribus obſervatur tenuitas. Inſuper accedente corruptela, varia naſcuntur ſymptomata, puſtulæ, maculæ, dolores, delirium, varia animi pathemata, naſea, ſtadium, tuſſis, tremor, horror, facies cada-veroſa, color luridus, frigus extremarum, agrypnia, aphtæ mali ominis, ſuffocatio, vertigo, ſingultus, convulſio.

VIII. Tres ponunt gradus in hectica. Primum, qui levia & pauca ſymptomata exhibet. Secundum, qui manifeſtam febrem & emaciationem habet. Tertium, multa & periculofiſſima continet ſymptomata, cum ſumma corporis emaciatione, quæ Marafinum vocant.

219. ASODES FEBRIS.

I. Febris continua vel remittens cum magna anxietate & ſtudio, ut inde fiat naſea & interdum vomitus, cum corporis inquietudine, vocatur Aſodes.

II. Talem febrem inducunt putris cacochylia, bilis, pinguedo in ventriculo & per corpus diſperſa, atque ventriculi eryſipelas: vel quando putridi aut mali humores ad ventriculum metaſtaſin faciunt: & denique per conſenſum vel motum febrilem ſi ventriculus inordinate movetur.

III. Aliis febribus periculofiſſior, quia non concedit quietem aut ſomnum; inter-

tercipit ingestionem medicamentorum & alimentorum ; atque adsumta ita corrumpit , ut nihil præstare possint .

IV. Corrupta contenta , si sponte non redduntur , arte , maxime per alvum , blande educenda : erysipelas compescendum acidis gratis leniter adstringentibus ; quibus etiam compescitur putredo ; materia metastasim faciens ad debita loca derivanda ; perturbatus motus & consensus anodynus prioribus mistis compescendus .

220. COLLIQUATIVA FEBRIS.

I. In quacunque febre frequens & copiosa fit evacuatio humoris tenuioris & interdum foetentis , per alvum , cutim , urinam , vel alia emunctoria , illa inde vocatur Colliquativa .

II. Humores concretescibiles calore , motu febrili , vel spontanea metamorphosi in tenuem humorem seu liquamen conversi , per relaxata oscula quasi sponte effluentes , hujus febris præbent ideam .

III. Ita liquati sanos etiam inficiunt , eorum naturam invertunt , ut ad functiones præstandas inepti fiant ; & majore copia exeuntes , humorum defectum generant , summamque corporis emaciationem .

IV. Corrupti humores emendari nequeunt , neque omnes simul ejici , retenti in deteriore corruptelam abeunt , quare moderata evacuatio est facienda per conveniens organum ; dum antisepticiis ulterior progressus prohibeatur .

221. HYDROPYRETOS.

I. Ex febrium malignarum , epidemicarum seu endemicarum genere est Anglicus sudor , quem Hydropyretos voco , qui primo in Anglia innotuit anno 1486 , & postea per alias regiones dispersus fuit , in qua febre ingenti sudoris copia disfluebant ægri , ut intra 24. horas vel liberarentur vel perierint .

II. Maxime sæviit autumnus , humores admodum erant tenues & colliquati .

III. Inde subito nascebatur summa debilitas , anxietas , cardialgia , cephalalgia , cordis palpitatio , syncope , cum pulsu debili inæquali , & sudore copiosissimo , qui intra 24. horas febrem tollebat , eo prohibito per quodcumque frigus externum æger moriebatur .

IV. Hinc tepidus , subacidus , diluens potus copiosus est concedendus , ut habeatur pro materia evacuanda vehiculum , cavendum omne frigus , purgans & phlebotomia : si sudor non satis procedit , quædam sudorifera simul exhibenda .

222. HELODES FEBRIS.

In qua febre continua vel remittente , continuo sudore ita madent ægri , ut quasi in paludibus degere videantur , Helodes vocatur .

II. Hujusmodi sudores notant colliquationem humorum bonorum cum relaxatis , ex defectu virium , poris cutaneis non amplius contrahentibus .

III. Producent summam humorum tenuitatem , defectum , extenuitatem corporis , virium debilitatem .

IV. Neque provocandus , neque frigore cohibendus sudor , sed temperandus : interne simul danda refrigerantia , antiseptica , leniter adstringentia .

223. SYNCOPALIS FEBRIS.

I. Quæ febris frequens inducit animi deliquium , vel toties ac redit paroxysmus , illa Syncopalis vocatur .

II. Hoc 1. si fiat ex debilitate , æger gratis cardiacis vinosis est refocillandus . 2. Sed ex renovato paroxysmo intermittentis quod conjicimus ex sedimen-
to

126 LIB. III. GENERALES ACTIONUM MORBI. 223
to lateritio periodi tempore redeunte, constitutione epidemica, antecedenti intermittente febre, statim antidoto cum cephalicis febris abigenda. 3. Ex caco-chylia, vomitu spontaneo vel artificiali abigitur. 4. Ex ventriculi consensu & mobilitate antidoto addenda stomachica nervina.

III. Periculo non caret, quia partes encephali opprimit, pulsumque debiliorem & interdum asphyxiam inducit, quo facile etiam in grumum sanguinis incideret.

IV. Curatio dirigenda ad recensitas causas: volatilia & calefacientia magis quam in aliis febribus conveniunt.

224. HUNGARICA FEBRIS.

I. Ex febrium malignarum & quodammodo endemiarum & contagiosarum genere est illa, quæ dicitur Hungaricus morbus; in quo præter generalia febrium continuarum aut remittentium symptomata, observatur Cephalalgia atque Dolor intolerabilis circa orificium ventriculi, qui locus tumet & ad adtactum dolet.

II. Nascitur autumnali tempore, post tempestatem humidam pluviosam, ventum austrum, in locis humidis, paludosis, post potum aquæ corruptæ, victum prævum sordidum. Natus morbus alios etiam per contagium adfligit, unde in castris & obsidione frequentior.

III. Quantum ex causis prægressis & pathognomicis signis colligere licet, videtur esse materia pinguis biliosa acris, & putrida, circa orificium ventriculi & in vesica fellea collecta, tandem circulantibus etiam tradita, nisi per contagium comparetur.

IV. Illa in ventriculo hærens sævire incipiens producit cardialgiam, cephalalgiam, calorem seu ardorem mordacem, anorexiam, anxietatem, nauseam, fitim inextinguibilem, multosque alios ventriculi & ventris morbos cum febre continua aut remittente omni vespere exacerbante. Si illa materia reddatur vomitu, aut alvi fluxu bilioso liberantur: minus perfecte autem per urinam aut sudorem. Manens vero in corpore multa mala inducit & morbum protrahit ultra acutorum tempus, generat tunc delirium, phrenitidem, agrypniam, soporem, respirationem difficilem, anginam, linguam sordidam, siccam, sordiditatem, inquietudinem; soluto sanguine producit symptomaticam hæmorrhagiam; raro critice solvitur abscessu aut parotidibus: sed sphacelescens extremis inducit sphacelum lethalem, aut petechias.

V. Qui ex mala diætâ in hunc morbum incidit cum malis symptomatibus circa ventriculum, huic statim vomitorium diluens dandum: sed quando accedunt ventris & capitis mala, magis conveniens est antiphlogisticum purgans. Sed ex contagio natus sine signis caco-chylia, curatio absolvenda acidis antisepticis, cum alvo laxiore. Vinum, phlebotomia, & calefacientia morbum augere solebant.

225. DISENTERICA FEBRIS.

I. Quæ febres dum sæviunt vel exacerbantur concitant valida ventris tormina cum frequenti dejectione muci & interdum sanguinis, dicuntur Dysentericae.

II. Videtur febris materia acris deponi in succum primarum viarum, quem acrem & tenacem facit: ut plurimum ex constitutione epidemica nascitur.

III. Irritando intestina infert dolorem, cum dejectione copiosa primo muci, dein etiam sanguinis; os plerumque tegitur aphthis, ut & forsitan reliquæ partes, a corrupto muco, quæ periculum augent.

IV. Curatio est ut in aliis epidemicis morbis; derivatio facienda ad cutim; mucus acrior & tenacior factus, blando purgante resolvente eliminandus; & concitatus motus hypnoticis compescendus: quæ repetenda donec mucus fuerit ejectus, & concitatus motus sedatus.

226. EMETICA FEBRIS.

I. In quacumque febre omnia ingesta, ventriculi contenta & in eum confluentia, continuo fere redduntur per os, vel in qua perpetuus est vomendi conatus, illa Emetica febris appellatur.

II. Hic Vomitus 1. Si fiat ex perturbato motu febrili, sedatur acefcentibus gratis stomachicis, anodynis. 2. Sed ex materia biliosa, corrupta, cacoehyia, in ventriculo harente, non cessat nisi eliminata sit materia, quando tumultus deinceps anodynis est sedandus. 3. In morbis putridis, metamorphosi materia febrilis, vomitus magis anodynis, stomachicis, acefcentibus, antisepticis compescendus & materia aliunde derivanda, quam vomitoriis ad ventriculum allicere. 4. Ventriculi, hepatis, lienis inflammatio aut erysipelas, febrem & vomitum produciens, parvam copiam liquoris antiphlogistici, sæpe ingestam, cum applicatione epithematis ad ventriculi regionem exigit.

III. Molestissimum est symptoma. 1. Quia corpus privat nutrimento. 2. Ingesta reliqua corrumpit. 3. Intercipit medicamentorum usum. 4. Summam debilitatem inducit.

IV. Nisi curatio dirigatur ad causas recensitas, frustra omnis suscipitur medela.

227. SITICULOSA FEBRIS.

I. Conveniens est ut febricitantes plus sitiant fanis, sed ultra modum sitire, siticulosam febrem facit.

II. Commotio febrilis 1. sitim faciens, modica copia potus diluentis subacidi lenitur. 2. Acutæ, ardentes, inflammatoriæ, siccitatem & lentorem inducentes cum siti, largum potum diluentem acefcentem exigunt. 3. Febres autem biliosæ, erysipelatosæ, postulant etiam largum potum sed acefcentem & leniter adstringentem. 4. In putridis, hæcticis pariori potui antiseptica addenda & acefcentia in ore retinenda.

III. Ipsa sitis non multum mali inducit in febribus, nisi quod potus copiosior viam sternat ad hydropem: sed malum est signum latentis causæ.

IV. In omni fere specie copiosior potus est concedendus sed tepidus, varia autem potionis species ex recensitis causis est deducenda.

228. SYMPTOMATICA FEBRIS.

I. Omnis febris ex aliquo morbo generali vel particulari concitata, priorem morbum non minuens vel tollens, sed potius adgravans, Symptomatica dicitur.

II. Hujus causa semper est morbus antecedens dum increfcit, vel malam intulit metamorphosim, frustra irritans vim vitæ ad subigendum vel expellendum noxium.

III. Judicamus febrem esse Symptomaticam 1. Si prius alius adfuit morbus, dein concitatur febris. 2. Quando accenditur febris increfcente morbo. 3. Si nulum observatur latentis febris signum in urina. 4. Tempore anni vel constitutionis epidemicæ, dum reliqui homines non laborant febre. 5. Si concitata febris non obtemperat antidoto.

IV. Semper malum præfagium præbet, quare distinguenda hæc a febre superveniente, quæ sæpe critica, & ab ea, quæ in tali morbo prægreditur, expellens materiem morbosam. Sic alia febris ante variolarum eruptionem, alia quæ postea symptomatice accedit. Alia est quæ dysenteriam generat, alia quæ ex dysenteria generatur.

V. Symptomatica non admittit antidotum, neque evanescit methodica curatione, sed in ea semper ad causas excitantes curatio dirigenda.

VI. Pri-

VI. Primarias species adducemus, reliquæ ex morbis ipsis petendæ, ut in Inflammatione, Erysipelate, Rheumatismo, Podagra, Variolis, & similibus.

229. CACOCYMICAE FEBRIS.

I. Febris lenta, lenis, plerumque erratica, intermittens vel remittens, raro continua, post longam valetudinem & toleratam cruditatem humorum veniens, Cacochymica dicitur.

II. Humorū abundantia & cruditas diu tolerata, tandem mora vel accedente calore corrupta, irritando hanc febrem producit.

III. Horrent hi frequenter & multum sudant, redduntque urinam flavam, magnam sedimenti copiam deponentem, vel & turbidam statim in principio, quæ durare solet donec crudum omne adtenuatum & expulsum fuerit.

IV. His conveniunt stomachica, alvum laxantia, & roborantia, ut materiæ subactio juvetur & expellatur.

230. BILIOSA FEBRIS.

I. Quæ febris ex Bile vel Bilioso humore acri & calido generatur, Biliosa febris vocari solet.

II. Abusus pingium, calor æstivus major antecedens, mense Augusto, & cacoehylia collecta diu, hanc febrem generare solet; maxime si alvus maneat adstricta, & solita bilis evacuatio sistatur.

III. Triplex materia bilem sic dictam præbet 1. Pinguia ingesta rancida facta. 2. Pinguedo corporis corrupta. 3. Bilis ipsa corrupta circulantibus mista.

IV. Materia illa circa ventriculum & hypochondria collecta generat nauseam, fastidium, sputationem, linguam ficcā, amaram, sitim, faciei pallorem, cardialgiā, anxietatem, anorexiā, colicā, debilitatem & lassitudinem insolitam: tandem per corpus dispersa, generat horrorem, agrypniā, vel soporem aut delirium, cephalalgiam, surditatem, oculos nictitantes, tremorem, pulsum celerem & frequentem, urinam pellucidam flammeam, inquietudinem, corporis ardorem, quæ junguntur cum febre tertiana interdum remittente, raro continua.

V. Si reddant hanc materiem per vomitum vel secessum biliosum, multo melius se habent: sic sensim lenitur febris sine sedimento in urina, quæ paulatim fit pallidior. Dein omni evacuata bile corrupta, redditur urina pallidior turbida magnam copiam sedimenti crudi deponens.

VI. Bilis illa acris est reddenda leni alvi ductione per saponacea acescentia, abstinendum a venæ sectione: temperanda est acrimonia per acida, sales neutros acescentes, succum citri: si ardor nimius adsit cum signis tenuitatis, addenda sunt interna adstringentia.

231. LYMPHATICA FEBRIS.

I. Quæ febres regulariter omni vesperi adgravantur cum frequenti horrore magis quam intenso frigore, mites ut plurimum sunt & circa mediam noctem leniuntur, stipatæ gravedine, vel tussi, & sputi copiosioris tenuioris ejectione, dicuntur Catarrhales, & Lymphaticæ.

II. Plerumque oriuntur ab omnibus causis perspirationem impredientibus, denudatione corporis, expositione auræ frigidæ, tempestate humida & frigida, interdum constitutione epidemica.

III. Videtur humor mucosus organi respiratorii acrior factus, aut continens acrimoniam, per totum corpus dispersus.

IV. Hæc acrimonia hærens in muco organi respiratorii & membranæ pituitariæ inducit gravedinem, capitis dolorem, gravitatem, oculos lachrymosos, nares

res rubentes, mucum stillantes, sternutationem, stertorem, respirationem molestiorem, tussim, sputum copiosius: in reliquo corpore calorem magis mordentem quam ardentem, febrem mitem ut plurimum remittentem, horrorem frequentem, gravitatis & lassitudinis sensum.

V. Acre tenue concoquendum hypnoticis, condiendum resinosis, evacuandum diaphoreticis, & diureticis.

232. SCORBUTICA FEBRIS.

I. Scorbutici (123) saepe vexantur febre anomala erratica, omnem fere typum febris legitimæ induente, sed non obtemperante antidoto febrili: redditur etiam urina cum sedimento fere lateritio, cujus tamen particulae rubrae uroscopio instar crystallorum adhærent non facile abluendæ, & formatur in urinæ superficie pellicula, inclinatione uroscopii lateribus adhærens. Ex his & ceteris scorbuti signis hæc febris dignoscitur: quæ vexat sine multo periculo: curatur solitis antiscorbuticis.

233. PURULENTA FEBRIS.

I. Pus (131) duobus temporibus febrem concitat. 1. Dum generatur, quando febris est permittenda, ut coctum pus producat. 2. Post generationem si pus corrumpitur in abscessu, sinu, phthisi, quando febris minuenda iis, quæ puris corruptionem inhibent, & moderata quantitate per sputum, urinam, vel morbosum emunctorium eliminant.

234. PUTRIDA FEBRIS.

I. Inter symptomaticas febres pessima est illa, quæ ex latente Putredine (100) concitatur, quia materia emendari nequit, neque seorsim evacuari, sed & sanos humores in similem naturam facile convertit. Hujus curatio in Putredine (100) & Corruptione (125) tradita est.

235. MALIGNA FEBRIS.

I. A præcedente non multum distat quæ generatur ex humore Maligno (129). Si febris Pestilentialis, & Leipyria intelligatur per malignam febrem, cognitio & curatio ex istis petenda.

236. TOPICA FEBRIS.

I. Duplici sensu accipitur febris Topica 1. Quando morbus particularis febrem symptomaticam excitat, quæ cum symptomatica coincidit. 2. Quando febris legitima generalis in quadam speciali corporis parte vehementissima symptomata producit, ac si omnis febris materia tali in parte contineretur: hæc species ad febres symptomata referri potest.

II. Infinitæ sunt hujus febris species, quot enim inveniuntur morbi particulares febrem excitantes, tot variae essent hujus febris species, quas omnes recensere nimis longum foret.

LIBER IV.

ALIENA MORBOSA.

TITULUS I.

MORTUA MORBOSA.

Mortua morboſa aliena in corpore vivente nata, conſiſtentia ſunt ſolida vel liquida.

237. CALCULUS.

I.

Orpus durum, ſolidum, figuratum, plerumque lapideum, non corruptibile, in quadam corporis parte concretum, vocatur Calculus: hic ſi absolute ponitur, intelligunt medici Calculum in viis urinæ.

II. Calculus Urinæ per analyſin chemicam examinatus, præbet oleum fœtidum, ſpiritum urinoſum, ſalem volatilem cum remanente terreſtri calce. Sed ex Bile formatus flamam alit.

III. In multis partibus corporis formatur, aut poſt formationem in iis deponitur: nam inventus fuit in renibus ureteribus; veſica urinaria, uretra, perinæo, pene, teſtibus, capsulis renalibus: ad dentes, ſub lingua, in glandulis ſalivalibus: in utero, tubis, vagina, ovariis: in articulis podagricorum & arthriticorum: in corde, pulmonibus, aliisque partibus, ut plurimum lapideus. In veſicula autem fellea, ductu choledochi, inteſtiniſ & ventriculo, fere ſemper inflammabilis detegitur.

IV. Ætas ſenilis & puerilis atque hereditas calculi generationi favet. Scorbutici, arthritici, podagrici, hypochondriaci, hyſterici, rheumatici, quieſcentes, auſteris, leguminofis, vinoque auſtero & caſeo abutentes, frequentius calculo corripuntur.

V. Humores ſani quieſcentes, ut urina ad latera matulæ, in modum criſtalliſationis, formant calculum, maxime ſi alluant partem firmam muco non deſenſam.

VI. Mole, figura, & cohæſione differunt: nam qui admodum ſunt parvi Arenulæ dicuntur, adhuc minores Sabulonem vocant. In his omnibus major & minor invenitur durties, ut quidam ſint, qui digitis in pollinem vel pultem patiantur comminui.

VII. Vix aliquid generale ex Calculo præſagiri poteſt, quia mole, cohærentia, & loco differt. In genere tamen ubicumque hæret, producit dolorem, obſtructionem, gravitatem, extensionem, ſtimulum, tumorem, longitudinem & pertinaciam morbi. Interdum latitat ſine ſigno. Sæpe tranſeunſ per canalem, eum latioreſ relinquit.

VIII. Optima eſſet curatio ſi ſine detrimento Calculus potuiſſet reſolvi. Talia in Calculo urinæ dicuntur Lithonriptica. Bilis autem Calculus melius ſolvitur ſaponaceis.

IX. His non juvantibus facilitandus eſt exitus per Diuretica, quæ non debent eſſe

esse nimis acria, sed diluentia, obvolventia, & lubricantia. Si autem dolor urgeat, adhibenda emollientia anodyna.

X. Prævenitur calculus evitacione dietarum causarum, diætæ contraria, atque usu mitissimorum diureticorum.

238. FLATUS.

I. Flatuum doctrina 1. Defectu experimentorum aerem producentium & extinguentium; 2. Similitudine aliorum morborum, qui ab aere non generantur; & 3. Aliena hypotesi motus aeris, admodum obscura & præpostera fuit habita.

II. Quoties enim observatur intumescencia levis & renitens, aeris ejectio frequens, murmura oberrantia, dolores, qui aeris eructatione levantur, vel qui subito locum mutant, vel qui ex aere frigido applicato, vel a vento concitantur, omnes hi morbi, quacumque in parte corporis nati, flatibus adscribuntur.

III. Propria materia Flatuum est Aer elasticus, qui tamen omnis non est aptus ad vitam sustentandam in animalibus: reperitur frequentissime in ventriculo, intestinis, cavo ventris, & interdum etiam in aliis cavitatibus. Alia materia quoque acris cum succo nervoso, ad varias partes propulsa, flatuum nomine traditur, ex analogia symptomatum in corporibus viventibus.

IV. Ut est hujus morbi materia duplex, nempe Aerea & Humida, ita etiam differt generatio. Nam ex massa, quæ ad experimenta nullum indicium aeris elastici præbebat, fermentatione, effervescencia, putredine, coctione & combustione, multum aeris elastici elicitur, in quo tamen animalia vitam continuare nequeunt: atque in nobis viventibus Motus vitalis vel particularis turbatus, multum aeris elastici producit. Altera autem materia humida in succo nervoso oberrans, vel ita acris generatur in corpore & non exhalat, vel inutilis humor, per insensibilem perspirationem evacuandus, retentus, talem acrimoniam inducit.

V. Viventia animalia sana multum aeris elastici consumunt, seu uniunt aliis liquoribus. 1. Aer igitur cum alimentis deglutitus, & deficiente actione non consumitur, aeris collectionem producit. 2. Adsumta alimenta facile fermentantia, si non cohibentur actione ventriculi & intestinorum, fermentando multum aeris in primis viis generant. 3. Eodem modo Putrescentia, nisi quod hoc etiam fieri possit in nostris humoribus per totum corpus dispersis. 4. Denique Motus Vitalis & Particularis, qui ordinatus multum aeris consumit, inordinatus factus, multum aeris ab humoribus segregat, & ita aerem elasticum in istis partibus producit, ut patet in veneno adsumto. Ustio autem & ebullitio, quia in viventibus non fit, ut causa flatuum assignari nequit.

VI. Causæ quæ acrimoniam flatulentam seu oberrantem in succo nervoso producant, a præcedentibus multum differunt. Eam suppeditant cacochymici, cachectici, catarrhosi, cruditatibus laborantes, debiles, & quibus prohibetur perspiratio insensibilis.

VII. Præcipuum phænomenon aeris latentis est 1. Sonitus, seu Murmur, & Strepitus, qui raro nisi in ventre inferiore auditur, quando aer contentus valide movetur, quum aer ipse nullam potentiam movendi habeat.

VIII. Aer 2. in loco clauso retentus, valide ab ambiente parte agitatus, quantitate increfcit novo addito per motum inordinatum, distendendo fibras Dolorem tensivum vel Anxietatem infert.

IX. Quamprimum vero 3. minuta fibrarum constrictura alicubi aperitur orificium, ita compressus aer erumpit plerumque cum sonitu, & levatur dolore & anxietate æger, & minuitur tumor. Si tunc cessat simul causa aerem producent, curatus est æger: sed si manet causa prægressa, æger vexatur continua aeris emissionem sine levamine.

X. Quia 4. aer natus fuit motu inordinato, is disparet sine emissionem, quum

motus vitalis & particularis ordinatus cum sic factum aerem uniat humoribus, quod tunc sanitati magis conducit quam aeris emissio.

XI. Quum aer a superveniente frigore in minus spatium contrahatur, nunquam vero uniatur ita humoribus vel aliis corporibus, ut amittat vim elasticam; aqua vero in vaporem elevata per frigus non solum contrahatur, verum etiam convertatur in liquorem non elasticum, magna differentia inter Flatus & Vapores est statuenda.

XII. Dum ita compressus aer emittitur, sentiendum est huic aeri etiam vapores adtenuatos permixtos esse, qui suis criteriis declarant latentem causam, quæ eum aerem producit, quum aer natus ex fermentatione, putredine, vel solo motu vitali turbato productus, per suum odorem satis declaret ex qua affectione generatur ille aer. Qui quoque erumpit cum moderato impetu, notat satis valere adhuc actionem in iis partibus. Qui vero sine sono exit, & maxime si foetorem spirat, declarat simul extinctam esse istius partis actionem. Qui cum ingenti vi extruditur aliquid convulsivum denotat.

XIII. Dolores autem Flatulenti, ita nominati, qui per varias corporis partes vagantur secundum nervorum cursum plerumque, quia non continent materiem aeream elasticam, flatuum emissionem leniri nequeunt, ut multi experiuntur Colici & Dysenterici, sed plerumque facta largiore perspiratione liberantur.

XIV. Non solum causæ & curationes differunt in flatibus & doloribus flatulentis, qui morbi perperam confunduntur, verum Flatuum etiam causæ & curationes differunt, quare speciatim de omnibus est agendum.

XV. Flatuum generatio ex Motu inordinato, in iis qui Mobilitate, adfectione Hysterica & Hypochondriaca laborant, aliisque morbis Convulsivis, quia non habent materiem evacuandam, sive tunc flatus contineantur, ut in Colicis & Cardialgicis, sive emittantur perpetuo sursum & deorsum, non cessabunt flatus, nisi curato motu turbato illo Anodynis antispasmodicis.

XVI. Causæ Acidum producentes & nata Aciditas flatus producant: nam deficiens ventriculi & intestinorum actio permittit, ut ingesta farinosa, fructus horæi, aliaque vegetabilia concipiant fermentationem, multum aeris producentem, quæ in acidum degenerat: atque Acidum natum stimulo has partes motum inordinatum producit. Detecta hæc causa exigit vomitorium & purgans si materia abundat, & medicamenta roborantia, antacida, aromatica, quæ novum proventum acidi intercipiunt, qua curata sponte evanescent flatus.

XVII. Quæcumque ingesta, sive copia majore actiones superantia, sive tenaciora, sive defectu virium non subacta, subeunt spontaneam Corruptelam, aerem elasticum producentem, vario odore & etiam sapore inquinatum, atque ipsa relicta massa simul fit acris, partes continentes in motum inordinatum instigans, unde Flatus oclusi frequentes, anxietatem & dolorem inferentes, emissi varios odores, speciem corruptionis referentes, generant. Crudum hoc vomitorio aut purgantibus lenioribus cum aromaticis & stomachicis est expellendum, dein stomachicis roborantibus nova generatio est prævenienda: si autem corruptela abierit in viscosum, stomachica resolventia & roborantia sunt adhibenda.

XVIII. Omnium pessimi flatus ex Putredine formantur, præprimis si non solum in ventriculo & intestinis, verum etiam in aliis cavitatibus corporis generantur, quum putrefactum emendari nequeat. Corruptus humor est evacuandus si fieri possit, locus depurandus, & antisepticis progressus putredinis cohibendus.

XIX. Omnis flatus per Consensum alterius partis adfectæ, quæ motum inordinatum concitat, natus, ut ex animi pathemate, apoplexia, febre, lumborum dolore, catameniorum perturbatione, podagra, solis anodynis compefcuntur, dum præterea dicti morbi secundum artem curentur.

XX. Quibusdam tam mobilis est idiosyncrasia, ut a quovis dato vomitorio vel

vel purgante multi generentur flatus, qui præveniuntur si medicamentis his addantur aromatica & præprimis anodyna.

XXI. Quamvis experimenta demonstrant effervescentia multum aeris generari, in nobis tamen raro obtinet, quia caremus humoribus, qui sua permissione effervescent: sed, quando abundat in nobis acidum, vel acida prius fuere assumpta, per ingesta alcalina & ad alcali accedentia, effervescentia sæpe nascitur cum multis flatibus, qui brevi tempore sponte evanescent.

XXII. Quum ventus subito de uno loco feratur in alium locum, & flatus in nobis inferens dolores sæpe locum mutantes, existimarunt omnem dolorem versatilem a flatibus generari: sed quia in partibus carnosiss, nervosis, & membranosis, nullus detegatur aer elasticus, neque ibidem pateat via pro aeris transitu, aer hujus doloris non est causa, sed acrimonia in succo nervoso, qui vagina nervi coarctatus sequitur nervorum cursum; vel id acre ab una fibra nervosa sentiente ad adjacentem fibram delata, in parva ea loci mutatione, magnæ partis translationem sæpe quoad sensum refert. Hoc acre quia est Catarrhosum, istius morbi curationem exigit.

TITULUS II

VIVENTIA MORBOSA.

Quoniam animalia perfecta nunquam nascuntur in nostro corpore, cuncta, quæ inveniuntur morbosa, Insectorum titulo complecti possunt.

239. INSECTA.

I. Animalcula parva, sanguine carentia, corpori nostro viventi iuxta, ad Insecta referenda sunt.

II. Cuti insident & pruritus inferunt Pediculi, Pedicelli, Lentes, Pulices, Cimices, & Placulæ.

III. In cutis cryptis vel tunica cellulosa, nascuntur Comedones & Dracunculi.

IV. In intestinis, ventriculo, aliisque cavitatibus latitant Vermes, Tæniæ & Ascarides.

V. Nascuntur hæc in stagnantibus & corrumpentibus humoribus, quibus ovula eorum excluduntur, vel talia viventia corpori communicantur.

VI. Genita hæc animalcula pruritus & dolorem inferunt; corporis nutrimentum auferunt; cachexiam, maciem, vertiginem, nauseam, anxietatem, palpitationem, tenesmum, vomitum, convulsionem & multa alia generant.

VII. Absterfione, ablutione, vomitorio aut purgante sunt auferenda: pabulum detrahendum amarum, antisepticis: prævenienda stagnatio humorum: denique his non cedentibus mercurialibus aliisque acerbis extinguenda.

LIBER V.

CAUSÆ MORBUM INFERENTES.

TITULUS I.

INTERNA MORBUM GENERANTIA.

*Interna, quæ a multis Gestis dicuntur, varios morbos inducunt Generatione, Incre-
scente ætate, Actione vitali & automatica.*

240. HEREDITARIUS.

I.

Arentum morbi, statim post nativitatem, vel etiam postea in pueris vel nepotibus, nati, dicuntur Hereditarii.

II. Corporis qualiscumque deformitas, ut Gibbus, Valgus, Claudus, Strabo, Luscus, Labium leporinum, statim si cum nativitate invenitur, difficilem vel impossibilem curationem promittit.

III. Alii autem morbi etiam Hereditarii denique procedente ætate oriuntur; ut Rhachitis, Asthma, Podagra, Hæmoptysis, Phthisis, Epilepsia, Delirium, Arthritis, Calculus, Nephritis, Fluor albus, Mobilitas, Melancholia. Hi omnes tunc curatu difficiliores sunt, quam si iidem venirent sine labe hereditaria, & monent prudentem esse adhibendam diætam, ut hos evitent.

241. CONNATUS.

I. Similis Deformitas, ut & Nævi aliæve Maculæ, matris valida imaginatione, ut nonnulli putant, contusione externa, aut difficili partu nata, Connatus dictus morbus, difficilior, quam postea idem veniens, curatur.

242. ÆTAS.

I. Ætatis initium cum nativitate incipiens distingui potest 1. in Incrementum, quo tempore simul sensim augetur Cohærentia in solidis & Actio movens. 2. Vigorem, quo pergit increfcere cohærendi potentia, sed Actio movens persistit. 3. Decrementum, in quo cohærentia augeri pergit, sed vires moventes debilitantur.

II. A nativitate ad septimum diem jamjam nati dicti, colon meconio, ventriculum, intestina, & pulmones mucoso oppletum habent, quod sensim reddere debent: his venter minus quam antea sustentatus, mutataque admodum circulatio; chyli organi debilis actio; solida mollissima, flexibilia, vix cohærentia, valde mobilia somno longiore egent: vix ferunt jejunium aut alimenta tenaciora. Ex his multi sponte nascuntur morbi, nisi præveniantur educto meconio per colostrum, & novo adhibito sustentaculo.

III. Ab hoc tempore ad quartum annum Infantes ablaſtantur, dentitione vexantur, vario genere ciborum eorum corpora adhuc laxa & debilia, nutrita, sæpe incidunt in cruditatem, ventris infarctionem, acrimoniam acidam, rhachitidem,

242 TIT. I. INTERNA MORBUM GENERANTIA. 135
tidem, convulsionem, herniam, & procidentiam. Hæc mala præveniuntur diætâ ex eupeptis, corporis exercitatione in aere sicco, medicamentis antacidis, antisepticis, roborantibus.

IV. Pueri ad decimum quartum ætatis annum, variis generibus alimentorum utentes, multos etiam in infantia natos morbos, & deformitatem ex rhachitide relictam servant, corripiunturque vermibus, calculo, & variolis, qui speciali titulo describi solent.

V. In Puberibus post decimum quartum annum, Adolescentibus & principio Juventutis, quando magis increvit movens actio, quam cohærendi potentia in partibus firmis cum accedente plerhora, omnia genera hæmorrhagiarum, & maxime hæmoptysis generatur, quæ prævenitur vitâ temperata, abstinentia ab omnibus calefacientibus & spirituosus: sed nata sistitur iterata venæ sectione.

VI. Virilis ætas viribus pollens, & confirmata habens solida, facile fert omnia laborum genera; sed morbis acutis correpta periculum portendit, nisi temperetur refrigerantibus, alvi ductione & phlebotomia.

VII. Post 50. vel 60. annum in Senibus solida sensim tenaciora & rigidiora facta cum debiliore actione movente, sensim generantur morbi ex cruditate, pituita, rigiditate, curatu difficiles, quique cum increcente ætate quoque increfcunt, donec debiliior vitæ actio non amplius valeat rigidiora movere solida, placida mors senilis vitæ finem faciat.

243. ANIMI ACTIO.

I. Mentis humanæ actiones puræ, ut Studium, profunda Cogitationes & Meditationes: etiam si neque moveant sensus externos, neque motum animale, vitalem aut particularem, spiritus tamen ad has actiones peragendas destinatos consumunt: atque quiescente simul motu animali humores crudiores relinquunt. Unde debilitas, cruditas, & morbi ex his provenientes, qui sensim superantur omiſſis causis per corporis moderata exercitia cum cibo eupepto.

244. ANIMI PATHEMATATA.

I. Animi pathemata validiora non solum spiritus consumunt, sed & actiones animales, vitales & particulares in consensum trahunt, easque turbant. Ira & profusum gaudium nimis exagitant. Timor, Tristitia & perseverans Cura, actiones minuunt. Terror turbat & interdum sistit actiones, ut sanguinis missione levâri debeant. Subito ex somno fuscitatus similes fere patitur mutationes, quæ in levi terrore observantur.

245. EXERCITIUM.

I. Ut animalis motus moderatus saluberrimus est, ita diuturnior vel validior, in Labore, Ambulatione, Cursu, Elevatione ponderis, vel alio conamine, multa mala inducit: sic quoque tussis, sternutatio, vox, vomitus, clamor, & maxime saltus.

II. Nam Solida dirumpit, aut nimis cito rigida facit, herniam & procidentiam producit, sanguinem erumpere facit, fibras ligamentorum, tendinum & musculorum abrumpit; humores compingit, tenue expellit, in acrimoniam alcalinam, & corruptelam disponit; vires exhaurit; relinquit lassitudinem, defatigationem; pulsum & calorem auget; sudorem exprimit; urinam colore rubro tingit; respirationem & pulsum frequentiore & majorem facit: derepente excitatum non raro suffocat, & apoplexiam inducit; alimenta nimis cito digerit, consumit; in gravidis non raro abortum producit.

246. QUIES.

I. Minor animalis motus, quam satis convenit, ut Otium, aut solitum exercitium omissum solida laxat, humectat, tandem inepta ad motum facit; humores adcumulat, inviscat, istis spontaneam concedit corruptelam; pulsum, respirationem, circulationem & perspirationem minuit, sanguinem minus præparat; cruditatem producit. Inde leucophlegmatia, hydrops, cacochymia, rachitis.

247. SOMNUS.

I. Qui homo sanus fruitur quiete perfecta omnis motus animalis, nullaque sensuum internorum & externorum perceptione, ex naturali causa, qui tamen a paulo majore irritamento ad se redit, & omnes actiones istas exercere potest, placide dormire dicitur.

II. Quia variæ somni inveniuntur species, secundum istas effectus sunt deducendi. Placidus, & moderatus, post prægressas vigilias concoquit humores, restaurat spiritus, & vires, in morbis præfigit bonam crism. Turbulentus vero caret istis bonis & alia mala ex turbante causa producit. Brevior generat mala in vigiliis tradita. Longior & nimius laxat solida, lentos producit humores, istosque in vasis lateralibus & tunica cellulosa colligit, motum languidiorem, & sensum hebetiorem inducit, caput obplet, cruditatem humorum inducit, minus evacuat, corpus adgravat, & tandem humores corruptioni spontaneæ exponit. Magis autem conducit sanitati in pueris, senibus, hyemali tempore, quam ætati mediæ & loco atque tempestatum calidiori: minori eget alimentorum copia.

III. Morbi ex minori somno curantur ablata causa impediente, corporis quiete, somno subsequente longiore naturali, vel hypnoticis inducto. Qui ex longiori somno generantur, exercitiis moderatis & perseverantibus superantur.

248. VIGILIA.

I. Sanus homo, qui sensus externos & internos atque motum animale exercet, vel exercere potest, Vigilare dicitur.

II. Vigilia autem ex voluntate protrahitur, majorem copiam spirituum consumit, quam vitalis & particularis viventis corporis actio refarcire valet: unde debilitas, lassitudo, gravitatis sensus, tremor, mentis ineptitudo; humorum & maxime pinguedinis consumptio, unde siccitas, macies; major exhalatio sed minor fit maceratio & coctio quam in naturali somno, unde humorum cruditas, cachexia, alvus ficcior; retenti crudi humores in acrimoniam & corruptelam degenerant, quibus producitur sæpe ephemera vel synochus simplex, quæ subsequente somno & largiore inde facta diaphoresi ut plurimum tollitur. Pinguedo autem degenerata in biliosum vel melancholicum, diuturniorem valetudinem inducit.

III. Quia nullæ supponuntur morbosæ causæ vigiliam inducentes, quæ in Agrypnia traditæ sunt, somnus duntaxat longior est concedendus, aut conciliandus hypnoticis.

249. NATURA.

I. Specialis hominis viventis dispositio, multis tamen communis, quamobrem facile vel difficile ferunt purgantia, vomitoria, evacuantia, pingua, æstatem, hyemem, exercitium, quietem, hoc vel istud genus medicamenti vel nutrimenti, majorem minoremque copiam, hoc vel istud genus morbi, majore minore-

249 TIT. I. INTERNÆ MORBUM GENERANTES. 137
ve periculo, Natura vocatur, a quibusdam Diathesis, quam Medici tenentur
observare in curatione, eamque sequi si salutarem directionem faciat.

250. IDIOSYNCRASIA.

I. Specialis constitutio in quodam homine singulari, ut lædatur a quibusdam, quæ reliqui homines facile ferunt, hæc Idiosyncrasia vocatur, solis experimentis detegenda.

II. Hæc detecta, vel ex ægri relatione intellecta, monet ista esse evitanda, etiamsi indicatio curativa talia exigeret.

251. TEMPERAMENTUM.

I. Qui homines ceteroquin sani in se generant copiosiore sanguinem, bilem, melancholiam vel pituitam, dicuntur Sanguinei, Biliosi, Melancholici, Pituitosi temperamenti. Ex majori vel minori humoris copia vocantur Humidi vel Sicci temperamenti. Ex vitali calore majore vel minore habentur Calidi & Frigidi temperamenti. His chemici addunt Salinum, Sulphureum, Aquosum, & Terrestrum.

II. Has omnes species distinguunt auctores in simplices & compositas, unde novus catalogus temperamentorum. His adjiciunt Eucrasiam & Dyscrasiam seu Intemperiem. Quas differentias tribuunt corpori toti, vel cuidam parti, aut humori.

III. Unaquæque species sua propria præbet phænomena, & morbos speciales tandem infert: atque specialem curationem & medicamenta exigit, quod nimis longum foret persequi.

252. CONSUETUDO.

I. Corpora viventia, longa Consuetudine tandem facile ferunt noxia, & a bonis insuetis læduntur.

II. Constans eadem temperata diæta periculosior, si semper servari nequit, quam interdum mutata. Intemperata, & noxia semper vitanda.

III. Mala & bona consuetudo sensim, nunquam subito mutanda.

253. RETENTA.

I. Sanum corpus, sua tamen actione non omnia ingesta alimenta in suam naturam convertere potens, confectosque rumores & partes firmas sensim inutiles faciens & deterens, evacuatione eget, ex quibus Retentis (186, VII.) multi nascuntur morbi ex abundantia (53). Et eo majores, si hi humores sint morbosii. Speciales autem morbi ex propriis humoribus retentis sunt petendi.

254. EXCRETA.

I. Quod inutile est factum in sanis corporibus eliminari debet: quoties ergo copiosior generatur evacuatio, id ex bonis desumitur (186, III.) & morbos ex humorum defectu (65) inducit. Speciales autem morbi ex propriis excretis humoribus sunt petendi.

255. AUTOMATICA.

I. Qui motus seu actio in quiescente massa mortua sponte sine externa causa movente incipit, Automaticus vocatur, quo distinguitur a motu physico & vitali.

S

II. Illa

II. Illa actio observatur in Corruptione, Putredine, Fermentatione, Maceratione: quibus nonnulli addunt Effervescentiam ab oppositis mistis, Crystallificationem, Coagulationem, Colliquationem & Præcipitationem, ex majori minoreve cohærentia inductam.

III. Præter specialia in singulari specie automaticæ actionis, generale est in omni vera automatica actione, quod moles rareseat, & multum aeris elastici producat: unde in corpore generatur Intumescencia & multi Flatus.

IV. Quia motus vitalis automaticam actionem coarctet, ille est conservandus, ut debito modo fiat, simulque adhibenda, quæ in singulari specie proposita sunt.

256. FERMENTATIO.

I. Motus intestinus in quadam massa liquida vel molli sponte natus, qui producit vinosum, vel acidum, vel rancidum, vocatur Fermentatio. Quæ est perfecta, vel imperfecta, seu in medio operationis extincta, vel cohibita.

II. Mutatio hæc inducta exstinguitur vel sistitur motu vitali, actione ignis, putredine: Rancor autem difficilior inhibetur.

III. Succus vegetabiles, & farinosa, præbent materiem: promovetur addita saliva vel succo pancreatico: sed pingua, gelatinosa præbent rancorem: sanguis autem reliquique humores secretorii & excretorii fermentationi inepti.

IV. Differt ergo hæc actio ab effervescencia, putredine, corruptione, ebullitione, coctione, pepsi, pepasmo, maceratione, suppuratione, maturatione, actione vitali, & particulari.

V. Promovetur præsentia aeris retenti, calore modico, quiete in ambientibus, modica permissione salis, pinguedinis, terræ, & humidis; concitatur citius addito fermento.

VI. Prævenitur & sistitur aeris privatione, absentia, frequentiore renovatione, frigore nimio, motu massæ, defectu salis, pinguedinis, humidis.

VII. Fermentatio in tota massa auget calorem, & massam expandit. Essentiam specificam non multum mutat; oleum & pinguedinem volatilifacit, aqua miscibilia facit; salem neutrum in acidum convertit; multum aeris elastici generat; acrimoniam acidam & rancidam producit: unde flatus, ructus, crepitus, inflatio, tumor, dolor.

VIII. Frustra inde deduxerunt cordis actionem, circulationem, secretionem, evacuationem, menstruationem, calorem naturalem, & febrilem, pepsin & præparationem humorum.

IX. Fermentatio in nobis facile exstinguitur aucto motu vitali & particulari, addito spirituofo vel aromatico: mala autem nata ex propriis titulis petenda.

257. EFFERVESCENCIA.

I. In massa liquida, ab alio liquore adfuso, vel immisso quodam corpore solido, si generetur subito vehemens motus intestinus, quo finito opposita mista utraque amittunt priorem naturam, hæc actio vocatur Effervescencia.

II. Omnis fere Effervescencia concitat calorem & producit aerem; interdum vero frigus, ut sal tartari cum spiritu vitrioli; & aeris consumptionem, ut succus limonum cum sale volatili cornu cervi.

III. Sani humores cum nullo cognito opposito effervescunt: Putrefacti effervescunt cum acidis: Acidi primarum viarum effervescunt cum alcalinis & multis terrestribus.

IV. In solis ergo primis viis ex prægrediente causa, ingerendo alcalia vel terrestria, generatur molesta commotio cum aeris productione, quo hæ partes valide distenduntur. Reliqua ab auctoribus notata hypothetica inutilia sunt.

V. Quia post effervescenciam extincta invenitur causa, utilis censetur; cavendum vero ne nimis copiosa ingestione validior, quam ferri potest, concitetur.

258. PRÆCIPITATIO.

I. Massa liquida heterogenea gravioribus & levioribus partibus constans, ob aliquam causam graviores partes ad fundum dimittens, illa actio Præcipitatio vocatur.

II. Requiritur 1. quies, 2. vis adtractrix major inter vehiculum & partes graviores, quam est ponderis potentia.

III. Promovetur & generatur Præcipitatio 1. Perfecta quiete. 2. Diminutione vehiculi. 3. Exstincta vel mutata adtractione, adfusa aqua in resinosis, addito alcali in acidis, aut novo alio metallo &c., ut in aqua forti solutum argenti, addito cupro, ferro, sale alcalino successive.

IV. Quoniam in corpore vivente nulla perfecta quies, neque alieni admistio, invenitur, perperam a multis hæc causa adducta fuit ad humorum præparationem, & morboſi separationem.

259. MACERATIO.

I. Sensim inducta minor coharendi potentia in partibus solidis vel coherentibus humoribus, per teporem, & humiditatem, Medicis dicitur Maceratio.

II. Semper requiritur longum tempus, nimius calor perturbat, frigus retardat, ablatio humidi sistit, motus perpetuus in massa impedit Macerationem.

III. Moderata Maceratio in partibus solidis prodest ad facilitandam ruptionem in abscessu, alias periculosa inducit fragilitatem. Humores tenaciores disponit ad evacuationem, eamque promovel: sed continuata Corruptionem inducit.

IV. Ad cohibenda mala, promte tollenda est humiditas, temperandus calor, & stagnatio prævenienda.

260. CRYSTALLISATIO.

I. Particulæ salinæ, ut & terrestres invisibiles, in quadam massa natantes, sponte concreſcentes in corpuscula majora aut minora, figuræ variæ, Crystallinos producant.

II. Requiritur 1. Humor huiusmodi particulis saturus, ut in nephriticis, scorbuticis, podagricis, arthriticis. 2. Stagnatio perfecta aliquamdiu. 3. Ablatio vehiculi communis. 4. Et promovetur addito corpore solido, ad quod Crystalli colligi possunt.

III. Quæ ex natis Crystallis nascuntur, in Calculi descriptione inveniri possunt.

IV. Ad præveniendas has crystallinos conducit emendare scorbuticum, arthriticum & podagricum; corpus multum movere, ne nullum fere crystallisationi remaneat tempus. Corpuscula crystallisatione nata ut Calculus curanda.

T I T U L U S II.

EXTERNA MORBUM PRODUCENTIA.

Externa morbum generant, causa quadam mechanica, vel quantitate, vel qualitate, vel abusu eorum, quæ corpori viventi inservire deberent.

261. M E C H A N I C A.

I. Quæ physica actione aliquam corpori viventi mutationem inducunt ad Mechanicam referuntur.

II. Mechanica morbum inferentia ad hæc tria referri possunt. 1. Quæ solida destruunt, ut Vulnus (4) Contusio (5), Punctura (6) Morsus (7); Lacera-
tio (8), & Adtritus (27). 2. Quæ solida mutant, ut Compressio (30), Extensio (31), Elongatio (32), Adductio (29) & Sustentaculi defectus. 3. Quæ movent, ut Vectio, & Scalptura, hoc loco tradenda.

262. V E C T I O.

I. Omnem corporis translationem per causas externas sine musculari motu, ut navigatio, equitatio, oscillatio, circumactio, ad hunc titulum refero. Quæ consueta salubris observatur, inconsumpta & validiora varia mala inducit.

II. Inde enim generatur nausea, fastidium, vomitus, vertigo, abortus, ruptio, hernia, procidentia, adtritus, hæmorrhagia, mictus cruentus.

III. Omnia hæc mala brevi cessant ablata commotione, modo non aliqua solidorum ruptio sit producta. Si autem quædam turbatio restet, anodino, vinoso, acido grato exhibito compefcitur.

263. S C A L P T U R A.

I. Frictio fortior unguibus, aut corpore aliquo scabro Scalptura dicta, plerumque pruritu instigata, crustam adhaerentem, pustulas, & vesiculas abradit, epidermidem saepe tollit, subjectam cutim, vasculaque minima divellit, stimulat, humores allicit, erumpere facit, parsque rubet, calet, dolet, & nuda relicta magis exulceratur, atque nova tegitur crusta, quare semper evitanda, & instigans causa, scilicet pruritus est extinguendus & curandus.

264. A B U N D A N T I A.

I. Major copia, quam ad vitam & sanitatem conservandam requiritur, Abundantia dicta, refertur 1. ad Ingesta Alimenta vel Medicamenta; 2. Retentos in corpore humores; 3. Evacuationes. Hæc omnia in propriis titulis tradenda sunt.

265. D E F E C T U S.

I. Ad vitam & sanitatem conservandam requiruntur organa, humores & actiones, quorum defectus propriis locis tradendus. Multos morbos & mortem infert 1. Actio enim vitalis ne per momentum sine alterna adsumptione & emissionem aeris persistere potest: unde hujus defectu cum inexplicabili anxietate sequitur brevi tempore mors. 2. Diutius autem potionis defectum ferre potest cum sensim incrementum siti intolerabili; neque longum tempus carere potest humiditate.

evacuazione . 3. Longissime autem fert Cibi defectum cum increfcente fame , quæ tandem etiam extinguitur ante mortem ; sed crassorum evacuationis defectum per alvum diu tolerare potest .

266. CALIDA.

I. Calor actualis, thermometro & sensu tactus detectus, varia producit in diversis partibus, humoribus, actionibus, & morbis .

II. Et variat vehementia . Tepor vocari potest ad gradum 60. vel 70. Mediocris autem Calor hominis sani ad 94. continetur . Major calor ad 120. qui Ardor dici potest, animalia necat & humores coagulat . Hunc gradum superans ad Ustionem referri potest . Qui sensim increfcens consuetis minus damnosus est, quam repente veniens .

III. Nimius calor 1. In Solidis minuit cohærendi potentiam & tonum , unde laxitas , fragilitas , & facilis sanguinis eruptio . 2. In Humoribus conciliat fluorem , tenuitatem , corruptionem , putredinem : lympham , spiritus , reliquosque humores volatiles aufert ; sudorem & perspirationem auget ; sitim , siccitatem & tenuioris defectum inducit , alvum siccit , urinæ copiam minuit : Partes fixiores compingit : Sales in alcali volatile convertit : Pinguedinem corrumpit : liquamen & glutinosum , & acrimoniam foetentem producit . 3. Actiones omnes enervat , unde lassitudo , debilitas , somnolentia , paresis , anorexia , dyspepsia , animi torpor , syncope , respiratio difficilior , pulsus debilis . 4. In Morbis tolerabilis calor multa bona & mala infert . Nimius calor semper malus . Vehemens comburit .

IV. Periculosissimum est nimium calorem extinguere frigore adlato , sed sensim corpora ægrotantium ad 94. gradum reducenda , ne solida nimis contrahantur , humores concrefcant , evacuandi retropellantur , & debilitatæ vires omnino extinguantur .

267. FRIGIDA.

I. Nostrum corpus ex actione vitali calens a rebus ambientibus & ingestis frigidis in temperato calore servatum , si intensiori frigore adficiatur , inde patitur molestiam , & in varios morbos incidit .

II. In robustis , consuetis , partibus externis , facile toleratur intensius frigus ; sed in debilibus , insuetis , partibus internis , cerebro , medulla spinali , nervis , ossibus , pectore , pulmonibus , mammis , intestinis , visceribus ventris , pudendis , glandulis , earum actiones minuit & sæpe extinguit ; damnosum gravidis , menstruantibus , puerperis , lactantibus , pueris , & senibus , & omnibus , quibus debilior est vitæ actio .

III. Firmarum partium contractilitatem & tenacitatem auget , unde angustia , colica , durities , rigiditas . In Humoribus producit majorem cohæfionem , coagulationem , crassitudinem , densitatem , obstructionem , visciditatem . Evacuaciones mensium , lochiorum , sudoris , perspirationis , sputi , salivæ , suppressit , humores repellit , motum sistit . Unde apoplexia , syncope , vertigo , tussis , rheumatismus , nigrores , stupor , paralyfis , tremor , horror , rigor , tetanus , convulsio , gravedo , catarrhus , raucedo , angina , peripneumonia , pleuritis , arthritis , dolor , feirrhus , somnolentia .

IV. Corpus vel pars ejus aliqua refrigerata subito calefieri non debet , sed sensim actu calidis applicatis , atque calefacientibus , nisi expectemus nimium morbosum calorem , ut in quibusdam febribus . Si autem a frigore congelata fuit , speciali loco traditur . (10)

268. HUMIDA.

I. Quæ majorem copiam humidi conciliant partibus solidis, concrescibilibus & crassis humoribus, addita materia, Humida dicuntur: sed si idem faciunt quadam alia facultate, potius vocantur Humectantia.

II. Suppeditant humiditatem 1. Ingesta aquosa, applicata humida, forma fottus, cataplasmatibus, epithematis, vaporis, & auxilio aeris inspirati & applicati. 2. Minuta evacuatio præcipue per diaphoresin. 3. Promovetur minuta corporis actione, in quiete, motu languidiore, debilitate, alvi ductione, phlebotomia: usu diluentium, fructuum horarum, acescentium, saponaceorum, nitroforum, opiatorum, laxantium; maxime si tepida adhibentur.

III. Horum copiosior & frequentior usus in sanis corporibus inducit solidorum humiditatem, frigiditatem, laxitatem, atoniam; humorum tenuitatem, pallorem, collectionem, hydropem, œdema, leucophlegmatiam, gravitatem, cruditatem, tumores frigidos, corruptionem spontaneam; actiones languidiores, debiliores, turbatas, mobilitatem, convulsionem, rhachitidem, vertiginem, syncope, frigiditatem, anorexiam, & dispepsiam. In aere semper harena disponit ad morbos endemicos & epidemicos. Si autem simul fiat evacuatio tenuioris major, hæc fere mala omnia evitantur.

IV. In curatione recensitæ causæ evitandæ vel emendandæ; simul adhibenda quæ siccitatem producant.

269. SICCITA.

I. Quæ absorbendo, evacuando, discutiendo, tenue tollunt, relicto crassiore, aut parcius suppeditant, morbosam siccitatem inferre possunt.

II. Hæc in sanis solidorum tonum augent, fragilitatem, siccitatem, rigiditatem, duritiem, & dolorem inferunt. Humores crassiores, tenaciores, concrecentes, & facile obstruentes producant. Actiones impediunt, turbant, extinguunt: evacuationes minuunt, sistunt. In morbis autem ex nimia humiditate egregiam medelam præbent.

III. Sublatis causis siccitatem inducentibus, applicanda & ingerenda humida & humectantia, parva copia simul cum tepore, simulque specialis exsiccata pars tegenda.

270. AER.

I. Aer purus, sæpe renovatus, modice calidus, siccus, gravis, elasticus, & naturalis, ad vitam & sanitatem conservandam tam necessarius est, ut homo ex ejus defectu protinus moriatur. Hic actione vitali consumitur, motu autem automatico, & combustionem regeneratur, non tamen omnis ille ad vitam sustentandam idoneus.

II. Ille autem Humidior vel Siccior; Calidior vel Frigidior, morbos producit in istis causis recensitis. Gravior raro peccat in telluris superficie; sed Levior in altis montibus, minuens sustentaculum, hujus causæ morbos infert.

III. Aer ab homine vivente adtractus, inspiratus, & emissus non solum minuitur, sed & qui remanet ad vitam sustentandam redditur inutilis.

IV. Sæpe inficitur Exhalationibus, Vaporibus, Meteoris, Pluvia, Nive, Nubibus, Fumo, Rore, Tonitru, Gas sylvestri, influxu Solis, Lunæ & Astrorum, Contagio volatili & similibus; unde Habitatio in variis Regionibus circa Mare, Flumina, Lacus, Paludes, Montes, Silvas tam varios pariunt morbos Epidemicos, Endemicos & Pestilenciales, atque in quibusdam hominibus mortem inexpectatam. Qui morbi præveniuntur evitacione hujus aeris, frequenti

renq-

renovatione, accensione flammæ, fumo vel vapore concitato ex antidotis cognitis producto.

V. Nimius aeris Motus in Vento & Tempestate, ut & Aura frigidiuscula, auferendo calidam Atmosphæram similes fere ut aer frigidior morbos infert. Solus, Lux & Tenebræ majore minoreve agitatione organi sensus morbos inferunt, qui evitando facile præveniuntur.

271. TEMPORA ANNI.

I. Tempora anni varios inferunt morbos. 1. Mutatione aeris calidi vel humidi in oppositam qualitatem. 2. Corporis largiore & parciore perspiratione. 3. Vario victus genere. 4. Varia mutatione iisdem temporibus.

II. Antecedens hyemis humiditas & frigiditas, cum parciore perspiratione, victuque duro, commutata vernali tempore in teporem & largiorem perspirationem, sanitati conducere solet: ea autem impedita humoresque præcedente hyeme accumulati, nunc magis agitati, inferunt anginam, podagram, ophthalmiam, gravedinem, tussim, febres intermittentes non valde pertinaces, abundantiam, catarrhum, pustulas, melancholiam, delirium, dysenteriam, hæmorrhagiam, lassitudinem, somnolentiam: quæ largiore evacuatione naturali vel artificiali præveniuntur & curantur.

III. Aer Æstivus calidior & ficiior retentos Vernali tempore humores in corruptelam convertit, pinguedinem liquefacit, atque in acre liquamen convertit: unde morbi biliosi, ardentes, acuti, alvi fluxus, cholera, dysenteria, erysipelas, endemiorum & epidemicorum initium, lassitudo, leipyrria, multique morbi putridi.

IV. In Autumno aer frigidior & humidior, atque exhalationibus putrefactorum inquinatus, frequentes & pertinaces generat morbos endemios, epidemicos, contagiosos, febres erraticas, quartanas & intermittentes acutas pertinaces, putridas, sæpe recidivantes, lenterias, hydropem, phthisin, melancholiam, raucedinem, tussim, rhachitidem, asthma, aphthas, gravedines. Hi morbi evitantur mature indutis vestimentis, evitacione aeris vespertini & nocturni, & largiore perspiratione. Difficile curantur ob hyemem frigidiorē subsequentem.

V. Naturali aeris frigiditate & humiditate Hyems autumnales morbos protrahit, retentos humores sensim magis corrumpit, unde febres quartanæ sensim in acutas degenerant: accedit peripneumonia, pleuritis, cephalalgia, apoplexia, lumborum & ventris dolor, vertigo, hydrops, leucophlegmatia, grævedo, tussis, catarrhus, qui morbi plerumque ad ver protrahuntur. Hi morbi ut autumnales præveniuntur & curantur.

VI. Ex antecedentibus etiam deducuntur morbi Solstitiales, Æquinoctiales & Caniculares.

272. CONTAGIUM.

I. Qui morbi in alio corpore sano similem inferunt morbum, dicuntur Contagiosi. Noxium vero communicatum, visum fugiens, morbum inferens, qui deinceps in aliis similem morbum concitare potest, dicitur Contagium.

II. Contagiosum miscetur nostris humoribus 1. Deglutitione cum saliva. 2. Inspiratione cum adtracto aere. 3. Morsu ut a venenatis animalibus, vel ictu ab instrumentis infectis. 4. Simplici applicatione ad cutim externam.

III. Quædam species sunt volatiles aeri miscibiles, ut in peste, dysenteria, epidemicis, endemicis, malignis, aere infecto, exhalationibus, vaporibus, variolis, morbillis, petechiis, scarlatina: aliæ magis fixæ, quæ sine adtactu non adficiunt, ut lues venerea, tarantula, hydrophobia, morsus animalium venenatorum, arthritis, podagra, pruritus, pustulæ, scabies, febris, phthisis, cancer, ichor.

IV. Ut varia sunt Contagia, ita etiam differunt symptomata, quæ ex speciali sunt petenda: generalia autem sunt 1. Colliquatio & corruptio humorum, unde evacuationes subito copiosæ, sæpe fœtidæ, quæ emittuntur per alvum, sudorem, salivam, raro per urinam. 2. Interdum in cute subsistunt, unde exanthemata, maculæ, pustulæ, anthraces, bubones. 3. Quandoque irritando inferunt febres, dolores, anxietates, ardores, convulsiones. 4. Aut vires extinguunt, unde summa debilitas, syncope, circulatio minor, frigiditas.

V. Curatio specialis per Antidota ex speciali contagio est petenda. Generalis autem consistit 1. In evitacione contagii. 2. Ablatione recepti per abluionem, suctionem, expulsionem. 3. Extinctione per unctionem.

273. ENDEMICUS.

I. Qui morbus constanter, vel certo anni tempore rediens, speciali in loco regnat, Endemicus vocatur.

II. Causa hujus plerumque querenda in aere infecto per exhalationes, vapores, ex paludibus, vel stagnis exhalantes, maxime post æstum antecedentem, vel terræ motum. Aut deducendus ex corrupta aqua, aut certo victus genere, huic populo speciali.

III. Inde Hungaris, Anglis, Zelandis speciale febrium genus; Plica Polonis; Strumæ & bronchocele Alpium incolis; Scorbutus Septentrionalibus; Elephantiasis Græcis; Mentagra Romanis.

IV. Ægri in eodem loco degentes, eodemque utentes nutrimento difficile curantur; tandem vero adfueti, causam endemicam ferunt sine damno. Generalis curatio est mutare locum & nutrimentum, adhibere generalia antiseptica, cum leni & continuata evacuatione majore. Specialis autem curatio querenda est in antidoto, si detectum sit, atque methodica curatione, pro natura morbi.

274. EPIDEMICUS.

I. Morbus multos homines simul vel successive aggrediens in quadam regione, demum iterum evanescens, Epidemicus dicitur: si omnes fere moriuntur, ad Pestem refertur.

II. Accedens causa universalis debet esse, etiam si sit invisibilis, propaganda per ad tactum, vel aerem, cibum aut potum, vel impediendo inutilium evacuationem. Prædisponens querenda in corpore ipso, unde interdum duntaxat in certa ætate & sexu, otiosis aut exercitatis magis infestus, atque gravidis, lactantibus & puerperis: Inde nimis calida & humida antecedens æstas, vel autumnus corruptelam aut putredinem inducens, cum subsequente aere frigidior, toties hujus morbi causa. Quandoque solum subito superveniens frigus, prohibendo perspirationem, minus malignum morbum epidemicum inducit. Incognitum autem contagium aut malignitas epidemicum periculosum infert.

III. Inficiens Epidemicum speciale producit morbum, Catarrhalem, Erysipelatosum, Inflammatorium, Rheumaticum, Colliquativum, Corruptum, Putridum, Malignum, Variolosum, Morbillosum, Febrilem, Lenticularem, Petechialem, Dysentericum, pro natura inficientis.

IV. Ex diversa hac materia aliquam partem magis adgrediente, varii fiunt speciales morbi, in quibus præcedentes generales sunt perpendendi.

V. Inde in capite vertigo, parotis, paraplegia, phrenitis, cephalalgia, agrypnia, somnolentia, sopor, gravedo.

VI. In collo vero, faucium rubedo, tumor, angina, sputum copiosum tenax, vocis raucedo.

VII. Sæpe adgreditur pectus & pulmones, unde peripneumonia, pleuritis, dyspnoea, hæmoptysis.

VIII. Sed chyli organum adficiens, parit vomitum, nauseam, fastidium, alvi fluxum, choleram, dysenteriam, volvulum.

IX. In reliquo corpore, dolores, debilitates, lassitudines, sudorem copiosum, maculas, exanthemata, extremarum, dorfi, lumborum dolores, pulsus, & urinam variam, circulationem majorem, minorem & turbatam.

X. Vix valeamus generalem exhibere curationem, quoniam dirigi debet ad morbos (III) quibus proxime accedit: frequentissime, acida, refrigerantia, adstringentia maximi sunt usus, ad extinguendum contagiosum: aut si fieri possit, larga diaphoresi est expellendum inficiens.

275. PESTIS.

I. Morbus epidemicus, contagiosus, malignus, multos homines latente causa interimens, vocatur Pests.

II. Materia toxica aeri mista, & cum eo delata, applicatione, inspiratione, deglutitione corpori communicata, vento aliisque rebus translata, pro diversa sua natura variam speciem & symptomata inducit.

III. Quoniam experimur certæ interdum ætati, & speciali animalium generi infestam esse, præter miasma, alia accedere etiam debet prædisponens causa.

IV. Quia circa paludes in regionibus calidioribus, post tempestatem humidam & calidam frequentius generatur, ad naturam corruptionis maxime accedere videtur: interdum etiam sine ulla perferutabili causa incipit & sævit. Quare materię natura plane incognita est, & non semper sibi similis.

V. Pro diversa natura varia inducit symptomata. 1. Instar toxicæ partis vitam extinguit, unde bubones, anthraces, parotides, escharæ, maculæ purpureæ, nigrores variis in partibus, cum summa debilitate, frigiditate, & syncope, atque urina sana. 2. Vel humores in liquamen convertit, unde sudores colliquativi, alvi fluxus, hæmorrhagia, mictus cruentus, abortus. 3. Vel naturam inflammationis, seu potius erysipelatis & putredinis æmulatur, unde anxietas, bilis plerumque corrupta, vomitus, nausea, horror, rigor, febris, exanthemata, corporis ardor, qui interdum in cadavere post aliquot dies mansit superstes.

VI. Curatio prophylactica semper instituenda 1. Cohibendo omne commercium cum aere infecto, capeffendo fugam, sepeliendo corpora infecta in loco remoto, alte sub terra. 2. Corrigendo aerem infectum flamma, fumo & vapore aceti, nitri, sulphuris, pulveris pyrii, nicotianæ. 3. Muniendo corpus perspiratione largiore, alvo modice laxa, diætâ tenui & modica, habitando loco puro, perfato, septentrioni exposito.

VII. Susceptum miasma statim in principio 1. Expellendum sudorifero & diaphoretico venenæ naturæ (v) contrario. 2. Extinguendum antidoto, si inventum sit, pro varia natura miasmatis. 3. Symptomatibus succurrendum ut suis in locis traditur.

276. VENEREA LUES.

I. Morbus contagiosus per adtactum, pertinax, sponte non cessans, in parte infecta se ut plurimum prodeuns, post annum 1463. in regno Neapolitano detectus, dein per alias regiones propagatus, sine infectione non incipiens, sub forma pustulæ subalbide ulcerosæ mucosæ pertinacissimæ, vel fluoris albi, aut gonorrhœæ prodeuns, vocatur Venerea Lues.

II. Detegitur 1. Relatione ægri vel ægræ, si rem habuerit cum infecto vel infecta. 2. Morbis insolitis genitalium pertinacibus. 3. Maculis cutaneis in locis tectis, pustulis duris callosis, ficcis, crustosis, fissuris, pilorum defluvio. 4. Dolor osteocopo aliisque ossium morbis sponte venientibus. 5. Ulceribus oris, faucium, narium solitis medicamentis non obtemperantibus.

T

III.

III. Semper virus venereum per contactum inficit alterum, nunquam generatur ex aliis causis, inde concubitu, lactatu, bastatione, decubitu, contrectatione, hereditate propagatur.

IV. Materia hæc est fixa, actione vitæ non subigenda, diu latitare potens, ex bonis humoribus sibi similem præparare valens, humores subpingues & optimos in glutinosum corrosivum commutans, acris, aliquomodo inflammatoria.

V. Si ex impuro concubitu receptum fuit virus, istud nidulabitur 1. In liquore genitali. 2. Mucoso cryptarum cutanearum. 3. Muco membranæ schneiderianæ & faucium. 4. Synovia articularum, tendinum & ligamentorum, & succo nervoso. 5. Medulla ossium & pinguedine. 6. Denique lymphæ, sanguine & reliquis humoribus.

VI. Ex materia hac & inde corruptis humoribus ad varias partes delatis multa fiunt symptomata.

VII. In pene, uretra, & præputio faviens parit gonorrhœam, phimosis, paraphimosis, cristam, carunculam, stranguriam, dysuriam, ischuriam, sterilitatem, chordam, bullas crystallinas, penis inflationem, incurvationem, ulcera, pustulas.

VIII. Testes adfecti tumere & indurescere incipiunt, atque funiculus spermaticus adfectus sarcocelen exhibet.

IX. In vulva mulierum similia fiunt, pustulæ, & ulcera mucum & saniem plorantia, rarius autem afficiuntur uretra & prostata glandulæ quam in viris, sed loco harum partium afficiuntur vagina, uterus, ovaria, & producit fluor albus.

X. In utroque sexu inguines tandem bubone turgent.

XI. Demum etiam invadit os, linguam, labia, gingivas, tonsillas, fauces, quas tumere & exulcerare facit, dentesque vacillant, atque palatum corrodit, uvulam consumit, raucedinem inducit.

XII. Pituitariam membranam aggrediens, nares consumit & cadere facit, inducitque ozœnam.

XIII. In cute parit maculas, pustulas, ulcera, condylomata, porrum, pilorum defluvium, scabiem, sarcoma, colorem luridum, fissuras, impetiginem, tubercula, verrucas.

XIV. Ossa tandem aggrediens miram tragœdiam agit, producit enim fragilitatem, cariem, facilem fracturam, osteosarcosin, exostosin, ancylosin, dolorem osteocopum, nodos, tophos.

XV. Per totum corpus, debilitas, cachexia, dolor noctu ingravescens, febricula, hæctica, emaciatio, lassitudo, phlogosis, phthisis generatur.

XVI. In infantibus & senibus periculosior & curatu difficilior quam in ætate media. 2. In debilibus, chronicis & acutis, oris ulceribus, strumosis, epilepticis, vetat hydrargyrosin. 3. In gravidis sæpe parit abortum, lactantes infectæ inficiunt etiam infantes. 4. In feminis facilius toleratur quam in viris.

XVII. Quia virus venereum solo adtactu inficit, primaria præcautio est fugere contactum: si autem contactus sit factus, conducit sedulo & sæpe abluere & abstergere partem. Quæ prædicuntur de adsumtis medicamentis, inania sunt.

XVIII. Lues perfecta non permittit securam curationem sine hydrargyrosi: dum quædam simul topica adfunt mala, ex lue provenientia, mercurialia quoque simul ad istas partes sunt applicanda: singula symptomata suis titulis proponuntur.

277. HYDROPHOBIA.

I. Illa Delirii species, in qua horrent & timent ad aquæ adspæctum; eamque deglutire nequeunt, dum tamen satis facile bolum siccum deglutire possunt, vocatur Hydrophobia.

II. Raro sponte nascitur in homine, ut plurimum per contagium & maxime Canis rabidi communicatur morsu, lambitu, & nudo adtactu.

III. Interdum virus diu latitat, & dein se manifestat aquæ timore; pergente malo multa alia accedunt nervorum & chyli organi symptomata, in quibus tres gradus incrementi observant, post quos demum certa mors.

IV. Si certum esset detectum antidotum, id statim esset applicandum & ingerendum. Eo deficiente, contagium applicatum, est auferendum ablutione cum aceto & sale marino, vel aqua falsa; applicandæ cucurbitæ extrahentes, atque vesicatoria. Dein pars urenda ferro ignito vel caustico potenciali, cum frequenti ablutione, quamdiu contagium in parte hæret. Si circulantibus mistum sit, iterata venæ sectione, & alvi ductione forti, atque multo potu antiphlogistico contagium est ejiciendum, inducendus terror dimerfione in aqua ex improvviso.

278. TARANTISMUS.

I. Qui speciali delirii genere, in quo musica hominem quasi sensibus privatum, admodum anxium ad saltandum instigat, iëtu Tarantulæ, in Apulia ut plurimum natæ, inducto, laborat, singulis fere annis æstivo tempore, redeunte, is, Tarantismo correptus dicitur.

II. Pars iëtu Tarantulæ læsa tuberculum inflammatorium, ut fere ab aliis infectis venenatis, generat: æger dein instar ebriorum delirat, anxietate cordis, & sensuum privatione corripitur, ad auditam autem musicam membra movere incipit, & saltat, quo summopere levatur, continuata, & repetita saltatione, tandem curatur, nisi quod sequeñti anno redire soleat.

III. Generalis curatio a communi Contagio (272) non differt, si statim adhibeatur: Contagium autem per corpus dispersum si fuerit, repetita saltatione virus subigendum & expellendum, dum simul ablutione, suctione, & applicatione acidorum, locus læsus depuratur.

279. ABUSUS.

I. Utitur corpus vivens ad injurias externas munimentis externis; ad conservandam vitam nutrimentis; ad morbos curandos medicamentis & auxiliis, quorum singulorum abusus seorsim exponendus est propriis suis titulis.

280. INTEGUMENTA.

I. Corpus nostrum vivens maxime in frigidioribus regionibus munimentis externis, vestimentis scilicet & stragulis ad externas injurias est defendendum: sed nudum & integumentis onustum ad morbos concipiendos disponitur.

II. Copiosior autem applicatio Integumentorum, quia intercipit refrigerium externum, similes morbos inferre potest, qui in Calidis (266) expositi sunt: corpus tamen his diu aduetum (252) non nisi lente ad debitum amictum reducendum.

III. Quia vero vestimenta vel stragula parciora nimis admittunt refrigerium, morbi inde nascuntur, qui in Frigidis (267) traditi sunt. Corpus autem his aduetum minori damno ferre potest mutationem.

IV. Corpora viventia in nostro climate non ferunt omnem integumentorum

148 LIB. V. CAUSÆ MORBUM INFERENTES. 280
privationem, nisi in quibusdam partibus, sine damno ex nimio frigore expectando, quare non temere nuditas concedenda, maxime si corpus non sit consuetum.

281. NUTRIMENTUM.

I. Corpus vivens sua actione vitali & animali sensum deterens solida, mutans & expellens humores, supplemento, quod actione particulari organi chylopoietici est adaptatum, eget, quæ ingesta hanc materiem præbent. Nutrimentum & Alimentum dicuntur, atque Cibi Potusque nomine veniunt.

II. Hæc differre debent in ætate, statu corporis, gravidis, lactantibus, robustis, debilibus, otiosis, exercitatis, anni temporibus, sanis, ægrotantibus & convalescentibus.

III. Copiosiora alimenta ventriculum nimis distendunt, onerant, anxietatem, dolorem, compressionem adjacentium, fastidium, nauseam, vomitum, alvi fluxum inferunt. Cruda manent & dein corrumpuntur. Sic tradita circulantibus generant cacochymiam, humorum cruditatem & corruptelam, atque virium debilitatem. In principio omnia illa mala facile præveniuntur vomitu, largiore alvi egestionem, & parciore diæta: mala deinceps nata, modica cibi ingestione, corporis exercitatione & medicamentis stomachicis facile curantur.

IV. Minus suppeditatum de alimentis quam requiritur, famem in principio intolerabilem inducit, quæ tandem sponte omnino deletur. Sitis autem inducta sensum intenditur. Generatur inde humidi defectus, retentio inutilium, unde massa inepta ad spiritus ceterosque humores suppeditandos: hinc summa tandem debilitas, & mors. Corpora ita debilitata sensum sunt reficienda alimentis eupeptis parva copia simul. Succurrendum applicatione & injectione nutrientium.

V. Alimenta tenacia, fumo saleve condita, pingua, glutinosa, non facile solvenda actione ventriculi & intestinorum, atque saponacitate adfluentium humorum, crudum & alienum præbent chylum, reliquosque humores, chyli organa onerant, multosque morbos, aliena sua natura & suscepta corruptione inferunt, fastidium, sodam, cardialgiam, anxietatem, somnum turbulentum, singultum, ructum, rancorem, alvi fluxum, choleram & multa alia. Hæc sedulo evitanda, eupepta suppeditanda, collecta in primis viis per alvum laxantia saponacea ejicienda, dein stomachicis & saponaceis tonus ventriculi, & naturalis adfluentium humorum saponacitas restituenda.

VI. Magis sanitati conducit frequentius quam rarius ingerere nutrimentum, modo non nimis ingeratur. Exercitium statim a cibo, crudum tradit sanguini. Ventriculus cibo onustus somnum inquietum inducit.

VII. Non omnia alimentorum genera vel species idem genus morborum inferunt. Matura semper adsumenda. Immatura utpote dyspepta, & nutritioni aliena, fugienda. Cruda tenaciora sine prævia coctione vel assatione chyli organa opplent & dyspepta sunt. Consueta & Grata facilius tolerantur etsi deteriora quam Insueta & Ingrata. Sale fumove condita semper magis dyspepta. Coctione indurata vel nutritio privata, atque Assatione nidorosa facta, evitanda. Euchyma semper bona; Aliena & Prava autem quæ non sunt esui, semper damnosa. Eupepta nimis facile deterenda operariis & robustis defectum nimis cito præbent.

VIII. Farinosa, Leguminosa, Mucilaginosa, nimis ingesta, pituitam generant cum acore, multosque flatum & ventris infarctionem, quæ alcalicis solventibus curanda & leni alvi ductione evacuanda retenta. Fructus Acescentes Saponacei facile in primis viis fermentantes generant flatum, aciditatem, colicam, alvi fluxum, quæ facile sedantur spirituosus, aromaticis, & acidum absorbentibus. Oleosa, Pingua in rancorem, & acorem degenerata, cardialgiam, colicam, sodam, alvi fluxum biliosum inducentia, purgante saponacea acescente

fciente educenda , acidisque saponaceis solvenda & temperanda . Animalium & Piscium Caro , Ova , Jurulenta in nidorem conversa , ructum & alvi fluorem fcetentem cum humoris colliquatione inducentia , acescentibus vinosis temperanda . Vinosa , Spirituosa temulentiam & tandem tremorem inducentia , sensum omittenda , nimia autem copia ingesta acidis temperanda . Dulcia , Saccharata , Mellita , Cerevisia recens , Mustum , facile fermentantia & in acidum degenerantia , multos flatus , aciditatem , morbosque nervorum inferunt , qui alcalicis , aromaticis , refinosis , & roborantibus sunt curandi . Aquosa precipue tepida , nimia copia ingesta , ventriculi tonum enervant , corpori inferunt laxitatem , pallorem , frigiditatem , tremorem , debilitatem , atque humoris nimiam tenuitatem , qui morbi facile curantur temperatiore usu , & medicamentis stomachicis roborantibus .

282. M E D I C A M E N T A .

I. Quæcumque ad præveniendos , curandos vel palliandos morbos ingerendo vel applicando adhibentur , Medicamenti nomine accepimus . Mechanica ex his ad Chirurgicas operationes vel Auxilia referuntur , reliqua sunt externa vel interna .

II. Tam magnus horum est numerus , ut hoc loco pertractari nequeant , sed ex propriis titulis sint petenda , qui proponunt genera , & simplices species .

III. Horum generalis abusus consistit 1. In nimia quantitate . 2. Qualitate omnino aliena , quando veneni merentur nomen . 3. Virtute naturæ ægri vel morbi omnino aliena .

283. V E N E N U M .

I. Adsumta , vel corpori viventi quovis modo applicata , quæ vitalem actionem extinguunt , vel partes firmas & fluentes ad vitam continuandam ineptas faciunt , Venena censentur . Multa quoque innoxia majore copia vitæ actionem impediunt vel obruentia , in hoc sensu ad venena referri possunt .

II. Acria , mechanica , lædencia , quæ destruendo partes firmas mortem minantur , intus adsumta , multo pingui ingesto obvoluta sunt prius educenda .

III. Quæ fortiter coagulando humores intercipiunt circulationem , aquosis saponaceis sunt diluenda , & cognita coaguli natura antidoto exstinguenda .

IV. Quæ autem exstinguunt coherentiam in partibus solidis & humoribus periculosissima sunt , acidis & leniter adstringentibus sunt temperanda .

V. Quædam deleteria in rerum natura inveniuntur incomprehensibilia in peste aliisque venenis , quæ solam vitæ actionem exstinguere videntur , & emendari ratione nequeunt , sed solo antidoto experimentis detecto .

VI. Similia quoque deteguntur , quæ aeris naturam ita invertunt , ut aer ad vitam sustentandam ineptus sit . Sic fumus carbonum , sulphuris , liquoris fermentantis , gas sylvestre ; quæ sunt evitanda , emendanda flamma , vel vapore alio opposito .

284. M A G I A .

I. Quæ morborum phænomena vel curationes ex causis cognitis non satis facile deduci possunt , ab indoctis & credulis ad artes Magicas vel Diabolicas ut plurimum referuntur : sed quoniam spirituum bonorum & malorum imperium in corpus nostrum & animam , nos latet , & nullis experimentis constat animum vel corpus malevoli in nostrum corpus vel animum agere posse , nisi id Deus permittat , multaque illa latentia & magica ex veris medicinarum principiis , quæ indoctum vulgus latent , demonstrata sunt , & consueta methodo & medica-

150 LIB. V. CAUSÆ MORBUM INFERENTES. 284
dicamentis sublata fuerunt, tota illa doctrina, cum omnibus narratiunculis In-
cantationis, Fascinationis & similibus, quæ a mulierculis, & simplicibus de fa-
cili circumfertur est repudianda.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

PARS SECUNDA

DE

MORBIS PARTICULARIBUS.

LECTORI AUCTOR.

Ost morborum Generalium cognitionem , Particula-
res sunt rimandi : hi quoniam infestant corporis
humani partes generales & speciales , satis com-
mode in duo genera distinguuntur.

Qui adficiunt ossa , arterias , venas , nervos ,
glandulas & integumenta , primo essent exponendi , sed quia fe-
re omnes a Chirurgis agitantur , & a nobis in Chirurgia repur-
gata expositi sunt , in hoc Systemate omitti possunt . Qui au-
tem in speciali parte , organo , humore , aut actione detegun-
tur , secundum communem corporis humani divisionem tradun-
tur.

Ad cognitionem & curationem horum supponitur intellectus
morborum Generalium , Anatomiae & Physiologiae in quavis par-
te vel organo speciali , ut ex his collectis & inter se compara-
tis firma & certa Praxis Medica comparetur.

Ex Anatomicis & Physiologicis duntaxat praemissi brevem de-
scriptionem , quae praxi inservire debet , amplior autem & co-
piosior expositio in dictis Auctoribus inveniri potest.

In morborum descriptione , neque signa , neque praesagia tra-
duntur , haec enim ex definitione , causis praegressis & effectibus
facile elici possunt.

Raro generalis additur curatio , quum fere omnes morbi par-
ticulares ex variis nascantur causis , quae suam propriam cura-
tionem postulant.

PARS SECUNDA

LIBER I.

MORBI PARTICULARES.

CAPITIS MORBI.

Referuntur Capitis morbi. 1. Ad partes externas, ut Cranium (Ch. 301.) quod complectitur Frontem, Verticem, Sinciput, Occiput, Fontanellam, Tempora & Pericranium. 2. Ad Faciem, quae constat Genis, Buccis, Mento, Labiis. 3. Ad Organa, quae vocantur Oculus, (Ch. 1082.) Auris, (Ch. 979.) Nasus, (Ch. 876.) Os, (Ch. 905.) in quo Dentes, (Ch. 914.) & Lingua. 4. Ad partes internas Capitis, in quibus distinguunt Cerebrum, (Ch. 738.) Cerebellum, (Ch. 744.) Meninges, (Ch. 732.) Sinus, (Ch. 733.) Ventriculos, (Ch. 842.) & multas alias partes. 5. Ad Humores Internos, ut Spiritus, (Ch. 766.) Succus, (Ch. 770.) qui hic loci saepe muci vel pituitae nomine venit. 6. Ad Humores Externos, ut sunt Lachrymae, (Ch. 1115.) Saliva, Mucus, Cerumen. 7. Ad Actiones externas, ut Odoratus, (Ch. 849.) Auditus, (Ch. 963.) Visus, (Ch. 1064.) Saporis, (Ch. 904.) & Masticationis. 8. Ad Actiones internas, ut Animi Actio, Passio & Aberratio.

Omnes fere morbi, qui ab auctoribus ad Capitis morbos referuntur, ut Apoplexia (143.) Sopor (152.) Somnolentia (151.) Stupor (150.) Torpor (178.) Syncope (145.) Insomnium (153.) Incubus (149.) Agrypnia (150.) Anodynia (141.) Catoche (144.) Phrenitis (155.) Convulsio (161.) Epilepsia (162.) Hydrophobia (277.) Melancholia (132.) Paralysis (169.) Lassitudo (167.) Tarrantismus (278.) Delirium (154.) in priore parte Systematis traditi sunt. Hos morbos, & quos in Chirurgia Repurgata exposuimus non adtingemus, qui vero supersunt, exposituri sumus.

285. GENERALES MORBI CAPUT INFESTANTES.

I.

Orbi aliarum etiam partium, caput vero adficientes, ut Vultus (4,) Contusio (5,) Urtio (9,) Ulcus (15,) & Fistula (16,) hoc speciale habent, quod promptius sanentur, sed latens saepe habeant periculum. Deformitas (43,) statim a nativitate sustentaculo emendanda.

II. In capite humorum Abundantia (53,) Intumescencia (54,) Plethora (55,) exigit elevationem decubitus: si fiat a majore impetu (180. vi.) sanguinis & alvi ductio est facienda. Humor Defectus (65,) si non fiat a grumo, (81,) frictione, abdominis sustentatione, volatilibus, spirituosus, aromaticis adhibitis sup-
plendus.

III. Capitis Pituita (74,) Mucor (75,) sternutatoriis, epithematibus, calefacientibus resolvendus, & alvi ductione derivandus. Tenuis autem Lymphæ (89,) & Ichoris (88,) Evacuatio promovenda, absorbenda, vel derivanda ad alvum. Hoc etiam, præter generalem curationem, faciendum in Acrimonia (94,) humorum capitis.

IV. Collecti (114) in capite humores, Sanguis, Pus, Serum, Lympha, periculum portendunt, nisi sponte vel arte evacuentur. Sed Ecchymosis (116,) & Empneumatosis (118,) ut in aliis locis curatur. Metastasis (119,) periculiosior quam in aliis partibus.

V. Materia Arthritica (135,) Catarrhosa (136) Podagrica (137,) Rheumatica (138,) cum periculo summo in capite deponitur: conducit ad solita loca ducere istos humores.

VI. Capitis Pulsatio (157,) Ardor (158,) Impetus major (180,) superveniente hæmorrhagia, vel adhibita phlebotomia, purgante antiphlogistico & refrigerantibus topicis, temperatur. Reditus autem impeditus (183) curari nequit nisi sublata in collo causa. Circulatio minor (181,) ab actione languidiore volatilibus & frictionibus promovenda; sed ex collecto alicubi sanguine, pars colligens sustentanda; post evacuationem largiorem, corpus horizontali situ locandum. Sudor copiosior (188,) circa solum caput malum præfagium præbet. Febris (192) ad caput faciens metastasin (119,) vel caput in consensum (142) trahens, periculum auget.

VII. Morbi generales integumentorum (Ch. 1186.) Glandularum (Ch. 1453,) specialem curationem non requirunt.

286. CEPHALALGIA.

I. Dum æger conqueritur se sentire in interioribus capitis dolorem, qui ad adtactum non intenditur, sed compressione aliquomodo videtur levare, ille morbus Cephalalgia vocatur, sed diu permanens Cephalæa: hic dolor dimidiam capitis partem obsidens Hemicrania, sed in exiguo puncto sæviens Clavus hysterici appellatur. Præterea dolorem distinguunt in anteriorem, posteriorem, vel lateralem partem obsidentem.

II. Differentia est statuenda in causis variis dolorem inferentibus, & in doloris speciebus; estque Idiopathicus vel Sympathicus.

III. In morbis acutis, circulatione aucta, febre continua, ardente, Cephalalgia semper mala, nisi hæmorrhagiam præfagiat, quod cognoscimus ex signis motus sanguinis majoris ad caput (180, vi.). Nam si veniat illa ex materia biliosa huc delata, inflammatione, aut metastasi acutorum, delirium præfagit, nisi præveniatur alvi ductione refrigerante, epithematibus refrigerantibus, & potu antiphlogistico: si simul adsunt signa plethoræ (55, 111,) conducit venam secare. Ex paroxysmo febrili nata iisdem compescitur sine sanguinis missione.

IV.

IV. Dum materia inutilis præprimis perspirationis insensibilis prohibita, vel utilis non satis præparata defectu virium, corrupta in debilibus, scorbuticis, hysteriis, & catarrhosis, aliisque morbis chronicis, puellis chlorosi aut cruditate laborantibus, feratur ad interiora capitis, diu permanentem dolorem infert. Hic humor fonticulis, setaceis, & vesicatoriis est evocandus, applicanda anodyna spirituosa topica. Interne autem antiseptica diaphoretica. Si alvus sit constipata, purgans gummosum exhibendum.

V. Sæpe ex vitiata Ventriculi concoctione nascitur Cephalalgia, quæ toties augetur ac cibus adsumtus incipit digeri, atque nausea, fastidio aliisque ventriculi morbis stipata est. Conducit in hoc casu leni vomitorio vel purgante eliminare saburram, & dein stomachicis cephalicis reliquum morbum curare.

VI. Dum vero in menstruantibus, mensium suppressione, hysteriis aliisque uteri morbis, caput condoleat, uti in chlorosi, medicamenta uterina cephalicis sunt jungenda. Si inde nascatur Clavus hystericus, capiti applicanda topica anodyna.

VII. Si vero ex diuturnitate doloris, intumescencia faciei & oculorum, atque ex incremento doloris in vario capitis situ, conicere valemus humorem hædere in encephalo dolorem inferentem, is derivandus est ad alvum per purgantia, vel ad alia loca per setacea aut fonticulos, applicanda simul ad caput discutientia. Interdum emittitur humor per aures, nares, vel fauces, quæ evacuationes sunt promovendæ, & partes muniendæ ne corrodantur. Si post contusionem cranii fiat, interdum terebra effusus sanguis educendus est.

287. CAREBARIA.

I. Capitis morbosa gravitas ad sensum, frequens occurrens in praxi morbus, speciali titulo raro descriptus, Carebaria dictus, a multis oritur causis, quæ specialia signa proferunt, prognosin præbent, & curationem exigunt.

II. Nam quæ ex adsumtorum abundantia, opii, vel spirituosorum abusu nascitur, sponte evanescit.

III. Ex ventriculi cruditate, dyspepsia, cacoehylia, cacoehymia, & chronicis valetudinariis proveniens, cum adsumto cibo increfcens, alvi ductione & stomachicis curatur.

IV. Post hæmorrhagias vel menses suppressos, in opipare viventibus, juvenili ætate, & plethoricis nata, prompte tollitur phlebotomia, & servata alvo laxiore.

V. In morbis acutis, inflammatoriis, & febre, cum signis majoris impetus ad caput, delirium, phrenitidem, convulsionem, soporem præfagiens, superveniente hæmorrhagia larga, vel alvi fluxu, levatur, similibusque auxiliis & refrigerantibus applicatis, curatur.

VI. Ex prohibita perspiratione, vento, insolita capitis nuditate, vel applicatis frigidis, proveniens, capillorum abrasione, fractione cum calefacientibus, suffitu, epithematibus aromaticis, spirituosus, cum suscitata diaphoresi & actuali calore curatur: qualia quoque conveniunt, si ex Pituita oriatur.

VII. Quæ vero oritur ex catarrho, gravedine, hydrocephalo, melancholia, corruptione humorum, secundum istos morbos curari debet. Sed a grumo in cerebri vasis, vel impedito reditu per jugulares, periculosam, & raro medicabilem morbum producit.

288. HYDROCEPHALON.

I. Lymphæ vel Pituitæ collectio in partibus externis capitis, cum visibili tumore œdematoso, Externum; sed eadem collectio in partibus encephali, Internum Hydrocephalon, vocatur.

II. Collectus humor externe in cutis substantia, cum facit crassiorem, frigidior, pallidior, & pellucidior. Sed in tunica cellulosa sola hærens relinquit naturalem colorem & crassitudinem cutis.

III. In encephalo, ut varias partes occupare potest, ita etiam multa & varia anomala cerebri, cerebelli & nervorum symptomata infert.

IV. Ob signorum similitudinem Ecchymosis post contusionem, a sanguine, ferro collecto vel corrupto; atque Empneumatosis, ab aere inflato vel putredine nato; & denique per injectionem aquæ in tunica cellulosa sub cute capitis, tumores nati, a multis cum hydrocephalo confunduntur.

V. Hydrocephalon infantibus & recens natis frequentius, maxime ex valetudinariis natis; in locis humidis & paludosis habitantibus, ob laxitatem & motum languidiorem in his partibus; post abusum aquæ & humectantium; vel ex contusione capitis, duriori obstetricis pertractatione vel partu difficili.

VI. Externum Hydrocephalon non multum periculi portendit; sed Internum ob cerebri, cerebelli & nervorum compressionem, inducit sæpe somnolentiam, soporem, stuporem, oblivium; paralyfin, vertiginem, surditatem, sonitum aurium, cæcitatem, apoplexiam, carebariam, hebetudinem, frigiditatem; quandoque delirium melancholicum, vomitum; & externe oculorum, palpebrarum, & faciei intumescantiam, mollitudinem, pallorem; lachrymas copiosas: in infantibus interdum futuræ dehiscunt. Caput ante partum mole auctum difficilem partum promittit.

VII. Humor in capite abundans est discutiendus, movendus, calefaciendus & exsiccandus, sustentando simul partes externe: interim purgantibus derivandus per alvum. Si ita obtineri nequit, suadent unctionem, puncturam, & applicationem vesicantium, ut evacuetur.

289. GRAVEDO.

I. Muci narium copiosior generatio & morbosa mutatio, plerumque in humorem tenuem & acrem, interdum crassiorem, plerumque cum gravitate narium, capitis, atque totius corporis, & levi sæpe febricula, dicitur Gravedo.

II. Materia insensibilis perspirationis retenta & ad hanc membranam deposita, videtur suppeditare hujus humoris copiosioris proventum.

III. Inde 1. Omnes causæ impediennes insensibilem perspirationem subito gravedinem generant, præcipue si calore vel motu corporis acrior sit facta, dein per frigus superveniens exhalare impeditur: unde quibusdam anni temporibus, & venti mutationibus, corporisque denudatione toties Gravedo. 2. Naturalis debilitas in hac membrana, ex ætate, vel inspiratio aeris frigidioris, hunc humorem hic colligit. 3. Abusus sternutatoriorum eo humorem derivat.

IV. Quo humor effluens tenuior, copiosior, calidior, diuturnior, eo pejor. Epidemica sine manifesta mutatione qualitatis aeris periculosior. Ex naturali debilitate longitudinem promittit.

V. Secretio hic copiosior facta præbet 1. Mucum & sputum abundantius, exstinguit odoratum, parit difficilem respirationem per nares, gravitatis sensum ad radicem narium & anteriora capitis, baruecoiam, somnolentiam, & carebariam. 2. Sua Acrimonia inducit sternutationem, tussim, narium rubedinem, excoriationem, oculorum rubedinem cum lachrymis copiosioribus, interdum ozoenam, polypum, cephalalgiam. 3. Descendens in ventriculum destruit famem & cibi coctionem. 4. Denique toti corpori tradita materia generat febrem, cachexiam, pallorem.

VI. In curatione humor ille derivandus ad cutim per diaphoretica & sudorifera: in topicis attendendum an humectantia, obvolventia, calefacientia, vel antiseptica sint adhibenda, pro differentia materiæ: conducit sæpe hypnoticum ad coctionem hujus materiæ promovendam.

290. FACIEI MORBI.

I. Facies variis partibus constans, visui patens, multa suggerit in morbis indicia, ab omnibus fere laudata & inculcata, raro autem descripta, nisi sparsim.

II. Referri hæc possunt ad varios morbos, sed nimis longum foret in singulis morbis, omnia faciei phænomena enumerare. Satiùs igitur erit præcipua delibare, quæ dein ad varios morbos applicari possunt.

III. Visui maxime patent faciei Colores (102. 108.) Naturalis color candidus & roseus, notat morbi materiem circulantibus mistam non esse. Pallidus (104.) semper suspectus. Niger (105.) materiem melancholicam, bilem corruptam, vel sphacelum significat. Ruber & constans (106.) majorem sanguinis impetum ad caput indicat; fugax vero, Phlogosis dicta, scorbuticis, chronicis, & cacochymicis frequens, purulentis & phthificis mala. Lividus color (107.) a sanguinis reditu impedito, stagnatione vel corruptione periculum portendit. Circulus lividus sub oculis cacochymicis, gravidis, mensium suppressione vel fluore albo laborantibus frequens. Flavus color (108.) icteri vel cacochymiae signum. Coloris frequens mutatio in convulsivis. Maculae (Ch. 1358.) pro differentia coloris varia indicia præbent.

IV. Facies cadaverosa, quam multi Hippocraticam vocant, his verbis depingitur. Oculi concavi, nasus acutus, tempora collapsa, aures frigidae & contractæ, cutis dura, color pallidus aut niger, livescens palpebra, labium & nasus, limbus orbitæ oculi eminentior, circa oculos sordes, languidus palpebrarum motus, oculi semiclausi, pupilla corrugata, imaginem non reddens, semper periculum portendit, minus autem si ex alvi fluxu talis fiat. Notat summam debilitatem, subsistentem circulationem, pinguedinis & bonorum humorum colliquationem, corruptionem, & defectum.

V. Faciei Convulsio & Paralysis, & inde natus Cynicus spasmus, Tortura oris, Trismus, Tremor & similia, ob adfectos ex encephalo venientes nervos ceteris speciebus periculosior: & topica nervina capiti & naribus adhibenda exigit.

VI. Faciei Intumescencia varia præbet præfagia. Nam a majore impetu, quando facies Vultuosa dicitur, in acutis promittit delirium, phrenitidem, convulsionem, parotides, hæmorrhagiam. In Anginosi mala. In Variolis ut plurimum bonum signum. In chronicis, pituitosis, hydropicis, incrementum morbi. In tussientibus & vomentibus periculum portendit. Detumescencia ex minuta causa, bonum, sed defectu virium vel metastasi ad interiora malum signum est.

VII. Faciei vulnera vetant futuram cruentam, in his uti etiam in combustione, & variolis, pulchritudini vulneris præ ceteris studendum.

VIII. Pustulæ, rubeolæ, herpes, in curatione a reliquis non differunt. Sudor autem copiosus circa solam faciem, tam frigidus, quam calidus, periculum portendit.

IX. Faciei mutatio a variis animi pathematibus, prognosin eorum præbet.

291. OPTHALMIA.

I. Oculorum dolens intumescencia rubra, cum vel sine pruritu, forditate vel lachrymis dicitur Ophthalmia.

II. Si oculi tunica adnata admodum sensilis irritata fuit ab alienis illapsis, vel applicatis acribus, calce, nicotiana, formicis, erucis, cantharidibus, fumo, frictione, contusione, punctione, molli collyrio oculus eluendus & depurandus, dein fovendus molli aliquo fotu.

III. Palpebræ autem fundentes smegma acre, bulbum irritans, quod conspectu & oculorum forditate patet, exigunt oculare unguentum, quod smegma emendat

mendat & supplet ; dum simul eluatur oculus lavamento molli abstergente , & tegatur epithemate .

IV. Lachrymæ acriores bulbum & palpebras irritantes , ab humore catarrhoso aut bilioso , derivandæ ad alvum purgantibus , fetaceis , fonticulis , & vesicatoriis , ad collum vel brachia ; & fluxus sistendus in biliosis adstringentibus refrigerantibus ; in catarrhosis frigidis adstringentibus calefacientibus applicatis supra oculos , vel iis inditis .

V. Dum ex hæmorrhagiis suppressis , impetu majore ad caput , morbo acuto , febre , calefacientium & spirituosorum abusu nascitur , statim vena secanda , & alvus ducenda antiphlogisticis , danda antiphlogistica interna ; similia oculis , fronti & temporibus applicanda topica .

VI. Ad oculos facta metastasis , pro natura acrimoniæ , catarrhosæ , biliosæ , erysipelatosæ , ichorosæ , scorbuticæ , venereæ , pustulosæ , prurientis , perspirabilis retenti , anni tempestatibus & regione huic faventi ; ulceris suppressi , alvi adstrictæ , varianda interna & externa medicamenta ; semper simul tentanda derivatio , ut in lachrymis dictum est . (iv.)

VII. Si bulbus ipse inflammationem vel erysipelas contraxerit , vena secanda & alvus ducenda , donec temperetur localis morbus , atque danda & applicanda quæ inflammationi aut erysipelati propria sunt , & in morbis oculorum adhiberi solent .

292. CÆCITAS.

I. Visus perceptio omnino extincta , vel & multo minor quam sanis competit , sola magnitudine causarum differens , huc pertinet .

II. Omnes bulbi morbi , ut ophthalmia , cataracta , pterygium , cicatrix , pustulæ , ruptio , vulnus , ulcus , deficiens humorum pelluciditas , qui morbi visibilia signa præbent , ex aliis titulis cognoscendi & curandi .

III. Tumores autem in encephalo latitantes , opticos comprimentes , ut exostosis , varices , aneurysmata , scirrhus in pituitaria glandula , incurabilem amaurosin inferunt .

IV. Sed humores effusi in encephalo , post contusionem vel vulnera capitis , opticos comprimentes , quali modo abigantur tradunt Chirurgi . Verum pituita aut mucus , sensim in encephalo collectus , in somnolentis , soporosis , apoplecticis , hydrocephalo interno , cerebri sic dicta frigiditate , & motu minore , abigendus discutientibus , solventibus , epispasticis , sternutatoriis , volatilibus , purgantibus .

V. In incremento morbi acuti , febris , abundantia sanguinis , impetu majore ad caput , phreniticis , ardentibus , capitis dolore pulsatorio , minuendus est motus & copia sanguinis , phlebotomia , purgantibus , antiphlogisticis internis & epithematibus refrigerantibus capiti admotis .

VI. Si spiritus autem deficientes , ut post copiosiores quascunque evacuationes , amaurosin inferunt , sensim recuperabitur visus compefcita evacuatione , per continuatum usum roborantium .

VII. Motus debilior spirituum ut in senectute , morbis longis , scorbuto , syncopticis , spirituum fermentatorum , mercurii , plumbi abusu , debilitate virium , exigit stimulantia , roborantia , cephalica .

VIII. Dum ex ulcere suppresso , scabie vel herpete retropulsa , aliave morbofa materia metastasin ad encephalon faciente , Cæcitas nascatur , communi metastasis curatione , tollenda .

293. VERTIGO.

I. Si omnia corpora etiam quiescentia videntur nobis in gyrum agi , vel inordinate

dinate moveri, hoc morbosum phenomenon vocatur Vertigo; sed cum visus obscuratione Scotomia dicitur.

II. Nascitur hæc a variis causis, quæ ordine recensendæ, ut ex istis deducatur curatio.

III. Facillima est, quæ provenit ex plethora, post hæmorrhagias suppressas, quia facta sanguinis missione evanescit: sed ex menstruis, lochiis & hæmorrhoidibus suppressis, melius erit per eandem viam facere evacuationem: quæ fit ex abdominis compressione vel decliviori in situ capitis detentione, momentanea est: ex superveniente calore nata evanescit adducto refrigerio, vel & largiore aliqua evacuatione.

IV. Materia insensibilis perspirationis retenta, hyeme, in aura frigidiuscula, aut vento, ad encephalon delata, exigit derivationem lenem per diaphoretica: sed ab urina suppressa vel parcius prodeunte nata, non cedit sine sublata suppressionis causa: ab alvo constipata, auscultat alvum laxantibus.

V. Quæcumque spiritibus nostris aliena, vel nimis copiose ingesta, ut spiritus fermentati, terebinthina, nicotianæ fumus, inferunt Vertiginem, illa viribus vitæ sensim emendantur. Opium tunc exigit corporis quietem: sed Mercurialia, putrida, venena quædam, cantharides, pertinacem Vertiginem inferunt.

VI. Multi morbofi humores, aut invertendo naturam, aut turbando spirituum fluxum, sive per corpus dispersi, sive per metastasin ad encephalon delati, uti multæ species acrimoniarum, aciditas, putrefactum, biliosum, cacochymia, melancholia, crudum, catarrhus, ichoris aut puris evacuationis suppressio, materia epidemica, febrilis, maligna, Vertiginem inducentia exigunt emendationem & derivationem a capite.

VII. Humores autem pituitosi, viscosi, mucosi atque crassi, præter derivationem sunt resolvendi: sed Lentor temperatiorem motum exigit: Grumus longam vertiginem inducens sensim est solvendus.

VIII. Sæpe etiam post hæmorrhagias profusas, mensium lochiorumve profluvium, alvi fluxum, diabetem, longum jejunium ex defectu materiæ nascitur, quæ minuta evacuatione, analepticiis & roborantibus est curanda.

IX. Consumpta autem magis materia spirituum, in studio severiore, cogitatione profunda, vigiliis protractis, aliisque animi curis, restauratur rerum varietate: sed ex pollutione vel veneris abusu, minorem spermatis evacuationem exigit.

X. Si ex debilitate, laxitate, humiditate, longa valetudine adversa, ætate senili, sexuque femineo, conicere possumus spirituum fieri tardiores motum, stimulantibus, volatilibus & roborantibus ille motus est augendus.

XI. Sed morbi acuti, inflammatorii, erysipelatosi, febriles, maxime si simul faciant majorem impetum ad caput, vertiginem inducentes, sanguinis missionem & alvi ductionem exigunt, sedato simul impetu refrigerantibus, antiphlogisticis.

XII. Nata autem ex navigatione, uestione adversa, actione in gyrum, vel adspectu præcipitii, aliisque insuetis, quiete corporis sponte evanescit. Sed in mobilitate, passione hysterica, hypochondriaca, menstruantibus, gravidis, nervinis, anodynis, & antispasmodicis sedanda. Per consensum in morbis mammarum, uteri, ventriculi, nervorum, vermibus, nata, non cedit nisi sublatiis istis morbis, auscultat autem antispasmodicis anodynis.

XIII. Quæ autem oritur ex humore collecto in encephalo, comprimente & agitante nervum opticum, sive fiat per externam concussionem, sive reductum impeditum, vel retentionem humoris, periculossima est, sæpe superveniente evacuatione per aures vel nares tollitur, aut derivatione facta ad alvum, cum applicatis ad caput cephalicis.

XIV. Præagit Vertigo sæpe syncopen, apoplexiam, convulsionem; ex consensu

sensu nauseam & vomitum; ex causa hæmorrhagiam, parotides, evacuationem per aures & nares, quæ ut plurimum levat.

XV. Quoniam est morbus ex variis causis proveniens, non admittit generalem curationem.

294. OTALGIA.

I. Omnis aurium dolor Otagia vocari potest, sed maxime si auris interne vehementer doleat.

II. Auris interne ex inflammatione dolens periculum portendit; lenitur hæmorrhagia & phlebotomia, & postea puris evacuatione: applicanda mollia antiphlogistica, & alvus ducenda.

III. Erysipelas autem exsicccandum absorbentibus ficcis, leniter adstringentibus, applicatis.

IV. Ex catarrho & adfluxu humoris tenuis & acris dolens auris, molli lavamento eluenda, & materia vesicatoriis, cucurbitulis, & alvi ductione aliunde derivanda.

295. STERNUTATIO.

I. Aer pulmonibus prius receptus, magna vi ob irritationem in naribus factam, sursum ad basin cranii pulsus, totamque membranam pituitariam concutiens, & per nares atque os extrusus cum sono, vocatur Sternutatio.

II. Omni mechanica irritatione, uti per plumam, evulsionem vibrissarum, vel acria naribus adtracta, membranæ internæ narium applicata, sternutatio excusso irritamento cessat sponte concitata; si autem remaneant aliena, eluenda nares molli diluente errhino.

III. Polypus, ulcus, ozæna, cancer, pustulæ, farcoma, carcinodes, inflammatio, erysipelas, in naribus irritantia ut generetur Sternutatio, illa malum augent, quare compescenda ablutione, foru, inunctione, ex quibus pro morbi natura selectus debet fieri.

IV. Humores acres catarrhosi, & gravedinis, ex encephalo, pituitaria membrana, & oculis, in nares confluentes, irritantes, præter speciales curationes exigunt abluentia mollia, mucilaginosæ, aut si tenuiores sint adhibendi vapores sicci.

V. In epidemicis, morbillis, variolis, febre continua & intermittente, malignis & aliis metastasin ad nares facientibus, Sternutatio nihil levaminis adfert; sed in cephalalgia & singultu bonam metastasin indicat; in aucta circulatione hæmorrhagiam præfagit, qua levatur sæpe morbus.

VI. Ex consensu nata in mobilitate, hysteria, epilepsia, asthmate, angina, oculorum, pectoris & pulmonum morbis, malum auget, & ut alii morbi ex consensu nati debet curari.

VII. In apoplecticis, soporosis, hebetudine, evigilantibus vel cerebri opprefione, juvat muci eductionem. Sed in gravidis abortum parit. Plethoricis hæmorrhagiam. In parturientibus & puerperis foetum & secundinas extrudit. In herniosis, & hæmoptoicis morbum provocat.

VIII. Nam 1. valida corporis agitatione debilitat, abortum parit, herniam, menses & lochia extrudit, vasa rumpit. 2. In Pectore pulmones nimis exagitat, hæmoptysin provocat. 3. In Capite generat cephalalgiam, cerebri commotionem; ex encephalo humorem elicit. 4. Fauces & Nares expurgat, vel hæmorrhagiam producit, olfactum reddit. Quare bona & mala ex sternutatione expectanda.

IX. Si bonum effectum expectamus, permittenda est, sed si damna imminet, secundum allegatas causas curanda.

296. ODONTALGIA.

I. Dentium dolor Odontalgia dictus ex variis oritur causis, quæ varia curatione egent.

II. Nam ex dentis renovatione nata optime sanatur evulsione præcedentis.

III. Dens carie ita consumptus ut interna cavitas pateat & alienis impleatur, quæ corrupta dolorem inferunt, in quibus interdum vermiculi, omnem medellam respuit, evulsione tollitur, palliatur facta depuratione per turundam balsamicam inditam, lenitur indito opio.

IV. Quando cingens radices dentium membrana ex inflammatione aut erysipellate dolet, in ore retinenda & externe applicanda laxantia.

V. In Odontalgia ex acrimonia, catarrho, scorbuto, nervum adficiante præter generalia interna, applicanda spirituosa oleosis mista.

VI. Inde gingivarum parulis vel epulis, salivæ copiosior effluxus, maxillæ caries, faciei tumor, & reliqua mala per totum corpus, quæ ex perseverante dolore fieri solent.

297. A P H T H Æ.

I. Crusta densa, lenta, fordida, coloris interdum varii, partem aliquam vel totam superficiem organi chyli, & quandoque respirationis, maxime autem oris interni, obsidens, & adhærens, Aphthæ dicitur.

II. Hæ differunt 1. Colore, Copia, Tenacitate, Densitate, Duratione, & Recidiva. 2. Ex parte quam occupant. 3. Si oris ficcitatem vel salivationem inducant. 4. Si ante vel post febrem nascuntur. 5. Denique Malignæ an Benignæ sint.

III. Generantur 1. Spontanea degeneratione in Vappam (93) ut recens natis infantibus; quando simplici lambitivo leniter abstergente auferuntur. 2. Mucore (75) vel Pituita (74) corrupta, in chronicis, febre lenta, debilitate chronica, alvi fluxu, aliisque copiosioribus evacuationibus, cacochymia & cacochymia; os & fauces tunc colluendæ abstergente antiseptico, cum internis medicamentis morbo cognito appropriatis simul exhibitis. 3. Materia febris intermittens, remittens, hæctica in Viscidum (78) degenerata pertinaciores, sæpe cum ptyalismo, aphthas infert, quæ sæpe abeunt & redeunt, non cedentes, nisi illi morbi curati fuerint. 4. Morbi Putridi (100) ipsi vel ex acutis & ardentibus nati, periculosissimas Aphthas producant, acescentibus, abstergentibus curandas. 5. Morbi ardentes, acuti, inflammatorii Phlegma (77) producentes, pertinales & periculosas generant, quæ abstergentibus, diluentibus sunt separandæ.

IV. Varia metamorphosis humorum Aphthas inferens, simul multa alia symptomata producit, quæ perperam Aphthis adscribuntur. Sed pars aphthis obfessa impeditur evacuare & absorbere; humor sub crusta stagnans corrumpitur; post separationem pars nuda relicta ab omni adtactu irritatur; ipsa crusta deposita corrumpitur si non satis cito evacuetur.

V. Aphthæ secundum varias causas 1. Sunt separandæ, donec sponte secedant. 2. Crusta separata eliminanda lenissimo purgante, si sponte non deponitur. 3. Partes nudatæ molli obvolvende tegendæ.

298. L I N G U Æ M O R B I.

I. Sana Lingua pura est, æqualis, humida, calida, mollis, carnei coloris, ad voluntatem mobilis, tactum & gustum exercere potens, & mediocris magnitudinis.

II. Mucosa, fordida, pellicula tecta, vel pituitosa, notat salivam & mucum oris induxisse corruptelam tenacem.

III.

III. Aspera autem, fissuras contrahens defectum humidi declarat, interdum ex eadem causa conspicitur glabra & quasi exusta.

IV. Humida bona, sicca mala, maxime si talis fiat ore clauso.

V. Ardens, dispositionem phlogisticam validam indicat, frigida autem defectum motus vitalis.

VI. Naturalis mollitudo in duritiem conversa hujus partis inflammationem ut plurimum indicat.

VII. Color ab adsumtis vel applicatis inductus, nullum in morbis præbet indicium. Sed sine his color albus & pallidus notat sanguinis rubri defectum; flavus citrinus & biliosus plerumque ex humorum corruptione; cruentus conspicitur in putridis erysipelatosis; lividus, viridis, & niger ex majore corruptione vel sphacelo humorum, generari solet.

VIII. Linguae tremor, convulsio, paralytis, apoplexia, vel rigida, contracta, exserta, mala sunt signa quæ encephali morbos denunciant.

IX. Stupor & torpor ab altioribus in nervis causis nascuntur & malum portendunt; dolor plerumque causam in lingua latentem habet: alienus sapor vitia salivæ ut plurimum denotat.

X. Contusio, ulcus, ustio & vulnus manducationi, deglutitioni & loquelæ sunt impedimenta, ut est ejus major tumor, defectus, inflammatio, erysipelas & corruptio, vetantque consueta adhibere medicamenta: Inde quoque ejus cancer, sarcoma, pustulæ, hydatides, lithiasis, & alia tubercula difficilius curantur, in quibus omnibus leniter adstringentia præferuntur & quæ tuto deglutiiri possunt. Ejus concretio per frenulum facile solvitur sectione per volsellam, ne tangantur orificia salivalium.

299. MANDUCATIONIS MORBI.

I. Impeditur Manducatio defectu Dentium; Maxillæ inferioris luxatione, fractura; Musculorum temporalium & masseterum convulsione, vel paralyti, in spasmo cynico & tortura oris, aut eorum musculorum valido vulnere aut contusione; denique Buccarum, linguae, & labiorum morbis, motum non concedentibus; aut quando epulis aut parulis gingivarum maxillæ motum impedit. Qui omnes morbi suo speciali modo sunt curandi.

300. SITIS MORBOSA.

I. Majus bibendi desiderium, quam ad restaurandum amissum tenue ex causis sanitatis, requiritur, Sitis dicitur morbosa.

II. Causæ & morbi auferentes humidum aquosum ex corpore Sitem inferunt, ut alvi fluxus, diabetes, evacuationes copiosiores, corporis exercitium in aere sicco & calido, medicamenta evacuantia, febris ardens, inflammatoria, acuta; in quibus omnibus conducit, aquosis tepidis, parva copia simul datis, applicatis & injectis, refarcire quod amissum est: sed si simul colligitur aquosum in cavis corporis vel tunica cellulosa, uti in hydropicis, præstantius est sitim fallere.

III. Sensus autem sitis intolerabilis ex putrefacto calido, uti in febribus putridis, biliosis, erysipelatosis, ichorosis, pinguedine & oleoso rancido, minori portionis copia est placandus, sed temperandus saponaceis, acidis, antisepticis.

IV. In multis morbis chronicis, catarrhosis, cacochymia, cachexia, scorbuto, acrimonia ammoniacali, & muriatica, interdum cum humidi abundantia nascitur sitis, quæ melius spirituosus antisepticis curatur, quam potu largiore.

V. In puris generatione & corruptione sitis vexare solet, uti in empyemate, phthisi, suppuratione, variolis, ulcere, abscessu, quæ antisepticis vinosis est curanda.

VI. Ex Bile corrupta, retenta, ut in ictericis, alvo constipata, fitis major purgante antiphlogistico est curanda.

VII. Si autem conicere possumus ægrum ex causis expressis, vel signis præsentibus fitire debere, sed tamen experimur eum non exposcere potum, neque conqueri de siti, talis æger Adipsia laborare dicitur.

VIII. Conveniens est, ut æger non sitiat in hydrope, acida acrimonia, cruditate, visciditate, leucophlegmatia, & morbis fere omnibus chronicis.

IX. Non vero fitire in febribus ardentibus, acutis, inflammatoriis, lentore, corporis, linguæ & oris ficcitate, variolis, dysenteria, delirio, phrenitide, erysipelate, est sine ratione, & notat vel mentem non constare, vel organum sitim percipiens sensum amisisse.

X. Modica autem fitis in his, vel quæ minuitur post crisin, vel cessantibus his morbis, salutare signum est.

XI. Ex his patet auctam, extinctam & modicam sitim, variam præbere prognosin, & curationem postulare.

301. S A P O R A L I E N U S.

I. Alius, in saliva, muco, eructatis, vomitu rejectis, sputo, sanguine, urina, alvi excrementis, lacte, vel aliis humoribus, qui degustari possunt, detectus Sapor, quam in sanis observari solet, huc pertinet.

II. Amarus sapor generatur ut plurimum a bile vel pinguitudine corrupta; quæ vomitu reddenda, & antisepticiis acidis infringenda.

III. Salfus, in acrimonia falsa & catarrhis frequens, in chronicis longitudinem, in acutis brevitem portendit: perseverans ut acrimonia falsa curatur.

IV. Urinosus sapor putredinis indicium, & ut ille morbus curandus.

V. Dulcis in ore sæpe hæmoptisis præfagium.

VI. Acidus præcipuum acoris ventriculi & acrimoniæ acidæ signum, & ut talis morbus curandus.

302. E N C E P H A L I H U M O R M O R B O S U S.

I. Humor blandus inter meninges, in cerebri ventriculis, circa medullam oblongatam, mediocri copia, & speciali indole hærens, (Ch. 770.) variis modis morbos infert.

II. Nam majore copia collectus partes encephali comprimit, unde apoplexia, catoche, sopor, paraplegia, hemiplegia, incubus, somnolentia, vertigo, surditas, amaurosis, carebaria: qui tolli debet sternutatoriis, volatilibus naribus attractis, epithematibus, & frictionibus capiti applicatis, abrasione capillorum, fonticulis, setaceis, & alvi ductione evacuandus & derivandus, ut patet in hydrocephali interni (288.) curatione.

III. Hujus autem humoris defectu, aridiores hæ partes relictæ ad sensum & motum peragendum ineptiores fiunt; fotu humido & calido applicato defectus supplendus.

IV. Ejus autem Crassitudo, Tenacitas, & Pituitosa indoles, quia difficilius absorberi & reduci potest, majori copia hic colligitur, quando dicitur cerebri frigiditas: producit somnolentiam, languorem, stuporem, carebariam, & denique omnia; quæ in Abundantia (11) tradita sunt. Hæc solvenda artificiali calore & calefacientibus & moventibus, soluta crassitudo ut abundantia debet tolli.

X. Hic humor tenuior, aquosus, lymphaticus, vappidus, quoniam experimenta docent injectam aquam leves inducere convulsiones, causa videtur mobilitatis, convulsionis hystericae & hypochondriacæ, atque desipientiæ, post morbos chronicos & copiosiores evacuationes. Tenuitas hæc inspissanda roborantibus, & antisepticiis calidis, parva copia longo tempore adhibitis.

VI. Ut omnes humores per se acres fieri possunt vel Acrimoniam variam (94) in se recipere, ita etiam hic encephali succus, unde, quia immediate nervos tangit, mirabilia profert in corpore phænomena, ut dolores cito in aliam partem transeuntes, convulsiones, phlogoses, fluxiones, catarrhos acres, vertiginem, agrypniam, delirium, cephalalgiam, aurium tinnitum, sputationem lymphæ acris, pleuritidem, asthma, tussim, raucedinem, cordis palpitationem, & infinita alia mala, quorum causa ut plurimum abscondita est. Detecta acrimoniæ species suis appropriatis emendanda, derivanda ad alvum eccoproticis nervinis, vel fonticuli concitandi, qui quodvis genus acrimoniæ emittunt.

303. SALIVÆ MORBI.

I. Saliva copiosius confluit in os 1. Manducatione, suctione, & oscitatione, quod sanis competit. 2. Medicamentis, ut mercurio, mastiche, nicotiana, jalapa, mechoacanna, antimoniatas, prolicita & rejecta, nisi fiat ad alicujus morbi curationem, corpus privat naturali humore saponaceo, & chyli confectionem remoratur. 3. Ex reditu autem impedito per jugulares in angina, bronchocele, aliisque tumoribus faucium, copiosius emissa, præter dicta mala, periculum portendit, non præveniendum nisi sublata comprimente causa. 4. Ex stimulo oris, dentitione, odontalgia, raro levatur, & dein mala ex defectu inducit. 5. In anorexia, nausea, aliisque ventriculi morbis, cacochyliæ signum est, stomachicis moderanda, educta cacochylia. 6. In hypochondriacis, hysteris, convulsivis instantem sæpe paroxysmum monet. 7. In scorbuto, catarrho, & morbis ex acrimonia humorum ut plurimum colliquationis signum sine levamine. 8. Variolis salubris, intermittentibus autem sæpe symptomata.

II. Parcior confluent Saliva in os producit siccitatem & sorditatem oris, difficilem deglutitionem, & pepsin, sitim nimiam; quæ mala potu largiore acidulo, parum vinoso lenienda, & in acutis nitrosa addenda.

III. Saliva autem crassior, tenacior, glutinosa, spumans, humidit tenuioris defectum arguit, resolventibus, diluentibus internis, & collutione frequenti adtenuanda. Tenuior fit raro in morbis nisi colliquativis.

IV. Acris, corrupta, foetida, acida, amara, falsa, dulcis ex notis istis humoribus exigit curationem.

V. Pus vel vermiculos emittens adjacentem cloacam latentem significat, quæ depuranda est.

304. MUCI MORBI.

I. Mucus in cavis narium, sinibus frontalibus, antris higniori secretus mitis, tenax, crassiusculus, ad humectandas has partes & defendendas, depositus, variis modis a sanitate recedit.

II. Nam Abundantior olfactum hebetiorem facit, naribusque cum turpi aspectu exstillat; vapore siccante aromatico moderanda generatio. Deficiens vero, quia in sinibus retinetur, corruptelam præfagit, errhinis, turunda naribus indita provocandus.

III. Color naturalis in pallorem vel nigredinem, aut flavedinem mutatus, signa & curationem his coloribus propria habet.

IV. Odore alieno vel foetore infectus, stagnantis corruptionem, ulcus latens, & sæpe cariem ossiculorum denotat, quæ injectione antiseptici & immissa turunda balsamica curari debet.

V. Sæpe in humorem tenuem, acrem, catarrhosum convertitur, unde narium pruritus, rubedo, sternutatio, dolor, lavamento molli, & vapore antiseptico adtracto temperanda.

VI. Mucus concretus Tophos generat, qui eximendi, sed Grumus post hæ-

mor-

morrhagiam relictus, aliquamdiu retinendus. Infecta cum muco exeuntia notant ova insectorum cum aere adtracta fuisse, quæ ulterius sternutatoriis expellenda sunt.

VII. Nimia muci tenacitas, & tenuitas ex gravedine (289) intelligitur.

305. CERUMINIS MORBI.

I. Humor lentus, tenax, flavus, amarus, in auris meatus secretus ad defendas has partes, variis morbis morbosus fit.

II. Sæpe enim concrescit circa membranam tympani, quando aurium susurrum & surditatem infert, injectione repetita diluentis saponacei, tepidi, facile educendum. Ejus autem tenuitas si acrimonia caret facile ab indito flocculo absorbente recipitur.

III. Sed acrimoniam habens pruritus & otalgiam infert: superveniente corruptela, vel quia ulcus latet, aut ex encephalo per meatum exoneratur humor, fetorem, & varium colorem exhibet. Quæ mala, injectione antiseptici mollis, & inditis turundis balsamicis, sunt curanda.

LIBER II.

MORBI PARTICULARES.

COLLI MORBI.

Corporis humani pars a Capite ad Pectus Colli nomine veniens complectitur, 1. partes exteriores & posteriores, quæ Cervix appellantur, 2. partes interiores & anteriores, quæ simul sumptæ Fauces dicuntur, in quibus distinctæ proponuntur, Uvula, Tonsillæ, Larynx, Pharynx, Trachea & Oesophagi superior pars cum incumbente Thyroidea glandula. In his partibus perpenduntur humores, qui Sputi nomine veniunt; & observantur actiones Vocis, Deglutionis, Scretus & Tussis. Denique huc referuntur quidam morbi speciali nomine donati, ut Bronchocele, & Angina.

306. GENERALES MORBI COLLUM INFESTANTES.

1.

Olli externa integumenta, vertebræ, muscoli, & vasa varios patiuntur morbos.

II. Vertebrarum Colli Luxatio, ob contentam medullam spinalem & adjacentem laryngem, pharyngem & vasa, periculossima est, prudentem, citam & artificiosam repositionem exigit.

III. Intumescentiæ & tumores inflammatorii, erysipelatosi, cedematosi, hydropici, strumosi, scirrhusi, & abscessus in his partibus, non multum periculi portendunt, si interiora non comprimant: Aneurysmata & Varices in his partibus neque aperienda, neque comprimenda, sed sustentanda.

IV. Color ruber, lividus, niger consuetos morbos indicant, & topica exigunt; per Metastasin ab interioribus venientes plerumque bonum præsagium debent.

V. Carotidum in collo Pulsatio visibilis sæpe, & validior, in acutis & febribus cephalalgiam, delirium, phrenitidem, vel convulsionem præsentat, nisi præveniat hæmorrhagia vel aptis auxiliis motum temperantibus. In Chronicis ut plurimum a sanguinis tenacitate. In Angina aliisque morbis colli vel faucium liberum transitum sanguinis impeditum significat.

VI. Colli Dolores mala capitis & parotides præsentant in acutis; in melancholicis instans delirium, qui curandi ex cognita causa.

VII. In acutis Colli inversio periculum portendit; ex convulsione aut paralyfi intorqueri, causam in encephalo latere significat. Sed ex rigidis proveniens musculis linimento laxante & extensione partis contractæ curari debet. Ex mala figura vertebrarum veniens sustentaculo in principio prævenienda, postea medelam non admittit.

VIII. Sudor præcipue frigidus circa collum solum, periculum vel longitudinem præsentat in acutis.

IX. Vulnere colli ceteris in partibus periculossima, ob multa hic conjuncta vasa & organa, & locum ad comprimenda & liganda vasa ineptum.

X. Gracile collum habentes facilius in hæmoptysin incidunt, sed collum crassum habentes sæpe corripiuntur apoplexia & morbo soporoso.

307. FAUCIUM MORBI.

I. Pars posterior oris , Tonillis , Uvula , & Larynge constans , multisque musculis mobilis , & cryptis mucosis donata , fauces dicta , multos patitur morbos .

II. In corporibus robustis & præcipue excalescentis , si bibant potum frigidum , vel se exponant aeri frigido , sæpe subito deponitur ad fauces materia Rheumatica , calida , dolorosa , diu persistens , collum immobile reddens , sine visibili tumore , non abeuns in suppurationem , sed præbens multum muci tenacioris , quæ ulterius per tracheam descendens , sæpe subito suffocat . Statim repetita est instituenda venæ sectio , alvus ducenda antiphlogistico , & omnia adhibenda topica , quæ in rheumatismo (138) tradita sunt .

III. Sed in debilibus , valetudinariis , tempestate frigida & humida , humor tenuis , acer , interdum cum levi febricula deponitur ad fauces , quæ inde parum tument , sed sæpe multum humoris frigidi vel calidi emittunt . Materia hæc anodynis calefacientibus concoquenda , diaphoreticis expellenda .

IV. Si fauces crusta variolosa vel aphthosa obsessæ sunt , quia suffocationis periculum imminet , collum externe fotu vel cataplasmate molli & calido tegendum , interne fauces colluendæ liquore molli abstergente calido .

V. Faucium Tumor , qui inspectione , & sæpe externo adtactu cognosci potest , pro varia natura tumoris curationem exigit : nam ex abusu Mercurii abstinentia & collutione molli sponte evanescit . Tumor pallidus frigidus , œdematosus resolventibus topicis abigendus . Calidus rubens & dolens inflammatorius vel erysipelatosus , prompta ob metum suffocationis , horum morborum auxilia exigit , juvat si externe ad collum feratur .

VI. Fauces dolentes & graciles cum salivæ exspuitione multa , quia notant partem non visibilem adfectam esse , periculum denuntiant : aut quando fauces detumescunt perseverante morbo , quia notant materiem ad interiora ferri .

VII. Sanguis sine læsione ex faucibus stillans , sereatu ejectus , quando etiam Sputum cruentum vocatur , sine multo periculo est , & adstringenti collutione curatur . Illud si fiat ex Ulcere aut Excoriatione , quædam addenda simul consolidantia .

308. UVULÆ MORBI .

I. Pars mollis , carnosæ , inverse conica , pendula , raro bifida , in medio isthmi faucium hærens : propriis musculis moventibus , arteriis , venis , & nervis instructa , variis adficitur morbis .

II. Tumens illa a tumore inflammatorio vel erysipelatoso , collutione molli antiphlogistica subadstringente minuenda . Sed si sit tumor frigidus pallidus diu persistens , œdematosus , quædam lenia calefacientia , resolventia & roborantia uvulæ applicanda .

III. Humor tenuis acer catarrhosis , multum stillans , tussim inferens , insperione pulveris , & collutione roborante , atque simili lambitivo & manducatorio est minuendus , adhibitis simul externe siccantibus epithematibus .

IV. Uvulæ nimia relaxatio , & longitudo , quam Casum uvulæ vocant , roborantibus applicatis est adcurtanda ; frustra superstitiosi elevatione capillorum ad tollere conantur : sed si adcurtari tali modo denegat & molestiam præbet , apto instrumento ejus pars est liganda , vel amputanda : sistenda hæmorrhagia , si fiat , stiptico cum spatula admoto .

V. Deficit sæpe in lue venerea ; paralytice interdum propendet ; vel convellitur , ex adfecto cerebro ; raro vulneratur .

VI. Ita

VI. Ita tumens impedit deglutitionem, liberam respirationem, vitiat vocem: prolongata sæpe producit nauseam & tussim.

309. TONSILLARUM MORBI.

I. Corpuscula mollia, carnosæ, spongiosæ, in cavo oris, ad utrumque latus isthmi faucium hærentia, Tonsillæ dictæ, varios patiuntur morbos.

II. Hæ si doleant sine tumore a materia acri catarrhosa, frequenti retentione collutorii tepidi in faucibus, & applicatione epithematis discutientis externi, curandæ.

III. Tumentes autem frigidæ & pallentes, difficiliorem deglutitionem & gravem auditum præbentes, a muco vel pituita tenaci impletæ, insperione pulveris, vel collutoriis, atque externis epithematibus resolventibus minuendæ.

IV. Sed tumentes cum dolore, rubore, & ardore ab inflammatione vel erysipellate, cataplasmate vel feto externo atque frequenti collutione interna emolliente antiphlogistica, curandæ.

V. Si vero Ulcus contraxerint fauces, sæpe colluendæ liquore tepido abstergente & consolidante; hoc si fiat ex lue venerea, frustra solis topicis suscipitur curatio. Cavendum ne pro ulcere habeatur mucus in earum lacunis concretus hærens, qui abstergente collutorio est resolvendus.

VI. Induratæ a tumore strumoso, diaclysmate in faucibus & applicatis externis resolventibus emolliendæ.

VII. Alienum inter deglutiendum in earum lacunis subsistens, vel calculus in iis concretus, eximendus apto instrumento, vel abstergente gargarismate eluendus.

VIII. Ita adfectæ Tonsillæ difficiliorem deglutitionem præbent, interdum auditum gravem, difficiliorem respirationem, raucam vocem, & leviozem anginae speciem inferunt.

310. LARYNGIS MORBI.

I. Pars superior Tracheæ in anteriore colli parte, sub mento visibilis, cartilaginibus mobilibus, multisque musculis constans, interne vestita membrana admodum sensibili glandulisque multum muci suppeditantibus, atque duabus faculis sub epiglottide instructa, quos ventriculos vocant, variis & periculosis adficitur morbis.

II. Nam membrana ex inflammatione tumens, nullum externum præbet tumorem, sed dolorem & ardorem in parte interna Laryngis intolerabilem, cum tussi molestissima suffocativa, respirationem difficillimam maxime in inspiratione, vocem acutam dolorosam vel aphoniam, anxietatem intolerabilem, febrem acutam, cum pulsu molli frequenti, parvo, vacillante, mortem paucis diebus vel horis, inducit. Quare omnia auxilia inflammationis cum vapore humido molli promte adhibenda. Eadem si fiat in partibus exterioribus, manifesta & minus periculosa præbet signa. Si propagetur per Tracheæ membranam, vel abeat in suppurationem, ut plurimum suffocat.

III. Erysipelas interiora occupans similia fere producit signa, sed velocius invadit, magisque fugax est: externe autem videri solent rubores fugaces: similia sunt agenda cum parciore venæ sectione.

IV. Intumescencia hydropica vel œdematosa in membrana interna, sensim difficiliorem respirationem, cum anxietate, pulsu molli & debili, atque refrigeratione totius corporis inducit, sine tumore externo in collo, quæ applicatis & forma vaporis haustis resolventibus & applicatis vesicatoriis, cum alvi ductione, est abigenda. Eadem in parte externa visibilia præbet signa & minus periculosa.

V. In-

V. Interna membrana nimis exsiccata aperturam minuens & partem irritans, difficilem respirationem, & tussim inanem inducit, quæ potu multo calido & vapore hausto curanda est. Quod etiam in aphthis hujus partis est agendum.

VI. Concretus mucus, calculus vel grumus in ventriculis laryngis vel lacunis hærens, tussis frequentissima est causa, siue ejiciantur, siue maneat, nisi molli resolvente & consolidante locus denudatus depuretur & consolidetur. Simili quoque modo curantur aliena illapsa.

VII. Humor tenuis acer, catarrhosis internam membranam irritans, decocto & vapore molli pectorali est temperandus, derivandus ad cutim, & anodynus ad coctionem reducendus.

VIII. Muci vel pituitæ copia laryngem opplens, resolventibus, calefacientibus, pectoralibus est resolvenda & ejicienda.

IX. Hujus partis Vulnere periculosissima sunt; Luxatio & fracturæ cartilaginum vix reponi possunt; Ossificatio, & Rigiditas medelam respuit; Paralysis aphoniam inducens, & Convulsio suffocans, vitium in encephalo hærrere significat, qui morbi consuetis auxiliis curantur.

311. PHARYNGIS MORBI.

I. Tota posterior faucium cavitas vertebris colli incumbens, externe adcurrentes arterias carotides, venas jugulares, & nervorum par sextum, habens, interne mucosa membrana tecta, multis musculis mobilis, in oesophagum definens, deglutitioni destinata Pharynx dicta, variis afficitur morbis.

II. Membrana hæc tumens ex inflammatione, erysipelate vel hydrope suis propriis signis cognoscendis, deglutitionem dolorosam vel impossibilem reddit, adsumta per nares retrudit, ex ore effluit saliva & mucus; comprimens adjacentem laryngem & reliqua vasa multa anomala symptomata infert, qui morbus appropriatis medicamentis & huic parti adaptatis curandus est.

III. Cavitas hæc si oppleta sit a deglutito bolo, ille est eximendus, protrudendus, vel pharyngotomia facta auferendus; sed mucus concretus, pituita, grumus, aphthæ, pharyngem impleantia, collutione solvenda, & scretu rejicienda; polypus implens artificiose tollendus.

IV. Naturalis Angustia medelam respuit; sed ex convulsione antispasmodicis curatur; compressione externa ad causam comprimentem dirigenda curatio.

V. Pharyngis Asperitas, Siccitas & Excoriatio molli lambitivo curanda. Ulcera, Vulnere & Ruptio, consolidantibus parva copia deglutitis sananda, cavendum ab omni duriore & copiosiore deglutitione. Paralysis musculorum, plerumque in encephalo latentem habet causam. Metastasis ad hanc partem semper mala. Acrimonia catarrhosa, molli diaclysmate sæpe eluenda, & mucilaginoso lambitivo obvolvenda.

312. ŒSOPHAGI MORBI.

I. Canalis membranaceus, robustus, muscularis; intus muco lubricus, a faucibus incipiens, in ventriculum definens, transmittens deglutienda vel evomenda, Œsophagus dictus, multos patitur morbos.

II. Nam humoris Defectus parit siccitatem, & difficiliorem deglutitionem, mucilaginosi & humidi frequenti usu curandam. Hujus autem Acrimonia, tam ex deglutitis acerbis, quam muco ipso acriori, singultum inferens, vel pectoris anxietatem, frequenti deglutitione medicamenti mollis balsamici, mitiganda. Muci autem abundantia scretu rejicienda, & deglutitis abstergentibus curanda. Aphthæ Œsophagum obsidentes, suis appropriatis medicamentis deglutitis tollendæ.

III. Corrosione, Detritu, vel Excoriatione ablatum epithelium, difficilem & dolo-

dolorosam parit deglutitionem: si fiat a deglutitis asperioribus, lenibus mucilaginosi lambendo adhibitis, facile sanatur: sed a Muco acriori si fiat, antiseptica simul admiscenda. Inde natum Ulcus balsamica simul exigit cum abstinentia ab omni durioris deglutito.

IV. Œsophagus vehementi vomitu, valida deglutitione boli, vel imprudenti protrusione ruptus; aut ulcere vel vulnere separatus, fundens in cavum pectoris deglutita, omnem medelam respuit.

V. Latus Œsophagi dilatatum, quasi alterum superiorem ventriculum formans, in medio deglutita veluti subsistere facit, exigit longo tempore alimenta tenuia deglutienda, & medicamenta subadstringentia lambendo adhibita. Eodem quoque modo est curanda Œsophagi laxitas.

VI. Œsophagus autem rigidior, callosus vel cartilagineus factus, ex pertinaci difficiliore deglutitione, incrementum ætate, aliisque rigidis partibus desumenda, fotu molli, collutione, & frequenti deglutitione emollientium, relaxandus, si fieri possit.

VII. Paralysis in fibris Œsophagi periculosissimus est morbus, ratione originis nervorum, functionis læsæ, & difficultatis curationis: solitis medicamentis antiparalyticis applicatis, gargarisatis, & deglutitis tentanda curatio.

VIII. Spasmodica adfectione, in hysteris, hypochondriacis, animi pathematibus correptis, Œsophagus per intervalla contractus, localia vix exigit medicamina, sed in generali convulsione curatio querenda.

IX. Tumens autem Œsophagus tumore œdematoso, inflammatorio, erysipelatoso, ex propriis signis detegi debet, & suis propriis auxiliis curandus, in forma epithematis, collutionis, cataplasmatibus aut emplastris.

X. Compressus Œsophagus a tumore folliculoso, scirrhus, struma, sarcomate, bronchocele, varice, aneurysmate, deglutitionem impediens, his morbis appropriatis auxiliis curari debet.

XI. Aliena deglutita subsistentia, potu molli, pingui, mucilaginoso promovenda, vel apto instrumento prudenter protrudenda: sectione hic loci eximi nequeunt.

313. DEGLUTITIONIS MORBI.

I. Magna vi & subito adsumpta alimenta, quia convulsione, delirii aut phrenitidis est signum, deglutita, malum præfagium præbent, & auxiliis his morbis propriis curanda.

II. In excoriatione faucium dolorosa Deglutitio nata lambitivo molli lenienda; quæ causæ simul Deglutiendi difficultatem præbent in sequentibus traduntur.

III. Difficilis & impedita Deglutitio 1. si generetur ex salivæ, vel muci defectu, potu molli & lambitivo subvenitur. 1. A partibus contractis & convulsis in hysteris, hypochondriacis, mobilitate & animi pathematibus redditur facilior antispasmodicis. 3. In alvi fluxu & dysenteria notans morbi propagationem periculosa est, anodynis antiphlogisticis facilitanda. 4. Ex metastasi acutorum, febrium continuarum, & intermittentium periculosa est, & indicat simul adhibenda esse topica antiphlogistica. 5. In Hydrophobia mortem instare denotat. 6. A tumentibus tonsillis, uvula, palato, faucibus, lingua, larynge, pharynge, præfagium & curatio ex propriis locis querenda, ut & in varia specie anginae. 7. A Paralyfi in deglutitionis organo malum signum & prognosin præbet cum difficili curatione. 8. Ab harum partium rigiditate, ossificatione, curari nequit. 9. Ab ulcere, variolis & aphthis, collutione abstergente molli est facilitanda. 10. Aliena in faucibus artheriæ eximenda vel protrudenda.

IV. Diu persistens difficilis deglutitio omnia producit, quæ in nutrimenti defectu traduntur.

314. VOCIS MORBI.

I. Aer pulmonibus receptus compressione pectoris trusus per modice angustatam laryngis rimam, sonum format, qui dein modulatione linguæ & partium oris, vocem & varium sermonem præbet. Quia vero 1. multæ ad vocem formandam occurrunt partes, pectus, diaphragma, pulmo, larynx, fauces, uvula, palatum, lingua, & mucus has partes obtegens: 2. Mulrique morbi generales acuti & chronici, atque particulares, istas partes adficiunt: nimis longum foret omnia hæc speciatim percurrere, delibamus præcipua. Vocis & loquelæ vitia ex nativitate, quia curationem non admittunt, hoc loco non attingemus.

II. In morbis Acutis & febribus vox deficiens, debilis, acuta, quia significat aut defectum virium, aut metastasin ad vocis organa, aut denique spasmodicam constrictionem, semper malum portendit.

III. In morbis Chronicis, convulsione, hysteria, mobilitate, spasmodicam constrictionem arguit, & ut talis morbus curanda.

IV. Sed in Pituitosis, hydropicis, debilitate, soporosis, torpidis, catocæ, & apoplecticis, ex pituitosa encephali compressionem veniens, & longitudinem & periculum præfagit, atque resolventibus topicis ad caput, & derivantibus curanda aponia.

V. In cephalalgia, delirio, phrenitide oppressionem cerebri denotans periculum auget, sed specialem curationem non exigit.

VI. Aponia in peripneumonia, pleuritide, empyemate, pectoris hydrope, asthma humeroso, impletionem, vel oppressionem pulmonis indicans, malum signum præbet, evacuatione vel derivatione hujus materiæ curanda.

VII. Palati, uvulæ, linguæ, laryngis intumescencia inflammatoria, erysipelatoza, cedematosa, catarrhosa vocem intercipient, ut & aphthæ, & crustæ variolose, præter generalia his morbis propria, exigunt topica faucibus interne & collo externe adhibenda, ut in anginosis.

315. ANGINA.

I. Ex difficili, dolorosa, vel & impedita Deglutatione, Respiratione, aut utrisque simul, a causa morbosa hærente ad Laryngem vel Pharyngem, Anginæ obtinuit nomen hic morbus.

II. Causa illa hærens in Larynge sine signis externis Cynanche; sed eadem in Pharynge Synanche vocatur. Quæ species cum signis externis Paracynanche & Parasyynanche, dicuntur. Hæ species omnes plerumque conjunctæ inveniuntur, quando ex prævalentiori desumitur denominatio: interdum hæc distinctio non satis observatur ab auctoribus; subtilitas hæc utilior ad formandam prognosin quam ad indicationem curativam: partes enim interiores majus periculum portendent quam exteriores; sed exteriores & interiores simul adfectæ non minuunt periculum. Curatio autem magis dirigenda ad causas varias, nisi in Bronchotomia, quæ in Cynanche & Paracynanche sola institui solet.

III. Quia in omni angina adesse debet difficilis Respiratio vel Deglutitio a causa hærente ad partes externas vel internas Laryngis vel Pharyngis, reliqua phenomena adesse & abesse possunt, sed adduntur vel ad prognosin formandam vel causam detegendam. Deglutitio vel respiratio difficilior a causa supra laryngem & pharyngem hærente, ut in linguæ, palati, uvulæ, tonsillarum tumore, vel polypo narium: aut infra has partes in pulmonibus, ut in pulmonis inflammatione, vomica, suppuratione, asthma, impedita circulatione, phthisi, vel in œsophago aut ventriculo, non refertur ad Anginam. Verum apud multos Angina cum febre habetur Vera, sine febre Spuria.

IV. Ad veram ergo anginam pertinet Inflammatoria, quæ prout partes interiores vel exteriores Pharyngis vel Laryngis occupat, diversa præbet signa & præfagia.

V. Inflammatio si occupat internam Laryngis membranam solam, illa tumens & dolens, minuit aperturam sine tumore visibili: hinc Respiratio parva, anhelosa, dolorosa, cum anxietate; inspiratio fere impossibilis. Vox acuta stridula, vel omnino nulla, vel admodum dolorosa. Tussis frequens molestissima & fere suffocans. Pulsus mollis, parvus, vacillans. Anxietas summa: febris acuta; cito mors.

VI. Pharyngem autem occupans, eum constringit, omnem transitum intercipit, deglutienda per nares redeunt, cum summo dolore: incidentia in laryngem tussim molestissimam pariunt: saliva mucosa ex ore effluit: fauces interne tumunt & rubent, dolent ad externum ad tactum: respiratio fatis libera. Priore diutius durare potest, & minori febre vexatur.

VII. Solæ partes externæ inflammatione adfectæ, generalia inflammationis signa præbent. Æger collum vix vertere potest; accedit febris acuta continua; partes cum rubedine tumunt, & tangi recusant; scretio frequens mucæ copiosæ; strepitus aurium vel hypocophosis. Ex compressa vena jugulari vel arteria carotide, vel nervis; ex larynge vel pharynge magis adfecto; ex consensu vel metastasi vel propagatione; & denique ex metamorphosi inflammationis, multa alia fiunt symptomata.

VIII. Præter generales causas inflammationis sequentes sæpius hanc speciem anginae inferunt: Cantus, clamor, fistularum inflatio; ambulatio & equitatio vento adverso; ætas juvenilis; plethora; corporis calefacti expositio aeri frigidiori; mutatio aeris subitanea, præcipue vernali & autumnali tempore; inspiratio, deglutitio & applicatio acrium.

IX. Hæ species omnes solvuntur hæmorrhagia larga superveniente, vel sputo cocto copioso, metastasi facta ad exteriora: sed si fiat ad interiora vel ad caput vel pulmones plerumque moriuntur: transeunt etiam in suppurationem, corruptionem & sphacelum.

X. Statim in hac specie larga & repetita est instituenda phlebotomia. Dandum purgans antiphlogisticum, si deglutiiri possit. Sæpe injiciendum clystima. Potandus potus calidus sed refrigerans. Collo applicanda fomenta & cataplasmata tepida. Os colluendum sine gargarizatione liquore refrigerante. Ore aperto hauriendus vapor mollis aquosus.

XI. Si præcedens morbus inflammatorius perseverat sine bona crisi ultra septem dies, & tunc febris remittere incipit, cum horrore vago, judicandum est abiisse in suppurationem. Abstinendum tunc a venæ sectione & purgante: sed applicanda suppurantia & interna magis calefacientia antiseptica. Os sæpe colluendum abstergente liquore similique lincto. Si sponte non rumpitur, & tonsillæ continent pus, pertusio facienda lanceola cannula occlusa & elatere prædita, ne tumor occludat fauces, vel pus in vicinia effusum premat œsophagum, vel descendat in ventriculum. Si autem in larynge hæreat, raro superstites manent, nisi bronchotomia facta servetur respiratio. Eadem suppuratio ex metastasi facta post febrem inflammatoriam eodem modo tractanda.

XII. Erysipelas easdem partes occupare potest, calor tunc & febris fere eadem, sed subito occupat, minus tumet, plerumque in facie, collo, & pectore conspiciuntur tumores fugaces, frequentem metastasin facit: sanguis missus non crescit. Semel vena secanda, alvus ducenda antiphlogisticis, applicata & ingesta medicamenta, magis refrigerantia & adstringentia esse debent.

XIII. Angina ex Rheumatica materia etiam cum febre incipit, vel febris paulo post sequitur. Videtur materia perspirabilis motu vel calore prægresso acrior facta, a subito superveniente frigore aeris vel potionis, præprimis in corporibus robustis, retenta, ad fauces collecta, quæ hanc speciem dolorosam, & diu durantem infert: vix aliquem tumorem producit, sed os mucosum tenaci redditur plenum, collum fit immobile præ dolore, non abit in suppurationem, sed abigitur mucosus tenacis evacuatione. Ad pulmones descendens subito suffocat. Statim institu-

tuenda Phlebotomia & repetenda si opus, alvus ducenda antiphlogisticis; interne danda antiphlogistica anodyna: externe in ore & ad collum adhibenda laxantia abstergentia.

XIV. Si vero febris primo ingruit & dein oboritur angina, ut febris symptoma est habenda & tractanda, tam in febre continua quam intermittente: nisi fiat ex metastasi materiæ febrilis, quando medela metastasis est in hoc loco strictissime observanda.

XV. Ex perceptibili aeris calidi vel humidi mutatione, vel incognita qualitate, non raro nascuntur Anginæ ut alii morbi epidemici, quarum prognosis & curatio ex natura constitutionis epidemicæ est deducenda.

XVI. Materia Catarrhosa instar coryzæ sine vel cum levi febricula, ut plurimum, tempestate humida & frigida, in membranam pituitariam, faucium & laryngis, deposita, multum humoris tenuis acrioris fundens, branchum & tussim inducens, exigit derivationem ad alia loca ob partis periculum, per vesicatoria. Si frigus majus adsit topica calefacientia; sed si calor magis urgeat absorbentia refrigerantia sunt applicanda. Conducit simul appropriato sudorifero materiem ducere ad cutim.

XVII. Si interiora vel exteriora faucium, laryngis vel pharyngis, tumore albo, frigido, molli, aquoso, sine febre, ita tument, ut difficilem faciant deglutitionem vel respirationem, Angina hydropica meretur vocari: quæ nascitur compressa vena cruenta vel lymphatica, motu languidiore in absorbentibus & venosis, frigore externo applicato, & laxitate in his partibus. Humor inde derivandus ne suffocationem inducat, purgantibus, diureticis, vesicatoriis, fonticulis, setaceis: & abigendus resolventibus, discutientibus, apophlegmatizantibus.

XVIII. Eadem partes impletæ tumentes tumore albo, molli, indolente, frigido sensim nato, permanente, laxo, vestigium impressum diu retinente, continente humorem tenacem generant Anginam œdematosam, quæ fere ex iisdem causis nascitur, quibus hydropica, maxime autem ex laxitate & motu languidiore. Diurnitatem præfagit, & medicamenta magis moventia & roborantia exigit.

XIX. Interdum nascitur angina post morbos diu toleratos, præcipue magnas evacuationes passas: conspiciuntur fauces graciles, pallentes; facies & oculi extenuati, collapsi; vix respirant, non, vel tarde & difficile loquuntur: quæ arguunt motum particularem deglutitionis & respirationis fere extinctum esse. Abstinentum a venæ sectione vel alvi ductione, sed corporis vires sunt erigendæ: applicanda calefacientia, stimulantia in omni forma.

XX. Convulsiva angina frequens est hysteriis, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, subito invadit & sæpe redit, evanescit iterum sine ratione; curatur antispasmodicis, & sublata exigit nervina, quæ reditum præveniunt.

XXI. Quia muscoli voluntarii in collo non inserviunt respirationi sed deglutitioni, inde ex Paralyti deglutitioni inservientium musculorum nascitur illa species anginæ, in qua sola deglutitio est impedita & interdum cum aphonía. Sed si paralytis invadit fibras motrices pulmonum, nascitur quidem impedita respiratio, sed tunc refertur vel ad asthma vel catarrhum suffocativum. Hoc malum si occupat pharyngem diu tolerari potest, & solita antiparalytica omni forma adhibita exigit: sed si invadit fibras pulmonis subito interficit. Si autem illa paralytis nascatur a luxatione vel exostosi vertebrarum colli infantibus, vix capit medelam.

XXII. Dum tumere incipiunt Variolæ & tandem suppurari, præcipue in confluentibus, fauces interne & externe ita tument, ut impediatur deglutitio & interdum respiratio, magnæque copia muci fauces implet; os & fauces colluendæ molli abstergente gargarismate, & externe applicanda similia fomenta vel cataplasmata, donec cessantibus variolis, sponte hic tumor evanescat.

XXIII. Sæpe Aphthosa crusta ita opplet fauces, ut omnis impediatur deglu-

titio, & sæpe difficilis inducatur respiratio: ad levandam hanc anginam fauces sæpe colluendæ abstergente molli, simileque lambitivum adhibendum, donec cedat crusta.

XXIV. Menstruum, hæmorrhoidum, ulcerum, hæmorrhagiarum consueta evacuatione suppressa, sæpe nascitur Angina; quæ exigit venæ sectionem, revocationem humoris suppressi ad debita loca, vel derivationem ad partes minus necessarias.

XXV. Mercurius reliquaque sialagoga id speciale habent, quod petant organa salivæ, & fauces ita tumefaciant, ut æger in periculum suffocationis inducatur: omittendus statim est eorum usus, cavendus aer frigidior, os colluendum liquore molli, multum potandum, & alvus ducenda.

XXVI. Scirrhus vel struma in faucium partibus ita hærens, ut impediat deglutitionem vel respirationem: & videri possit, non cancrusus, resolvendus, corrodendus, excindendus. Sarcoma perscindendum & dein urendum. Si autem tumor talis hereat inter œsophagum & laryngem, vel ipsum œsophagum aut laryngem occupat, omnem curationem respuit.

XXVII. Si polypus increfcens impediat deglutitionem vel respirationem, ille artificiose (Ch. 88o.) tollendus.

316. BRONCHOCELE.

I. Tumor mollis prominens ad anteriorem colli partem, supra laryngem & tracheam hærens, quasi esset herniæ species, Bronchocele vocatur. Tyrolensibus & Carneolæ incolis sæpe endemicus. Hic tumor si pendulus sit Bocium dicitur.

II. Glandula thiroidea tumens tumore strumoso, scirrhuso, œdematoso hunc morbum inducit, quidam addunt tumorem folliculosum, & carnosum. Similes tumores in tracheæ glandulis Goffo vocant.

III. Tumentibus his partibus difficilior redditur respiratio, & ex compressa jugulari vena intercipitur sæpe refluxus sanguinis a capite.

IV. Quia varius est tumor specialis, nulla est generalis curatio, sed dirigi debet ad speciem tumoris, qui plerumque strumusus est.

317. RAUCEDO.

I. Vox obscurior & rauca, propter glottidis inæqualitatem, humiditatem, siccitatem aut viscositatem, vocatur Raucedo & Branchus.

II. Ita redditur morbis multis mutantibus glottidem, uti in morbis faucium, laryngis, tonsillarum, palati, pulmonum, tracheæ, & bronchiorum, quibus vitietur ipsa glottis vel huc confluent humor, ut & in anginosis.

III. In vociferatione, clamore, cantu, tussi, vomitu, si auferatur mucus, sponte evanescere solet Raucedo, aut curatur facile mucilaginosi sæpe deglutitis vel in ore retentis.

IV. Aeris & tempestatis frequens mutatio, variis anni temporibus, vel frigus, vapor, fumus hunc humorem immutans, Raucedinem interdum ducit, quæ non tam facile tollitur, quia ut plurimum membranam investientem simul adficit. Conducit molli abstergente tollere alienum, & dein mucilaginosi has partes oblinire.

V. Humor acris, falsus, catarrhus, cum sputo copiosiore, mutans oblinientis humoris consistentiam, producit Raucedinem, quæ generalem horum morborum curationem sequitur: quæ ex acri venereo aut inde nata exulceratione provenit, difficile curatur, manens sæpe sublato morbo venereo.

VI. Quæ oboritur in febribus, acutis, inflammatoriis, continuis, ob nimiam siccitatem vel lentorem in vocis organis, non caret periculo; præter generalem he-

horum morborum curationem, exigit frequentem & multum potum, atque vaporem ex diluentibus antiphlogisticis.

VII. Sed Erysipelatosis & putridis morbis acutis & iëtero, atque bile corrupta, medicamentis antiphlogisticis adjicienda quadam adstringentia antiseptica.

VIII. In omni morbo colliquativo, alvi fluxu foetido, fluxu hepatico, febre longa, heëtica, phthisi, empyemate, hæmoptysi prægressa, periculosa est, & antipheticis pectoralibus curanda.

318. SCREATUS.

I. Aeris voluntaria ex pulmonibus pressio, ut cum sono concutiat fauces, ibidemque elidere conetur hærentem humorem, Screationus dicitur.

II. Omne irritamentum faucium ad Screationem instigat. 1. Si fit alienum aliquid, vel mucus aut pituita screando elicitur & juvat. 2. Sed consentiens in melancholia, delirantibus, phrenitide, cardialgia, frequenti vomitu, malum auget, & ut morbus ex consensu curandus.

319. TUSSIS.

I. Reciproca, violenta, convulsiva, involuntaria aeris cum sono expulsio e pulmonibus per laryngem vocatur Tussis.

II. Distinguitur ab auctoribus 1. ex sputi præsentia & absentia in Humidam & Siccam. 2. Ex vehementia in Laboriosam, ferinam, violentam, mitem & tussiculam. 3. Ex perseveratione in Diurnam, pertinacem, continuam, intermittem, periodicam, vagam, raram, frequentem, subito cessantem, incrementem, decrecentem. 4. Ex periculo, in Benignam, malignam. 5. Ex adjuncto phænomeno, in Clangosam. 6. Ex causa inferente in Idiopathicam, symptomaticam, catarrhalem, convulsivam, epidemicam, febrilem, habitualement, hypochondriacam, pectoralem, rheumaticam, stomachalem, quæ ultimæ species melius ex enarratis causis intelliguntur.

III. Quia Tussis data est, ut omne lædens internam laryngis membranam discutiat, multæ sunt causæ tussim excitantes.

IV. Omnia Aliena, forma vaporis acris vel pulveris inspirata, vel deglutendo in laryngem illapsa, tussiendo eliduntur, & juvatur hausto vapore molli. Sed prolongata Uvula irritans adstringentibus applicatis est adcurtanda. Materia autem catarrhosa, purulenta, ichorosa, in faucibus & pituitaria membrana genita, incidens, tussim inferens, præter eorum morborum curationem frequentem usum mucilaginosorum exigit, quæ nimium fluorem inibent.

V. In Laryngis ventriculis, tracheæ lacunis 1. Mucus concretus induratus, calculus, vermiculi, grumus, post elisionem, vapore molli & pectoralibus calide potis sunt evacuanda, dein sicco antiseptico fumo curanda. 2. Tubercula autem in his partibus nata & irritantia, vapore molli, decocto pectorali calido, atque anodynis sunt curanda. 3. Harum partium nimia siccitas irritans, in acutis, ardentibus febribus, curanda vapore molli & potu multo calido pectorali. 4. Inflammatio & erysipelas, in angina, peripneumonia & pleuritide has partes occupans, generalem eorum morborum curationem exigit, additis epithematibus, fomentis, cataplasmatibus, collutionibus & vaporibus ad partes adfectas. 5. Mucus laryngis acrior factus, ut in catarrhis, gravedine, corryza, si simul tenuis sit, mucilaginosus, pectoralibus & anodynis est concoquendus, atque diaphoreticis vel diureticis ad cutim vel urinæ vias ducendus: sed tenacior simul si sit, quædam saponacea simul adhibenda. 6. Ætas puerilis frequentius mucum hunc acriorem reddit, sed & facilius curatur; senibus etiam frequens, sed curatu difficilis tussis.

VI. Subito ingruens post calorem acris frigiditas, tempestas humida, ventus austr-

australis, prohibens perspirationem, sæpe non tamen valde difficilem tussim inferunt, diaphoreticis curandam. Sed in Epidemica constitutione maligna pertinacior est, atque ex cognita natura hujus constitutionis curanda.

VII. Morbus generalis acutus, chronicus, febrilis, acrimonia, catarrhus, variolæ, morbilli, scarlatina, scorbutus, venerea lues, phthisis, hydrops & similes, quia materiem per tussim evacuare nequeunt, tussim inducentes, majus periculum inferunt, quod prævenitur, curatis istis morbis, aut facta derivatione ad aliam partem minus periculofam. In morbis autem purulentis pus sæpe cum levamine ejicitur.

VIII. Sæpe in peripneumonia, pleuritide, empyemate, vomica pulmonis, si confectum sit pus, tuſſiendo cum bono effectu eliminatur, quæ evacuatio promovenda mollibus pectoralibus. Ex Tuberculo autem crudo, varice aut aneurysmate, tuſſis inducta, aut quæ concitatur ante vel post hæmoptysin, anodynis pectoralibus est compescenda. In pectoris vel pulmonis hydrope, atque asthma te, tuſſis, quia non emittit morbi materiem, lenienda est balsamicis diureticis, quæ humorem per urinæ vias evacuant.

IX. Ex Ventriculo adfecto 1. Suppeditando chylum acrem stomachicis curatur tuſſis. 2. Laryngem in consensum trahens per infarctionem ventris amarum purgantibus abigitur. 3. Sed si fiat ob spasmodicum consensum, ut sæpe in hysteriis, hypochondriacis, anodynis nervinis curanda.

X. Omnis Tuſſis per consensum excitata in hepatitide, colica, cephalalgia, cardialgia, dentitione, adfectis inguinibus, testibus, pedibus refrigeratis, anodyno pectorali lenitur: sed ab his partibus exterioribus si ad laryngem fiat metastasis, revocandus est humor ad priorem locum.

XI. In Tuſſientibus varia fiunt 1. Si sputum vel alienum hæret in larynge, id cum levamine emittitur. 2. Alias pulmonum & faucium agitatione vehementi non raro hæmoptysin inducit. 3. Sanguis quoque majore impetu trusus sursum, multa capitis mala infert. 4. Valida agitatione abdominis non raro producit hernia, & abortus. 5. Tuſſis frequens turbat somnum, exhaurit vires, minuit pepſin & pepſmum.

XII. Curatio dirigenda ad causas varias. Venæ sectio conducit ad præveniendam sanguinis eruptionem. Purgantia & interdum vomitoria conveniunt si ex cacochylia nascatur. Diuretica balsamica juvant sua derivatione si acre hæret in succo laryngis, & in materia purulenta. Sudorifera vero & Diaphoretica adhibenda in tuſſi ex catarrho & prohibita perspiratione. Mollia mucilaginoso conveniunt in humore tenui acri stillante in laryngem. Anodyna vero adhibenda si humor crudus sit concoquendus, aut quando convulsione vel consensu tuſſis generatur.

320. SPUTUM.

I. Humor viscosus narium, faucium, & pulmonum, cum tuſſi vel screatu per os, ejectus, vocatur Sputum.

II. Ab ejectione hac separantur Hæmoptysis, & Salivatio, per materiem ejectam.

III. Multa præbet signa sputum in morbis ex solo conspecto Colore. Album enim in morbis pectoris mature prodeuns, exhibens indicia coctionis, criticum est. Pallidum vero denotans in morbis pulmonum transitum puris in phlegma, periculofum. Flavum, Rufum, Biliosum denotans materiæ commutationem in corruptelam ichorosam, semper malum, etiamsi cum purulento emittatur. Rubescens in morbis acutis pectoris statim emissum principium coctionis arguit, si ne tuſſi cum exscreatu rejectum ex faucibus provenit sine periculo: in hæmoptoicis autem sæpe hæmoptysin præſagit. Viride, Æruginosum, Lividum, Nigrum, quia deteriore corruptelam designat, pessimum præſagium præbet.

IV. Omnia sputa Inodora esse debent, ut demonstrent omnem abesse corruptionem. Fœtentia autem cum ejiciantur, vel Granula eorum digitis detrita si fœtent, corruptionem internam denotant. Sed in prunas dejecta sputa, fœtorem spargentia, exitum boni humoris, vel puris demonstrant.

V. Sputa naturalia & sana omni Sapore carent. Amara quia pinguedinis corruptionem arguunt, semper mala. Salfuginosa acrimoniam ammoniacalem indicant. Dulcia autem si fiant, bonorum humorum exitum ex vasculis apertis denotant; unde sæpe hæmoptysin & phthisin præfagiunt.

VI. In sputo omnis acrimonia abesse debet, si autem sit Acre, interna rosio est verenda.

VII. Muci dictarum partium naturalis consistentia comparari potest albo ovi conquassato. Tenuius confluxum Catarrhi, vel Colliquationem arguit. Crassum autem modicum, sive sit mucosum, sive purulentum conducit. Compactum, rotundum, granulosum, malam collectionem in lacunis, vel vomicam latentem indicat. Tenax autem & Glutinosum, præter difficilem ejectionem, etiam imperfectam coctionem, aut nimiam exsiccationem demonstrat. Conveniens est ut sputum sit æquale, leve, & modice crassum.

VIII. Phlegmata Tenacia ex corporis nimio ardore nata mala. Viscosa, Pituitosa, languidiorem & debiliorem actionem harum partium arguunt, & longitudinem præfagiunt. Sordida corruptionis sunt indicia. Spumosa motum inordinatum & saponacei humoris malam evacuationem declarant. Purulenta bona, si mature veniunt, & omne latens pus eliminare valent; sed copiosa perseverantia notant latentem vomicam, & phthisin. Sanguinea in principio pleuritidis & peripneumoniæ, levamen adferunt, ex faucibus venientia non multum periculi portendunt; sed cum multa tussi nata sæpe hæmoptysin præfagiunt. Interdum etiam Vermes & Calculi cum his ejiciuntur.

IX. In sanis non requiritur ut emittantur sputa, cum mucus solutus insensibiliter absorbeatur. Sputum autem natum comparative ad morbum evacuari debet. Satis Copiosum bonum, modo non arguat latentis abundantiam; Parum aut minus pro ratione exeuns, retentionem malam arguit.

X. Quo facilius emittuntur sputa eo melius; Difficilia autem sputa, quia non liberant, & vires deterunt, damnantur, ut & illa, quæ in gutture multum strepitum, plenitudinem laryngis demonstrantia, pariunt.

XI. In morbis, qui sputi excretionem sanantur, si nullum appareat sputum, vel primo apparens postea supprimatur aut retineatur, vel propter alvi fluxum, incrementum morbi, depositionem materiæ in cavum pectoris, valde periculosum est. Sputa ex materia catarrhosa nata, suppressa, bonam & malam sæpe faciunt metastasin.

XII. Sputa Bona & Cocta dicuntur, quæ proba indicia recensita habent & morbum levant, satis mature venientia: Mala vero & Cruda, quæ alienas proprietates habent, morbum non levant, & alieno tempore veniunt.

LIBER III.

MORBI PARTICULARES.

PECTORIS MORBI.

Medius venter omnibus fere morbis generalibus adficitur, qui hic pro parte in thorace contenta, & actionibus, quas exercere debet, specialia signa proferunt, & specialem sæpe curationem exigunt. Multi ex morbis his in praxi medica quia proprium obtinuerunt nomen distinctis titulis sunt proponendi.

321. GENERALES MORBI PECTUS INFESTANTES.

I. Orbi varias partes adficientes, si pectus adgrediuntur, sæpe prognosin aliam præbent & specialem exigunt curationem. Vulnera (Ch. 1234) non penetrantia sæpe faccum formant, qui intus rumpitur, ut & hujus partis Contusio (5); penetrantia autem periculosa ob effusum sanguinem & læsa interiora organa. Fistula (16) in pectore curatu difficilis, acris introitus in ea arcendus. Deformitas (43) tam in costis quam vertebis & sterno, hic frequentior, apris machinis prævenienda & curanda. Ossium Luxatio (Ch. 379) & fractura (Ch. 252) in Chirurgia traduntur.

II. Humoris cujusvis Collectio (53) in pectore difficilior quam alibi emittitur. Ejus externa Intumescencia (54) plerumque latentis hydrothoracis vel empyematis signum, non facile fert externam compressionem, sed exigit diuretica. Ejus Empneumatosis est frequens, suctione & artificiali respiratione abigenda, & dein externa apertura tegenda. Ecchymosis (116) & Abscessus (63) in partibus externis citius aperiendus quam alibi. Metastasis (119) ad exteriora periculo caret, sed ad interiora periculosissima. Sputum, Pus, Aqua intus contenta, propriis titulis traduntur.

III. Materia Arthritica, (135,) Catarrhosa (136,) Rheumatica, (138,) Podagrica (137,) omnesque Dolores in pectoris partibus exterioribus, difficilior præbent morbum, quam in extremis, sed tamen non admodum periculosum: verum ad interiora delata materia periculosissimus morbus producit.

IV. Maximus inter Pectus & urinæ vias atque crura valet Consensus (142,) quare ejus morbosa materia eo ducenda. Pectoris Pulsatio (157) sæpe hæmoptysin præfagit; sed Palpitatio (172) convulsivis, & cordis morbis frequens. Inflammatio (159) & Erysipelas (160) externum, curationem generalem sequitur. Sudor in solo pectore erumpens, in phthisicis, empyematicis, & quibusdam morbis acutis, cum periculo observatur.

V. Morbi pectoris interni Acuti, contra consuetudinem pulsus debilem & molem præbent: Chronici morbi magis quam alii reddunt urinam crassam & turbidam.

322. MAMMARUM MORBI.

I. Partes glandulosæ molles, supra carnem pectoris hærentes Mammæ dictæ, integumentis communibus tectæ, in viris & etiam in feminis ante pubertatem vix,

vix, sed in feminis maturis magis tumentes, in puerperis & dein lactantibus, lac in se conficientes, quod suctione facta, & interdum sponte per papillam emittunt, vario sanitatis statu diversos patiuntur morbos.

II. Maximum cum Utero consensum exercent: gracilescunt enim in gravidis instante abortu: lac fundentes debilem infantem præfagiunt: in puerperis lac fundunt: vietus flaccescunt: menstruationis tempore magis tument: uteri cancer sæpe etiam mammas occupat & vicinissimum: partum antecessisse vel suppositum fuisse infantem detegunt.

III. Mammarum Abscessus raro nisi in lactantibus, quando solito modo curantur. Earum Contusio sæpe in indurationem transit, quæ prævenitur fotu molli laxante. Scirrhus & Cancer raro lactantibus, sed sæpius mensium suppressione laborantibus, aut quando sponte menses subsistere incipiunt, generatur, qui si resolvi nequit, totius Mammarum amputationem exigit. Lactantibus frequens Obstructio, & Induratio, molli frictione cum solventibus curanda: sed fissuræ papillarum ablutione cum vino præveniendæ, dein molli antiseptico linimento curandæ, atque abluendæ post omnem suctionem.

323. LACTIS MORBI.

I. Humor albicans, subpinguis, nutritivus, particulari actione mammarum a communi massa secretus, statim post partum Colostrum, postea Lac dictus, raro post morbosam suppressionem mensium, & rarissime in vietus vel viris confectus, sequentes patitur morbos.

II. Ejus major Excretio in femina debili, parce menstruante, vel gravida simul, aut deficiente alimentorum coctione aut penuria laborante, producit debilitatem, maciem, mobilitatem, febrem hecticam, cachexiam, phthisin, qui morbi ab lactatione, cibo facilis digestionis, & medicamentis stomachicis antiseptis sensim curantur.

III. Lactis Defectus ratione Matris, si fiat defectu actionis particularis in mammis nihil mali producit; sed ex alimenti defectu, aut morbo proveniens, suppletur diætâ lautiore & stomachicis; si autem minuatür superveniente gravitate, vel fluentibus menstruis, aut corporis debilitate, satius est concedere ab lactationem. Sed ratione Infantis semper malus: nam ex deficiente Colostrum meconium retineri solet; atque infans sine lacte materno nutritus, ut plurimum corripitur acrimonia acida, debilitate, & rhachitide.

IV. Lac spissius aut tenuius; pallidius aut alieni coloris; acre, acidum; foetens, aut alieni odoris si non fiat ab adsumtis; cremorem in superficie non deponens; grumofum aut inæquale, malum est infanti, & emendari debet secundum dicta phænomena. Concretum autem in tubulis galactophoris, leni frictione, fotu solvente & laxante, atque frequenti suctione, est solvendum.

V. Præmatura Ablactatio in Infante omnia mala in lactis defectu tradita producit. In matre generat abundantiam nisi simul menses fluere incipiunt; in mammis stagnans facile concrevit lac, quare sensim lactiseductio minuenda simul mammis applicanda cum leni frictione, quæ statuuntur lactis generationem minuere.

324. PULMONUM MORBI.

I. Organum maximum, princeps, in pectore locatum, alterne aerem recipiens & emittens, transeuntem sanguinem præparans, Pulmo dictus, ob generalem & particularem actionem quam exercet, & quia aeri maxime expositus est, atque multa in viventibus præstare debet, variis corripitur morbis: quorum quidam referuntur ad Respirationem, Tussim, Sputum, Suffocationem, Peri-

pneumoniam, Phthisin, Hæmoptysin, Dispnoeam, & Asthma, qui morbi speciali titulo exponi solent.

II. Pulmo sæpe post peripneumoniam, hæmoptysin, vulnus vel tuberculum, pus in parte cellulosa, quando vocatur Vomica, aut bronchus colligit, atque interdum ex pleuritide, aut alio morbo inflammatorio, pus per metastasin in se recipit, atque ita format abscessum, & dein ulcus. Istud pus sensim consumit pulmonem, quod sputo purulento in aqua subsidente emissio interdum tollitur: sanguini mistum phthisin generat: sanatum ulcus relinquit pulmonem pleuræ adcretum, cum difficiliore respiratione, & imperfecta humorum præparatione. Statim puris evacuatio est promovenda per sputum, expectorantibus, pectoralibus, antipneticis, aut per urinam per diuretica, pectoralia, balsamica.

III. Humor interne obliniens bronchia similis illi, qui oblinet pituitariam membranam, sæpe redditur tenuis & acer, vel acrimoniam in se recipit, quam ex catarrhis derivant, quando generatur tussis frequens cum sputi tenuioris excreatione sine levamine. Humor ille anodynus concoquendus, mucilaginosus, pectoralibus, obvolvendus, atque diaphoreticis ad cutim derivandus, dum interim adhibentur resinosa, balsamica, quæ spontaneam corruptionem minuunt.

IV. In fibris particularibus pulmonum si fiat Convulsio, asthmaticis frequens, interdum etiam hysteris, hypochondriacis, & mobilitate laborantibus, suffocationem inexpectatam inducens, sine sputi ejectione cessans, antispasmodicis pectoralibus est compescenda. Harum vero fibrarum Paralysis, post ineluctabilem anxietatem, quem morbum Catarrhum suffocativum quidam vocant, tandem mortem inducit, vix ullo auxilio evitandam.

V. Pulmonum glandulæ tumentes, strumosa, scirrhusa si sint, quod ex perseverante difficili respiratione sine sputo & similibus tumoribus in patentioribus glandulis conjiciendum, medicamentis resolventibus, pectoralibus, longo tempore adhibitis, curandæ.

VI. Pulmones post ulcera, vulnere, contusionem, pleuritidem, peripneumoniam, hæmoptysim, empyema, phthisin, sæpe pleuræ concresecunt & inducunt per totam vitam immedicabilem difficilem respirationem.

VII. Cujuscunque materiæ Metastasis ad pulmones periculosa est, nisi sub sputi forma ejiciatur, quæ tunc evacuatio est expectorantibus promovenda, vel materia deducenda ad loca priora, aut urinæ vias.

VIII. Si autem pulmones occupat Inflammatio, Erysipelas aut Rheumatismus, hos morbos ad Peripneumoniam spuriam referunt auctores, quia adest difficilis respiratio cum febre, sine reliquis signis vel exitu inflammationis.

325. CORDIS & PERICARDII MORBI.

I. Corpus carnosum, robustum, mobile actione vitali, in cavis recipiens & dein extrudens sanguinem, externe pericardio cinctum, cum interposito humore vel vapore, inter contractiles pulmonum lobos, in medio circiter pectoris, locatum, Cor dictum, varios non solum patitur morbos generales, sed & diversos producit ex partibus variis, quibus componitur.

II. Vulnere enim leviter tangentia cor, penetrant tamen pericardium, & liquorem effundunt, motu perpetuo non permittunt consolidationem; penetrantia brevi lethalia. Ulcera & Abscessus pus colligentia in cavo pericardii, cordis actionem extinguunt. Inflammatio, tam in corde quam pericardio, dilatationem intercipit. Acrimonia irritans vel Corruptio perturbatum pulsum & circulationem infert, quæ ex cognita acrimoniæ specie curanda. Callosum, Cartilagineum vel Osseum factum, ut plurimum circa ejus tendines, pulsum inaequalem, palpitationem, & anxietatem producit incurabilem. Qualia etiam observantur in ejus Concretionem cum pericardio.

III. Cordis Motus validior, debilior, turbatus & Tremor ex pulsu & pulsatione

fione deducitur & curatur. Convulsio ejus subito infert syncopen, sed Paralyfis mortem infert nomine Catarrhi suffocativi.

IV. In cordis Ventriculis vel Auriculis & interdum ejus vasis majoribus formatur Grumus (81) quem Polypum vocant, cordis perfectam impletionem & depletionem impediens, istudque irritando in motum turbatum inducit. Hic in Dextro ventriculo vel auricula hærens sanguinis reditum per venam cavam impedit: sed in Sinistro hærens, venam pulmonalem implet, & arterias carotides fere inanes relinquit. Hinc propulsus, vel in arteriam pulmonalem, vel aortam, inopinatam mortem inducit.

V. Interdum Vermes aut Calculus in pericardio inventi sunt, qui irritando cordis actionem turbant. Lympha in pericardio, quando Hydrocardia vocatur, vel pus aut alius humor collectus debitam cordis dilatationem impedit.

VI. Pericardii inflammatio & Tumor, cordis quoque dilatationem impedit: deficiens autem vel cordi adcretum pericardium, cordis actionem multum turbat.

326. PLEURÆ MORBI.

I. Membrana satis tensa, acutissimo sensu donata, totam internam thoracis cavitatem cingens, diaphragmati & mediastino continuo, variis generalibus corripitur morbis, inter quos Pleuritis specialem meretur titulum.

II. Vulnere pectoris ad pleuram penetrantia sanguinem & aerem, vel deinceps in dilatato pleuræ sacco colligunt, artificiali respiratione aut suctione educendum: pleuram autem transeuntia, eosdem morbos in thoracis cavitate producant, quorum curatio in pectoris morbis traditur.

III. In externa pleuræ cellulosa membrana sæpe colligitur pus. 1. Post pectoris contusionem, vel vulnus non penetrans. 2. Post pleuritidem satis validam sine puris sputo, permanente difficili respiratione, dolore ad adtactum, maxime si simul appareat tumor & coloris mutatio in integumentis, citiusque linteam madidum applicatum parva in parte exsiccatur. Abscessus si rumpitur interne faciliorem exhibet respirationem, quæ postea iterum fit difficilior. Antequam ruptus est, mature aperiendus, sed post ruptionem ut empyema curandus.

IV. Reliqui morbi, ut Inflammatio, Consensus, Catarrhus, Rheumatismus, Dolor, Hydrops, Concretio, ex morbis pectoris, hydrothorace, & pleuritide intelliguntur.

327. MEDIASTINI MORBI.

I. Membrana satis firma, pleuræ continua, thoracem in partes duas laterales distinguens, pericardium in se recipiens, inferius diaphragmati, superius jugulo, antè sterno, posterius vertebris dorfi, nexa Mediastinum dicta, iisdem, quibus adficitur pleura, morbis adfecta, distincta tamen profert symptomata.

II. Nam in ejus morbis, magis consentit cor, dolores ante & retro sentiuntur, & ad jugulum portenduntur, pectus quasi comprimi videtur; lympham, pituitam, aut pus continens, in parte anteriore vel posteriore; solum decubitus pronus vel supinus concedit; humor collectus paracenthesi educi nequit, sed in pectoris hydropem vel empyema degenerare solet. Convulsione adfectum, anxietatem inducit cum difficili respiratione & debili pulsu. Horum omnium curatio ex Pleuritide deduci potest.

328. DIAPHRAGMATIS MORBI.

I. Septum musculosum, in ambitu carnosum, in medio tendineum, œsophagum transmittens & nervos, motu voluntario, vitali, & particulari donatum, superius pleura tectum & pericardio nexum, inferius vero tectum peritonæo, cavum

cavum pectoris a ventre distinguens, Diaphragma vocatum, ob variam actionem & adjacentes partes, varios patitur morbos, vix signis ab aliis distinguendos.

II. Ejus Inflammatio & Erysipelas frequentius quam aliarum partium, Paraphrenitidem & Singultum inducit, cum ardore ingenti & pulsu hypochondriorum, atque respiratione difficili. Ejus Abscessus fundens sursum vel deorsum pus producit empyema, hepatis abscessus aut tympanitidem, & interdum concedit viscerum ventris introitum in thoracem, quod etiam in Vulneribus factum fuit. Ejus Actio impeditur in convulsione vel paralyfi, aut quando pectus pure vel aqua impletum, aut viscera ventris tument, vel infarcta sunt. Hi omnes morbi ex generalibus ad hanc partem applicatis sunt cognoscendi & curandi.

329. RESPIRATIO MORBOSA.

I. Quoniam Respiratio est actio partim vitalis, partim voluntaria, multis modis potens mutari, constans variis aliis actionibus, & concurrunt multa organa, transmittunturque varii humores, hujus morbi sunt multi, qui commodissime digeruntur ad necessaria requisita respirationis.

II. Cum aeris naturalis debita quantitas & qualitas desideretur, hinc aer fermentatione vel putredine productus, nimis diu sub terra reconditus, alieno vapore vel materia inquinatus, non satis frequens renovatus, aut gravior leviorve quam requiritur ad æquilibrium, calidior vel frigidior quam tolerari potest, non solum difficilem respirationem, verum etiam suffocationem inducere valet, non nisi aeris emendatione præveniendam.

III. Non sufficit ut nos ambiat ille aer, nam si descendere impediatur clausis vel angustatis faucibus, larynge, trachea, bronchiis, in tumore colli vel cæphagi, angina, gravedine, mobilitate, convulsione, pro magnitudine illarum causarum, magis minusque difficilem respirationem inducit, ex detectis his causis curandam.

IV. Multæ sunt in ipsis pulmonibus causæ receptionem aeris impediennes, 1. bronchia & vesiculæ plenæ pure, lympa, pituita, sanguine, muco, calculo. 2. Adcretio cum pleura, mediastino, pericardio. 3. Deficiens moles ex vulnere vel ulcere prægresso. 4. In eorum substantia tuberculum, vomica, varix, aneurysma, scirrhus, inflammatio, erysipelas, abscessus. 5. In eorum motu particulari debilitas, paralyfis, convulsio. 6. In fibris laxitas, rigiditas, contractio aucta. Quos omnes morbos suis propriis signis discernere, & ad ista tradere curationem haud facile est.

V. Quum aucta pectoris cavitate unica concedatur via per tracheam in pulmones, pectus igitur apertum, præprimis in utroque latere, vel in diaphragmatis ruptione, vel cavitas prius impleta, pure, aqua, sanguine, aere, deglutitis effusis per ruptum cæphagum, difficilem respirationem inducunt, non sine difficultis ablatis causis curabilem.

VI. Quando pectus ita vacuum & clausum non valet ex deformitate in gibbosis, vel ex inflammatione, erysipelate, dolore vehementi, convulsione, aut paralyfi in musculis dilatantibus pectus, diaphragmate, mediastino, pericardio, pleura, satis dilatari, generatur respiratio difficilis, quæ ex inventis his morbis curanda est.

VII. Præter recensitos morbos Diaphragma infestantes, in ventre inferiore sæpe latitat causa Diaphragmatis descensum impediens, ut tumor, infarctio, vehemens dolor in ventre, intestinis, mesenterio, utero gravido, hepate, liene, ventriculo, omento, quæ omnes causæ melius alvi ductioni quam pectoralibus medicamentis auscultare solent.

VIII. Quum respiratio est synchrona quantitati sanguinis boni transfluenti per pulmones, quoties ac ad pulmones ducitur 1. major copia, sive motu musculari, sive motu febrili, sive adsumto stimulo, toties frequentior & major debet fieri respiratio seu anhelosa.

losa. 2. Nimis autem minuta quantitas, hæmorrhagia, evacuatione quacunque copiosiore, vel grumus implens dextrum cavum cordis vel arteriam pulmonalem, difficilem & suffocatam respirationem inducit. 3. Sanguinis intercepta via per venam pulmonalem, hærente in sinistro cordis ventriculo grumo vel in aorta, ita implet pulmones ut aerem non admittant. 4. Sanguis minus meabilis continens lentorem, viscosum, crassum, crudum, molestant & difficilem respirationem parit. 5. Sed continens acrimoniam, scorbuticam, cacochymicam, melancholicam, podagricam, arthriticam, rheumaticam, scabiosam, materiem morborum acutorum, sive crudam, sive per criticam commotionem, sive per metastasin, variam morbosam respirationem producit.

IX. Denique Debilitas, paralyfis, convulsio, mobilitas, animi pathemata, alique morbi generales adficientes organum respiratorium, vel istud in consensum trahentes, miris modis immutant respirationem. Quorum omnium cognitio & curatio non ex læsa respiratione sed detecto morbo est deducenda.

X. Si attendimus ad actionem respirationis. 1. Occurrunt morbi respirationem mutantes, qui tamen sub aliis titulis proponuntur, ut Tussis, Singultus, Suspirium, Stertor, Suctio, Loquela & Cantus. 2. Alii autem eodem hoc & alio titulo complecti possunt, ut Dispnoea, Asthma, Suffocatio, quia præbent speciem respirationis difficilis, & tamen separatim proponuntur. 3. Habentur respirationis variæ species, quæ speciale nomen non merentur.

XI. Ut omnis motus vitalis ita etiam Respiratio æquali temporis intervallo absolvitur in sanitate non mutata actione voluntaria, quod semper in omni morbo bonum: sed Inæqualis facta vel interrupta denotat motum vitalem vacillare vel inordinate moveri, non sine periculo. Quod etiam in magnitudine locum habet.

XII. Tempus respirationis pertinens ad singulas respirationes præbet Celerem respirationem, dum inspiratio & expiratio minori tempore absolvitur, licet plures non fiant respirationes eodem temporis spatio, ut fieri solet in summa debilitate, ex spirituum influentium defectu. Tarda autem sæpe apoplecticis & soporosis segniorem spirituum influxum declarat. Dum vero refertur ad multas Respirationes, habetur Frequens, si generatur ex sanguinis defectu simul est debilis; ex abundantia autem simul magna; ex irritamento, vel simul vehemens vel debilis est pro natura causæ. Rara in acutis ex delirio vel convulsione nata est periculosa: neque ea in apoplecticis & soporosis caret periculo, perfectam stagnationem præfagiens.

XIII. Major ex necessitate fit respiratio in aucta circulatione ex motu musculari vel febrili, quando simul fit frequentior & plenior: in delirantibus soporosis & apoplecticis simul fit rarior: si vero semel aut bis talis fiat, Suspiriosa dicitur, declarans consuetam respirationem non sufficientem sanguinem transmittere, ut natura cogatur majorem facere respirationem. Sæpe tamen repetens & magna Anhelosa vocatur, quando magna copia sanguinis est trajicienda per pulmones, vel si circulationi sit ineptus. His opposita est Respiratio Parva, vix totos pulmones implens aere, conceditur in corporis perfecta quiete, sed alias si fit Sublimis notat vel pulmones obstructos esse, vel pectus non satis dilatari posse, quod semper malum.

XIV. Aer ex pulmonibus trusus si sit frigidus admodum debilem vel exstinctam pulmonis actionem notat. Sed Calidior vehementem febrem, vel pulmonis Inflammationem vel Erysipelas denotat: hi quoque in somno efflare solent: si acutus morbus transit in corruptelam, aerem turbidum & vaporosum efflant.

XV. In quocumque morbo facilis & libera respiratio bona dicenda, tam ex indicio multarum causarum absentia, quam ex respirationis liberæ auxilio in præparatione materiæ morbi.

XVI. Omnis autem Respiratio difficilis est mala, sive dicatur dispnoea, sive asthma,

asthma, five suffocatio, in quibus omnibus sine nominis discrimine, causæ sunt perpendendæ.

330. DISPNOEA.

I. Quoties æger ad aerem hauriendum & emittendum uti debet motu animali, quia sola actio vitalis non sufficit, is Dispnoea laborat. Si inde erectus federe cogitur ut respiret, talis morbus Orthopnoea vocatur.

II. Dum ad respirandum 1. multæ concurrunt partes, & 2. varii morbi respirationem molestant faciunt, ad cognitionem & curationem Dispnoea in varias species est distinguenda.

III. Quia multæ partes cooperantur, vel simul movendæ sunt in respiratione, uti pulmo, bronchia, trachea, pleura, mediastinum, diaphragma, hepar, lien, pancreas, mesenterium, intestina, venter, pectus, pericardium, cor, ventriculus, larynx, pharynx, œsophagus, palatum, tonsillæ, uvula, fauces, collum, multi morbi earum partium, qui ex loco læso & conjunctis phæmonis sunt delegendi, Dispnoeam inferunt.

IV. Aer levior, humidior & nimis calidus, vapore acido, spiritus fermentati, arsenici, sulphuris, metallorum, aut pulvere inquinatus, implens pulmones, vel extinguens eorum actionem, aut spasmodice eos contrahens, facile cognoscitur, & cessat talis dyspnoea ablata causa.

V. Si vero morbi acuti, inflammatorii, erysipelatosi, putridi, maligni, febri-les, variolosi, morbillosi, scarlatini, priusquam crisin fecerunt, difficilem respirationem faciunt, plerumque crisin præfagiunt; respiratio tunc est facilitanda multo potu antiphlogistico, & venæ sectione: postea vero veniens, periculum portendit instantis ad pulmones metastasis.

VI. Dum corpus crudo, crasso, viscido, pituitoso, cacochymia, scorbuto, acrimonia acida, aut leucophlegmatia, vel hydropse est plenum, non facile circumducendo, ex signis horum humorum cognoscitur, & curatur appropriatis medicamentis pectoralibus junctis.

VII. Quæ fit per Metastasin in scabie, herpete, podagra, arthritide, rheumatismo, urina, sudore, perspirabili suppresso, omnique excrementitio, vel morbofo humore retento, exigit derivationem ad solita loca, vel artificialia emunctoria sunt facienda.

VIII. Non raro ex Consensu remotarum partium, ut in nephritide, nervorum morbis, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, pulmones spasmodice contrahuntur, quando anodynus, nervinus, pectoralibus, liberior conciliatur respiratio.

331. ASTHMA.

I. Illa difficilis & laboriosa respiratio, sine febre, nisi ex Asthmatis causa fiat symptomatica, non generata ex Empyemate vel Phthisi, sed quæ oritur ab interna morbofa causa chronica, quæ vel perseverat, vel per intervalla redit, vocatur Asthma.

II. Hoc si fiat sine sputi emissionem dicitur Siccum; multum sputi vel spumæ emittens Humidum: per intervalla subito invadens Convulsivum; post cibum sumtum auctum Stomachale; & cum gravedine accedens Catarrhosum appellatur. Recens, inveteratum, periodicum & constans ad prognosin & eruendam causam quoque valet.

III. Quod Asthma subito invadit & dimittit sine phlegmatis excretionem, sæpeque redit, a Spasmodica fibrarum contractionem in pulmonibus oritur, quod pectoralibus, nervinis, antispasmodicis est curandum in & extra paroxysmum. His ex animi pathemate & consensu novus concitatur sæpe paroxysmus.

IV. Per intervalla quoque redit, quod ex materia Catarrhosa internam cavitatem bronchiorum & vesicularum occupante oritur, sed sensim magis intenditur, & lente dimittit cum phlegmatis ejectione, & urina multa crassa & turbida sæpe cum dysuria emissa, hoc cum Dysuria vicissim sæpe vexat: lenitur & curatur pectoralibus, diureticis, balsamicis.

V. Viscidi abundantia si bronchia & vesiculas opplet, multam simul mucæ evacuationem exhibet, sed retentum in cellulis & substantia pulmonis Asthma præbet sine phlegmatis excretionem, quod constans est, noctu & in aere humido intenditur; atque conjunctam habet laxitatem fibrarum & motum languidiorum. Hoc calefacientibus, roborantibus, resolventibus, pectoralibus, & diureticis curandum.

VI. Quorum pulmonum glandulæ sensim tumentes Strumosa vel Scirrhusa sunt, hi ad finem vitæ sensim crescente Asthmate laborare solent, nisi resolventibus, pectoralibus, hi tumores solvantur.

VII. In quibus ventriculi & pulmonis actio debilior est, illi ab adsumto cibo asthmate vexantur; curandi sunt stomachicis, pectoralibus cum victu temperato.

332. SUFFOCATIO.

I. Cui libera boni aeris receptio & expulsio per tracheam in pulmones intercepta, is Suffocatione laborat, quæ a multis causis generatur: nimis diu durans Apnoea vocatur.

II. A larynge, trachea, vel bronchiis contractis aut rigidis factis, vel externe a quacunque causa compressis, ossificatis, angustatis, obstructis, Suffocatio inducta periculosa est, ex tempore curanda secundum cognitæ causas, ut liber maneat aeris introitus & exitus.

III. Eodem modo 1. ex Intumescencia, hydropo, œdemate, abscessu circa laryngem & fauces, si causa satis cito tolli nequit, instituta laryngotomia vita servanda est, quod etiam in omni anginae specie est faciendum. 2. Pituita, phlegma, viscidum, aphthosum, pulmones implens, promte solvendum resolventibus fomentis, cataplasmatibus & collutionibus. 3. Ex Metastasi acutorum, continuarum & intermittentium febrium, aut materiæ arthriticæ, podagricæ, rheumaticæ, inflammatoriæ, vel erysipelatosæ ad has partes nata, prompta est facienda derivatio. 4. Grumus autem implens vasa, aut sanguis effusus implens pulmones, immedicabilem Suffocationem inducit. 5. Sed sanguis, pus, lympa in cavo pectoris hærens comprimens pulmones, si fieri possit, educendum.

IV. Suffocatio autem ex Consensu doloris, convulsione, mobilitate, hysterica & hypocondriaca passione, atque animi pathemate, sponte definit: compefcitur & prævenitur nervinis & anodynis, atque alcali volatili: sed ex Paralyfi inducta, ut plurimum, post summam anxietatem, mortem infert, quando æger Catarrho suffocativo perire videtur. A sanguinis impetu majore levatur hæmorrhagia & phlebotomia.

V. Quæ generatur 1. Contusione, vulnere vel alia destructione mechanica, ita est disponenda pulmonis fistula, ut liberum transitum aeri præbeat. 2. Interdum subito fermentantis, arsenici, sulphuris vel aliorum vapore dicitur Suffocatio, cui statim aer purus est concedendus.

VI. Polypus narium, bronchocele, angina, peripneumonia, pleuritis, empyema, hydrops pectoris, vomica pulmonum, phthisis, Suffocationem minantia, promptiorem quam alias specialem curationem exigunt.

333. SINGULTUS.

I. Subita momentanea & sæpe redeuns diaphragmatis convulsio involuntaria, cum laryngis constrictione, aeris introitum in pulmones hoc tempore interceptante, vocatur Singultus: tenduntur enim præcordia subito a diaphragmatis contractione deorsum, ut in subita voluntaria inspiratione, verum non ingreditur aer laryngem, nisi parum admodum cum sono.

II. Generatur ille ingestis alienis, acribus, venenatis, antimoniatis, quod ex ægri relatione patet: vel acribus in œsophagum & ventriculum confluentibus, biliosis, catarrhosis, corruptis, putridis, ichorosis; vel ex bonis stagnantibus in cacochyliam mutatis, aut copiosius ingestis; denique a vermibus ventriculum aut œsophagum vellicantibus: curatur vero ille vomitu spontaneo, vel vomitorio diluente aut obvolvente dato.

III. Si deglutitione asperioris vel detergentis, œsophagi mucus fuerit ablatu, nascitur Singultus, qui deglutitione oleosi, mucilaginosi, blandi, compescitur.

IV. Ex humorum subito inducto defectu, ut in evacuatione copiosiore per vomitum, diarrhœam, dysenteriam, cœliacam passionem, lenteriam, hæmorrhagiam, purgans vel vomitorium datum, malum præsagium præbet: sistenda est illa evacuatio, abdomen sustentandum, exhibendum stomachicum, antispasmodicum, anodynum. Hoc in casu cucurbitulas ventri impositas nihil præstare posse sponte patet.

V. Interdum acris cacochylia in intestinis hærens singultire facit, quando purgante anodyno misto illa est educenda.

VI. Ab œsophagi, diaphragmatis, ventriculi aut intestinorum inflammatione aut erysipellate; vel in febribus acutis, continuis, ardentibus vel putridis a metastasi facta, quod ex anxietate, præcordiorum dolore, ardore & siti, cognoscimus, periculosissimus singultus nascitur, qui ut morbus acutus curandus est.

VII. Febres intermittentes in paroxysmo, quia has partes per consensum, vel metastasin adficiunt, inferunt singultum, qui fugata febre evanescit.

VIII. Ab hepatis, & præcipue in ejus parte gibba, inflammatione aut erysipellate, quod ex dextri hypochondrii dolore tumore & pulsatione, atque corporis colore flavo, ceterisque hepatitidis signis dignoscitur, singultus natus, ut vera hepatitis curari debet.

IX. A Costarum inferiorum vel cartilaginis ensiformis fractura, quæ lædit simul diaphragma vel ventriculum, singultus, restitutione chirurgica, vel applicatione cucurbitulæ curatur.

X. Pessimus generatur Singultus in omni cerebri plaga, contusione, & fracturis cranii, qui post restitutionem causæ adlatæ remanens, antispasmodicis est curandus.

334. HÆMOPTYSIS.

I. Sanguis multus floridus spumofus, vel minori copia sputo mistus, cum multa tussi per os ejectus, vocatur Hæmoptysis, quo differt a vomitu & sputo cruento e faucibus.

II. Ut ex pulmonibus ejiciatur sanguis, præcedere debet sanguinis effusio ex vasis pulmonum cruentis in bronchia, & ejus dein elevatio per asperam arteriam. Quod producit 1. Labes hæreditaria. 2. Corporis figura, collum oblongum, pectus angustum, planum, gibbosum, vox alta, facies florida, animi hilaritas, ætas juvenilis. 3. Ingesta acria, aromatica, vinosa, spiritiosa, calefacientia. 4. Nixus corporis vehementior, saltus, vomitus, sternutatio, & præ-

præcipue pulmonum in clamore, cantu, tussi. 5. Interna pulmonum fragilitas, humorum acrimonia, tenuitas, plethora, suppressis menstruis, hæmorrhagiis, specialis febris, epidemica, variolæ, morbilli, catarrhi. 6. Externa aeris levitas, calor, frigus, contusio, vulnus.

III. Omnia vel multa horum si antecesserint, & præcipue semel si hæmoptysis adfuerit, atque tunc generatur levis febricula, calor & pulsatio in pectore, tussicula sicca, anxietas, atque dulcis sapor in ore, hæmoptysis instare solet.

IV. Omnis hæmoptysis periculosa est, sed majus & minus periculum desumitur. 1. Ex sanguine emisso paucio florido sine multa tussi & febre, non redeunte, post suppressas alias hæmorrhagias, in sexu sequiore & adultiori ætate non multum periculi pronunciamus. 2. Sed sanguis multus spumofus floridus, aut niger porosus, in ætate juvenili, vocem multum exercentibus, mortem præfigere solet. 3. Sanguis in pulmonibus relictus ut & rupta vasa, inferre primo solent debilitatem, dispnceam, pectoris gravitatem, anxietatem, tussim, ulcus vel vomitum pulmonis, ex quo febris hæctica, empyema, sputum purulentum, phthisis & tandem mors. Ad hanc speciem referri debet vasorum in pulmonibus ruptio, fundens sanguinem in cellulosa pulmonum substantiam, sine sanguinis ejectione, quæ priore periculosior est.

V. Omnes causæ excitantes evitandæ si fieri potest; phlebotomia vel alia naturali hæmorrhagia minuenda copia & impetus: adhibenda pectoralia, balsamica, incrassantia, anodyna, quæ vas apertum consolidant. Si vero pulmo ulcus contraxerit, vel phthisis nata inde fuerit, plerumque omnem medelam respuit, nisi in senioribus, & feminis.

335. PLEURITIS.

I. Dolor in partibus cavum pectoris formantibus, sub integumentis generalibus, vocatur Pleuritis.

II. Varias auctores faciunt Pleuritidis species 1. Ex absentia vel præsentia sputi Siccam & Humidam. 2. Ex magnitudine, incremento vel decremento doloris, Incremententem aut Decrescentem; Mitem aut Vehementem. 3. Ex perseveratione Fixam aut Vagam. 4. Ex periculo Benignam aut Malignam, noctu vel alio tantum tempore auctam. 5. Ex causa Idiopathicam vel Symptomaticam. Quæ ex pleuræ inflammatione venit Veram, reliquas autem species sine ratione Spurias vocant.

III. Pectoris dolor vehemens, continuus, fixus, ardens, in quovis pectoris loco, cui pleura adhæret; cum Pulsu duro & frequenti; Febre continua acuta; Ardore & Siccitate totius corporis; Respiratione difficili, solo fere abdomine absolvenda, & inspiratione dolorem augente; Tussi dolorosa admodum & frequenti suffocante, qua ejiciuntur interdum sputa, quando melior, & Humida dicta, vel nulla, quando peior & Sicca vocata; qui invadit post frigus & horrorem corporis, vocatur Pleuritis Vera seu Inflammatoria.

IV. Adgreditur plerumque robustos, exercitatos, juvenes & adultos, si corpus exercitiis, spirituosius, vel aere calidiore, excalefactum, maxime vernali vel æstivo tempore, exponitur vento vel aeri frigido.

V. Primaria pars adfecta est pleura, inde tota interna pectoris superficies: interdum simul adficiuntur diaphragma, mediastinum, pericardium, muscoli intercostales, & pulmo, ex quibus simul adfectis varia accedunt symptomata & a quibusdam specialibus nominibus distincta.

VI. Transfit ut generalis inflammatio (159, iv.) ante quartum diem in benignam resolutionem, si mitia sint symptomata (111). Validior autem, cum sputo copioso, & urina sedimentosa solvitur critice, quæ naturæ conamina non sunt turbanda sed adjuvanda expectorantibus, diureticis. Sed ultra septem

ptem dies durans, sine criticis signis in suppurationem abire solet ante xiv. dies, quod ex superveniente horrore conjicimus: aut format metastasin: vel transit denique in corruptelam & sphacelum. Confectum pus non raro generat Empyema.

VII. Validiora & persistentia symptomata, sine critica evacuatione, generalem curationem (159, v.) exigunt: minus autem alvus ducenda, magis vero pectoralia & diuretica diluentia exhibenda.

VIII. Si ex causis prægressis & conjunctis symptomatibus (160,) rubore fugaci in facie, frequenti metastasi, sputo nullo, ardore sine multa siccitate in ore, pulsu veloci non admodum duro, sanguine emisso crustam non formante, & urina flammea constet; pectus ab Erysipelate dolere, parcius vena secanda, acescentibus subadstringentibus & anodynis exhibitis, cum externis absorbentibus applicatis hic dolor leniendus. Epidemica pleuritis sæpius ab erysipelate quam ab inflammatione oritur.

IX. Sæpe etiam pleura dolet ex Catarrho (136) materia flatulenta (238, xxii) quam fluxiones vocarunt veteres, sed hodierni lympham tenuem acrem; materia insensibilis perspirationis retenta, in vento, aere vel tempestate frigida & humida: hæc pleuritis diaphoreticis, calefacientibus, & camphora exhibitis & applicatis lenitur.

X. Acris humoris cujusvis, arthritidi, podagræ, rheumatici, scorbutici, biliosi, ulceris suppressi, ad pleuram metastasis; vel materia febrilis, aut morbi acuti ad hanc partem collecta, periculosam pleuritidem inducit, ob partis functionem, & ut plurimum alienam adhibitam medendi methodum, quæ in derivantibus locanda erat.

XI. Humores in cavo pectoris collecti, ut in empyemate, phthisi, pectoris hydrope, pleuræ dolorem inferentes, consueta methodo evacuandi.

XII. Sed in paraphrenitide, angina & peripneumonia, dolor ad pleuram propagatus, ut plurimum morbum auget.

XIII. Consensus (142) autem ex ventriculi, hepatis vel lienis morbis, pleuritidem inferens, in curatione a generali regula non recedit.

XIV. Non raro spasmodica constrictione in pleuræ fibris, satis acutus dolor pleuræ producitur, hysterici, hypochondriaci, & mobilitate laborantibus, qui anodyno nervino lenitur.

XV. Dolens pleura ex quacumque causa, difficiliorem respirationem, tussim, atque peripneumoniam sæpe producit.

XVI. Nulla generalis admittitur curatio, ob multitudinem causarum, etiam si multi eam statuunt: sed auxiliis semper sunt quædam admiscenda pectoralia, diuretica, & expectorantia.

336. PERIPNEUMONIA.

I. Quum pulmonum inflammatio, tam in arteria pulmonali, quam bronchiali, non nisi phænomenis externis cognosci possit, certior erit definitio ex recensendis symptomatibus, quam ex assignata causa. Qui subito corripitur, plerumque post horrorem & frigus morbosum, difficili admodum respiratione, vix adducere potentes aerem, & emittentes aerem nimis calentem, cum ineluctabili anxietate pectoris, malarum rubedine, febre continua acuta, pulsu molliori, debiliori, & inæqualiori, quam pro ratione febris fieri consuevit, urina plerumque rubra & turbida, tales dicuntur Vera Peripneumonia laborare. Sæpe tussis suffocativa adest, sine pectoris dolore.

II. Si vero habetur talis difficilis respiratio sine febre, is morbus ad Asthma refertur: sed si febris adest, quæ metastasin ad pulmones facit; aut si alii morbi inflammatorii difficilem respirationem faciunt; vel quando Rheumatismus,

tifmus, vel Catarrhus calidus vel Erysipelas pulmones invadentes difficilem Respirationem pariunt, hi morbi tunc ad Peripneumoniam notham referuntur.

III. Quum Pulmones omnem sanguinem transmittant & preparare debeant, habeantque humorem in bronchiis particularem; arteria pulmonali & bronchiali donati sint; atque motum generalem & particularem habeant, omne acre in tota massa, in humore particulari pulmonum & humore particulari arteriarum, quod irritando majorem motum concitat, aliquam speciem Peripneumoniæ concitare potest. Inflammatio autem vera in arteriis bronchialibus, quæ motu vitali donatæ sunt, solummodo veram peripneumoniam concitare potest: motus autem instigatus in arteria pulmonali peculiari motu donata, veram inflammationem non suscipit.

IV. Ramus aortæ bronchialis arteria dicta, ut alii rami aortæ, motum inflammatorium suscipiens, veram Peripneumoniam generat: sed motus concitatus in febre ardente generali, vel motus concitatus in pulmonali, peripneumoniam notham producit.

V. Ita turgentes & motæ arteriæ bronchiales inflammatione, pulmonum bronchia tumere faciunt & calere, quibus interne bronchiorum & vesicularum cavitates angustatæ, minorem aeris copiam recipientes, frequentem & parvam producunt respirationem, cum aere emissio æstuante: atque vasa pulmonica compressa sanguinis transitum morantur, unde anxietas cum pulsu molli & vacillante. Eodem irritamento inflammatorio, præprimis si aliquomodo attingat laryngem, generatur Tussis frequens & suffocativa.

VI. Præter causas generales inflammationem inducentes, quædam sunt particulares, pulmonibus infestæ. 1. Aer manifesta qualitate peccans, præcipue frigus & calor excedens. 2. Aer inquinatus contagio, vapore. 3. Pulmonum vehementior actio in clamore, tussi, nixu, exercitiis. 4. Ætas juvenilis vel virilis. 5. Abusus spirituosorum & aromaticorum. 6. Morbi vicini inflammatorii, ut angina, pleuritis, paraphrenitis, propagati. 7. Morbi inflammatorii generales ad pulmones materiem colligentes, vel inflammatorii particulares ad pulmones metastasin facientes. 8. Denique venena venis injecta promte peripneumoniam intulerunt.

VII. Peripneumonia vera exitum ut reliqui morbi inflammatorii habet, 1. in solutionem invisibilem, 2. criticam, 3. suppurationem, 4. corruptionem, 5. sphacelum.

VIII. Si symptomata (1.) sint levissima, parva pars pulmonis inflammata, sponte vel superveniente hæmorrhagia, intra quatuor dies solvitur. Adjuvanda tunc solutio, si hæmorrhagia non fiat, sanguinis missione: degat æger in aere humido & tepido; sit corpus quietum, & abstineat ab omni pulmonis exercitio; hauriat vaporem aquæ ebullientis; utatur victu tenuissimo ex farinosis; bibat diluentia pectoralia calide.

IX. Symptomata autem validiora, non vero vehementissima, majorque pars pulmonum inflammata, quam ut ita abigi possit, liberatur tamen æger Sputo copioso, vel Urina multa crassa sedimentosa, nunquam vero Alvi fluxu. Tunc omit-tenda venæ sectio, sed adhibenda pectoralia diluentia expectorantia & diuretica.

X. Validiora adhuc symptomata ad quartum diem sensim aucta, sine evacuatione critica, transitum in suppurationem præfagiunt, nisi arte præveniatur: sic inchoata suppuratio promovenda pectoralibus mollibus & anodynis, atque puris post septimum diem exitus procreandus per sputum & urinam expectorantibus & diureticis pectoralibus, evitanda tunc venæ sectio. Si pus tunc maneat, vel format vomicam tectam, vel pulmonis ulcus, vel transit in empyema, & phthisin, vel suscepta corruptela interimit.

XI. Validissima autem symptomata pulmonis compagem destruentia, transeuntes humores intercipientia, & respirationem suffocantia, interdum ad quartum diem ægrum interimunt, dum pulmo sanguine plenus & gravis cum cor-

de in latus procidit. Si eo usque increvit malum, non amplius medelam capit.

XII. Si vero Peripneumonia maneat vel sensim intendatur, sine critica evacuatione (ix) ante quartum diem, larga est facienda venæ sectio & repetenda, si prima non sufficit. Hauriendus assiduo vapor humidus & calidus ore; bibendus est potus copiosus calidus ex antiphlogisticis, diluentibus, pectoralibus, anodynis; utatur victu tenuissimo cum corporis & animi quiete.

337. EMPYEMA.

I. Pus collectum in cavo pectoris vocatur Empyema; huc etiam refertur dein puris collectio in sacco pleuræ, mediastini, imo in pericardio & pulmone: interdum abscessus in aliis partibus Empyemata vocantur.

II. His modis formatur 1. Ex metastasi morbi inflammatorii generalis. 2. Facto & dein rupto abscessu alicujus partis pectoris. 3. Nato abscessu in adjacentibus partibus rupto repagulo in pectoris cavum. 4. Ex abscessu vel ulcere in parte remota, pus huc deponente.

III. Prædicimus Empyema ex dictis causis & morbis sine subsequente puris evacuatione, & cum signis collecti vel corrupti puris in pectore.

IV. Dicta si perseverant cum malis signis circa pectus & respirationem, judicamus pus in pectore hære.

V. Pus pulmonibus receptum & sputo redditum liberat, ut & per vias urinæ evacuatam vel per abscessum alium in crure, vel per factam aperturam in pectore: sed per diaphragma descendens in ventrem, vel circulantibus mistum & non evacuatam, aut in pectore manens corruptum, mortem inferre solet.

VI. Tentanda curatio expectorantibus, diureticis, & balsamicis; his non procedentibus pectus perforandum.

338. HYDROTHORAX.

I. Inter morbos cognitu & curatu difficiles est Pectoris hydrope, quia 1. Thorax costis firmatus nulla sæpe tumoris indicia præbet. 2. Expansione eadem pectoris humorem facillime in se colligit, & difficile emittere potest. 3. Ipse humor aquosus vel pituitosus varias partes implet. 4. Impedit actionem pulmonis & cordis. Frequentior est quam imprudens judicaret, & sæpe recidivat.

II. Intus collectus humor 1. In Cavo pectoris, si fluidus sit, & totam cavitatem non implet, fluctuationem præbet, alias nullam, sed gravitatem, anxietatem, dyspnœam, & interdum tumorem externum. 2. In Pericardio collectus magis impedit cordis actionem, producit palpitationem, asphyxiam, & syncope. 3. In Cavo Bronchiorum hærens difficilem cum sibilo, quasi ebullientis aquæ, inspirationem producit, & æger tussiendo multum muci excreat cum levamine. 4. In Cellulis Pulmonum vel bronchiorum interna membrana mucosa, eorumve glandulis, aut vasis lymphaticis & hydatidibus collectus, dyspnœam diuturnam sine phlegmatis exspuitione producit. 5. In Pleura hærens externa simul pectoris signa præbere solet. 6. Sed in Mediastino liquor contentus, ut plurimum primum vel supinum decubitus tantum possibilem facit cum symptomatibus cordis. 7. Quoniam varias simul partes occupat, multa conjuncta symptomata fere semper observantur.

III. Interdum generatur sponte ex pulmonis actione debiliore, vel post asthma in quo frequens instituta fuit venæ sectio; in morbis pectoris urina parciore; valetudo diuturna; febris lenta; hydrops aliarum partium; frigida ingurgitatio; aliæque causæ pulmones debilitantes, vel absorptionem impediētes, hanc speciem hydropis generant.

IV. Multa symptomata ex partibus læsis citata sunt (ii). Dyspnœa semper

per præfens ; anxietas ; decubitus impossibilis ; somnus interruptus ; manuum , pedum , scroti tumor ; interdum brachium fit paralyticum & unguis incurvantur ; pulsus mollis & rarus ; urina parca ; facies tumet & pallet ; generatur tandem anorexia , cruditas , horror , febris lenta , fctis & tussis molestissima , quæ malum augent .

V. Si Lympha in pectoris cavitate hæret , educi solet paracenthesi , sed tunc ut plurimum recidivat . In reliquis partibus hærens folis balsamicis , diureticis auscultat . Evitanda phlebotomia , alvi ductio , & opiata .

LIBER IV.

MORBI PARTICULARES.

VENTRIS MORBI.

Ob multitudinem morbi Ventr̃s per Titulos distinguendi 1. Qui speciales ventris partes adgrediuntur, vel generalia viscera occupant. 2. Qui referri possunt ad Chylificationem. 3. Qui Bilis confectionem, & actionem turbant. 4. Qui in Urinæ excretionem & organis deteguntur. Qui vero ad Generationis organa & actiones in utroque sexu & sætu referuntur, speciali Libro proponendi sunt.

TITULUS I.

PARTIUM EXTERNARUM & VISCERUM VENTRIS MORBI.

Partes externa in Ventre distinguende sunt in partes generales & viscera. Abdomen, umbilicus, hypochondria, lumbi, coxa, inguina, anus, perineum, in quibus simul speciales nominati morbi exhibentur, constituunt partes ventris speciales.

339. GENERALES VENTRIS & VISCERUM MORBI.

I.

Uidam ex generalibus morbis in prima Systematis parte traditi, sine ulla habita specialis partis ratione, Ventrem, vel Viscera abdominalia infestantes, nonnulla specialia suggerunt. Multi ex his, quia traduntur in abdominis & particularium organorum morbis, hoc loco omitti possunt.

II. Maximus viget Consensus inter viscera abdominalia, caput, lumbos, atque pedes: visceribus adfectis pectus & caput sæpe in consensum trahitur.

III. Metastasis ab articulis, & integumentis ad viscera ventris, periculosa; sed a visceribus ad cutim, alvum, vel extrema, bona; verum a visceribus his ad capitis interiora mala est.

IV. Ob varia in ventre viscera motu particulari donata, frequens anxietas (148) generatur, quæ semper mala.

V. Omnium viscerum inflammatio, abscessus, erysipelas, corruptio, vulnera, contusiones, obstructions, paralyfis, debilitas, majus periculum portendunt, quia impediunt functiones particulares, & morbosus humor difficile evacuari potest. Ventr̃s & viscerum calor, frigus & gravitas a generalibus non differunt. Horum Hydrops, Tympanites, & Dolor, Cardialgia dictus, speciali titulo traduntur.

340. ABDOMINIS MORBI.

I. Pars anterior laxa ventris, cujus pars media Umbilicalis regio vocatur, multa signa suggerit latentium morborum in visceribus.

II. Abdominis enim Tumor 1. durus, mollis, dolens, elasticus, constans, abeuns & redeuns, æqualis, inæqualis, frigidus, calidus, pulsatorius, varia indicia præbet. 2. Is si veniat ex ventriculi & intestinorum infarctione, cruditate & cacochylia, vel alvo adstricta, quod sæpe fit in rhachitide puerorum & vermicibus, amaro resolvente eccoprotico expellenda. 3. In Tympanitide ab aere in cavo hærente periculum portendit, sed a flatibus in intestinis, tumor increescens & decreescens aliquid convulsivi declarat, sæpe hystericiis, hypochondriacis, & colicis accidit, & quibus nervus ad mesenterium tendens compressus fuit: si fiat a veneno adsumto periculum portendit. 4. In morbis Acutis, febre continua, remittente & intermittente, ex metastasi vel putredine, malum præsagium præbet. 5. In Ascitide, hydrope omenti, vel mesenterii, quo major tumor, eo peior morbus. 6. In Diarrhœa, lienteria, dysenteria, cholera & volvulo, five fiat ab aere distendente per inordinatum motum vel infarctis visceribus, semper malum præsagium. 7. In Menstruantibus anodyno antihysterico tumor subsidet, sed in mensium, & lochiorum suppressione, vel relicta placenta, subsequente evacuatione minuitur, ne tamen habeatur omentum concretum pro dictis morbis. 8. Gravidis naturaliter increscit tumor, in parturientibus sustentandus. 9. Ex uteri Mola aliove tumore intumescens, vel ab increcente omento, tumente ventriculo aut vesica fellea, ut illi morbi curandus tumor.

III. Post partum, paracenthesin, & nimiam evacuationem per alvum, tanta relinquatur sæpe in abdomine laxitas, ut contenta viscera functiones exercere nequeant, nisi abdomen epithemate roborante, & æquali sustentaculo adjuvetur.

IV. Quia vulnera (Ch. 1241.) exposita sunt; Contusiones ex adfecto viscere intelliguntur; atque tumentia viscera propriis titulis sunt exponenda, hic proponi non debent. Abscessus maturiorem sectionem exigit. Inflatio & Contractio ex Convulsione (161) intelligitur. Hernia raro accidit & solita sustentatione curatur. Gastroraphia Chirurgis committitur. Sanguinis, puris, ichoris, vel excrementorum collectio, raro sine facta apertura vel benignitate naturæ sanatur. Hydrops ad Ascitidem, (341.) & Dolor ad Colicam refertur.

341. ASCITES.

I. Ascites hydropis est species, quando lymphæ hydropica magna quantitate in cavo peritonæi colligitur: reliqui enim abdominis hydropici tumores in omento, utero, vel hydatidibus, perperam ad Ascitidem referuntur.

II. Quamvis auctores hujus Ascitidis multas causas adnumerant, ex tamen in generali hydrope (59) traduntur: sæpe autem ex alio speciali hydrope omenti, hepatis, ovarii, mesenterii generatur.

III. Lymphæ cavum peritonæi implens, copia sua abdominis partem inferiorem primo tumere facit, sensim vero altius adscendit; pressione facta fluctuatio percipitur; tumor conversione corporis ad declivorem locum convolvitur; comprimit abdominis viscera; sensim etiam pudenda & pedes implet; liberum diaphragmatis descensum impedit, unde difficilior respiratio & orthopnoea. Lymphæ tandem degenerata, præter generalia (59, xv), viscera abdominalia macerat, fordido muco obducit, & ad faciliorem ruptionem vasa disponit, atque tandem interficit.

IV. Curatio a generali Hydrope (59, xvi) non differt, nisi quod magis convenient purgantia hydragoga, & instituta paracenthesi, aut rupto umbilico lymphæ evacuari possit, quando abdomen sedulo est sustentandum.

342. TYMPANITES.

I. Abdominis intumescencia æqualis diu persistens a pube ad pectus, quæ præfata demonstrat materiem elasticam contineri, pulsa sonum instar tympani edit, inversione corporis non descendit in locum decliviorē, vocatur Tympanites.

III. Quum Aqua contineatur in cavo ventris, tumor inversione corporis descendit, & gravis est. Aer autem contentus in cavo uteri vel ventriculi totum abdomen non distendit. Ab aere in intestinis hærente abit & redit tumor, & ructu vel crepitu subsidet venter. Empneumatosis in tunica cellulosa totum potius ventrem circumquaque tumere facit. Viscerum tumores reliqui & Graviditas, inæqualem distensionem faciunt, & ceteris characteribus carent.

III. Tumorem hunc facit aer, quod patet ex ejus levitate & elasticitate, si vapor fuisset, accedente frigore condensaretur & ita evanesceret.

IV. Hic aer continetur in cavo peritonæi, nam in quavis cavitate reliqua collectus, non produceret æqualem per totum abdomen tumorem.

V. Colligitur hic aer 1. Ex ruptis intestinis, sed tunc magna simul copia contentorum habetur. 2. Motu putredinis aut corruptionis. 3. Motu convulsivo, febrili, vel ex veneno adsumto.

VI. Inde ventris penetrantia vulnera, vehementia intestinorum tormina, abscessus mesenterii & viscerum pus effundens in ventris cavitatem, vel materia melancholica rumpens sua vasa; vel passio hysterica, aut hypochondriaca convulsiva, gestatio ponderis gravioris, abdominis contusio, abusus acrim & spirituosorum, debilitas præprimis viscerum ventris, alvus sicca & diu adstricta, menses & lochia suppressa prodixerunt Tympanitem.

VIII. Tympanites natus ab humore in cavo ventris effuso & putrescente, inducente Tympanitem constantem vix capit medelam, sensim coinquinat reliquos, sola antiseptica adsumpta, & quandoque evacuatio putrefacti sanitatem adtulerunt. Venter magis minusque tumens demonstrans spasmodicam agitationem, nisi mature antispasmodicis præveniatur, loco aeris humorem in cavitate ea colligit, seu degenerat in ascitem. Plerumque his alvus est constipata compressis intestinis, dysuria atque stranguria laborant, & urinam coloratam emittunt, putrefacto hac via evacuato.

343. UMBILICI MORBI.

I. Cicatrix relicta post nativitatem in media anteriore abdominis parte Umbilicus dicta, ex propria natura, & quia in hoc loco abdomen minus sustentatum est, varios patitur morbos.

II. Non satis ligatus vel abruptus funiculus umbilicalis, Sanguinem fundens, facile sanatur applicato oleo terebinthinæ vel spiritu vini cum sustentaculo. Rumpitur interdum in ascite, quando abdomini sustentaculum est injiciendum ne omnis lymphæ simul effluat. Vermes in eo nidulantes eximendi & locus abstergente amaro depurandus. Ulcus & fœtor antiseptico applicato sanatur. Vulnus aliis in partibus abdominis periculosius. Inflammatio, Abscessus & Dolor consuetis modis curantur. Aliena transmittuntur per umbilicum, sola benignitate naturæ. Pulsatio inflammationem intestini recti arguit. Tumores varii in Omphalocele (Ch. 1546,) traduntur.

344. HYPOCHONDRIORUM MORBI.

I. Partes superiores & laterales abdominis, ubi sunt costarum cartilagines, Hypochondria dicta, in dextro latere locatum habent Hepar cum ejus vesicula fellea, quod ultra medium ad sinistrum latus protenditur; in sinistro autem & paulo

lo posterius Lienem; Intestinum Colon ab uno ad alterum latus extenditur. Multi morbi harum partium specialia signa in hypochondriis producant, hoc loco indicanda.

II. Hypochondriorum Contusio & Vulnus periculum augent ob hepar vel lienem subjacentem. Eorum validior compressio aut constrictio, impediens liberum reditum per venam cavam sursum, producit sanguinis nimiam collectionem in vena cava inferiore & vena portarum, unde multa mala: impedit etiam liberam hepatis, lienis, ventriculi, & intestini coli actionem, unde iterum nova genera morborum.

III. Mollia habere Hypochondria in morbis semper bonum signum; sed Dura si sint, ex hepatis aut lienis obstructione, tumore, inflammatione, cum vel sine ictero, malum portendunt, minus autem in sinistro quam dextro latere. Horum curatio ex propriis titulis petenda, si autem Colon excrementis vel viscoso impletum dura facit Hypochondria, hujus curatio ex alvo adstricta deducenda.

IV. Hypochondria Tepida, salutaria; Frigida vero, indicantia diminutam vel extinctam actionem, hepatis, lienis vel ventriculi, mala; Calentia ex inflammatione vel erysipellate subjacentium viscerum, aut ex bile acris, & in Typho, pessima, nisi temperetur superveniente larga hæmorrhagia. Horum curatio ex citatis morbis petenda.

V. Revulsa seu intro tracta Hypochondria in Hysteriis & Hypochondriacis, non multum periculi portendunt & antispasmodicis curanda. Sed in Melancholicis hæmorrhoidum fluxu dimittitur contracta, atque purgantibus curantur. In Paraphrenitide periculum & phrenitidem portendunt, & ut in illo morbo curatio instituenda.

VI. Elevata hypochondria ex febre sæpe alvi egestionem criticam portendunt; sed ex hic deposita Metastasi, morbos subjacentium præfagiunt: quibusdam parotides secutæ sunt. Variantia autem ex bile acris, multa mala præfagiunt. Sine febre autem ex flatibus tumentia & obmurmurantia, flatuum & excrementorum depositione concidunt: in hysteriis, mobilitate, menstruantibus & animi pathematibus, anodyno nervino curantur.

VII. Tumores in hypochondriorum Integumentis a ceteris non differunt, sed a tumente hepate, vesica fellea, ventriculo, liene, & intestino colo, sequuntur præfagia & curationes illorum morborum.

VIII. Dolentia Hypochondria ex nimio ingesto cibo vel potu, aut cacochylia in ventriculo vel colo, evacuatione per vomitum vel alvum leniuntur. Sed ex diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, vel coli inflammatione, erysipellate, rheumatismo, scirrhus, obstructione, malum portendunt, speciali illorum morborum curatione, hæmorrhagiis, vel alvi egestionem præveniendum. Ex Consensu dolentia anodynis mitiganda. Metastases autem podagræ, arthritidis, rheumatismi, catarrhi, dolorem inferentes derivationem exigunt; ex febre intermittente facta dolentia, viscerum morbos præfagiunt, nisi mature extinguatur febris.

IX. Frequens in hypochondriis generatur Anxietas ex impedita viscerum subjacentium, & venæ portarum actione, in qua ex detecta causa deducenda prognosis & curatio; ab eadem quoque causa hypochondria sentiuntur Gravidæ.

X. Pulsatio hypochondriorum ex validiore arteriarum agitatione salubrem hæmorrhagiam promittit, interdum paraphrenitidem: illa ex viscerum subjacentium inflammatione veniens, eadem & multa alia mala præfagit, quandoque abscessum producit, qui cito aperiendus: cavendum ne tumens vesicula fellea pro abscessu habeatur.

345. LUMBORUM MORBI.

I. Pars ventris posterior ab osse sacro ad costas Lumbi dicta, validis constat musculis, & vertebis spinalem medullam includentibus, quæ multos emittit nervos. Lumbis adnexum est mesenterium; renes his adcumbunt & vasa spermatica, atque in gravidis uterus. Horum omnium morbi, qui in lumbis percipiuntur, multa & varia inferunt symptomata. Dolor his partibus frequens ad Nephritiden vel Lumbaginem refertur, sed quadam tumoris species ad Spinam bifidam.

II. Horum Contusio & Vulnere nihil speciale habent, sed Luxatio seu potius Subluxatio frequens est, & corporis quietem cum applicatione linimenti nervini exigit. Pulsatio sæpe menstruationis signum. Gravitas in hypochondriacis, melancholicis, cacochylia laborantibus ab aucto intestinorum vel mesenterii pondere, alvi copiosiore egestionem vel ductionem tollitur: verum in mensium suppressione levatur menstruis fluentibus: in gravidis debilem foetum arguit. Frigus lumborum sæpe observatur in catarrho, & acrimonia nitrosa, cum miculis in urina, his interdum fit coxæ vel hæmorrhoidum dolor, & stranguria, quod ut illi morbi curandum: sed in gravidis interdum abortum præfagit. Ardor Lumborum ante variolarum eruptionem, in nephriticis, instante menstruatione, vel sanguinis egestionem per alvum, sæpe observatur. Debilitas in gonorrhœa, fluore albo, mensium profluvio, post partum & abortum frequentem sæpe generatur. Maximum Consensum exercent cum ventriculo, mesenterio, utero, & urinæ organis. Metastasis ex lumbis ad pudenda, anum, vel coxam levat; sed ad hypochondria, & maxime ad caput periculossima. Fistula a renibus vel spina proveniens curatu est difficilis. Omnia lumborum vitia facile hydropem producant.

346. LUMBAGO.

I. Inter Lumborum dolores recensetur ille, qui subito invadit & diu persistere solet, in omni lumborum motu inferens dolorem, ac si æger per medium scinderetur, sine nephritidis signis reliquis, vocatur Lumbago.

II. Videtur spasmodica constrictionem in musculis lumborum, quæ generatur a materia scorbutica, arthritica, vel rheumatica irritante, hic deposita ad nervos.

III. Lenitur & abigitur multo potu molli, adfrictione cum spiritu alcalino volatili & balsamo peruviano, & applicatione fomenti calidi.

347. NEPHRITIS.

I. Latissima significatione, ut hic accipitur, notat Nephritis omnem lumborum dolorem, ubi renes sunt consti. An vera Nephritis ex renum calculo vel inflammatione sit vocanda, ambigunt Auctores. Reliquas species Notham seu Spuriam vocant.

II. Non solum Renes & Ureteres dolentes, verum etiam Lumbi, Spinalis Medulla, Mesenterium, atque Ventriculus, Pancreas, Lien, Hepar, Vesica fellea, Intestina, Uterus, & Vertebrae lumborum dolentes ad hunc titulum sæpe referuntur.

III. Unde multi morbi generales & qui specialem partem aggredi possunt Nephritidem inducunt, qui per proprios characteres sedulo sunt distinguendi.

IV. Ita acrimonia, febris, tam acuta quam intermittens, scorbutus, catarrhus, rheumatismus, arthritis, podagra, cacochymia, cruditas, convulsio, inflammatorius & erysipelatosus morbus, hysterica, hypochondriaca adfectio, mobilitas, purulentia, bilis morbofa, melancholia, nervorum succi acrimonia, ulcus

cus suppressum, si ad renes vel lumbos feratur materia vel metastasis fiat, varias species Nephritidis inducit.

V. Interdum etiam fit per Consensum, in cardialgia, colica, cacochylia, alvo adstricta, dysenteria, hæmorrhoidibus, hernia, fluore albo, gravidis parturientibus, puerperis, abortientibus, menstruantibus, mensium suppressione & profluvio, tympanitide, lumborum dolor, qui ex generali titulo consensus (142) curandus.

VI. Proprie autem fit a Renibus inflammatoriis suppuratis, Calculum continentibus, atque eorum mucii Acrimonia, ut & urina acriore.

VII. Quæ post nephritidem sequi debent, non possunt exponi, quia causæ & partes tantum differunt.

VIII. Postquam inventa fuerit nephritidis causa, ex ea petenda est curatio.

348. SPINA BIFIDA.

I. Tumor exiguus, mollis, in infantibus, concolor, supra vertebrae lumborum, sensim increscens, dehiscens processibus vertebrarum, Spina bifida vocatur.

II. Nimia mollitudo & laxior nexus processuum vertebrarum, cum decubitu in dorsum, quo humores in vagina medullæ spinalis descendentes sua gravitate, vaginam hanc dilatant, & vertebrarum processus remonent, hunc morbum generant.

III. Facta dilatatio facciformis sensim majorem generat tumorem, quo medulla spinalis reliquo suo succo privatur: humor hic stagnans corrumpi incipit, unde mutatur tandem cutis color & tumor perumpit, cum subsequente morte, evacuato succo ex theca vertebrarum.

IV. Nimia compressio stuporem & paralyin inducit. Defectus sustentaculi permittit nimium incrementum & ruptionem. Resolventibus & calefacientibus citius rumpitur. Sed modica sustentatione sensim validiore, cum applicatis roborantibus est abigendus tumor, dum simul interna dantur, quæ in rhachitide (124) exposita sunt.

349. COXÆ DOLOR.

I. Dolor vehemens in Coxæ articulo, vel in nervi ganglio adjacente, sine tumore & rubedine istius articuli, Coxa & Ischias vocatur ob frequentiam.

II. Causa dolorem inferens hæere potest in ligamentis, & glandulis hujus articuli, vel in ejus succo, vel interdum in adjacente nervi ganglio, in feminis etiam ab utero adfecto.

III. Frequentissima causa est Rheumatismus in corpore juvenili vel virili robusto exercitio calenti, frigori exposito; quando sævissima & pertinacissima est ischias, & ut Rheumatismus curanda.

IV. Interdum etiam materia arthritica, podagrica, scorbutica, venerea, inflammatoria, catarrhosa, aliave acrimonia, ligamenta hujus articuli, vel ganglion nervi adjacentis vellicans Coxæ dolorem infert.

V. Materia etiam febrilis, ardentium, acutorum purulenta, critica, vel symptomatologica, ad coxam collecta, vel alibi antea sæviens in partibus superioribus, dolorem inferens, aut tussim.

VI. In menstruantibus, mensibus suppressis, gravidis, parturientibus, abortientibus, atque uteri dolente tumore, & in alvo adstricta, per Consensum fit dolor.

VII. Qui fit ex ossis carie, pædarthrocace, exostosi, glandulæ induratione & scirrho, curationem respuit, & ancylosin infert.

VIII. Coxæ dolor non eget signis, sed si velimus distinguere, an sit dolor

196 LIB. IV. MORBI PARTICULARES. 349
ex rheumatismo, vel alia dolente causa; an hæreat in articulo, vel ganglio nervi, quædam phænomena sunt conjungenda, quæ determinant: hæc ab auctoribus admodum confuse traduntur.

IX. Varia causa quædam tamen generalia producit: nam articulus motu privatur, membrum contrahitur, fit claudicatio, ancylosis, exostosis, rigiditas, luxatio. Causa in ganglio nervi hærens protendit dolorem ad genua, pedes, inguines, vesicam, uterum, intestinum rectum.

X. Quamvis firmam tradunt curationem, ea tamen varia est pro causa, nisi Coxæ dolor ex rheumatismo solus statuatur verus.

350. INGUINUM MORBI.

I. Flexura femoris ad utrumque latus pudendorum, Inguina dicta, ubi in viris decurrunt vasa spermatica, & in feminis nectuntur ligamenta uteri, si fortiter comprimatur, contundatur aut vulneretur, ob subjacentes partes majus periculum portendit.

II. Horum Excoriatio pueris & obesis frequens, ablutione, inunctione & interposito linteo facile sanatur. Ulcera ob humiditatem loci difficilius sanantur. Fistula interdum ruptum habet intestinum, quæ non claudenda, nisi interim alvus maneat aperta. Durities ab induratis vasis spermaticis in partibus genitalibus traditur. Tumor refertur ad Bubones, nisi fiat ex Hernia, quæ Bubonocèle (Ch. 1514.) vocatur, quæ statim in supino corpore refundenda, & locus cingulo sustentandus.

351. BUBO.

I. Inguinum persistens Tumor Bubo dictus, ex loco & specialibus causis atque signis a Bubonocèle, Enterocèle, Epiploocèle & Crurali hernia distinguendus.

II. Post impurum Coitum statim natus facilius: post gonorrhœam suppressam difficilius, sed post vetustam veneream luem, non sine integra hujus morbi curatione cedit. Sufficit in his emplastro mercuriali tegere tumorem.

III. Ex Febribus & morbis Acutis per metastasin Bubones producti lente cedunt. In Peste materiem morbi in se recipiunt, & facta suppuratione emittunt.

IV. Specialia autem tubercula, phygethlon, struma, scirrhus, cancer, si modo non decipere valent, a generali eorum morborum curatione non recedunt.

352. ANI MORBI.

I. Anus variis corripitur morbis, quorum quidam, ut Hæmorrhoides & Tenesmus speciali titulo proponuntur; alii vero ex generalibus ad hanc specialem partem applicati, aliquam in præfagio & curatione differentiam præbent.

II. Intestinum rectum relaxatum, cum alvi crassioribus excrementis, aut frequenti conamine in Dysenteria vel Tenesmo extrusum per anum, sæpe ita disponitur, ut minimo facto conamine, & interdum sponte Anus procidat. Statim est refundenda procidentia sine multo dolore, causa irritans si adsit emendanda indito globulo antiseptico. Remanens laxitas curanda globulo vel injectione roborantis, adhibito simul externo sustentaculo.

III. Non raro lumbrici parvi Ascarides dicti, (239) in Ani lacunis nati, intolerabilem pruritum, dein etiam exulcerationem inducunt. Hæ Ascarides amaro eccoprotico sæpe educendæ, locus defendendus, & stagnantis corruptela inhibenda turunda balsamica indita, quoties alvus exonerata fuit.

IV. Ani Tubercula ex natura & figura tumoris sarcomata, condylomata, verrucæ, mora, fraga, ficus, crista dicta, iisdem turundis inditis, atque lavamen-

mento antiseptico injecto & applicato, sanatur. Si nimis tumeant, ligando vel secando, ut alia sarcomata curanda.

V. Inter ani morbos difficiles est Fistula, (16) quæ sæpe nascitur post hæmorrhoides vel longam ani exulcerationem. Hæc interdum patet solummodo externe, sed multos quandoque cuniculos habet in cellulosa intestinum rectum cingente; quando injectione abstergentis & indita turunda sine sectione sæpe sanatur. Si autem intestinum rectum perforatum excrementa per fistulam dimittat, prudenti sectione fistula persecanda est, alii utuntur ligatione. Si vero in cavum intestinorum tantum pateat, ut ulcus sananda est.

VI. Ani Erysipelas, Excoriatio, Fissuræ, Herpes, Pustulæ, Pruritus, ablutione frequenti & inunctione cum adstringente antiseptico curantur. Vulnere & Ulcera, Laceratio, Eschara, frequentiore deligationem exigunt, alias facile maligna fiunt. Clausura ex nativitate sectione referenda, concretio est prævenienda. Ani Paralysis aut Stupor incontinentiam excrementorum produciens in chronicis, acutis & vulneratis periculosa; ejus Contractio, spasmodicis frequens.

353. HÆMORRHOIDES.

I. Ani Dolor, Tubercula, Varices, & Hæmorrhagia, quoniam Hæmorrhoides dicuntur, ad evitandos errores conducit varias species hæmorrhoidum proponere.

II. Venæ tumentes circa ani ambitum, ut varices referunt sacculos lividos compressiles, dolentes majore impletionem facta: hæc sæpius in ramis venæ portarum quam venæ cavæ generari solent alvi excrementis durioribus comprimentibus venas sanguinem revehentes, aut languidiore venæ portarum vel hepatis motu particulari, aut hepatis aliqua obstructione liberum sanguinis transitum interceptante. Hæc minuuntur eccoproticis diu adhibitis, & auxiliis quæ liberiores circulationem per hepar faciunt.

III. Varices hæc sive extra anum pateant, sive intus lateant sensim magis tensæ rumpuntur & sanguinem fundunt, frequentius viris & regionibus calidis, quam feminis, & frigidis, quando dicitur Hæmorrhoidum fluxus: qui acceleratur alvi egestionem, qua descendunt excrementa crassiora compacta. Ruptione hac exoneratur ut plurimum sanguis venæ portarum & materia melancholica in ea hærens, in principio cum levamine, quod venæ sectione imitari nequit: sed perseverans fluxus sanguinis defectum inducit, & sæpe in fistulam ani degenerat, aut malam consuetudinem inducit. Melius igitur est in principio laxam servare alvum & consolidantibus applicatis sanare; si morbus adolevit una vel altera hæmorrhoidis aperta servanda. Hic fluxus præcedens alvi excrementa, vel ea obliniens a dysenteria vel diarrhœa cruenta distinguendus.

IV. Consuetudo hæc evacuatio suppressa generare solet delirium melancholicum, in quibusdam hydropem, phthisin, hepatis obstructionem, cachexiam & multos alios morbos, qui non facile curantur, nisi iterum hæmorrhoides aperiantur: conducit in his melanagogis longo tempore servare alvum laxiorem, sed evitare venæ sectionem.

V. Ob similitudinem tumoris & doloris circa ani ambitum quædam Tubercula in genere Sarcomata, sed ex figura Verruca, Uva, Ficus, Mora, Condyloma, Crista dicta ad Hæmorrhoides referuntur, quæ irritatæ quoque sanguinem fundunt, sed compressione non evanescunt ut varicosæ: Harum fluxus nullum levamen adfert, sed sunt statim curandæ balsamicis, resinosis, antisepticis, ne carcinodes fiant, aut in ulcus, vel fistulam degenerent.

VI. Humores acres in cryptis intestini recti geniti, vel ibidem ex lumbis aut coxis depositi, nullum interdum tumorem inducentes, a quibusdam pro hæmorrhoidibus dolentibus cœcis habentur, quorum curatio ex propriis titulis petenda.

354. PERINÆI MORBI.

I. Locus inter anum & pudenda Perinæum dictus, in viris ob adjacens intestinum rectum & uretram; sed in feminis, inter intestinum rectum & vaginam situm, quosdam speciales infert morbos.

II. In viris Contusio perinæi non raro supprimit urinam. Laceratio in feminis partu difficiliore vel imprudenti obstetricis pertractione inducta, Escharam contrahens, post ejus separationem, excrementorum incontinentiam immedicabilem relinquit. Hujus partis Abscessus, Ulcera, Vulnere, Fistulæ, Hæmorrhagiæ, difficilius quam alibi curantur. Calculus hic hærens sectione eximendus. Frigiditas in gravidis ad foetus mortui signa refertur. Tumor in viris non raro urinam supprimit.

T I T U L U S II.

CHYLIFICATIONIS MORBI.

Alimenta tribus in locis a corpore vivente & adfluentibus humoribus preparantur: sed quia Bilis confluens multa specialia continet, ejus morbi seorsim exponendi sunt. Qui morbi in parte seu actione prima nascuntur, in Oris (Ch. 905), Dentium (Ch. 914), Lingue (298), Pharyngis (311.), Oesophagi (312,), Salivæ (303) Sitis (300), Manducationis (299), Deglutitionis (313) Morbis, & Aphthis (297) descripti sunt. Morbi autem Secundæ actionis referuntur ad Ventriculum, Famem, Pepsin, & Morbos speciales. Denique morbi Tertiæ actionis distinguuntur in morbos partium, humorum & alvi egestionis, quibus accedunt quidam morbi speciales.

355. VENTRICULI MORBI.

I. Saccus membranaceus, musculosus, duobus orificiis patens; motu particulari satis valido donatus; in parte media superiore ventris a diaphragmate pendulus hærens; ex suis lateribus multum humoris salivosi, qui succus gastricus dicitur, & multum mucii fundens; ad superius orificium admodum sensilis; recipiens deglutita alimenta, ea concoquens & per pylorum in duodenum dimit tens; vocatur Ventriculus, qui ob fabricam & varias actiones multos patitur morbos, quorum multi speciali titulo proponuntur, ut Nausea, Vomitus, Ructus, Soda, Satietas, Fastidium, Cacochylia, Cardialgia, & Morbi qui referuntur ad Famem & Pepsin.

II. Ventriculus oneratus Abundantia ingestorum, concitato vomitu mechanico, vel sensim sponte est exonerandus, cavenda simul sequens copiosior ingestio. Sed si contineat Mucum, Pituitam, vel alium Tenacem humorem, adhibenda resolventia stomachica, cum eccoprotico; his si non cedit morbus ad vomitorium perveniendum. Putridum, Rancidum, Biliosum, in eo contentum, accrescentibus saponaceis est emendandum, & per alvum aut vomitum educendum. Acor autem & crudum alcalicis est extinguendum. Aliena ut Calculus, Grumus, Vermes, vomitu educenda cum multo ingesto potu. Sanguis autem vel Pus contentum, commodius leni alvi ductione, quam vomitu redduntur, ne exasperetur ulcus, vel renovetur sanguinis effusio. Flatibus tumens generalibus flatuum (238) auxiliis detumescit.

III. Ventriculi nimia Compressio, sublata causa tollitur, ejus Contusio, Punctura, & Vulnere, periculosa sunt, nisi benignitate naturæ curentur; in his pericissima diætâ contenti esse debent.

IV. Nimia ventriculi Dilatio & Hernia vetat nimiam ingestionem, medicamentis roborantibus curatur vel minuitur. Angustia post nimiam longam inediam impletione sensim majore cum molli cibo & potu, ad debitam capacitatem venit. Corrosio & Excoriatio, si corrodens ablatum sit, molli antiseptico saepe ingesto sanatur. Haemorrhagiae curatio in vomitu cruento traditur. Inflammatio, Rheumatismus vel Erysipelas si ventriculum occupat, ex Afode & Cardialgia, cum ardore & anxietate circa ventriculi regionem, atque incremento ad omnia adsumta, quasi ventriculum urerent, cognoscitur; solito modo, ut dicti morbi, curatur, cum parva potionis & medicamenti antiphlogistici ingestione, & abstinencia a vomitoriis & purgantibus ingestis. Ulcera ventriculi alimentis omnibus liquidis & medicamentis balsamicis saepe exhibitis curanda. Laxitas, Humiditas, & Hydrops, roborantibus, calefacientibus, stomachicis longo tempore adhibitis, emendanda.

V. Ventriculi Languor, Debilitas, Gravitas, Frigiditas, debiliorem motum vitalem & particularem indicantia, stomachicis, roborantibus, calefacientibus, curanda. Ejus autem Ardor, si non fiat ab acerbis contentis, ut inflammatio vel erysipelas temperandus. Anxietas ex variis causis nata, variam quoque curationem exigit. Convulsione & ex Consensu valide agitatus ventriculus, antispasmodicis, anodynis, parva copia simul datis, compescendus.

356. A N O R E X I A.

I. Qui sine alimento sumto non appetit, cum vel sine fastidio, Anorexia laborare dicitur, quae differt a determinato alicujus alimenti fastidio.

II. Ventriculus impletus viscido, crudo, cacoehylia, cum gravitate, opplezione, & satietate ad ventriculi locum, exstinguens appetitum, exigit ejectionem per vomitorium, & purgans, sed per roborantia, resolventia stomachica, nova accumulatio praevenienda.

III. Salivae, pancreatis, & ventriculi succi, atque bilis defectus vel amissa saponacitas, cum lingua fordida, vel muco obfusa, producit inappetentiam, curatur saponaceis stomachicis longo tempore datis.

IV. Nata ex haemorrhagiis, mensibus, lactatione, omnibusque bonorum evacuationibus suppressis, in principio evacuatione artificiali restituitur: sed deinceps spontaneae corruptionis curationem exigit.

V. Si autem retineantur mali humores, uti urina, alvi excrementa, perspirabile, pus in ulcere vel abscessu, ichor, plerumque deletur appetitus cum fastidio, qui curari debet renovata evacuatione.

VI. Cujuscumque humoris evacuatio copiosior boni & morbofi, destruens aequilibrium cum fastidio appetitum delet, ut in alvi fluxu, diabete, haemorrhagia, abortu, lactatione nimia, gonorrhoea, fluore albo, dysenteria, lienteria, cholera, nimia venere, pollutione, qui tunc curandus moderando evacuationem, antisepticis, stomachicis, habito respectu morbi. Huc etiam pertinet diu tolerata inedia.

VII. Pinguia, rancida, putrefacta, nauseosa, oleosa, opiata, nicotiana, narcotica, spirituosa, deglutita, vel in fauces confluentia, ex naribus, palato, vel ore, in gravedine, ozæna, harumve partium ulcere, anorexiam producentia, sunt evitanda, ingesta vomitu vel alvi egestionem ejicienda.

VIII. Ex metastasi materiae erysipelatosa, putrida, podagrica, purulenta, ichorosa, febrilis, maligna, melancholica, catarrhosa, corrupta cujusvis, nata, diu vexat, & curari nequit, nisi reductione hujus materiae ad debita loca.

IX. Omnes fere ventriculi morbi, praecipue laxitas, ulcera & corruptiones, inferunt anorexiam curatu difficilem, cujus curatio ad dictos morbos est dirigenda.

X. Solus ventriculi motus inordinatus, ut in navigantibus, hysteris, hypochond-

chondriacis, mollibus, vertiginosis, menstruantibus, nephriticis, calculosis, gravidis, colica, convulsione, dolore, imo ab animi pathematibus, anorexiam inferens stomachicis gratis anodynis est curandus.

XI. Humor acris quivis in ventriculum confluens, maxime alcalinus, (acidus interdum nimiam appetentiam parit) morborum acutorum, febris tritaephyes, affodis, intermittentis, remittentis, leipyriae, chronicorum, chlorosis, hydropis, leucophlegmatiae, hecticæ, icteri, phthisis, valetudinariorum, acescentia stomachica exigit.

XII. Perseverans anorexia, defectu nutrimenti parit debilitatem, maciem, phthisim, rachitidem, morbi longitudinem & recidivam, valetudinem, corruptionem, abortum, lactis defectum. 2. Multa alia mala, quæ ex causis anorexiam inducentibus simul inferuntur.

XIII. Frustra prædicantur generalia medicamenta, quia ex variis causis nascitur, in genere autem conveniunt stomachica.

357. PSEUDOREXIA.

I. Qui ex morbosa causa ultra modum esurit, ut cum ventriculo pleno etiam sit famelicus, Bulimo dicitur laborare; alii intelligunt famem, quæ inducit sæpe syncopen, ut quandoque fit hyemali tempore si corpus exercetur. Si autem adsumtum cibum toties revomunt Cynorexia laborant: fastidium determinatum, aut appetentia erga quædam genera, ut sæpe gravidis, vocatur Malacia: sed quando petunt & comedunt, quæ non sunt esui, Pica laborare dicuntur.

II. Organum famis in ventriculo hærens ab alieno humore tactum, pseudorexiam inducit.

III. Generatur ille morbosus humor in morbis chronicis, cacochylia, cacochymia, ventriculi vermibus, bilis, succi pancreatici, salivæ vitiata indole, melancholia, mensium suppressione, chlorosi, valetudine a morbis relicta, gravidis & pueris.

IV. Quæ post pseudorexiam sequuntur, veniunt 1. Ex causa pseudorexiam producente. 2. Nimia ingesta alimentorum copia. 3. Alienis in ventriculo & intestinis manentibus.

V. Abstinentum ab alienis ingerendis, & copia nimia ingesta, fastidio determinato autem gravidis utcumque indulgendum: conducit leni vomitorio vel purgante primo educere cacochyliam si adsit. Sed in gravidis potius hæc omittenda. Verum stomachicis emendare & subigere alienos in ventriculo humores, omni tempore convenit.

358. SATIETAS.

I. Qui sine cibo vel potu sumto, vel ex ejus parva copia, post satis longum jejunium, talem percipit sensum, ac is, qui magna copia alimentorum repletus est, ille Satietae morbosa laborat.

II. Tali in corpore deficit causa famem concitans, & adest in ventriculo mucî, pituitæ aut visceri abundantia.

III. In hujusmodi homine nascitur Defectus chyli; Imperfecta præparatio seu cruditas & cacochylia; Humor converio in aliquam corruptelam, unde cachexiam; In ventriculo & intestinis oppletio & anxietas.

IV. Concretus tenax humor solvendus, resolventibus, saponaceis, amaris in chronicis, sed acescentibus in acutis: solutus humor educendus purgantibus, aut leni vomitorio: dein stomachicis, resolventibus, roborantibus, nova generatio prævenienda.

359. FASTIDIUM.

I. Omnium alimentorum vel cujusdam averfio vocatur Fastidium, fymptoma eft veluti ex Anorexia & Nausea compositum.

II. Si ingeruntur putrida, corrupta, rancida, nidorofa, aliena, vifcofa, pingua, oleofa, fastidium inducentia, illa deinceps evitanda, vomitu vel alvi ductione eliminanda.

III. Oris, narium, dentium, faucium, corrupti humores, & materia catarrhofa, aphthofa, & falivofa deglutita, hunc morbum fi inferant, oris collutione frequenti cum antifepticis, & evitata deglutitione emendatur fastidium.

IV. Ventriculi & pancreatis fuccus morbofus, atque bilis aliena in ventriculum confuens, cruda cacochyliam in ventriculo congefta, vomitu vel alvi ductione funt eliminanda, dein ftomachicis nova collectio pravenienda.

V. Fastidium ex navigatione, veftione adverfa, aliove motu infolito, & animi pathemate, fponte evanefcit; fed ex graviditate, mobilitate, lienteria, dysenteria, cholera, malum eft, anodynis ftomachicis compefcendum.

VI. In febribus, acutis, ardentibus, intermittentibus, eryfipelatofis, putridis, purulentis, phthifi, malignis, hefticis, podagra, malum eft fignum, gratis acidis, diluentibus, anodynis compefci folet.

VII. Sed in alvo adttricta, ulcere aliave confueta vel morbofi humoris evacuatione fuppreffa, exigit reftitutam vel aliam fuccenturiatam evacuationem.

VIII. Ut variae funt caufae, ita funt praefagia, in genere expectamus parcio-rem ingeftionem, malam chyli confectionem, & corporis emaciationem & debilitatem.

360. NAUSEA.

I. Molefta anxia & fastidiofa percepta commotio circa praecordia, qua tamen nihil emittitur vomendo per os, dicitur Nausea.

II. Ille fensus ingratus nobis nafci videtur quoties motus particularis ventriculi ita invertitur, ut contenta dirigat verfus orificium fuperius: & quoniam eft actio particularis turbata fimul anxietatem inducit.

III. Actio illa turbatur ingeftis copiofioribus, alienis, oleofis, pinguibus, rancidis, putridis: haec nausea fi brevi tempore non ceffat, vomitu mechanico, vel medicamento tali, ventriculus deplendus.

IV. Deglutita corrupta ex ulcere vel catarrho narium, faucium, oris, naufeam generant, quae curatione dictorum morborum fponte evanefcit.

V. Bona ingefta alimenta ftagnando in cacochyliam acidam vel putridam, vel alcalinam mutata, fanguis effufus, fuccus ftomachicus, pancreaticus, & bilis aliena in ventriculum redeuns fi naufeam creant, acidis gratis vinofis emendanda, vel vomitu aut alvi ductione eliminanda. Si autem ex intestinis veniant, purgante egent. Vermes necandi & expellendi.

VI. Corrupti & alieni humores in aliis corporis partibus nati, five fint inutilis, five morbofi, ad ventriculum delati naufeam producentes, reducendi ad propria loca.

VII. Materia autem febrilis, catarrhofa, biliofa, melancholica, putrida, purulenta, ichorofa ad ventriculum collecta producit naufeam, quae ufum medicamentorum intercipit, quaeque pro morbi natura specialem curationem exigit, additis derivantibus & ftomachicis.

VIII. Si ex inflammatione, eryfipelate, abfcessu, vel ulcere ventriculi, vel acri humore in ejus lateribus haerente, nafcatur Nausea, omnia vomitoria augent naufeam & funt aegris periculofa: verum applicatis & ingeftis admodum parva quantitate fimul, quae dictis morbis funt appropriata, fenfim curanda.

IX. Quod etiam est faciendum in partium adjacentium, hepatis, lienis, pancreatis morbis, si nauseam creant.

X. Si autem per consensum capitis, cerebri, diaphragmatis, lumborum, intestinorum, mesenterii, uteri, renum vel aliarum partium, nausea generetur, stomachicis narcoticis compescenda.

XI. Ab hac non multum differt illa, quæ nascitur ex mobilitate, insolita corporis agitatione, animi pathematis, perturbatione febrili: nam eodem modo ac ex Consensu curatur.

361. DYSPEPSIA.

I. Actio ventriculi & intestinorum atque confluentium humorum non valens consueta alimenta convertere in chylum Dyspepsia vocatur. Quia Apepsia, Bradypepsia, & Diaphthora ab iisdem causis dependent, & eodem modo curantur, unico hoc titulo complecti possunt.

II. Si ventriculus cacochyliæ, viscoso, putrido, pingui, rancido, nidoroso, crudo impletus est, dum accipit nova alimenta digerenda, ea convertere nequit in chylum, nisi ventriculus prius ab ea sarcina liberetur vomitorio, vel purgante, vel abstinencia cum usu saponaceorum.

III. Bilis, succus pancreaticus stomachi, saliva deficiens, vel in sua natura mutata, retardant chylosin, quæ curari nequit manente vitio in istis humoribus, quod ex propriis signis est detegendum & dein curandum.

IV. Actio ventriculi particularis debilior, nata ex frequentiore ingluvie, abusu spirituosorum, aquosorum, pinguium, & oleosorum, calore nimio, corporis quiete, somno longiore, studio severiore, animi pathematibus, & cura, tempestate calida & humida, in morbis chronicis, hysteria, laxitate, scorbuto, non amplectitur ingesta & ea minus agitata non convertuntur in bonum chylum, nisi evitatis causis ventriculus roboretur stomachicis longo tempore, quæ simul leniter alvum ducunt.

V. Omnis morbi materia ad ventriculum deposita turbat chylosin, quæ curari nequit nisi curato morbo priore, vel facta derivatione ad aliam partem.

VI. Dyspepsia perseverans parit cruditatem, corruptionem, cardialgiam, ruetum, sodam, colicam, alvi excrementa aliena & copiosa, ventris infarctionem, anorexiam, nauseam, vomitum, cachexiam, colorem luridum, faciei pallorem, febrem, leucophlegmatiam, laxitatem, debilitatem, dyspnœam, urinam crassam crudam, maciem, rhachitidem, recidivam, hydropem, & multa alia.

VII. Quia ex variis nascitur causis generalis non datur curatio, sed respici debet ad causas.

362. CARDIALGIA.

I. Qui interne in parte superiore ventris sub cartilagine ensiformi, ubi hæret superius ventriculi orificium, sentit dolorem, is Cardialgia laborare dicitur.

II. Causæ hunc dolorem inferentes multæ sunt, sed possunt, 1. ingeri, 2. in cavo ventriculi nasci, 3. hære in lateribus ventriculi, 4. vel in visceribus ventriculo contiguis, 5. vel esse materia metastasin faciens, 6. vel pars condolet ob consensum. Quæ distinctio magni momenti est.

III. Ventriculi orificium superius multis nervis præditum, sensibile admodum, ab omnibus ingestis acribus, purgantibus, vomitoriis, venenatis, maxime dolere potest, quando diluente & molli vomitorio alienum vomitu est eliminandum, dein ingerenda pingua, & anodyna, quæ concitatum motum compescunt.

IV. Dum ex signis constat Cardialgiam nasci ex materia biliosa, viscida acri, cruda, acida, corrupta, putrida, pingui rancida, conducit dicto vomitorio (III) hanc materiem eliminare: hoc si non procedat, fortiori vomitorio utendum: finito

finito vomitu iisdem anodynis (III) vomitus ulterior compescendus. In leviori causa conducit per solitum purgans eliminare. In delicatulis autem sufficit solis stomachicis emendare materiem. Post ablatam hanc causam sponte cessabit hæc cardialgia.

V. Ventriculus autem dolens ab inflammatione, erysipellate, scirrhus, rheumatismo, catarrho, arthritica materia & similibus in ejus lateribus hærentibus, respuit omnia vomitoria, purgantia & acria, sed curari debet istis morbis appropriatis medicamentis, & auxiliis, cum additis anodynis.

VI. Si causa dolorem inferens hæreat in liene, hepate, vesica fellea, pancreate, intestino colo, præter signa adfectionis illarum partium, præcipuum est, quod omnis ventriculi impletio intendat dolorem. Curatio ex dictis morbis est petenda.

VII. Si materia melancholica ad ventriculum delata dolorem infert, conducit eam eliminare purgantibus: sed materia insensibilis perspirationis retenta, catarrhosa, scorbutica, arthritica, podagrica, ad ventriculum delata postulat anodyna diaphoretica, vesicatoria, & fonticulos. Materia autem febrilis, variolosa, morbillosa, morborum reliquorum acutorum huc delata, exigit diluentia anodyna diaphoretica.

VIII. Non raro Ventriculus condolet cum adfectione uteri, in menstruantibus, chlorosi laborantibus, & gravidis feminis; vel cum adfectis renibus in nephriticis & calculosis; vel denique in mobilitate, hysterica passione & convulsione, intolerabilis & diu permanens cardialgia generatur, quæ omnia ingesta respuit: hoc in casu anodynum antispasmodicum, parva copia sæpe repetita est ingerendum, donec compescatur.

IX. Continuo ita vexans ventriculi dolor intercipit nutritionem, unde macies, parit agrypniam, inquietudinem, debilitatem, interdum etiam nauseam & vomitum, pulsus plerumque debilitatur: atque per consensum infert tussim, convulsionem, syncopen, & corporis frigiditatem.

363. S O D A.

I. Dum in ceteroquin fanis hominibus, maxime post pingua ingesta, sentitur stomachi Ardor, ac si liquor aliquis in ventriculo ebulliret, ex quo erumpunt sæpe ructus nidorosi, calidi, amari, ille morbus vocatur Soda.

II. Pingua vel Oleosa in ventriculo corrupta, rancida vel nidorosa facta, præbent matetiem, ut patet ex sapore & ejectione in ignem.

III. Causa prædisponens in corpore est ventriculi actio debilior, defectus quantitatis & saponacitatis salivæ, ventriculi & pancreatici succi & bilis.

IV. In tali corpore ingesta oleosa, pingua, nidorosa, rancida, & copia major, aut ad ventriculum delata bilis aut melancholia nidorosa, sodæ præbent materiem.

V. Ventriculus tali materia turgens si moveatur aromaticis, cepa, allio; vel si ingeratur mel, saccharum, vinum dulce, aqua calida, solvens nidorosum a lateribus, statim Soda excitatur.

VI. Pinguis nidorosa materia in ventriculo hærens infert ardorem, anxietatem, cardialgiam, sitim, anorexiam, fastidium, ructum nidorosum amarum sæpe fauces adurentem, cacochymiam, materia eructata in ignem dejecta flammam concipit: in intestina descendens colicam producit.

VII. Prævenitur abstinentia pinguium & abundantia alimentorum, atque usu saponaceorum, stomachicorum, antisepticorum, & quæ simul alvum laxant.

VIII. Compescitur autem stomachicis, antacidis, antisepticiis pulveribus cum pura aqua adsumtis.

IX. Quoniam consistit morbus in deficiente ventriculi actione, & extincta saponacitate humorum confluentium, aliquamdiu continuandum in stomachicis,

364. R U C T U S.

I. Aeris elastici in ventriculo geniti, vi per œsophagum, & demum os, plerumque cum sono, expulsio, vocatur Ructus.

II. Interdum purus expellitur aer, quod notat alienum humorem non esse in ventriculo, qui erumpenti aeri permiscetur: vel invenitur acidus austerus, rancidus, putridus, nidorosus, biliosus, ardens, amarus, fœtidus, cum vel sine humore adsurgens, notans naturam contentorum in ventriculo.

III. Aer ille generatur in ventriculo 1. Ex fermentatione farinosorum, flustum horæorum, leguminosorum, musti, unde toties in aciditate, cruditate, & in infantibus. 2. Raro ex Effervescencia. 3. Sæpius ex Corruptione aut putredine vel ingestorum vel ad ventriculum confluentium humorum, unde ructus varii pro natura humorum in scorbuticis, cachecticis, cacochylia. 4. Ex motu inordinato ventriculi & intestinorum, ut in hysteriis, hypochondriacis, colicis, convulsione & mobilitate laborantibus, acris venenatis adsumtis, febribus, multi sæpe fiunt ructus sine levamine.

IV. Acidus ructus, notans spontaneam adsumtorum acefcentium corruptelam, evanescet omisso eorum usu: exigit materiæ ejectionem, si sponte non fiat, per lenia vomitoria aut purgantia, dein antacidis roborantibus stomachicis, nova generatio est prævenienda. Quibus etiam Ructus Austerus superatur.

V. Sed Rancidus Ructus exigit evitacionem pinguedinis; si materia abundat, expellenda vomitorio & purgante, nova generatio prævenienda saponaceis acefcentibus.

VI. Eadem pingua ingesta vel & bilis in nidorem acrem calidum commutata, iisdem fere curantur, eligenda ex iis quæ simul refrigerant. Interim convenit per alvum laxantia materiem continuo eliminare.

VII. In Ructu autem Convulsivo, & ex mobilitate, sufficit nervinis anodynis compefcere inordinatum motum, simulque roboranda ventriculi actio.

365. V O M I T U S.

I. Validus motus ventriculi inversus cum muscutorum abdominalium constriptione, quibus ventriculi contenta liquida & paulo solidiora ejiciuntur per os, vocatur Vomitus.

II. Hac omnia si fiunt sine rejectione per os vocatur vomendi conatus.

III. Omnia ingesta copiosiora, etiam si bona sunt, vomitum concitant, qui tamen post rejectionem cessat: si autem vomendi conamen remanet facile compefcitur acidis gratis parva copia datis.

IV. Magis autem fit ab oleosis, pinguibus, viscidis, putridis, nauseosis, sordidis, mucosis, rancidis, acris, vomitoriis, purgantibus, quorum tunc evacuatio est promovenda diluentibus, saponaceis, & in venenatis etiam oleosis.

V. Dum pus, ichor, putrefactum, sanguis, saliva, in gravedine, ozæna, narium, oris, faucium, ulcere, hæmorrhagia, & salivatione in ventriculum descendit, prævenitur curatione illorum morborum, & frequenti collutione.

VI. In anorexia, dyspepsia, fastidio, nausea, cardialgia, soda, cruditate, eructatione, vermibus in ventriculo nidulantibus, spontanea corruptione ingestorum, aut qui a bile, succo pancreatico vel stomachico, putridis vel corruptis nascitur cum levamine vomitus, is diluentibus abstergentibus est promovendus, & post ablationem materiæ est compefcendus.

VII. In retropulsa scabie, herpete, podagra, arthritide, variolis, scarlatina, pustulis, morbillis, suppressis lochiis, menstruis, hæmorrhoidibus, ulceribus, & rina,

rina, perspirabili, alvi excrementis, aut meconio, vel quavis alia evacuatione suppressa, vel in oberrante materia febrili, purulenta, acutorum, acrimonia, asode, ardentium, catarrho, chronica, materia continuarum, intermittentium, remittentium, melancholica, phthifica, scorbutica, si feratur materia ad ventriculum, conducit reducere & evacuare humores per debita loca, & compefcere vomitum anodynus stomachicis.

VIII. Consentiens ventriculus cum partibus contiguis, uti cum œsophago, faucibus, diaphragmate, liene, hepate, ciste, mesenterio, intestinis, ut in dysenteria, alvi fluxu, cholera, colica, volvulo, vel cum pancreate, peritonæo, vomitum faciens, magis exigit curam illorum morborum, quam ipsius vomitus.

IX. Sed cum partibus remotioribus, uti in morbis encephali, cerebri, capitis, colli, nervorum, dentitione, cephalalgia, vertigine, sopore, animi pathemate, convulsione, delirio, hydrocephalo, hernia, procidentia, nephritide, calculo, menstruatione, partu, abortu, gravidis, anxietate, renum, & uteri morbis, hysteria, mobilitate, motu inconstituto, navigatione, consentiens, si in vomitum concitetur, conducit stomachicis anodynus eum compefcere.

X. Denique ventriculus ipse ab inflammatione, erysipellate, ulcere vel alio morbo adfectus, difficilem vomitum parit, ut in asode febre, in qua omnia sunt agenda, quæ in generalibus istis morbis præcipiuntur: sed omnia parce ingerenda, quamvis morbus alias majorem copiam indicaret.

XI. Desumuntur futura ex vomitu. 1. Ex iis, quæ vomitu redduntur. 2. Diminutione totius massæ. 3. Quæ valido motu vomendi fiunt. 4. Prout fiat in vario morbo vel statu corporis.

XII. Nisi quædam materia aliena vel morbosa vomitu reddatur, expedit, quia est motus inversus, & non naturalis evacuatio, compefcere vomitum medicamentis stomachicis anodynus, habita semper ratione causæ excitantis.

366. VOMITU REJECTA.

I. Ut alvi excrementa distinguuntur ab alvi fluxu, ita materia Vomitu rejecta ab ipsa vomendi actione distinguenda.

II. Qui alimenta, potulenta, aut medicamenta, neque nauseosa neque nimia copia adsumta, vomitu reddit, morbo ventriculi aut contenti humoris laborat, qui perscrutandus antequam medela adhibetur.

III. In Volvulo, perseverante motu inverso intestinorum, non solum bilis, succus pancreaticus, & contenta tenuium intestinorum vomitu rejecta fuere, sed testantur auctores, alvi excrementa, imo clysmata injecta, & suppositoria indita, vomitu emissa fuisse, cujus curatio ex volvulo est deducenda.

IV. Vermes sæpe, interdum ranæ, bufones, lacertæ, aliaque insecta, vel prius deglutita, vel in ventriculo nata, vomitu reddita, ulterius exoneranda ingestio potu multo aquoso pingui, cum leni emetico addito.

V. Bilis vomitus varia præfagia præbet 1. Bilis abundans aliquomodo aliena, aut pinguedo rancida, bilis nomine veniens, in ventriculo collecta cum levamine per vomitum redditur, cujus evacuatio promovenda potu saponaceo acefcente. 2. Eadem autem æruginosa, nigra, terram fermentans, foetens, dentibus stuporem inferens, fauces adurens, spumans, meraca, periculum portendit. 3. Quod augetur si signa hujus bilis corruptæ antecesserint per corpus & maxime in capite. 4. Bilis vomitus ex consensu in capitis læsione vel morbo, incrementum morbi denuntiat, anodynus & gratis stomachicis compefcendus.

VI. Pituitæ, muci, grumi, & ex variis mistis humoribus Vomitus, levare solet, atque ingestio potu diluente resolvente promovendus.

VII. Quicumque humor corruptus, foetens, putridus, instar vini secundarii, vomit-

206 LIB. IV. MORBI PARTICULARES. 360
vomitu rejectus, malum præfagium portendit. Conducit magis in eo vomitum
promovere multo potu, quam retinere corruptum in corpore.

367. VOMITUS CRUENTUS

I. Qui cum conatu vomendi per os reddit sanguinem plerumque subnigrum, interdum grumofum, contentis ventriculi mistum, Vomitu cruento laborat, quo distinguitur ab hæmoptysi & sputo cruento.

II. Sanguis stillans ex naribus, sinubus frontalibus, maxillaribus, ore, palato, faucibus, pharynge & œsophago deglutitus, primo indicia, præfagia & curationem hæmorrhagiæ illarum partium præbet, sed in ventriculo stagnans, concretus, nauseam, fastidium & similia exhibet, donec vomitu fuerit sublatus.

III. Fundi potest in ventriculi cavitatem sanguis, etiam si non reddatur vomitu, quando generat nauseam, anxietatem, fastidium, cardialgiam.

IV. Vulnere, contusiones, corrosio, vomitoria, quævis acria adsumta, hirudines deglutitæ, vermes in ventriculo nati corroderes, vomitusque vehemens, si destruant vas cruentum, post effusum sanguinem tandem generant ut plurimum vomitum cruentum, qui diluentibus ingestis est adjuvandus, donec acria ingesta, & grumofus sanguis sit ejectus: dein anodynis leniter adstringentibus aquosis compescendus motus, abstinendum tunc ab omni ingestione, quantum fieri potest, ut modo sufficiat ad vitam sustentandam, quo contrahetur ventriculus.

V. Si nobis constat ex pulsatione, anxietate, caliditate hypochondriorum, febre, erysipellate, putredine, vertigine, cephalalgia, ætate juvenili acuto laborante, humore acri calido, destructas arterias gastricas evomuisse sanguinem, statim adstringentibus, refrigerantibus cohibendus impetus, cum tenuissima diætâ: inflammatorium si adsit, simul vena secanda.

VI. Si vero sanguis abundat, uti in hæmorrhoidibus, hæmorrhagia, mensibus & lochiis suppressis, & quibusdam gravidis, sæpe cum levamine emittitur; conducit, tamen leniter adstringentibus anodynis diætis, compescere & quantitatem minuere phlebotomia.

VII. In scorbuticis, melancholicis, lienosis, hepaticis, vel propter sanguinis crassitudinem, vel impeditum transitum per hepar, interdum referatis osculis venæ gastricæ, funditur subniger vix concrecibilis sanguis in ventriculum, qui vomitu emittitur, ex quo plerumque moriuntur, nisi hæmorrhoidum fluxu liberentur.

VIII. Præter generalia ex hæmorrhagia & sanguinis defectu proveniente, generantur anxietas, anorexia, fastidium, inquietudo, ventriculi ulcus, alvi excrementa nigra, cruenta, & levantur hæmorrhoidum & mensium fluxu.

IX. In curatione attendendum omnia aspera, acria, copiosa, dura, evitanda esse, ventriculum vacuum multum conferre.

368. ERUCTATIO.

I. Ruminatio quibusdam animalibus naturalis, in qua quædam contenta liquida, parva copia simul, ex ventriculo adscendunt per œsophagum in os, si fiat in hominibus, Eructatio morbofa vocatur.

II. Videtur momentanea ventriculi contractio spasmodica, qua ejus contenta per orificium superius dilatatum extruduntur. Quæ generatur 1. Adsumtis alimentis, ut cepa, allio, raphano, putrefacto, rancido deglutito, quæ sponte cessat omisso eorum usu. 2. In debiliore pepsis, si ingesta diutius retenta corrumpi incipiunt, generatur Eructatio acida, nidorosa, biliosa, amara, fastidiosa, pro natura contentorum, cujus curatio petenda ex anorexia, ructu, & dyspepsia. 3. In Hystericis, Hypochondriacis, Melancholicis, Biliosis, si fiat ex spasmodica contractione, nervinis stomachicis est curanda: sed in materia me-

melancholica, biliosa, & putrida, humores sunt emendandi & per alvum educendi.

III. Ex quacumque causa fiat, numquam bonum præfagium præbet, quia semper malam latentem causam significat.

369. INTESTINORUM MORBI.

I. Canalis membranaceus, longus, tortuose in ventre locatus, mesenterii fimbriis adnexus, fibris muscularibus mobilis, a ventriculo incipiens, recipiens inde alimenta, ductu choledochi & pancreatico perforatus, unde & ex propriis vasis multum humoris recipit, receptum chylum præparans, confectum dimittens per vasa lactea & mesenterica, reliquum ad anum conducens, ut ejiciatur, variis corripitur morbis, quorum multi ad alvi egestionem referuntur, alii proprium obtinere nomen. Denique quidam intestinorum nomen servant & hic traduntur.

II. Contenta in cavo intestinorum aliena, calculus, grumus, mucor, pituita, viscidum, pus, cacoehyia, acidum, crudum, excrementa, per anum sunt exoneranda, quo commodius eo melius.

III. Vulnerata vel abscissa intestina futura corrugata consuenda, vel peritonæo & musculis necenda. Eorum nimia compressio, in gravidis, alvi excrementis, tumore adjacentis, & herniis tollenda si expedit.

IV. Intestinorum nimia amplitudo inducta defectu sustentaculi post partum, hernia diu prolapsa; alvi excrementis compactis, transitum diu impredientibus, abdominis sustentatione & eccoproticis diu adhibitis curanda. Callosa, rigida, cartilaginea facta, vel intus rupta, omnem medelam respuunt. Sed contracta & angustata, una pars in alteram prolapsa, quando statuunt nodum esse factum, non dilatanda globulo plumbeo vel mercurio ingesto, sed injecto clysmate molli & eccoproticis diu adhibitis. Contracta autem ex convulsione, nervinis, alcali volatili & anodyno dimittuntur.

V. Eorum inflammatio, erysipelas, chordapsus inferens, omnia purgantia vetat, sed venæ sectione & cataplasmatibus ventri applicatis curanda. Abscessus inde vel ulcus factum latenter pus & contenta intestinorum in cavum abdominis deponens, post dirissimum tympanitidem, mortem inferre solet.

VI. Motu turbato intestinorum varia producuntur. Deorsum tendens diarrhœam & dysenteriam. Sursum volvulum. Deficiens in præparatione & absorptione alvi excrementa cruda, lenteriam & cœliacam generat. Laxitas, paresis, & deficiens sustentaculum producit ventris infarctionem, interdum diarrhœam & lenteriam, cum sensu frigoris. Sed motus inordinatus in hysteriis, hypochondriacis, mobilitatem, animi pathematibus, producit borborygmos, flatum, colicam passionem, antispasmodicis curanda.

VII. Intestinorum hæmorrhagia infert diarrhœam cruentam, fluxum hepaticum, & si humor acris simul adest dysenteriam cruentam.

VIII. Materia febrilis, putrida, podagrica, arthritica, purulenta cum morbi incremento ad intestina metastasim facit: sed biliosa, cacoehymica, melancholica, hac via simul cum levamine emitti solet.

370. MESENTERII MORBI.

I. Membrana satis firma, multis fibris motricibus instructa, in cujus interposita tela cellulosa, multæ arteriæ ex aorta provenientes, & venæ se in venam portarum exonerantes, multique nervi decurrunt, & glandulæ transmittentes lactea vasa, locatæ sunt, nexa lumbis, in abdomine pendula, cujus ambitui adherent Intestina Tenuia, quando Mesenterium, sed Crassa, Mesocolon vocatur.

II.

II. Hujus inflammatio, erysipelas, & rheumatismus, dirissimam colicam & volvulum inducit, venæ sectione & applicatione cataplasmatum curanda. Ejus impletio aqua, pituita, cacochylia, tumor, hydrops, præter abdominis tumorem multum adgravant lumbos. Convulsio in mesenterio ad Hystericam vel Hypochondriacam passionem referri solet. Abscessus sæpe tympanitidem producit si rumpitur. Actio debilior & laxitas, retardat chyli absorptionem, & sanguinis circulationem per venam portarum. Glandularum struma, scirrhus, obstructio chyli transitum intercipit. Humores in ejus vasis subsistentes, febrem mesentericam, lentam inferre solent.

371. PANCREATIS MORBI.

I. Corpus glandulosum sub ventriculo hærens, secernens humorem salivofum, quem per ductum specialem in duodenum deponit, Pancreas dictum, si obstruitur, tumet, aut dolet, struma, scirrhus, vel abscessu, magnam molestiam ventriculo præcipue pleno infert. Ejus autem succus, cui præpostere multi morbi adscribuntur, si vitiatum sit, ex salivæ morbis facile illi deduci possunt.

372. OMENTI MORBI.

I. Reticulum cellulofum, multa pinguedine in obesitate impletum, superius ventriculo, colo &c. nexum, inferius sub peritonæo propendens libere ad umbilicum vel & pubem, intestina obtegens, arteriis, venis se in venam portarum exonerantibus, sed paucis nervis & tenuissima cellulosa tela instructum, Omentum seu Epiploon dictum, sequentibus adfici solet morbis.

II. Interdum totum fere consumtum est, alias ingenti mole excrescit. Vulneratum non multum damni infert. Ligari & amputari patitur. Concrevit interdum cum peritonæo vel utero. In fasciculum collectum præbet interdum abdominis tumorem. Prolongatum dicitur sterilitatis & alvi adstrictæ causa esse. Corruptum, fundens ichorem in ventris cavitate tympanitidem inferre potest. Prolapsum facile sphacelescit, & in prolapsa parte præ ceteris intumescit. Hydrope adfectum speciali modo in parte superiore abdominis primo generat tumorem, qui sensim ad inferiora increfcit: tandem verum ascitidem curatu difficilem infert. Ejus Hernia tam in umbilico, quando dicitur Epiplomphalos, quam inguinibus, ubi vocatur Epiplocele, haud facile reponi potest, quia prolapsa pars sensim magis tumet & adjacentibus partibus adcrefcit: quo citius ergo eo melius reponenda & sustentaculo intus retinenda.

373. CHYLIFERORUM MORBI.

I. Chylus in intestinis confectus, osculis minimis absorbentibus receptus, corrivatus per Lactea primi generis ad glandulas conglobatas mesenterii, inde per lactea secundi generis ad Cisternam veniens, adlata lymphæ magis dilutus, fertur per Ductum chyloferum in venam subclaviam, in qua via varios patitur morbos.

II. Chyli introitus intercipitur obturatis osculis a muco vel pituita, quando solventibus, moventibus, & purgantibus viscosum est solvendum & educendum. Retardata absorptio debilitata intestinorum actione, vel si abdomen sit apertum, aut motus particularis lacteorum & mesenterii sit languidior, augenda roborantibus, calefacientibus, stomachicis exhibitis, & abdomini cum sustentaculo applicatis.

III. Glandulæ mesenterii aut cisterna obstructæ, non solum chyli, verum etiam lymphæ transitum intercipiunt, unde macies in partibus superioribus; hydrops

drops in inferioribus & abdomine, cum lienteria: qui morbi curari nequeunt sine resolutione obstructionis.

IV. Chylifera vasa rupta, maxime thoracicus ductus ruptus vel vulneratus, chylum & lympham effundunt, quod nullam medelam admittit.

374. CHYLI MORBI.

I. Humor albicans ex adsumtis alimentis in ventriculo & intestinis confectus, per Chyli vasa in sanguinem vehendus, Chylus vocatur, is si exeat per anum Lienteriam præbet, quæ intercepto transitu in Chyli organis generatur. In primis viis corruptus Cacochyliam præbet.

II. Ejus defectus, nam raro laborat abundantia, sive defectu ingestorum, elaborationis, vel frequentiori ejectione, sive impedito transitu, producit humorum circulantium defectum, & corruptionem, parciorem secretionem & excretionem, maciem, phthisin, debilitatem, quæ mala largiore sensum facta ingestione, aucta pepsii, & minuta evacuatione curantur.

III. Suscepta fermentatione sæpe abit in acidum, aut superveniente corruptela producit rancorem, putrilaginem, ructum nidorosum, sodam, saporem detestabilem, nutriendi ineptitudinem, acrimoniam variam. Minus præparatus sæpe grumescit, & cruditatem relinquit. Qui morbi curantur ejecta materia vomitu vel secessu, per stomachica, antacida, si acidum abundat, seu per saponacea, acescentia, si rancidum prædominat.

375. CACOCHYLIA.

I. Dum in primis viis, nempe ventriculo, intestinis, vasis lacteis & mesenterio, alienus seu morbosus humor aut materia retinetur, ille morbus vocatur Cacochyliam.

II. Producitur 1. ab ingestis copiosioribus quam subigi possunt, alienis, crudis, dyspeptis. 2. Retentione eorum quæ evacuanda erant, ut in alvo adstricta. 3. Defectu & aliena indole humorum salivæ, stomachi, pancreatis succi & bilis. 4. Minori actione ventriculi, & intestinorum, deficiente manducatione, corporis quiete, ætate puerili & senili, debilitate virium, quibus conceditur corruptio spontanea, cruditas, aciditas, rancor. 5. Interdum febris morbi que chronici per metastasin huc deponunt materiem.

III. Collecta cacochyliam varia inducit symptomata, quæ simul latentis signa suggerunt 1. Circa Ventriculum anorexiam, dyspepsiam, fastidium, nauseam, saporem in ore alienum, ructum, singultum, cardialgiam, anxietatem, hypochondriorum intumescientiam, gravitatem, tensionem, vomitum. 2. Circa Intestina & in Ventre, colicam, flatum, borborygmos, alvi excrementa copiosa, cruda, varia, choleram, lumborum dolorem, gravitatem, a quibusdam nephritidem dictam. 3. In reliquo corpore debilitatem, inquietudinem, insomnia, vertiginem, syncopen, cephalalgiam, cachexiam, colorem morbosum, incallescantiam, febrem ephemeram, intermittentem & remittentem, horrorem, cruditatem, exanthemata, genuum gravitatem, lassitudinem, sudorem, tussim stomachalem.

IV. Statim 1. omittenda ingesta hunc morbum inferentia, & ingerenda cupepta, minori quantitate. 2. Si abundantia collecta urget, illa expellenda vomitorio, aut purgante, si natura se sponte non exonerat. 3. Defectus adfluentium humorum saponaceis supplendus. 4. Deficiens actio erigenda stomachicis, & si alvus sit tardior eligenda ex his, quæ simul alvum laxant. Sed quando acrimonia simul adest, aut spasmodica contractio, purgantia sunt miscenda anodynis. 5. Ex metastasi nata eget reductione ad priora loca.

376. ALVI EXCREMENTA.

I. In fanis hominibus conveniens est, ut residuum adsumtorum, & portio adfluentium humorum inutilis facta, semel de die per alvum reddatur, quantitate, consistentia, colore, & odore naturali donata, quod emissum vocatur Alvi excrementum. Ab his si recedat, multi nascuntur morbi.

II. Collecta enim in intestinis præbent Alvum adstrictam. Effusa ex ruptis intestinis in cavum ventris, mortem solent inferre; sed per alienas vias extra corpus, ærumnosam vitam producant, quæ via aperta servanda donec natura naturalem commonstret.

III. Homini sano temperate viventi convenit quotidie reddere inter quatuor & sex uncias, minus reddens refertur ad alvum adstrictam, hanc copiam multum superans in alvi fluxu traditur; patitur autem sanitas ut paulo copiosiora & pauciora reddantur, & in morbis sæpe cum levamine copiosiora egeruntur.

IV. Excrementa mollia, compacta, configurata, si 1. fiant liquidiora, tenuia, soluta ex defectu absorptionis, vel ex colliquatione, malum, sed ex prægressa humidi abundantia, bonum præfagiunt. 2. Tenacia, glutinosa, limosa, grumosa, dura, ficca, caprina, semper mala, quia magnum defectum, vel retentionem humidi significant & difficulter exonerari possunt.

V. Color varius varias causas suggeret 1. Albus & pallidus ex materia chylosa defectum absorptionis arguit. Ex pituita & muco intestinorum, hujus abundantiam, defectum motus particularis, vel acrimoniam in ea latentem declarat. Ex Pure, latens in intestinis ulcus arguit, raro per metastasin alvus reddit purulentiam. 2. Rufus, flavus, biliosus ab adsumtis tingentibus nihil indicat; sed in bilis abundantia circa hypochondria, & ictero, vel bile ad encephalon delata, salutare, si levamen adfert, nihil levans malum. 3. Cineritius, fuscus, griseus, ferrugineus semper humorum corruptelam indicat. 4. Æruginosus, herbaeus, viridis, porraceus, ut plurimum a bile corrupta cum acido prædominante oritur. 5. Niger color ex meconio, & adsumtis, nihil boni vel mali indicat: ex sanguine hæmorrhoidum ut plurimum bonum; sed ex altioribus intestinis veniens, malum: ex melancholia sæpe levamen: sed ex materia sphacelata mortem instare notat. 6. Ruber a sanguine tingente, petit indicium ex diarrhœa, vel dysenteria cruenta, vel ex hæmorrhoidibus fluentibus.

VI. Inodora excrementa mala nisi in infantibus; alienus odor & fœtor ab adsumtis nihil indicat; a stagnantibus in intestinis facile superatur servata alvo laxiore; sed ex confluentibus humoribus proveniens fœtor, corruptelam & putredinem humorum periculosam arguit; acidum spirans hujus acrimoniam demonstrat.

VII. Emitteri debent cocta & mista sine dolore; sed acria, calida, frigida, cruda, corrupta, putrida, colliquata, ichorosa, torminosa, lævia, splendentia, spumosa, varia, & mera, omnia mala sunt.

VIII. Interdum cum vel sine excrementis emittuntur 1. flatus, 2. infecta, sæpe vermes viventes vel mortui, quod melius; 3. calculus, carunculæ, filamentosa, membranosa, grumosa, intestinorum morbos arguunt.

377. MECONII MORBI.

I. Specialia alvi excrementa nigra in fœtu & in infante brevi post partum, Meconium dicta, si ante nativitatem exeant, fœtus mortem præfagire solent. Retentum autem meconium defectu colostri, debilitate intestinorum vel abdominis, tenacitate aut crassitudine sua, lenissimo eccoprotico parva copia simul dato, clysmate injecto & abdominis sustentatione educendum, ne intestina infarciat, & corruptela suscepta, tormina, agrypniam, & convulsionem inferat.

378. ALVUS ADSTRICTA.

I. Longiori temporis intervallo, vel stercora parciora, duriora, crassiora magisque compacta, ejiciens, dicitur Alvo adstricta laborare.

II. Duplex hujus parcioris evacuationis est pertractatio 1. In morbis & causis alvum adstrictam facientibus. 2. In iis, quæ alvum non ita faciunt adstrictam, sed quæ ex alvo adstricta superveniente mutant prognosin & curationem.

III. Inter causas alvum constipantes est parcior ingestio per os, ut in impedita deglutitione, inedia, maxime in potus abstinentia & siti tolerata: hæc copiosiore ingestione facile emendatur.

IV. Hoc etiam fit parcior adfluxu salivæ, succi stomachici, pancreatis, intestinorum & bilis, quando saponacea diluentia copiosiora sunt ingerenda.

V. Quæ fit in vomitu frequentiore, & post finitam purgantis operationem exiguit stomachica, & continuatum usum alvum laxantis: sed in urinæ profluvio, aucta perspiratione, & sudoribus copiosioribus, videndum an expediat materiem derivare ad alvum; in ulceribus rheumaticis, simul ratio emendationis corrupti habenda.

VI. Retentione autem facta humidi in corpore, uti in hydrope, leucophlegmatia, ascitide, magnisque tumoribus œdematosis, alvus adstricta purgantibus est aperta servanda.

VII. In febribus acutis, inflammatoriis, ardentibus, ob formatum lentorem, alvus adstricta laxanda diluentibus, acescentibus, resolventibus, refrigerantibus, leniter alvum ducentibus: sed in morbillis, variolis, scarlatina, exanthematibus febrilibus, ob materiæ derivationem alienam ad intestina, non expedit alvum ducere.

VIII. Humores crassi, crudi, mucosi, viscosi, difficilius egerendi, in multis morbis chronicis, cacochymia, cachexia, scorbuto, melancholia, egent moderata evacuatione per resolventia aliquamdiu continuata.

IX. In iisdem quoque morbis (VI, VIII) & motu intestinorum languidiore, laxitate, absorptione minore, debilitate & frigidityte, sive hoc fiat corporis quiete, studiis severioribus, somno longiore, coitu frequentiore, sive in paralyti, torpore, paresi & soporosis, contenta intestinorum non propulsa colliguntur, motu corporis, calefacientibus stomachicis, purgantibus alvus laxa servanda.

X. Si subito externum tollatur intestinorum sustentaculum, ut post partum, abortum, mensium profluvium, paracenthesin, colliguntur stercora in parte minus sustentata, tunc per artificiosum sustentaculum propulsio adjuvanda, addito leni stimulo purgante.

XI. Intestina Compressa externe a tumore, scirrhus, procidentia, hernia, in gravidis, mensium vel lochiorum retentione, exigunt ablationem causæ prementis, dum purgantia malum augent.

XII. Quæ nascitur post vulnera, abscessum, ulcus, validamque intestini distentionem, arguens intestinum fuisse ruptum & feces in cavum ventris effusas, omnem medelam renuit: si vero per aperturam extra ventrem deponuntur feces, miseram vitam diu protrahunt.

XIII. Intestina concreta, cartilaginea facta, angustata in suis lateribus, vix admittunt medelam, nisi per adsumpta adstringentia, austeria, animi pathemata, frigus externum applicatum, vel convulsionem in fibris, intestina contracta fuerint, quando resolventibus, anodynis, calidis applicatis vel antispasmodicis laxatur alvus.

XIV. Pars intestini dilatata, ut in sustentaculi ablatione, colico dolore diu vexatis, vel stercoribus diutius retentis, aut flatibus distentis, in se colligit stercora non potentia intrare reliquam partem angustiore: in his servata medicamentis alvo laxiore, prævenienda est in parte dilatata collectio.

XV. Si crassiora aliena fuere deglutita, stercus aut meconium induratum viam intercludunt, injectis chlysmatibus diluentibus, pinguibus, facilitandus est exitus: mucosum, viscosum & aphthosum, si simul occupat intestina tenuia, leni alvi ductio est eliminandum.

XVI. Tandem si ab ani tuberculis, hæmorrhoidibus, concretionibus, coalitu, aliisque hujus partis morbis, visu & tactu detegendis, denegatur exitus, curatio ad tollendos istos morbos est dirigenda.

XVII. Alvus adstricta in variis anni temporibus, aeris tempestatibus, vento, frigore, calore, ætate varia, dentientibus, gravidis, puerperis, varia præfagia præbet.

XVIII. Partium morbi, partim quia alvum constipant, partim quia alvo laxiore egent, diversam prognosin præbent & curationem exigunt: uti morbi partium adjacentium, uteri, vesicæ, perinæ, omenti, lienis, mesenterii, & maxime intestinorum; partium consentientium, capitis, colli, pectoris, pulmonum, ventriculi, hepatis, renum, lumborum, nervorum, vel augentur, vel generantur alvo adstricta.

XIX. Tandem quia in alvo constipata sistitur naturalis excretio, multi morbi cum alvo constipata intenduntur: nimis autem copiosum esset omnes recensere.

XX. Ex alvo constipata generatur intestinorum impletio, stagnantis induratio, corruptio, ambientium compressio, irritatio, totius tandem corporis infectio.

XXI. Hujus curatio petenda ex variis causis allegatis.

379. DIARRHŒA.

I. Frequentior & copiosior excrementorum per anum depositio sine dolore a causa interna morbosa, Diarrhœa vocatur.

II. Differt ergo ab Hypercatharsi medicamento purgante concitata; absentia doloris a Dysenteria; excrementis exeuntibus a Diarrhœa, & Dysenteria cruenta; alimenta cruda exeunt in Lienteria; flatus emittuntur in Diarrhœa & Dysenteria sicca, chylus cum excrementis in Cœliaca deponitur; liquor instar loturæ carnis exoneratur in Fluxu hepatico.

III. Tres statuuntur species. Prima si emittuntur sine torminibus varia excrementa. 2. Si deponitur sanguis quando vocatur Cruenta. 3. Si multi flatus loco excrementorum emittuntur quando Sicca dicitur. Faciunt quoque Criticam & Symptomaticam Diarrhœam auctores.

IV. Ut omnes copiosiores Evacuationes (168, III) ex variis nascuntur causis, ita etiam Diarrhœa, quæ speciali methodo curandæ sunt.

V. Collecti humores alieni in ventriculo & intestinis, post copiosorem ingestionem, vel diuturniorem retentionem, in aepsia, dyspepsia, nausea, fastidio, anorexia, cruditate, criticam Diarrhœam inferre solent brevi cessantem, & non sistendam, nisi evacuato alieno: manens autem diutius, compescendus est motus inordinatus anodynus.

VI. Nimius Motus intestinorum, in animi pathematibus, hysterica passione, convulsione, aut consensu in nephritide, dentitione, gravidis, puerperis, vulneratis perseverantem Diarrhœam inferens, quia nihil morbofi evacuat, anodynus nervinis compescendus.

VIII. Si autem bilis aliena, aut succus pancreaticus, vel humor melancholicus in intestina confluens, alvi fluxum concitat, horum humorum evacuatio promovenda eccoproticis, sed post evacuationem alvus sistenda anodynus leniter adstringentibus.

VIII. In morbis vero malignis, colliquativis, hæctica, phthisi, pure, putredine, corruptione, contagiosis, malum signum præbet, neque sistenda, neque augenda, sed curatis istis morbis minuenda.

IX. Ex humorum Metastasi bona est in ophtalmia, sopore, delirio, apoplexia, cephalalgia, capitis & colli morbis: sed interdum bona interdum mala in febribus continuis, acutis, hydrope, podagra, arthritide & morbis cutaneis. In his bonam metastasin faciens, eccoproticis promovenda; sed in reliquis perpendendum an promovenda vel sistenda sit.

X. Perseverans alvi fluxus 1. Solidorum inducit laxitatem, inanitionem intestinorum & ani morbos varios. 2. Humores nimis minuuntur quantitate, unde macies, atrophia: simulque corrumpuntur, ut fiat cachexia, corruptio, phthisis: interdum hydrops, leucophlegmatia, pedum œdema. 3. Vires multum minuuntur, frequentes spasmodicæ adfectiones, palpitationes, anxietates, singultus & multa alia mala fiunt.

XI. Ob distinctum emissum humorem, specialem curationem, & quia confunditur cum dysenteria cruenta, cui semper adest simul dolor, cum hepatico fluxu, qui emittit humorem instar loturæ carnis, & cum hæmorrhoidibus fluentibus, quæ sanguinem per anum præmittunt vel obvolvunt excrementa, Diarrhœa cruenta, quæ quoque Intestinorum Hæmorrhagia vocari potest, speciali loco exponenda est. Emitteretur in hac merus sanguis vel excrementis intime mixtus per anum, sine dolore, sed cum frequenti dejectione. Hæc evacuatio potius anodynis & abdominis sustentatione minuenda, quam purgantibus expurgare, aut adstringentibus coagulare, quæ vas apertum non attingunt. Hæc si fiat a majore impetu ad intestina venæ sectione compescenda; sed ex sanguinis tenuitate aut colliquatione, potius antiseptica leniter adstringentia adhibenda.

XII. Si vero loco humorum sine dolore emittitur fere continuo aer, talis egestio Diarrhœa sicca vocanda ex borborygmi & crepitus causis intelligitur & curatur.

380. D Y S E N T E R I A.

I. Copiosa & frequens alvi dejectio cum ventris torminibus Dysenteria dicitur: si sanguinem deponat tunc alvus, Cruentam; sed si emittat loco excrementorum multos flatus, Siccam vocant. Quandoque mera Sanguinis dejectio sine multo dolore Dysenteria vocatur, dum potius Diarrhœa cruenta sit vocanda.

II. Causa ergo est acris irritans in Intestinis dolorem & motum majorem movens, quo ad intestina confluunt humores, qui dein propelluntur ad anum & emittuntur: quod irritans relinquitur aut scaturiginem habet. Manente causa sanguis majore impetu ad intestina fertur, dilatat vasa, vel oscula corrodit & ita stillat sanguis in cavum intestinorum, qui dein deponitur.

III. Si in plethoricis, hæmorrhagiis, mensibus, & ut quidam dicunt, lochiis suppressis, sanguis simul acrior factus cum impetu ad intestina fertur, & ita cum dolore depositus, propriam suam medelam adfert: nisi quod leniter adstringentibus mucilaginosi anodynis nimius impetus & rosio sunt temperanda.

IV. Si ex pinguium abusu, tempestate & temperamento calido & sicco, nausea, fastidio, anorexia, cardialgia colica, vomendi conatu, vomitu, & dejectione biliosa, flava viridive constat Dysenteriam nasci ex bile acris, hæc alte hærens vomitorio & diluente saponaceo acescente est ejicienda, si autem in intestina delata fuit materia, statim repetita alvi ductione cum intermixto anodyno evacuanda. Bibat interim æger potum acescentem leniter adstringentem.

V. In lienosis, catarrhosis, prohibita perspiratione, hydropicis, tempestate frigida & humida, pituitosis, scorbuticis, leucophlegmaticis, œdematosis, Dysenteria notat lympham suscepisse corruptelam: si præcesserit lymphæ abundantia, solummodo moderandus est fluxus roborantibus antisepticis: sed sine abundantia prægressa conducit cum iisdem humorem derivare ad cutim diaphoreticis.

VI. Materia melancholica in vena portarum, mesenterio, hepate, liene, diu deten-

detenta, corrupta, ad intestina deposita, nigris splendentibus excrementis prodeuns, periculossimam dysenteriam inducit, quando blanda alvi ductione per saponacea acescentia, materia eliminanda, cum interposito anodyno, ne nimis ruat.

VII. Post frequentem & copiosam ingestionem, ventris oppletionem, gravitatem, dyspepsiam, anorexiam, crepitum & murmura atque flatus cacochylia nata sensim acrior facta si Dysenteriam faciat, se ipsam curare solet, vel egestionem promota per alvum laxans, cum anodyno insuper dato facile curatur.

VIII. Mucus intestinorum naturalis acre recipiens pertinacissimam & periculossimam dysenteriam inducit, cum ventris validissimis torminibus, os sæpe aphthis obsessum est, & agri deponunt membranosa, mucosa, tandem purulenta: nisi eliminetur purgantibus ille mucus, & dein comescatur tumultus anodynus, sæpe repetitis, plerumque mortem adfert. Conducit his, purgantibus quoque admiscere anodyna.

IX. Si Contagium volatile, ut interdum in principio constitutionis epidemicæ, ventris dolorem infert cum multorum flatuum emissionem, quando vocatur Dysenteria sicca, diluentia acescentia copiose ingerenda & iniicienda, dein anodyno diaphoretico ad cutim determinanda materia.

X. Quæ generatur ex colliquatione humorum, in phthificis, hæcticis, purulentis, putridis, sphacelatis, omnem medelam respuit.

XI. Materia biliosa acris delirium, phrenitidem, cephalalgiam, anginam, colli pulsationem & febrem producit, ad intestina delata, cum levamine emittitur. Sed podagrica, arthritica, rheumatica & pustulosa materia, fudor, salivatio aut ulcus suppressum, minus bonam metastasin præbet, quia per alvum non satis commode hæc materia emittitur.

XII. Gravidis, puerperis, lactantibus, damnosa, & ocissime curanda, ne nimis detrahat materiem nutritioni & lactationi destinata, aut foetum extrudat.

XIII. Quo 1. copiosiora, magis nigra, foetida, splendentia, cruenta, mucosa redduntur excrementa, eo pejus. 2. Inducens agrypniam, debilitatem, febrem hæcticam, faciei pallorem, maciem, oculos cavos, pulsum debilem, syncopen, sitim intolerabilem, vertiginem, periculum auget. 3. Si simul fiat vomitus, singultus, respiratio difficilis, linguæ inflammatio, aphthæ, nausea, anorexia, delirium, deglutitio difficilis, angina, dysuria, cardialgia, ob consensum vel metastasin interimit. 4. Inde anodynus, adipfia, frigus extremarum, horror sine subsequente calore, flatuum pedendo exitus cum magno foetore, quæ sphacelum indicant, mortem instare significat. 5. Diu durans exulcerat intestina, generat ani procidentiam, lenteriam, atrophiam & in tenesmum definit; sæpe alios eodem contagio inficit.

XIV. Optima prophylaxis in epidemicis est evitare contagium, in aliis servare alvum laxam, modico semper uti cibo, cavere exhalationis excrementorum inspirationem.

XV. Ut hic ab aliis distinguatur morbus, sciendum est Diarrhœam non præbere ventris dolorem. Lenteriam deponere chylosa excrementa. Choleram materiam biliosam sursum & deorsum emittere. Hæmorrhoidum fluxum egerere sanguinem ex solis ani vasis sine ventris dolore. Hypercatharsin ab adsumto medicamento inductam esse. Volvulum non reddere per anum sed per os. Colicam non emittere excrementa.

381. HEPATICUS FLUXUS.

I. Hepaticum fluxum sine dolore distinguunt ab aliis alvi profluviiis Auctores, egestionem copiosiore humoris serosi instar loturæ carnis, qui magis nigricans ad Hepaticum fluxum spurium reducitur.

II. Hunc fluxum producere solent 1. Morbi acuti, ardentes, febriles, in colliqua-

liquationem transeunt. 2. Morbi chronici superveniente corruptela spontanea omnem fere coharendi potentiam extinguente. 3. Actio hepatis debilior materiem biliosam imperfecte præparatam copiosius per coledochum in duodenum deponens. 4. Sanguis venarum portarum liquatus per vasa cruenta mesenterii relaxata in cavum intestinorum stillans.

III. Ratione copiosioris evacuationis omnia fiunt, quæ in humorum defectu tradita sunt. Quæ quoque ex remanente humore colliquato oriuntur, facile ex generali cognitione Colliquationis intelliguntur. Actio hepatis particularis in ventre producit frigiditatem, & gravitatem. Corpus totum pallet, friget, emaciatur; generatur inappetentia, fastidium, & aepsia.

IV. Morbus curatu est difficilis. Interne longo tempore adhibenda roborantia, antiseptica, stomachica; ne effusa retineantur aliquid rhabarbari his admiscendum. Abdomini applicanda roborantia stomachica.

382. LIENTERIA.

I. Copiosa, frequens, alimentorum vix mutatorum per alvum egestio, vocatur Lienteria.

II. Adesse debet in hoc morbo adsumptio alimentorum, sed deficiens transitus per lactea, cum valente actione propellente ad anum, sed extincta pepsi.

III. Dum mucus intestinorum copiosior vel viscidum, crudum, putrefactum tenax, bilis viscosa vel deficiens obturat oscula lacteorum, confectus chylus devolvitur ad anum, quod in aphthis sæpe observatur. Hoc ex linguæ & faucium inspectione, ventris intumescencia, & excrementis viscosis, conjicimus. Quando purgante resolvente saponaceo, amaro, oscula sunt aperienda.

IV. Sed via intercipitur per lactea vasa si glandulæ mesenterii strumosa aut scirrhusa sint. Difficile cognoscitur & curatur: grumosa, resinosa resolventia ingerenda & ventri applicanda cum frictione ad curationem.

V. Ventris intumescencia cum frigoris sensu arguit actionem intestinorum absorbentem extinctam esse, quando per roborantia stomachica vires intestinorum sunt augenda.

VI. Continuata illa evacuatione corpus privatur suo pabulo, unde debilitas, pallor, atrophia, macies, vertigo, syncope, respiratio difficilis, sitis. Accedente corruptione ex defectu generantur dolores, cachexia, maculae, pustulae, oris ulcera, dysenteria, excrementa foetentia, nigra. In intestinis sæpe generantur vermes, multique flatus, & tormina. Flatus post dejectionem emissus juvat, ut & ructus acidus, qui antea non adfuit. Tandem consumitur corpus phthæsi, vel extremæ partes & articuli tument.

383. CÆLIACA.

I. Frequentior & copiosior alvi egestio, in qua excrementa aliquomodo præparata cum chylo simul deponuntur, Cæliaca vocatur.

II. In ea ventriculi & intestinorum coctio aliquomodo valet, sed interceptus est transitus præparati in vasa lactea.

III. Eadem fiunt, quæ in Lienteria proponuntur.

IV. Tota curatio consistit in aperiendis vasis lacteis obstructis, unde in principio eccoprotico resolvente intestina expurganda, dein solventibus ingestis & ventri applicatis, atque frequenti abdominis frictione obstructa lactea referanda.

384. VOLVULUS.

I. Vehemens abdominis dolor circa locum intestini ilii, in quo generatur vomitus omnium contentorum, manente alvo constipata, vocatur Volvulus, Iliaca

ca passio, Tormentum, Chordapfus, & Miserere mei. Conjunctis his facile distinguitur a Vomitu, Alvo adstricta, & Colica.

II. Omnes causæ validum dolorem intestinorum & ventriculi inversum motum, hunc morbum inferre possunt.

III. Alvi excrementa compacta subsistentia, aliena duriora deglutita, concreta, cacochylia, vermes, venena aut acrimonia quævis, transitum per intestina impediunt, clysmate molli sunt eluenda, & abdomen fovendum cataplasmate calido: post ejectionem anodyno compescendus motus inordinatus. Corruptus humor in intestinis genitus vel eo depositus, bilis acris, & melancholia. Volvulum inferens potu copioso antiseptico prius eluendus, dein motus anodynus compescendus.

IV. Hernia quævis cum exitu intestini, nisi mature reponatur certissimam mortem infert.

V. Intestinorum vel & mesenterii inflammatio, erysipelas vel rheumatismus, transitum intercipientes excrementorum periculosissimum Chordapsum infert fotu & clysmate antiphlogistico, atque phlebotomia curandum. Eadem autem contractio a convulsione, vel per consensum, in ischuria, stranguria, dysuria, gravidis, parturientibus, vomentibus, colicis, atque in diarrhœa & dysenteria, anodynus antispasmodicus est curanda.

VI. Morbi autem acuti, febriles, materiem ad intestina deponentes anodynus diaphoreticis ad cutim determinandi.

VII. Omnia ventriculi & intestinorum contenta, humoresque in has partes confluentes, atque quædam aliena vomitu reddi possunt; unde stercora, clysmata, suppositoria, vermes, bilis, melancholia, pus, ichor, vomitu ejecta fuere.

VIII. Vomitus & ventris dolor semper adsunt cum alvo adstricta. Flatus, borborygmi, ructus, sæpe generantur motu inordinato. Si crepitus foetens pedendo exit moriuntur. Stipatur anxietate, inquietudine, ani contractione, abdominis intumescencia, fastidio, febre, debilitate. Doloris cessatio, syncope, frigus extremorum, convulsio, alvi excrementa foetida exeuntia, & sudor frigidus, instantem mortem denuntiant. Singultum, stranguriam, ischuriam, dyspnoeam, delirium per metastasin vel propagationem inferens, periculum auget: parotides autem sæpe juvant.

IX. Varietas causarum non admittit generalem curationem, quare globulus plumbeus, exhibitio mercurii, inflatio aeris vel fumi nicotianæ, vomitorium, acre clyisma, fummo cum periculo adhibentur.

385. CHOLERA.

I. Vehemens & copiosa materiæ acris, plerumque biliosæ rejectio per os & anum, quæ raro ultra 24. horas vel duos dies extenditur, dicitur Cholera. Interdum multi flatus cum violentia eodem modo emittuntur, quando dicitur Sicca.

II. Violens & perturbatus ventriculi & intestinorum motus, quo contenta harum partium, & quæ per ductum choledochum, pancreaticum, & vasa meseraica, influere possunt, ejiciuntur, Choleram causat.

III. Ingesta copiosiora, maxime pingua, & dyspepta, in cavo ventriculi & intestinorum retenta, cacochyliam rancidam producentia; hunc morbum sæpe generant, qui post ejectam materiem & sedato tumultu, sine multo periculo cessat: conducit adjuvare potu tenui saponaceo acescente evacuationem, & dein narcotico stomachico acido sedare concitatum motum.

IV. Interdum vero sine prægressa illa causa, generatur materia Biliosa corrupta copiosior, producens leipyriam, cum multa anxietate & ardore, in organo bilioso & vena portarum, quæ erumpens in cavum ventriculi & intestinorum, dirissi-

dirissimum hunc morbum infert: hic in principio, ut precedens species curandus, sed si diu vomuit; statim anodynus, sed parva dosi sæpe repetita in parvo vehiculo, curatio absolvenda.

V. Interdum vero sine materia visibili in dentitione, dolore, graviditate, concitatur in his partibus tumultus, quo loco ejectionis materiæ biliosæ, multi emittuntur flatus. Cavendum tunc a vomitorio & purgante, sed anodynus, nervinus, stomachicis sedandus est motus.

VI. Mense Augusto ut plurimum generatur in aere quædam malignitas, quæ periculosissimam & brevi necantem Choleram infert. Experientia constat frequentiorē & majore dosi opii hunc morbum sedari posse.

VII. Quæ per vomitum & alvum ejiciuntur, sunt copiosa, plerumque biliosa, pingua, rancida, acrida, inferentia nauseam, tormina, anxietatem, dolorem lumborum, ventriculi & ventris intumescantiam aut convulsionem: dein in reliquo corpore, ardorem, inquietudinem, febrem, debilitatem. Si inde fiant extremorum convulsio, aut frigus, sudor frigidus, oculi excavati, facies cadaverosa, syncope, singultus, urinæ suppressio, vocis defectus, pulsus debilis vacillans, brevi tempore moriuntur ægri.

386. HYPERCATHARSIS.

I. Post datum medicamentum purgans major alvi egestio concitata, quam quæ sanitati aut morbo convenit, Hypercatharsis vocatur.

II. Generatur hoc malum a medicamento purgante fortiore, vel majore dosi dato, vel adhærente plicis intestinorum: aut quando dosis prior ingesta non soluta, a sequente simul solvitur. In hoc casu danda potio largior & acidula, dein tumultus compefcendus anodyno.

III. Ætas tenella, puerpera, gravida, convulsioni ex mobilitate obnoxii, ex minima interdum dosi in Hypercatharsin incidunt, & multa alia mala: his si purgans dandum est, istud anodyno permiscendum, & parva copia sæpe repetita exhibendum: ipsa hypercatharsis nata anodyno nervino compefcenda.

IV. In cholera, melancholia, dysenteria, bile acrida, purulenta, phthificis, hæticis, putridis, colliquativis, aliave tenuitate laborantibus, dosis mediocris purgantis, facta derivatione ad alvum, tantam non raro concitat hypercatharsin, quæ nullis auxiliis auscultat. Hoc in casu statim danda iteratis vicibus anodyna, calefacientia, refrigerantia, roborantia, antiseptica pro natura humoris peccantis.

387. TENESMUS.

I. Frequens & irritus conatus egerendi alvum, non exonerans alvi excrementa, sed sæpe aliquid sanguinei vel mucosi, dicitur Tenesmus.

II. Multæ causæ ob diversam curationem ad sequentia genera referri possunt.

III. Omne irritans in ano relictum, ut aliena deglutita hic subsistentia, calculus hic natus asperior, vermes vellicantes, suppositoria acrida indita, & purgantia acriora exhibita pariunt Tenesmum brevi post horum ablationem cessantem.

IV. Sed morbi ipsius anni, inflammatio, erysipelas, fissura, fistula, ulcus, hæmorrhoides, topicis applicatis his morbis aptis curandi, si Tenesmum inferunt.

V. Curatu autem & cognitu est difficilior natus ex materia catarrhosa, pituitosa, acrida, biliosa, melancholica, erysipelatoza, febrili, putrida, cruda, acrida, rheumatica, ad anum deposita, quia hujus materiæ variam emendationem, evacuationem, & derivationem exigit.

VI. Si vero Mucus abrasus fuerit in alvi fluxu & maxime in dysenteria, aut transitu stercoris durioris, indita mollia sanant, quibus admiscenda antiseptica, si remanens mucus simul sit acrior.

VII. Denique Anus ex consensu tenesmus infert in morbis intestinorum reliquorum, hypochondriorum, vesicæ, urethræ, perinæ, prostaticarum, vaginæ, uteri, in ischuria, stranguria, gravidis, abortientibus, parturientibus, foetu mortuo, puerperis, menstruantibus, lochiorum & mensium suppressione, qui curatur generali curatione consensus, & sublatis morbis consensum facientibus.

VIII. Continuus ille egerendi conatus sæpe generat abortum, procidentiam, hæmorrhagiam: & ex materia irritante expectamus ani ulcus, fistulam, condyloma, hæmorrhoides: atque stercora, biliosa, purulenta, ichorosa, mucosa, varia reddit: sæpeque infert stranguriam ex consensu.

388. COLICA.

I. Colica passio ex intestini coli dolore nomen habet, sed his temporibus perperam omnem ventris dolorem exprimit, modo non sit in partibus externis.

II. Proprie enim a dolente intestino colo nomen habere debet, quia a mesenterio & renibus intestinis dolentibus, Passio Iliaca vocatur. Dolores ventriculi, hepatis, lienis, renum, vesicæ, & uteri, ad dictarum partium morbos referuntur: & qui occupant integumenta & partes ambientes, a colica distinguuntur.

III. Ad eruendas causas & formandam prognosin observant an sit fixa, vaga, locum mutans, constans, periodica, intermittens, pertinax, palpitans, elevata, propagans, metastasin faciens: huc pertinet Chordapfus & Colica pictoniensis.

IV. Causæ multæ reduci possunt 1. Ad materiem in cavo intestinorum hærentem. 2. Aliunde natam ad intestina delatam. 3. Ad consensum ex nervis adfectis. 4. Ad morbos intestinorum & mesenterio proprios qui dolores inferunt.

V. Ingesta, aliena, acria, spirituosæ, aromatica, stimulantia, vomitoria, purgantia, ut & venena, si tenuia sunt statim vomitu reddenda, alias per alvum eliminanda, aut actione corporis subigenda. Duriora & insolubilia, ingestis oleosis, pinguibus, promovenda. Acria in intestinis nata purgantibus eliminanda, & nova generatio prævenienda.

VI. Sensum vero introducta cacochylia, biliosa, pinguis, rancida, putrefacta, non solum educatione eget, sed & temperanda acidis, saponaceis, cum abstinentia a pinguibus & abundantia.

VII. Aer copiosior in intestinis motu turbato, putredine, vel fermentatione natus, & sensum auctus, distendendo dolorem infert, qui anodynis, antispasmodicis, carminantibus, compefcitur.

VIII. Humores acres vel in toto corpore, vel quadam parte geniti, ad intestina delati, pro natura materiæ & morbi varia præbent signa & curationes. Uti in podagra, arthritide, catarrho, cachexia, cacochymia, cruditate, scorbuto, materia melancholica, evacuatione suppressa, sudoris, perspirationis, urinæ, salivationis, alvi, ulceris, hæmorrhoidum; In acutis febribus, ardentibus, epidemicis, contagiosis.

IX. Condolent sæpe intestina ab aliis adfectis partibus. Ut cum utero, in gravidis, abortientibus, parturientibus, puerperis, menstruantibus, catameniiis vel lochiis suppressis, aliisque uteri morbis. Vel cum renibus in calculo, diaphragmate, hepate, pedibus. Denique morbi nervorum & eorum succi, frequentissime colicam inferunt, quæ ut morbi consensus & nervorum est curanda.

X. Omnes denique morbi dolorem inferentes occupantes Intestina vel Mesenterium, ut hernia, paralyfis, inflammatio, erysipelas, convulsio, mobilitas, hysterica, animi pathemata, rheumatismus, pro naturâ causæ variam curationem exigunt.

XI. Ægri hoc dolore pressi fiunt inquieti, anxii, vigilantes, sæpe decumbunt in ventrem, audiuntur murmura, flatus; hi, si per ructum vel maxime per crepitum

pitum exeunt, levant. Ventriculum in consensum trahens, ut fiat vomitus, nausea, fastidium, cardialgia valde malum. Ut & convulsio, cephalalgia, epilepsia, delirium, syncope. Aut alvus constipata, vel stercora caprina emittens, urinam supprimens, auget malum. Periculosum est si generetur extremarum paralysis, aut frigus. Sæpe producit tympanitidem, ascitidem, hydropem, interdum suppurationem, icterum, & multa alia mala, ex diversa causa colicam inducente.

XII. Quoniam curatio sequi debet causam, ea varia est, ut plurimum tamen ex incerta causa nata compefcitur, anodynis, carminantibus, actu calidis ad ventrem applicatis, clysmatibus, purgantibus, & emollientibus, interdum antacidis absorbentibus.

389. B O R B O R Y G M O S.

I. Sonus in intestinis concitatus ab aeris involuntaria commotione, vocatur Borborygmus, quibusdam Murmur & Rugitus.

II. Materia est aer vel naturalis, vel productus fermentatione, putredine, corruptione, effervescentia, aut motu intestinatorum inordinato.

III. Inde 1. Farinosa, olera, leguminosa, fructus, dulcia, mellita, saccharata, cerevisia recens, mustum, aliaque facile fermentantia, Borborygmum concitant: quæ ergo in his evitanda, & fermentatio compefcenda spirituosus, aromaticis, carminantibus. 2. Dyspepta, pingua, cruda, ipsaque cacochylia & bilis alique humores, si corrumpendo vel putrescendo Borborygmus faciunt, condienda acidis saponaceis, & leni alvi ductione evacuanda. 3. Ventriculi, & intestinatorum actio debiliior, aut impletio muco vel pituita, impediens adsumtorum pepsin, sed permittens spontaneam corruptionem, stomachicis, amaris, saponaceis, & roborantibus curanda.

IV. Intestina 1. Aere impleta agitata, mobilitate, hysterica & hypochondriaca passione, animi pathematibus aut convulsione, si borborygmus faciant, anodynis nervinis compefcenda. 2. Quod etiam faciendum in ictericis, nephriticis, menstruantibus, gravidis, puerperis, arthriticis, podagricis, melancholicis, lumborum vel coxæ dolore laborantibus, aut a pedibus refrigeratis, si intestina per consensum inordinate moveantur. 3. Sed intestina irritata, purgante, vomitorio, veneno, ablatione eorum, & dein adhibito anodyno sunt compefcenda. Hernia reponenda, alvus adstricta referenda, dysenteria, volvulus, colyca, cardialgia, borborygmus producentia, solito auxilio eorum morborum curanda. 4. Si humores acres, in scorbuto, catarrho, prohibita perspiratione, vel sudore suppresso, podagra, arthritide, febre, rheumatismo, ad intestina per metastasim fecerunt Borborygmus, acre istud ad solita loca derivandum, & præcipue ad cutim.

V. Borborygmi nihil boni præstant, sed in cacochylia, bile aliena, & melancholia, sæpe alvi egestionem præfagiunt.

VI. Quia tot variis nascuntur causis borborygmi, nulla generalia esse possunt Carminantia, nisi sint Anodyna, quæ minuendo motum & sensum ex quacunque causa concitatum, inordinatum motum intestinatorum compefcunt.

390. C R E P I T U S.

I. Aer seu Flatus in colo vel recto intestino collectus, cum sono, vel pedendo, emissus per anum, Crepitus a medicis vocatur.

II. Colligitur & generatur hic ut reliqui flatus. In diarrhoea & lenteria cum strepitu emitti bonum. Colicis summum levamen adfert. In Dysenteria frequens emissio, quando vocatur dysenteria sicca, epidemicis, hystericeis, & mobilitate laborantibus plerumque nullum levamen adfert.

III. Cum sono exire vires pellentes arguunt: pedendo emissi debilitatem: fœtidi corruptionem aut sphacelum indicant: retenti malum augent.

IV. Curatio ex generali flatuum curatione petenda.

391. VERMES INTESTINORUM.

I. Tres species vermium in intestinis deteguntur. 1. Minutissimi, quos Ascarides vocant, in intestino recto præcipue hærentes, pruritum ani inducentes, & cum excrementis satis copiose exeuntes. 2. Teretes, totum tractum intestini & interdum ventriculum occupantes, crassitudinem straminis & longitudinem pedis interdum superantes. 3. Tæniæ seu Lati & Plani, quasi ex multis inter se nexis, incredibilis interdum longitudinis, minus autem quam præcedentes, frequentes.

II. Alimenta adsumpta, vel humores in cavo intestinorum subsistentes, donec ova vermium excludantur, præbent vermibus nidum & pabulum: unde cacochylia, infarctio ventris, ventriculi & intestinorum debiliior actio, atque deficiens saponacitas & efficacia confluentium humorum in intestina, toties in pueris & debilibus hominibus, Lumbricos intestinorum producant.

III. A vermibus hic hærentibus duo genera symptomatum, uti videtur, concitantur. 1. Morbi intestinorum concedentes vermium generationem sua propria producant insuper symptomata, quæ vermibus adscribuntur. 2. Vermes ipsi suo motu inferunt tormina, nauseam, fastidium, insolitum intestinorum motum, convulsionem, pavores, consumptione chyli, & pepsis perturbatione multa alia mala inferunt, ut detectu sit difficile an adsint si non simul exeant: sed Ascarides exeuntes pruritum & tenesmum inducentes facilius deteguntur.

IV. Nidus vermium est destruendus amaris, saponaceis, salibus lixiviosis, quæ pituita vel mucii tenacitatem solvunt. Solutum eccoproticis est ejiciendum. Actio ventriculi & intestinorum est adaugenda stomachicis, roborantibus, ut impediatur novorum generatio. Si Ascarides adsint, indito parvo supposito ex terebinthina cocta ad duritiem, in ano, quoties exonerata est alvus, prævenitur eorum generatio. Quæ dicuntur de Mercurio & Antimonio, aliisque vermes necantibus, infida sunt & periculo non carent.

TITULUS III.

CHOLEPOIESIS MORBOSA.

Organa remota bilis confectioni inservientia, sunt Omentum (372) Lien & Portarum vasa; proxima vero Hepar & Cystis fellea, quæ partes variis morbis corripuntur, inter quos Hepatitis speciale nomen obtinuit. In his confecta Bilis morbosa ejusque Calculus hoc titulo exponitur, sed Icterus (117) & Melancholia (132) descripta sunt.

392. LIENIS MORBI.

I. Viscus in hypochondrio sinistro hærens, pendulum a diaphragmate, sanguine multo minus concrefcibili in cellulis suis turgens, emunctorio speciali carens, motu particulari donatum, Lien seu Splen dictum, varios patitur morbos.

II. Ejus Ablatio, & Defectus, quando hepatis moles ut plurimum invenitur major, demonstrat ejus actionem ad vitam non admodum requiri. Locus alienus incurabilis alios mentitur tumores.

III. Vulnere magna Lienis, mortem inferre solent; ejus Contusio & Compressio sæpe indurationem parit non facile solvendam.

IV.

IV. Qui Lienis Tumore laborant Lienosi dicuntur, qui morbus sæpe cum scorbuto, melancholia, colo, vel parte hepatis sinistra tumente confunditur: sæpe autem tumet ex hydropo, hydatidibus, vel laborat laxitate & frigidityte; hi liberari solent alvi fluxu superveniente, nisi ille producat compressione cisternæ lumbaris. Hujusmodi tumores ob varias causas non facile admittunt curationem, nisi quæ ex causa tumorem producente deducta sit: Lienis tumor durus, scirrhusus, strumofus, interna & externa topica resolventia cum leni frictione exigit.

V. Eodem quoque modo curatur Lienis Obstructio: sed ejus Inflammatio, quibusdam Splenitis dicta, Dolor, Abscessus, Ulcus, & Corruptio a generalibus non recedit, nisi quod sedulo lapsus humoris in cavum ventris sit præveniendus. Dolor Coli, qui alvi ductione curatur facile, non raro Lieni adscribitur. Dolor autem ex valido cursu curatur sponte subsequente quiete.

393. PORTARUM MORBI.

I. Vas circulatorium in ventre hærens, partim venosum, partim arteriosum, cum intermedio trunco, sanguinem recipiens ex organis chylopoieticis, conduens per hepar in venam cavam, humorem bilis secretioni suppeditans, Portarum vena dictum, æque quam alia organa corripitur morbis, licet raro describuntur.

II. Quia actione cordis & arteriarum sanguis venis portarum receptus duci nequit in venam cavam per hepar, sed juvatur speciali actione hujus vasis & capsulæ glissonii, illa actio debilitata vel ob ablatum sustentaculum minus juvata, aut per rigiditatem aut laxitatem impedita, sanguinem in toto hoc vase colligit, istud tumere facit, anxietatem, gravitatem, & contenti corruptionem inducit, qui tunc sanguis corruptus Melancholia (132) vocatur. In hujus principio artificiali frictione, concussionem, corporis exercitio, & ingestione atque applicatione roborantium, actio illa est adjuvanda: diutius si duravit ut melancholia curandus morbus.

III. Nisi accedente sanguine Lienis minueretur cohærendi potentia sanguinis contenti in sinu portarum, frequentissima fieret Obstructio; ea autem si facta fuit, sanguine grumoso, externa compressione, vel hepatis aliquo morbo, generat sanguinis quoque nimiam accumulationem, & bilis defectum, quæ mala curanda resolventibus longo tempore adhibitis. Sanguis ille materia biliosa dives, minus motus & diutius stagnans in atram bilem convertitur.

IV. Sanguis in his vasis sensim majore copia collectus, post intumescientiam & anxietatem hypochondriorum & multa alia mala, sibi sæpe pandit viam motu retrogrado per vasa brevia in ventriculum, mesenterica in intestina, hæmorrhoidalia ex ano vel hæmorrhoidibus, cum vel sine levamine pro natura sanguinis melancholici evacuati, & relictis partibus adfectis. Horum curatio in melancholia (132) tradita est.

394. HEPATIS MORBI.

I. Viscus in ventre maximum, a diaphragmate pendulum, præcipue in dextro hypochondrio locatum, intus solidum, cujus vasa non collabuntur inanita, arteria parva generali, sed majore ex vena portarum veniente, nervis & ductu choledochi, donatum, bilem ex adlato sanguine conficiens & secernens, Hepar dictum, ob duplicem receptum sanguinem, specialem actionem & humorem, multos patitur morbos.

II. Ejus Contusio, Vulnus, Compressio, ob intricatam friabilem ejus fabricam, ingentem copiam vasorum, effusionem sanguinis in cavum ventris, usum præstantissimum in bilis secretionem, & facile suppressendam circulationem,

pejo-

pejora inferunt, quam in partibus reliquis, sed tamen solito modo curanda.

III. Hepar præ aliis partibus facile obstruitur a sanguine ferendo per arteriam portarum, vel concreta bile in ductu choledoch, unde toties nascitur Durities, Tumor, Scirrhus, qui morbi intercipiendo liberam circulationem colligunt sanguinem in vena portarum, & bilis exitum intercludunt, medicamentis resolvendis hepaticis curandi.

IV. Hepatis Dolor præcipue in ejus parte ligamentosa, diaphragma, & pleuram non raro in Consensum trahit, unde sæpe tussis, difficilis respiratio, pleuritis, quæ superveniente alvi fluxu curantur. Ille dolor cum ardore & pulsatione ad Hepatitidem refertur. Actio ejus debilior inducit hypochondriorum frigiditatem, gravitatem, intumescuntiam & non raro hydropem.

V. Ejus Corruptio, Colliquatio, Abscessus & Ulcus, mortem inferunt, nisi per aperturam in abdomine factam, natura corpus ab alieno illo humore liberet. Calculus & Vermes, non nisi post mortem in cadaveribus deteguntur.

395. HEPATITIS.

I. Si invenitur in dextro præcipue hypochondrio tumor ad adtactum dolens, sine rubedine externa, sed cum magna anxietate, febre continua, colore ictericio per totum corpus, & calore urente, ille morbus vocatur Hepatitis seu Icterus ex hepatis inflammatione.

II. Præter generales inflammationis causas producit Hepatitis. 1. Contusione vel cucurbitulis ad hepar applicatis. 2. Validiore Circulatione, per motum corporis febrilem, vel acia, aromatica, calefacientia, spirituosa aut vomitoria ingesta. 3. Frigore coagulante, præcipue si corpus prius incalescat, uti in frigida ingurgitatione, natatione, expositione aeri frigidiori. 4. Abstinencia a potu, aut siti diutius tolerata. 5. Materia biliosa, melancholica, purulenta, ichorosa, in hepate collecta, vel per metastasin ad id delata. 6. Denique aliis hepatis morbis inflammationem concitantibus, ut a scirrho, atheromate, struma, vermibus, obstructione.

III. Ita Hepar inflammatione obsessum producit varia symptomata. Nam 1. intumescens & dolens obtuse, producit hypochondriorum dolorem, qui sæpe ad jugulum extenditur, pulsationem, tumorem. 2. Intercipiens bilis transitum generat icterum, stercorea albicantia, alvum constipatam, urinam icteritiam. 3. Ex impedito sanguinis transitu per hepar generatur ventris gravitas, anxietas, decubitus impossibilis, alvi fluxus, hydrops. 4. Ex Consentiente vel magis affecto Ventriculo, producit cardialgia, cibus torquet ventrem, anorexia, vomitus, nausea, syncope. 5. Sed magis adficiens Diaphragma, parit difficilem respirationem, tussim, singultum, sputum copiosius, suffocationem, pectorisque symptomata. 6. In toto Corpore, colorem ictericum, horrorem, febrim, pulsum debilem, rigorem, pustulas, vocis raucedinem.

IV. Ita nata in hepate Inflammatio varium exitum habet. 1. In Sanitatem si sensim cum inflammatione reliqua minuuntur symptomata, alvi excrementa magis tincta prodire incipiunt, & urina minus colorata. 2. In Indurationem diu permanentem. 3. In Abscessum, suppurationem vel ulcus. 4. Corruptelam, phthisin, hæticam, dysenteriam. 5. Mortem. In quibus omnibus varia accedunt hepatitidi symptomata.

V. Nata inflammatio antequam in alium morbum abierit, statim resolvenda sanguinis missione, exhibitis diluentibus solventibus, saponaceis, antiphlogisticis, antisepticis; applicatis iisdem ad hepatis regionem; injectis clysmatibus molibus antiphlogisticis, quæ alvum laxant; biliosæ materiæ eliminatio promovenda per blanda & refrigerantia alvum ducentia.

396. CYSTIS MORBI.

I. Receptaculum bilis hepatis adhærens, confectam bilem in se recipiens, conservans in opportunum tempus, amaritudinem & flavedinem ei concilians, dein emittens per ductum cysticum in communem & ita in duodenum, præter morbos Bilis, quosdam speciales morbos patitur.

II. Ejus Compressio a tumefacto hepate vel ventriculo, non permittit bilis collectionem. Vulnerata vel rupta Cystis fundit bilem in ventris cavitatem. Obstructa a calculo aut bile nimis tenaci, ultra modum tumet cum anxietate præcordiorum & colore icteritico; cavendum ne pertundatur. Inflammata contrahitur, bilem neque admittit, neque emittit. Convulsa, icterum abeuntem & redeuntem producit antispasmodicis curandum.

398. BILIS MORBOSA.

I. Vera bilis hepatica & vesicaria quantitate peccans, degenerata, alieno loco detenta, Bilis dicitur morbosa. Ob similitudinem humor quivis morbosus tenuis acer, calorem inferens, maxime si flavescat, dicitur etiam Bilis morbosa, quamvis sit Pinguedo liquata, acris, rancida.

II. Bona bilis raro abundat, nisi post longum jejunium, vel quando ejus exitu est denegatus, uti in ictero: sed morbosa infert multa mala, ut infra constabit. Abundans sponte reddi solet vomitu vel alvi fluxu, & adjuvatur vomitoriis & purgantibus.

III. Hepar scirrhum, obstructum, intercipient bilis secretionem & depositionem, cum tumore hypochondrii; aut ductus choledochus obstructus, intercipient bilis exitum, parit icterum, cum albis alvi excrementis, non curandum nisi concessa via bili.

IV. Flavus color bili naturalis, in vesica fellea hærenti præcipue communicatus, forsitan ab adlato sanguine per arteriam hepaticam productus, ab acidis mineralibus in viridem; ab alcalicis in intensiorem flavedinem convertitur; corruptione & inspissatione ad nigredinem vergit: multa in morbis suggerit indicia, dum ejicitur bilis per os vel alvum, vel miscetur sanguini in ictericis. Nam Pallidior fit bilis in chlorosi, debilitate, cruditate, & alia imperfecta præparatione: quæ curanda amaris calefacientibus, roborantibus. Flavum nimis colorem & vitelli consistentiam acquirit in infantibus post ejectum meconium, quam bilem colostro, vel leni ecoprotico, commode ejicimus; hæc autem retenta, accedente aciditate adsumtorum, facile viridem colorem induit. Sed Liquefens circulantibus mista, corpus colore icteritico tingit. Cum prædominante acido in primis viis convertitur in colorem Cæruleum, seu Viridem, quem Æruginosum, Porraceum, Glasteum, vel Isatodem vocant: qualis bilis per alvum præcipue est exoneranda, ejusque aciditas alcalicis & alcaliscentibus est extinguenda. Nigra autem bilis ex corruptione vel admistu sanguinis venæ portarum in Melancholia (132) exponitur. Iidem colores inducti ex mutata pinguedine, adsumtis pinguibus, abstinentiam, & usum saponaceorum, cum stomachicis exigunt.

V. Bilis coharendi potentia oleo tenui comparanda si major fiat, in Tenacitate, Visciditate, & Vitellina, vel concreta Grumosa, aut Amurcosa, solventibus amaris, alcalicis est minuenda & educenda. Calculos autem formans speciali titulo exponi solet.

VI. Bilis ut alii humores Corrupta, varios induit colores & consistentiam cum vehementi acrimonia, quæ extinguere vix potest, sola leni alvi ductione eliminanda, acidisque saponaceis infringenda.

VII. Ejus Fluxus & depositio impedita, & ita sanguini mista, Icterus (117) pro-

producit: sed ex rupto organo fusa bilis in cavum ventris incurabilem Tympanitidem (342) generat.

VIII. Morbosa bilis multa & varia inducit symptomata. 1. Ex abundantia, defectu, colore, consistentia & corruptione. 2. In primis solis viis hærens vel per totum corpus dispersa, aut ruptis repagulis effusa. 3. Retenta vel simul excreta. 4. Cessante ejus naturali functione in chili præparatione. 5. Parte varia quam sanguini mista præcipue adgreditur. Hæc omnia inter se composita infinita fere symptomata producunt.

398. CALCULUS IN BILIS ORGANIS.

I. Corpus alienum, concretum, raro lapideum in organis bilis natum, vocatur tamen Calculus (237.)

II. Numerus, figura, & magnitudo calculorum sunt incerta, & ad cognitionem & curationem vix quidquam præstant.

III. Quidam flammam alunt, alii non ardent; supernatant vel subsident; flavum, lividum, viridem, nigrumve colorem habent; alii facile in lixivio solvuntur, alii difficiliter, quod nimis fero detegitur.

IV. Frequentissima materia est pars Bilis oleosa, lentescens, concreta, quæ sanguini venæ portarum mista varium præbet colorem, & odorem si comburitur: interdum Mucus lacunarum ductus choledochi vel cystis, non inflammabilis, magnum numerum calculorum præbet.

V. Frequentissimus locus est in cyste exitum bilis intercipientes cum anxietate, cardialgia, & ictero; eodem etiam modo in ductu communi hærens reddere facit alvi excrementa albicantia cum cyste turgida, & interdum rupta. In radicibus felleis hærens cystem fere vacuum relinquit. Depositi calculi in intestina non raro liberant, & cum excrementis emittuntur.

VI. Optima curatio consistit in salibus alcalinis cum leni alvi ductione, quibus materia pinguedinosa & mucosa concreta solvitur & expellitur. Pertusio vesicæ fellis ut quidam præcipiunt, non caret periculo, & fistulam relinqueret.

T I T U L U S IV.

DIURESIS MORBOSA.

Diuresis tria genera morborum complectitur, quorum primum refertur ad Urinam ipsam in morbis humorum generalibus (189) descriptam. Alterum pertinet ad Organum, Renibus, Ureteribus, Vesicæ & Urethra constans. Tertium continet varios morbos Secretioni & Excretioni urinæ adscriptos. Nephritidem (347) ad lumborum morbos retulimus.

399. URINÆ ORGANI MORBI.

I. Partes omnes simul sumptæ, quæ urinam secernunt, deferunt, retinent per aliquod tempus & dein emittunt, Urinæ Organum constituunt, quibus præter motum vitalem quædam actio particularis concessa est, qua hunc specialem motum efficiunt.

II. Morbi renibus, ureteribus, vesicæ & urethræ proprii, & qui pertinent ad specialem secretionem, fluxum & evacuationem urinæ pertinent, propriis in titulis proponuntur. Consensus autem & metastasis huc referuntur.

III. Inter urinæ vias, pulmones, pleuram & pectus maximus viget Consensus. Inter has vias, vaginam & uterum in feminis, atque cum intestino recto & te-

& testibus in viris, nexu vel adtactu exercetur Consensus. Interdum quoque observatur inter has & intestina. Hic Consensus in praxi observandus est.

IV. A Pectore, Lumbis & Coxa commode fieri solet Metastasis ad vias urinæ: inde vero ad Pectus vel Caput, mala producit metastasis.

400. RENUM MORBI.

I. Corpora duo fabæ romanæ figuræ; intus lumbis incumbentia; arteria & vena majore, pluribusque nervis ditata, quam eorum magnitudo requireret; actione particulari donata; fecernentia ab adlato humore urinam, quam in ejus pelvim colligunt, & ureteres deponunt, Renes vocata, varios generales & speciales patiuntur morbos.

II. Inter frequentissimos morbos est Calculus (237) qui a quibusdam vera Nephritis (347) vocatur. Ille in renum pelvi hærens sua Mole implens introitum ureteris parit obstructionem, gravitatem, ischuriam. Ejus Duritie infert dolorem lumborum, anxietatem, hæmorrhagiam seu miæctum cruentum, renum exulcerationem, abrasionem muci, urinam multo muco, arenulis, aut sabulone repletam; eadem duritie & frequenti generatione morbi longitudinem præfagit. Alias partes in Consensum trahens generat crurum stuporem, testis retractionem, colicam passionem, alvum constipatam, cardialgiam, nauseam, vomitum, anorexiam, iæctum, dyspnœam, abortum, convulsionem. Ex urina simul retenta & perturbatis actionibus supervenire solent agrypnia, debilitas, cachexia, atrophia, febris, tremor, syncope, delirium, sopor. Quæ symptomata simul latentis calculi præbent signa. Curatio a generali non differt: sed mala ex consensu nata anodynus sunt simul cohibenda, alvusque laxa servanda.

III. Reliqua in renibus Aliena, grumus, vermes, viscidum, pus, obstructionem producentia, generant ischuriam, cum signis circa lumbos, vesica vacua, atque aliis malis ex retenta urina per totum corpus dispersis: quæ abigi nequeunt nisi cognitæ tollantur causæ.

IV. Renum Dolor speciem Nephritidis præbet, in ejus sola pelvi perceptus, ex acrimonia, inflammatione, erysipellate, catarrho, rheumatismo, metastasi, calculo, natus, semper aliquam molestam diuresin inferens, ex conjunctis signis distinguendus, & ex inventa causa curatio instituenda.

V. Vascula cruenta in renibus relaxata cum transeunte urina sanguinem transmittentia, præbent urinam sanguineam sedimentum cruentum deponentem, sine lumborum dolore aut pulsatione, sed potius frigiditate, roborantibus curandam. Vascula autem ex impetu majore rupta, post lumborum ardorem & pulsationem, producant miæctum cruentum phlebotomia & refrigerantibus curandum. Vascula vero corrosa aut calculo destructa, miæctum cruentum producentia, oleosis, mucilaginosiis, & mollibus ingestis, consolidanda.

VI. Ut aliis in partibus ex Convulsione cohibetur actio, sic in mobilitate, hysterica passione, consensu, & animi pathemate, renes contracti, non raro urinæ suppressionem inferunt, antispasmodicis curandam.

VII. Debilitata renum Actio, vel non fecernit, vel utiles simul humores transmittit, qui morbi roborantibus ingestis & applicatis ad lumbos sunt curandi.

VIII. Renes Suppurati vel Exulcerati ex urina purulenta cum signis circa lumbos cognoscuntur, & exigunt balsamica consolidantia.

401. URETERUM MORBI.

I. Canalis membranaceus ex utroque rene unus, a pelvi incipiens, sensibilis, ubique non æque capax, intus muco lubricus, facta flexura vesicam intrans, ibidemque receptam urinam deponens, vocatur Ureter.

II. Hic vel ille a calculo, pure, muco, ad introitum vesicæ obstructus, ad

magnam capacitatem extenditur, & urinæ transitum intercipit; ad finem hærens calculus, cathetere tangi nequit, sed facta apertura in perinæo evacuatus fuit. Si mucus acrior vel calculus, qui sæpe in medio remoratur per ureteres transit, doloris sentitur descensus a lumbis ad inguina ad pubem. Ruptus vel vulneratus Ureter fundit urinam adlatam in cavum abdominis, vel telam cellulofam. Urinam supprimens relinquit vesicam vacuam.

402. VESICÆ MORBI.

I. Saccus membranaceus, admodum dilatibilis & contractilis, in inferiore & anteriore parte ventris hærens, in viris intestino recto, in feminis vaginæ vel utero incumbens, secretam urinam ex ureteribus recipiens, per urethram emittens, sensu acuto præditus, intus muco obductus, vasis cruentis & nervis instructus, Vesica vocatus, ex loco, fabrica, & contenta urina, varios patitur morbos.

II. Vesica ex sua sede prolapsa in scrotum, urinæ suppressionem inferens, manu reponenda, & sustentaculo conservanda; si autem ex latere saccum formavit, ut fiat quasi gemina, raro cognoscitur, nisi post mortem.

III. Crassa aut Callosa facta, vel Indurata, post longe gestatum calculum, micturitionem inferens, medelam respuit. Sed extensa, relaxata, post nimiam urinæ retentionem, reddere non potest urinam, quando immisso cathetere vacua aliquamdiu servanda. Ejus inflammatio urinam supprimens horrenda, solitis antiphlogisticis applicatis sananda. Rupta, vulnerata, vel in lithotomia perfecta, fundens urinam in cavum ventris, vel per fistulam extra corpus, non consolidatur, nisi adjacentibus partibus adcreseat. Intus exasperata explorationem calculi sæpe fallit. Scabiosa vel Herpetica, emittere solet urinam furfuraceam cum micturitione, injectione balsamici, antiseptici, curanda. Sed Excoriata dolorosam urinæ retentionem inferens, potu molli, & injectione mucilaginosi curanda.

IV. Vesicæ Dolor si fiat a calculo, muco acriore, vel deficiente, metastasi, inflammatione, ulcere, quod puris evacuatione detegitur, semper malum præsagium præbet, ex detecta causa curatio dirigenda. Hæmorrhagia interdum producit mictum cruentum, sed sanguis in grumum concretus urinæ exitum intercipit, diluente saponaceo solvendus, & cathetere emittendus.

V. Sphincteris sphacelus vel paralytis urinæ incontinentiam inferens, periculosissimus est morbus: sed ejus convulsio urinam supprimens, antispasmodicis curanda.

VI. Mucus internam vesicæ superficiem tegens tenacior, filamenta, sedimentum mucosum in urina præbet, vel obstitat urinæ exitum. Ejus acrimonia & defectus, dolorosam urinæ retentionem parit, atque micturitionem. Materiem quoque præbet in qua calculus formari potest.

VII. Frequentissime in vesica generatur Calculus, cujus principium sæpe habetur in renibus, dein per ureteres in vesicam delatus, accedente incrustatione mole fit major, interdum etiam in vesica incipit. Ejus generatio communi curatione calculi (237) est prævenienda; parvus natus diureticis mucilaginosi & pinguibus educendus; major si lithonriptico solvi non potest, lithotomia est auferendus. Remanens enim continuum infert dolorem; sæpe supprimit urinam; & ærumnosam vitam relinquit.

VIII. Vesica in gravidis, alvo adstricta vel tumore adjacente, compressa curatur sublatione illorum morborum & subsequente partu.

403. URETHRÆ MORBI.

I. Canalis membranaceus admodum sensibilis, a collo vesicæ incipiens, in utroque

que sexu urinam transmittens, atque in viris etiam semen, intus muco lubricatus, Urethra dictus, variis corripitur morbis.

II. Hæc enim Obstructa vel Angustata a muco vel grumo, injecto abstergente est aperienda, cathetere immisso aperta servanda, ne supprimatur urinæ exitus. Sed Calculus (Ch. 1559.) artificiose educendus, non reprimendus. Caruncula, Tuberculum, aut Ulcus, fistens, vel difficilem faciens, urinæ evacuationem, immissa turunda balsamica est minuenda & curanda. Mucus deficiens vel acrior, injectione balsamici & mucilaginosi curandus. Paralysis impediens ejectionem, aut urinæ stillicidium faciens, applicatis roborantibus ad perinæum sananda: quibus etiam nimia dilatatio in feminis incontinentiam urinæ faciens post calculi educationem, est minuenda. Sed Hæmorrhagia applicationem adstringentium exigit.

III. Urethra adfecta in viris Intestinum rectum, sed in feminis Vaginam in consensum trahere solet. Pro differenti morbo infert mictum cruentum, stranguriam, dysuriam, ischuriam, & incontinentiam, multosque morbos in generatione tradendos.

404. INCONTINENTIA URINÆ.

I. Qui homines ad solitam vesicæ impletionem urinam retinere nequeunt, vel involuntarie urinam emittunt, ejus Incontinentia laborant.

II. Hujus involuntariæ evacuationis causæ distinguendæ sunt ad formandam prognosin & curationem. 1. Quæ fit ex animi pathemate, insomniis, risu, tussi, vomitu, potu copiosiore, periculo caret: in gravidis, parturientibus, alvi egestionem, ex vesicæ compressionem nata, sponte cessat. 2. Sed ex consensu in tenesmo, ani, intestini recti, vaginæ vel uteri morbis, prognosin & curationem eorum morborum præbet. 3. In sopore, syncope, apoplexia, delirio, convulsione, epilepsia, hysteria, relaxationem sphericis, vel spasmodicam contractionem arguit, & ut tales morbi curanda. 4. In senibus, paralyticis, post lithotomiam, transitum vel educationem calculi majoris per urethram, arguit atoniam sphericis, quæ roborantibus applicatis est curanda. 5. In acutis febribus, remittentibus, & intermittentibus, & debilibus, nunquam bonum præsagium præbet. 6. Ex vesicæ interna excoriatione, herpete, ulcere, acrimonia vel defectu muci, aut urina acriore, & ex abusu diureticorum, nata, injectione emollientium, & consolidantium, atque potu largiore hydrogalactis curari debet.

III. Ipsum Stillicidium perpetuum in toto corpore nihil mali inducit, sed mala quæ sequuntur ex assignatis causis sunt deducenda.

405. DIABETES.

I. Dum sine abundantiori ingestione, vel prægressa humidi collectione in corpore, homo multo majorem copiam urinæ reddit, quam in sanis fieri solet, is Urinæ profluvio seu Diabete laborare statuitur.

II. Istud profluvium si fiat propter morbosam humorum solutionem, in putridis, colliquativis, corruptis humoribus, chronicis, hecticis, hystericis, hypochondriacis, contagiosis, non est sistendum adstringentibus, sed antisepticis corruptio est cohibenda.

III. Si nascatur abusu Diureticorum, Cantharidum, Terebinthinæ & similium, sponte cessat omisso abusu eorum, vel diluentibus, emollientibus, mucilaginosi, obvolventibus, oleosis, cum narcoticis, compefcitur, lac dulce in hac causa excellit.

IV. Si motus particularis renum auctus, nimis magnam urinæ copiam emittit, ille est compefcendus applicatis epithematibus ad lumbos, ingestione adstringentium, anodynorum: vel facta derivatione ad cutim per sudorifera. Hoc etiam in casu institui potuisset phlebotomia, aut alvi ductio per Rhabarbarum.

406. MICTUS CRUENTUS.

I. Sanguinis evacuatio ex urethra, cum vel sine admixta urina, vocatur Mictus cruentus.

II. Profluere potest sanguis ex vasis nimis dilatatis, quando intime urinæ est mixtus, vix ab urina cruenta distinguendus: sed vasis ruptis, sanguis urinæ minus mixtus est: ita etiam ex ureteribus & vesica: sed ex urethra vel corporibus spongiosis veniens, interdum stillat sine emissa urina.

III. Si sanguinis abundantia, uti in juvenibus, mutilato membro, hæmorrhagia, hæmorrhoidibus, lochiis vel mensibus suppressis, mictum cruentum producit, plerumque salubris est, & ad coercendum sufficit phlebotomia.

IV. Sed natus ex instigato motu renum particulari, abusu diureticorum, emmenagogorum, damnosus est, & exigit diluentia, mucilaginosæ, oleosæ, largiori copia ingesta.

V. Major autem generalis circulatio per exercitia, equitationem, elevationem ponderis, febrem acutam, ardentem, calefacientium, spirituosorum, aromatum abusum, aliaque acria ingesta, iram, aliudve animi pathema, nata producit mictum sanguineum, exigit refrigerantia anodyna.

VI. Sanguis autem tenuior vix coercibilis in chronicis, catarrho, scorbuto, acrimonia, aliisque colliquationibus humorum cum solidorum laxitate, incrassandus roborantibus speciali acrimoniæ dicatis.

VII. Sed in malignis, putridis, petechiis, vel peste, aut dum variolæ, morbilli, pleuritis, erysipelas, aut inflammatio, abierint in corruptelam, veniens, periculosissimus est, antisepticis incrassantius temperandus.

VIII. Calculus in renibus vel vesica hærens, asperitate lædens vas, vetat omnia diuretica, sed potu molli oleoso, mucilaginoso, anodyno adjuvandus calculi exitus, quo excluso sponte cessare solet, vel his adjectis quibusdam consolidantibus, compefcitur.

IX. Denique qui sequitur vulnera, contusiones, & corrosiones harum partium, ejus curatio ex dictis morbis petenda.

X. Præter generalia ex omni hæmorrhagia, concretus sanguis interdum sistit urinæ exitum, relinquit sæpe ulcus dictarum partium, & præbet dein urinam purulentam.

407. DYSURIA.

I. Cum difficultate, ardore, aut dolore, reddens urinam, laborat Dysuria.

II. Quæ producitur, renum, ureterum, vesicæ, urethræ, pudendorum, prostatarum, perinæ, ani, intestini recti, penis, vesicularum feminalium, vaginæ aut uteri inflammatione, abscessu, ulcere, tumore, scirrhus, contusione, calculo, earumque partium succi defectu & acrimonia: sæpe post gonorrhœam, fluxum album, hæmorrhoides, tenesinum, in quibus omnibus curatio est dirigenda ad morbi naturam has partes adficiētis.

III. Aut humores morbofi aliunde, vel toto corpore nati, ad urinæ organa delati, dysuriam inferunt; uti in acutis febribus, arthritide, podagra, rheumatismo, catarrho, cachexia, scorbuto, putredine, corruptela, pure, ichore, abscessu, suppuratione, empyemate, bile acri, lymphæ hydropicorum corrupta, & perspirabili retento, semper periculum auget, quia morbofi sistit evacuationem, & speciali curationi non obtemperat. Sed post tussim aut dispnoeam, levare solet, post cephalalgiam, dysenteriam, volvulum, & tympanitidem, malum auget.

IV. Si vero ab acris adsunt, cerevisia varia, cantharidibus, acidis, rancidis, producat, potu copiosiore, lactis, atque mucilaginosæ & resinosis constante

stante lenitur: sed ab aere, vento, & tempestate varia proveniens, melius lenitur diaphoreticis & sudoriferis.

V. Quæ oritur ex nephritide, calculo, aut muci defectu vel acrimonia, vel & urina acriori, emulsionibus, oleosis, evolventibus, anodynis, ovi albumine, spermate ceti, amygdalis, & balsamici est curanda.

VI. In gravidis, parturientibus, menstruantibus, puerperis, mobilitate, hysteriis & morbis convulsivis, antispasmodicis curatur: sed in senibus difficillime tollitur.

VII. Quia talis æger non reddit debitam urinæ quantitatem, inde fiunt deinceps morbi ex causa dysuriam inducente, vel ex retenta urina, maxime cachexia, anxietas, febris, asthma seu dyspnœa.

408. STRANGURIA.

I. Frequens reddendæ urinæ conamen, quæ urina exeuns statim in evacuatione supprimitur, ut guttatim emittatur, cum vel sine dolore aut ardore vocatur Stranguria.

II. Hujus causa est irritamentum vesicæ vel urethræ, quo instigatur ad reddendam urinam, quæ urethram tangens, eam statim contrahere facit.

III. Causæ irritantes variæ sunt. 1. Mustum, cerevisia recens, fermentans, liquores varii misti adsumti, huc tandem delati, mucum urethræ solventes, abstergentes, si stranguriam inferant, abstinentia ab iis, potu hydrogalactis, mucilaginosorum & blandis pinguibus curatur. 2. Defectus etiam muci in his partibus post calculi vel humoris acris transitum, iisdem lenitur. 3. Sed muci acrimonia, adfluxus humoris acris ex prostaticis, aut vesiculis feminalibus in gonorrhœa & fluore albo, vel sarcoma in hac parte, præter generalem horum morborum curationem, exigit immissionem per urethram ad locum adfectum turundæ balsamicæ, quoties urina emissa fuit. 4. Materia cruda, catarrhosa, acris, in senibus, autumnali tempore, stranguriam inferens, aromaticis & diaphoreticis curatur: in hydropicis malum est signum. 5. A morbis vesicæ, urethræ, prostaticorum, & calculo hic hærente proveniens, eorum morborum curationem exigit. 6. Sed ex consensu intestini recti, ani, perinæ, vaginæ, uteri, in dysenteria, tenesmo, volvulo, gravidis, parturientibus, puerperis, abortientibus & menstruantibus, præter generalem eorum morborum curationem, ingerenda, & applicanda anodyna, balsamica, nervina.

IV. Mala ex stranguria deducenda vel intelliguntur ex urinæ paucitate (189. x.) vel ex causis stranguriam inducentibus.

V. Multitudo causarum unicam generalem curationem non admittit.

409. ISCHURIA.

I. Postquam urina a sanguine per renes fuerit separata, ducitur per varia organa extra corpus: si non secernitur vel secreta impeditur evacuari, homo Ischuria laborare dicitur.

II. Causæ referri possunt ad organa vel ad morbos.

III. Renes, ureteres, vesica, urethra, perinæum, prostata, penis, variis morbis possunt adfici urinam supprimentibus, qui si vesica altiores sunt, & ita vesicam relinquunt vacuam, Pseudo-Ischuriam vocant.

IV. Inter morbosas causas quædam sunt secretionem impediennes, aliæ transitum denegantes.

V. Secretio interdum cum magno periculo impeditur in febribus, acutis, inflammatoriis, paroxysmo intermittentium, phrenitide, pleuritide, peripneumonia, ardentibus, rheumatismo, quando lentor, vel motus major renes obruit;
pro-

protinus vena secanda, alvus ducenda, applicanda ad lumbos laxantia refrigerantia, similiaque ingerenda.

VI. Si ex Consensu, convulsione, hysterica & hypochondriaca passione, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, intestinorum, coxæ, uteri, mobilitate, menstruatione, dentitione, sistitur urinæ secretio antispasmodicis anodynis referabitur.

VII. Materia podagrica, arthritica, rheumatica, catarrhosa, scorbutica, variolosa, acrimonia succi nervosi, & similes humores ad renes delati, si sistant secretionem, revocandi ad consueta loca.

VIII. Secreta urinæ exitum impediunt omnes causæ, quæ in renibus, ureteribus, vesica, & urethra, 1. Faciunt obstructionem. 2. Intumescuntiam laterum. 3. Compressionem.

IX. Calculus hærens in pelvi renum, uretere, collo vesicæ, & meatu urinario, ejus adjuvanda est evacuatio, antinephriticis dictis, aut major in vesica per lithotomia, sed in urethra per artificiosam olei injectionem.

X. Sanguis effusus, concretus, glutinosum, viscosum, purulentum, mucosum in viis subsistens, solventibus diureticis est auferendum. In vesica hærens injectio facienda. His non procedentibus per catheterem immissum urina emittenda.

XI. Viarum urinæ intumescentiæ, œdemata, inflammationes, sarcomata, Ischuriam producentes, contractio vel contusio Ischuriam induentia, illa ex dictarum partium morbis est cognoscenda & curanda.

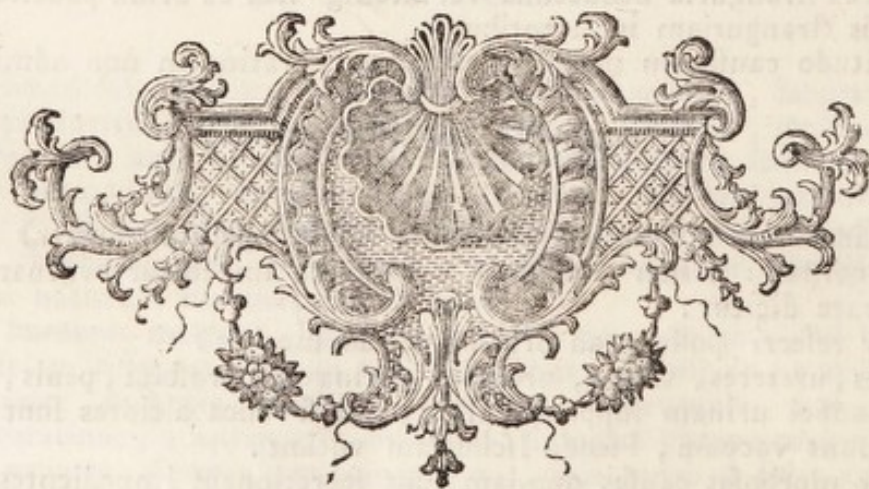
XII. Ita in gravidis, hydrope & scirrhus uteri, vaginæ, perinæ, prostaticarum, intestinorum aliarumque partium adjacentium tumoribus, vias urinæ comprimentibus, nata, cognitio & curatio ex dictarum partium morbis est petenda.

XIII. Interdum non secernitur deficiente actione secretoria, in apoplexia, sopore, paralyfi, debilitate, paresi, catoche, frigore, laxitate.

XIV. Humores crassiores in cruditate, pituita, chronicis, leucophlegmatia, hydrope, cachexia, urinam supprimentes sunt resolvendi.

XV. Evacuatione alia, potius vel tenuis defectu, perspiratione aucta, sudore, alvi fluxu, copiosiore ingestione, vel minuta evacuatione curatur.

XVI. Ruptio vel vulnus collectam urinam ex vesica in ventrem, vel cellulosa telam, effundens medelam vix admittit.

LIBER V.

MORBI GENERATIONIS.

Generationis morbi ad tres titulos commode referri possunt . 1. Qui pertinent ad Genitalia virorum . 2. Ad Genitalia seminarum . 3. Ad Embryologiam .

TITULUS I.

GENITALIUM VIRORUM MORBI.

Morbi genitalium in viris referuntur , 1. ad Partes , 2. Liquorem , 3. Speciales actiones .

410. PENIS MORBI.

I.

Uo corpora cavernosa , oblonga , septo medio lateraliter juncta , in quorum sulco inferiore conjunctionis locata est urethra , quæ ad finem format glandem magis tumentem , incipientia a pube , motu suo speciali sanguine arterioso , turgentia & rigentia , Penem constituunt , qui communibus externis integumentis , ad finem prolongatis in Præputium , tegitur .

II. Variis morbis huic parti propriis corripitur . 1. Minuta vel extincta Actio huic parti specialis ex senectute naturalis est : sed ex debilitate totius corporis veniens sensim restauratur . At vero hæc actio in matura ætate extincta speciem Impotentia præbet , nervinis perinæo & lumbis applicatis , sananda . 2. Actio hæc nimis implens spongiosa corpora in genere Tentigo vocatur : hæc ex feminis nimio irritamento Satyriasin producit , medicamentis anaphrodisiacis curandam ; sed ex calculo aliave morbosa causa irritante producens Priapismum , secundum inventam causam curari debet . 3. Male formatus , intortus , curvatus ; in Chorda , Hipospadiæ , si fiat ex hydrope , discutientibus restituitur ; ex gonorrhœa plerumque remanet ; sed ex nativitate incurabilem impotentiam relinquit . 4. Glans ipsa vel ejus corona sarcomate obsessa , præbet condylomata , cristas , phymata , verrucas : ulcera & pustulas in hac parte Chancres vocant ; hydatides obsidentes Bullas crystallinas vocant ; qui omnes morbi ut plurimum ex gonorrhœa maligna vel lue venerea nascuntur , & ejus curationem exigunt .

III. Præputium circumcissione , ut quibusdam gentibus , ablatum , Apellam facit . Tumens autem , & simul glandem tegens , generat Phimosin , quod ex nativitate concretum , sectione est aperiendum ; sed ex inflammatione contractum , laxantibus est dilatandum ; a pustulis autem venereis obsessum , quædam simul mercurialia mitia sunt applicanda . Tumens retro coronam tractum , Paraphimosin producens , in curatione vix differt .

IV. Reliqui morbi generales hanc partem infestantes , in signis & curationibus ab iis vix differunt . Sæpe pariunt autem dysuriam , & impotentiam : vulnera periculosiorem hæmorrhagiam inferunt .

V. Pollutio , gonorrhœa , dysuria , & impotentia ex hac parte nata propriis titulis traduntur .

411. PROSTATARUM MORBI.

I. Corpus glandulosum, urethræ circa vesicæ collum adhærens; confectum humorem compressione musculi compressoris in cavum urethræ emittens per varios ductus, vocatur Prostata.

II. Hujus tumor, contusio & induratio, in perinæo præbet tumorem & dolorem, qui sæpe dysuriam & stranguriam infert, ut in aliis locis curandum. Hujus laxitas producens liquoris stillicidium, quod gonorrhœam benignam vocant, longo tempore sine multa debilitate ferendam, potius externis roborantibus & balsamicis curatur, quam internis diureticis. Sed ex venerea lue infectum, gonorrhœam virulentam producit, iisdem atque solitis simul antiveneis curandam.

412. SCROTI MORBI.

I. Bursa laxa ex communibus integumentis facta, a perinæo, inguinibus & pene pendula, septo in duos loculos distincta, testes tegens, Scrotum dicta, variis corripitur morbis, ad onerandam scientiam nominibus ut plurimum distinctis.

II. Ejus Contusio, vulnus, nisi quod minus hiat, erysipelas, inflammatio, ulcus, excoariatio, pruritus, facile cognoscuntur, & ut isti morbi curantur: ejus laxitas sustentaculo eget.

III. Humor autem aquosus aut pituitosus occupans integumenta; vel collectus in uno vel altero aut utroque cavo; vel etiam in peritonæi sacco prolungato, quando in ventrem refundi potest, & locus subligaculo sustentandus, Hydrocele vocatur, quæ sustentatione totius scroti sine pressione ad funiculum spermaticum, & applicatione discutientium est curanda: vel apertura facta collectus humor educendus, dum simul iisdem auxiliis prævenitur recidiva.

IV. Reliquas herniarum species, quæ ad Oscheocelen referuntur, si aerem contineant, vel in sacco formato peritonæi vel in prolapso intestino, Pneumatocelen vocant, hæ in ventrem refundendæ, & subligaculo retinendæ.

V. Tumores autem in teste, aut corpore pyramidali, varicosi & carnosii, quos Varicocelen, Cirsocelen, & Sarcocelen vocant, cognosci & curari debent secundum istos morbos generales, quorum amplior descriptio in sequente titulo.

413. TESTIUM MORBI.

I. Corpora duo olivaris figuræ, instar glandularum multis vasibus congregatis constantia, tunica vaginali & albuginea testis, musculo cremastere sustentata, extra abdomen in viris pendula, scroto insuper testis, speciali actione semen conficiunt, quod per epididymides & vasa deferentia in vesiculas seminales deferunt, Testes vocantur, qui numero abundantes promittunt salacitatem; unus autem non infert sterilitatem: sed deficientes, nisi latitent in corpore, certam sterilitatem inferunt, nam in alieno hærentes loco funguntur tamen suo munere. Observandum in his ne tumor Epididymidis, aut corporis pyramidalis, aut hernia, vel bubo, pro Teste habeatur.

II. In matura ætate & salacioribus incrementum magnitudinis non pertinet ad morbos: neque decrementum aut exarescentia in senibus & longa abstinentia, morbosa censetur.

III. Variis morbis, qui etiam speciales curationes exigunt, tument testes, qui tactu facile dignoscuntur.

IV. In salacioribus, juvenili ætate, & tempore vernali, testes nimis tumen-

mentes, qualis morbus Spermatocoele vocatur, curandi refrigerantibus.

V. Humor autem viscosus vel & aquosus, frigidus, indolens, in vaginali tunica, vel substantia testis hærens, Hydrocelem produciens, discutiendus, cum sustentatione externa.

VI. Venæ corporis pyramidalis varicosæ, vel vermium instar tumentes Varicocelem generant: si ita fiant sine compressione supra funiculum spermaticum, discutiendis adstringentibus cum sustentatione minuendæ.

VII. Tumor autem solidior in Teste, vel & corpore pyramidali, carnis substantiam exhibens, Sarcocoele dictus, sine infectione venerea, resolventibus abigendus.

VIII. Tumor durus, asper, indolens, scirrhusus non irritandus, sed promte resolvendus: nam Cancrosum magis dolens & tumens, per funiculum spermaticum propagans, promte amputandus, si enim in abdomine mala intulerit symptomata, incurabilis est.

IX. Tumor autem strumofus, frigidus, durus, in sola testis substantia, calefacientibus resolventibus abigendus.

X. Sed ex recenti prægressa Contusione, ut sæpe fit in equitatione, natus tumor, laxantibus, resolventibus est curandus.

XI. Tumor autem dolens, pulsans, scrotum sæpe rubedine simul suffundens, & febrem excitans, antiphlogisticis applicatis curandus.

XII. Dum post diu toleratam veneream luem, & maxime suppressam gonorrhœam virulentam, testis tumet, mercurialibus prudenter applicatis curandus.

XIII. Dolor Testium sine tumore & sine manifesta causa anodynus applicatis est mitigandus.

XIV. Testes Relaxati, & nimis penduli, ut sæpe in infantibus, corporis debilitatem indicantes, sustentandi, & applicatis roborantibus adcurtandi.

XV. Humores morbosos aliunde, sæpe in morbis pectoris, recipientes, ut plurimum malam Metastasin præbent, qui ad propria loca & minus periculosa sunt reducendi.

414. VESICULARUM SEMINALIUM MORBI.

I. Vesiculæ duæ, cervici vesicæ urinariæ posterius adhærentes, ex vasis deferentibus confectum semen recipientes, & pressione facta emittentes in uretram, ubi orificium tegitur quadam caruncula, quam Caput gallinaceum vocant, Vesiculæ feminales dicuntur.

II. Hæ frequentissimam Luis venereæ sedem præbent, quando generant gonorrhœam virulentam. Harum autem caruncula tumens ischuriam, dysuriam, & stranguriam infert, immissa turunda balsamica ope candelæ ceracæ, quoties reddita fuit urina, curandam. Orificium emunctorii relaxatum, vel caruncula corrofa, aut consumpta, generat gonorrhœam valde debilitantem, injectionem consolidantis & immisione turundæ balsamicæ curandam, externe simul applicatis roborantibus.

415. SEMINIS MORBI.

I. Liquor præstantissimus, speciali actione Testium ex adlatis humoribus confectus, in epididymidibus, vasisque deferentibus magis elaboratus, in Vesiculis collectus, opportuno tempore in uretram effundendus, & dein emittendus, Semen dictus, variis corripitur morbis.

II. Ejus Abundantia generatur in flore ætatis, vita lauta, abusu spermato-poieticorum: inde nata nimia salacitas, & satyriasis, curatur refrigerantibus, nitrosis, & acidis; alii camphoram laudant.

III. Ante maturam ætatem & in summa senectute deficiens, utpote naturale,

le, non eget curatione. In castratis vel abscisso organo in lithotomia aut celestomia omnem medelam respuit. Sed obstructione testium aut reliquorum organorum deficiens, eorum morborum exigit curationem. Proveniens ex parciore diæta, laboribus durioribus, corporis debilitate; vel nimia feminis profusione, sponte sanatur, omissis vel curatis causis. Sed ex debilitata particulari actione si deficiat, applicatis & ingestis istis, quæ spermatopoietica dicuntur, curari solet.

IV. Redditur spissius & maturius in longa abstinentia; Tenuis in frequentiore evacuatione & debilitate; Corruptum, foetens, virulentum, ichorosum, præcipue in gonorrhœa & lue venerea.

V. Ejus evacuatio copiosior, in venere frequentiore, mutatis moribus obtemperat. Sed in Pollutione, & Gonorrhœa benigna, applicatis roborantibus temperanda est evacuatio. In gonorrhœa venerea simul morbi ratio est habenda.

VI. Nam illa nimia excretio generabit in ventriculo cardialgiam, anxietatem, inappetentiam; lumborum lassitudinem, surditatem, amaurosin, vertiginem, tabem dorsalem: in toto corpore frigiditatem, laxitatem, cruditatem, maciem, pallorem, debilitatem, convulsionem, mobilitatem, & pulsus languidiorem, atque tandem impotentiam.

VII. Ejus autem parcior, sed non morbofa evacuatio, raro morbum infert: quando a morbo impeditur debito modo evacuari, hoc in Impotentia traditur.

416. GONORRHŒA.

I. Muci vel Seminis boni aut corrupti morbofa frequens & copiosa evacuatio, plerumque sine tentigine, & sine voluptate per uretram, vocatur Gonorrhœa.

II. Vera, 1. Est quando funditur liquor feminalis in testibus elaboratus. 2. Spuria autem dum exstillat quivis alius humor ex prostaticis, glandulis Cowperi, Littrii vel cryptis uretræ: aut liquor stillans ex glandulis olidis pone coronam glandis. 3. Virulenta, quæ provenit ex infectione venerea, a reliquis causis vocatur benigna. 4. Habitualis, quæ non ex parte læsa, sed ex toto corpore ducit originem. 5. Chordata, dum simul tenditur & incurvatur membrum. 6. Sicca, ex omnibus symptomatibus perceptis post impurum coitum, ut in gonorrhœa, sine liquoris stillicidio.

III. Quintuplex humor seorsim vel conjunctim effluere potest. 1. Ex vesiculis feminalibus, 2. Prostaticis, 3. Glandulis Cowperi, 4. Glandulis Littrii, 5. Lacunis uretræ.

IV. Quæ oritur abusu cantharidum, diureticorum, equitatione, venere frequentiore, laxitate orificiorum, dicitur Benigna.

V. Sed virus venereum statim ab his humoribus receptum, vel denique ex corpore ad hos humores depositum, producit malignam.

VI. Malignam expectamus si paucos post dies ab impuro coitu exstillat serum acre cum aliqua voluptate, stranguria, rubedineque ad exitum uretræ, qui liquor sensim glutinosior parti adhæret.

VII. Stillant dein quædam guttulæ liquoris viscosi feminalis, frequentior fit tentigo cum dolore, dysuria, stranguria cum morsionis & caloris sensu in uretra: crescente malo exstillat liquor varii coloris, magisque foetens, tumet, calet, & dolet perinæum, incurvatur sæpe membrum. Tandem mitescit rosio, sed effluit feminalis liquor copiosius, donec emissis quibusdam filamentis, sensim sponte subsistat, nisi fuerit habitualis.

VIII. Si liquor feminalis simul evacuetur, generatur debilitas, phthisis, atrophia, febris hæctica, cachexia, anorexia, pallor, hypochondriorum oppressio, frigus & imbecillitas lumborum, visus debilitas, animi deliquium. Adgrediens uretram inducit stranguriam, dysuriam, ischuriam. Pergens ad alias partes, parit

rit perinæi tumorem, prostaticarum & vesicularum feminalium exulcerationem. Ad glandem & præputium phimosis, paraphimosis, pustulas, ulcera, sarcomata. In corporibus spongiosis deformitatem. In glandulis inguinalibus Bubones. Ad testes & funiculum spermaticum prorepens, illa in tumorem durum elevat. Denique circulantibus communicatum virus, perfectam luem veneream generat. In feminis coinquinat vulvam, vaginam, uterum, & ovaria.

IX. Prævenitur abstinencia: sed si virulentum applicatum fuit, pars tacta sedulo & sæpe abluenda.

X. Gonorrhœa venerea recens facile curatur purgante mercuriali cum exhibitis balsamicis, dein leniter adstringentibus, quæque recipiunt saccharum saturni.

XI. Si autem ita recepta Gonorrhœa diu duraverit, vel habitualis fuerit facta, non facile cedit sine mercurialibus adsumtis vel applicatis, donec præludia salivationis conspiciantur, quando purgantibus & diminutione salivantium, impetus determinandus ad alvum: interim in usu salivantium continuandum, ut levis maneat ptyalismus per tres septimanas, simulque adhibenda balsamica, dein leniter adstringentia ut in præcedente.

XII. Si benigna oritur ex abusu diureticorum, post omissionem eorum adhibenda diluentia mollia.

XIII. Si autem orificia emunctoriorum fuere relaxata, adhibenda roborantia externa applicata & per uretram indita.

417. *I M P O T E N T I A.*

I. Qui vir maturæ ætatis rem veneream exercere non potest cum effectu Impotens dicitur.

II. Vitium hoc quærendum 1. In organis, 2. Liquore, 3. Actione, 4. Partibus adjacentibus. 5. Toto corpore.

III. Organa ad hoc opus concurrentia in viris sunt testes, funiculus spermaticus, vesiculæ feminales, uretra, prostata, penis.

IV. Testes deficientes, ablati, contusi, indurati, strumosi, scirrhusi, tumentes, hydropici, obstructi, exarescentes, exulcerati, vulnerati, eorumque actio extincta, semen non suppeditant: idem in funiculo spermatico & corpore pyramidali. Quo refertur hydrocele, sarcocoele, spermatocele.

V. Vesiculæ feminales ruptæ aliunde fundentes semen: obstructæ vel compressæ: non potentes fundere paralyti in musculo compressore semen in uretram.

VI. Uretra contracta, obstructa, in media via, vel non ad finem penis aperta.

VII. Prostata tumentes, scirrhusæ, strumosæ, corrosæ, vel obstructæ, non solum impediunt exitum sui succi, sed etiam interdum intercipiunt exitum seminis.

VIII. Penis est manifestissima & frequens impotentia causa, dum retrotractus, incurvatus, contortus, deformis, in glande clausus, phimosis obtectus, aut deficiens, invenitur; paralyti aut deficiente erectione laborans.

IX. Quia solum semen masculinum est prolificum, hoc ergo deficiens, corruptum, crudeum, in transitu infectum, nimis evacuatum, perpetuo stillans, alieno loco emissum, parit impotentiam.

X. Ad elaborandum & ejaculandum semen requiritur actio, quæ ante ætatem & in senibus sine medela deficit: sed in maturis minuitur aut exstinguitur, cura, morore, timore, tristitia, mercurialibus, nitrosis, frequenti ebrietate: quibus etiam causis penis erectio adimitur, maxime ex odio, & pudore, vel paralyti; & seminis ejectio sistitur, deficiente actione musculi, qui vesiculas comprimit. Deficiens hæc actio vocatur Frigiditas. Multi addunt per magiam & veneficia hanc actionem quoque exstingui.

XI. Interdum perinæ, intestinorum, aliarumque partium organis genitalibus adjacentium tumores, ulcera, indurationes, vulnera, calculus, contusio, equitatio, confectionem aut ejaculationem intercipiunt, qui morbi consueto modo sunt curandi.

XII. Tandem in debilitate, longa valetudine, cachexia, hydrope, evacuatione copiosiore, hæmorrhagia, & ut ferunt, phlebotomia pone aures, cum reliquo corpore debilitato exstinguitur feminis generandi & ejaculandi potentia, qualis Impotentia recuperatis viribus evanescit.

T I T U L U S II.

G E N I T A L I U M F E M I N A R U M M O R B I.

Morbi genitalium in feminis referuntur 1. ad Partes, 2. Actiones, 3. Morbos speciales in his.

418. M U L I E B R I A.

I. Partes genitales feminarum externæ Muliebria dictæ, constantes Pube, Labiis, Hymene, Monticulo, Frenulo, Nymphis, & Clitoride, variis corripuntur morbis.

II. Horum Clausura vel Concretio sola sectione aperiri potest. Contusio & laceratio, facilius in putrilaginem convertitur: Eschara inde facta perpetuam valetudinem relinquit. Intumescencia nimia, œdemata, hydatides, discutientibus applicatis abigenda. Ulcera curatu sunt difficillima ob humiditatem partis, & confluxum excrementitiorum. Sarcomata applicatis resinosis & antisepticiis curanda, ne cancrofa maligna fiant. Varii morbi ex lue venerea generalem curationem istius morbi exigunt.

III. Sæpe morbi fiunt ex abortu, partu, lochiis atque menstruis suppressis. In Gravidis ante parturiendi tempus sunt curandi ne partui obsint: sed in Puerperis tumentia fotu molli sunt minuenda.

419. V A G I N Æ M O R B I.

I. Canalis membranaceus, utcumque spongiosus, intus rugosus, multis lacunis liquorem fundentibus instructus, angustiore principio a pudendis mulierum incipiens, & in uteri substantiam desinens, Vagina vocatur, omnino ab uteri cervice distinguenda. Tria genera morborum patitur. 1. Qui morbi referuntur ad substantiam seu fabricam, 2. Ad Humores, 3. Ad Actionem.

II. Morbi substantiæ complectuntur Amplitudinem majorem, ut post partum & in venere abutentibus; Angustiam ante maturitatem & vietis, qui morbi vix egent medela; sed Clausura, ut in atretis, sectione aperienda; Coalescentia ex nativitate aut post excoriationem, exulcerationem vel similia, vix capit medellam; Plicarum vel totius procidentia, post ablutionem cum antiseptico, refundenda est, atque pudenda externe potius sustentanda, quam immisso globulo vel annulo intus retinenda pars prolapsa.

III. Vagina a causa mechanica vulnerata, contusa, vel rupta, difficiliorem curationem promittit, quia pars corporis inferior, multam humiditatem recipit, & intestinum rectum atque vesicam adjectam habet.

IV. Fissura, inflammatio, ulcus, fistula, hydrops, pustulæ, excoriatio, varices, sarcomata, verrucæ, tubercula, carunculæ, scirrhus, cancer, sphacelus, hæmorrhagia, generali methodo curantur, nisi quod appropriata sunt adhibenda

topica, quæ magis siccantia esse debent & mitiora ob humiditatem, adfluxum humoris & sensum exquisitiorem partis.

V. Frequentissimi vaginæ morbi fiunt in gravidis, abortu, partu, puerperis, secundinis vel lochiis suppressis, mensium lochiorumve profluvio, gonorrhœa & lue venerea laborantibus, quando dictorum simul ratio habenda est.

420. U T E R I M O R B I.

I. Pars organica, soli sexui femineo concessa, in pelvi ossea hærens, inter vesicam & intestinum rectum, Uterus dicta, in recens natis vix drachmam pendens; circa pubertatem & in vietiis unciam circiter; in maturis & salacioribus ultra duas uncias; hujus latitudo in his ad fundum duorum pollicum, ad cervicem unius fere pollicis; crassitudo perpendicularis ad corpus fere sesquipollicis, longitudo ab orificio ad fundum trium pollicum; laterum crassitudo fere digiti transversi. Cavitas autem in meditullio vix fructum amygdalæ superat: hujus orificium vix stylum admittit, quod in conceptu & menstruatione aliquantulum, sed in partu & abortu multum dilatatur.

II. Uterus mole in Gravidis non solum ita augetur ut foetum cum secundinis contineat, sed & ejus latera simul crassiora fiunt: vasa cruenta elongantur & ampliantur; spongiosa substantia sanguine turget; cui parti placenta adhæret, in ea deteguntur oscula amplissima; fibræ antea pellucidæ, nunc rubræ & carnei coloris inveniuntur; fundus præ partibus reliquis extensus est; os toto gestationis tempore naturaliter clausum; sed instante partu & abortu sensim fit mollius & latius. Intra sexdecim dies a partu in puerperis ad naturalem magnitudinem redit.

III. Uteri morbi referuntur 1. Ad ejus varias Partes, Vaginam, Tubas, Ovaria, & Uteri corpus ipsum, qui soli hic traduntur. 2. Ad morbos functionis, Menstruationis, Conceptus, Graviditatis, Abortus, Partus, Lochiorum & Puerperii, qui specialibus nominibus exponi solent.

IV. Morbi autem utero proprii referuntur 1. Ad contenta in ejus cavitate, 2. ejus orificium, 3. locum, 4. figuram, 5. morbos a causis externis inductos, 6. totius substantiæ, 7. in mole aucta, 8. minuta, 9. actionis, 10. evacuationis.

V. In uteri cavo. 1. Humor laterum uteri & cervicis, confluens ex ovariis & tubis: atque 2. sanguis menstruus vel lochiorum, hic subsistens, orificio clauso, languidiore motu fibrarum uteri, stagnando, mole auctus, & dein corruptus: aut 3. natura aliena hic depositus humor, multa infert primo in utero symptomata, dein absorptus in corpore toto, quæ curari nequeunt, nisi orificium contractum aperiatur, & pars interna depuretur. 4. Aliena in uterum trusa plerumque crusta calculosa obducuntur: vel in eo genita, vermes, aer, grumus, placenta, dilatando orificium, & interdum datis emmenagogis sunt educenda. 5. Sarcoma uteri cavum implens, per ejus orificium menstruationis tempore maxime tumens, extrahi nequit, neque corrodi, sed sustentatione externa, & applicato antiseptico ejus incrementum debet impediri.

I. Uteri Orificium tempore menstruationis, partus, & lochiorum evacuationis, clausum vel nimis contractum ab inflammatione, tumore, aut tetano, exitum impediens, pro ratione causarum per topica & interna medicamenta aperiendum: si autem coaluit, vel membrana obductum, incurabilem sterilitatem, & mensium suppressionem inducit. Sed hians perpetuo, quod immisso digito explorari potest, inferre solet leucorrhœam, mensium profluvium, abortum frequentem, quando fumo resinoso, balsamico applicato, & lavamento adstringente curari debet.

VII. Uterus in non gravidis in pelvi hærens, vagina & ligamentis nexus sursum adscendere nequit: sed in gravidis tumens removet mesenterium & intestina,

na, sursum procedit directe, vel ad hoc vel illud latus magis inclinatur, aut supra os pubis nimis propendit, qui situs mutatus Dystociam producit, nisi situ corporis, sustentatione, aut prudente manu obstetricis, præveniatur. Descendens autem comprimendo nervos, arterias vel venas iliacas, non raro infert torporem, varices aut tumorem pedum; comprimendo autem intestinum rectum vel vesicam difficilem alvi egestionem & diuresin infert; qui morbi mutato situ, & post partum evanescent; in pedibus præveniuntur sustentaculo artificiali. Os uteri instante partu ad muliebria nimis descendens, dystociam parit, quæ levare nequit nisi manu retrudente & situ puerperæ declivior. Prolabitur interdum in non gravidis, post leucorrhœam, profluvium mensium, frequentem partum vel abortum, a saltu, tussi, vomitu, tenesmo, elevatione ponderis, quando in medio tumoris detegitur os uteri, subito magnus generatur tumor, qui statim refundendus, sed si diu prolapsus fuit uterus, prius fovendus & abluendus, repositus retinendus sustentaculo & decubitu, pars tunc interna eluenda & consolidantibus inditis curanda. Invertitur quandoque uterus in partu difficiliore imprudenti educatione placentæ, quando tumor annulo duro cinctus invenitur: statim tunc refundendus est, si autem diu duravit, ut procidentia tractandus, ne sphacelum contrahat, & femina moriatur.

VIII. Quandoque uteri figura deformis invenitur, per herniam in latere ejus, vel causam externam prementem, aut cicatricem relictam, qui morbi ablatione prementis & apto sustentaculo sunt curandi.

IX. Uterus Vulneratus in non gravidis nihil speciale habet, sed in gravidis mortis & abortus periculum infert. Idem fere sentiendum de Contusione, quæ quoque in solis gravidis fieri potest. In obesis compressus sterilitatis est causa; sed a tumore externo interdum obliquum situm, vel deformem figuram acquirit: quæ sublacione causarum prementium sunt emendanda. Ejus extensio a congestis morbosus humoribus vel tumoribus (v) superius tradita est. In non gravidis non exstant exempla uterum fuisse ruptum, sed in gravidis si foetus validiore motu rumpat uterum, effundaturque in cavum ventris, sola sectio abdominis, matris & foetus vitam servare potest; prævenitur autem artificiali sustentatione. Ejus laceratio frequentior fit imprudenti pertractione obstetricis, vel avulsione placentæ, quando injectione mollis balsamici curatio est tentanda, applicato simul cataplasmate sustentante ad abdomen.

X. Uteri nimia Laxitas inducta, frequentiore partu vel abortu, extensione a morbosus contentis humoribus, mensium lochiorumve profluvio & leucorrhœa, si habetur in ejus orificio parit abortum vel sterilitatem, conceditque in partu uteri inversionem: illa autem in uteri fibris promittit dystociam & placentæ retentionem; exhibet gravitatis sensum; frequentius infert uteri hæmorrhagiam: qui morbi præveniuntur & curantur applicatione roborantis ad abdomen cum modica sustentatione. Ejus orificii rigiditas in primiparis & senioribus feminis difficilem partum præfagit, qui fit facilior inunctione linimenti mollis & fotu: illa autem si fiat a convulsione, antispasmodica sunt adhibenda. Orificii nimia durities tactu detegenda, callosa & cartilaginea curationem respuit; sed contracta aut inflammata ut rigiditas curatur. Uterus humidior ad adtactum est mollior & frigidior; multumque humoris per pudenda emittit, mensesque sunt albicantes, & sæpe sterilitatem infert: curari debet calefacientibus roborantibus cum modica sustentatione ad abdomen applicatis, non facile acria, ut veteres, pudendis indenda sunt. Siccior autem in corpore manens ex inflammatione vel erysipellate, ut isti morbi curandus: sed prolapsus & ita exsiccatus, ante repositionem fotu molli humido & subpingui, humectandus. Calidior ex morbis inflammatoriis aut erysipelatosus, vel humore acri bilioso, specialem non exigit curationem: sed modica affectio curatur refrigerantibus applicatis & ingestis. Frigidior autem ex languidiore motu vitali & particulari, menses parciore & minus coloratos emittit, sæpe patiuntur femine leucorrhœam, facile abortiunt, appli-

applicatione calefacientium & roborantium hic morbus curandus. Uteri debilior actio ex contractilitate, motu vitali generali vel particulari, consueto modo cognoscitur & curatur, nisi quod addenda sit simul uterina medicamenta. Dolor in utero ex quacumque causa anxietatem infert, vesicam & alvum sæpe in consensum trahit, secundum inventam causam curandus, si tolli non potest exhibenda anodyna uterina. Uteri Gravitas ex retentis humoribus, vel foetu mortuo, quando circa locum uteri simul observatur tumor, curari debet contentorum evacuatione: sed si fiat sine tumore ex debiliore actione, ut debilitas curatur.

XI. Uterus 1. Tumens ex contentis in ejus cavitate, si fiat ex graviditate naturalis est, a retentis humoribus superius exposuimus (v), ex mola, vel relicta placenta, sanguine menstruo vel lochiorum suppresso speciali titulo traditur. Sed ejus Intumescencia ab Aere corruptione contentorum nato fieri nequit sine valida orificii constrictione, quod dilatatum aerem emittit, locus dein depurandus, & nova generatio antisepticis præveniendæ. Lympha autem in cavo collecta, vel hydatidibus recepta, simili modo emittitur, sustentato simul abdomine. 2. Sed tumens a Sanguine in vasis contento, post mensium lochiorumve suppressionem, difficilius curatur sine subsequente febre putrida, cujus curatio tunc adhibenda, cum fotu & sustentatione abdominis. Tumens ex Hydrope vel œdemate præter sustentationem & applicationem discutientium interna diuretica, uterina exigit. Uterus ex inflammatione tumens inducit ardorem, siccitatem, dolorem vehementem & anxietatem in infimo ventre & ad perinæum, sæpe sunt stranguriæ, tenesmus, coxæ & inguinum dolor, vomitus, caligo, suffocatio, sincipitis dolor, colica & multa alia ex consensu: curari debet ut aliæ inflammationes. Ejus Erysipelas ab inflammatione signis vix distingui potest, nisi quod calor sit magis mordax, urina flavescens flammea, pulsus velox minus durus. Hi autem morbi vel & alii si in Abscessum vel Suppurationem transeunt, pus dilatato uteri orificio educendum, & ut sinus purulentus relictum ulcus curandum. Uteri Sphacelus ex dictis aliisque causis natus, conjicitur, ex doloris cessatione sine ratione, pulsu debili vacillante, sudore copioso frigido, facie cadaverosa, effluxu foetentis ichorosi humoris: si intus fiat raro emergunt: sed in utero prolapsi, interdum post amputationem servatæ sunt mulieres. Ejus Scirrhus & Cancer sensim & lente increfcit præcipue in vietis, generat primo pondus in infimo ventre, quod corporis inversione de loco in locum devolvitur, cum mammis flaccidis & sæpe scirrhosis; tandem sua mole in adjacentibus multa symptomata infert, & suscepta acrimonia, & concitato consensu varia anomala symptomata producit: statim in principio resinosis, resolventibus & uterinis tentanda curatio, quæ postea impossibilis fit. Tubercula, sarcomata, verrucæ, condylomata uteri orificio adhaerentia, ut iidem morbi vaginæ, cognoscenda & curanda.

XII. Uterus ex morbo consumtus, sectione sublatus, vel ex nativitate deficiens incurabilem sterilitatem infert. Minor autem moles in vietis & ante pubertatem, naturalis est. Exulceratus ex quacumque causa ad contactum dolet, febris putrida vexat, fundit pus, ichorem, sanguinem, urinam crassam foetidam; hoc ulcus ut fistula vel sinus purulentus curandum. Corruptens in ventre generat circa pudenda morsus horribiles, pectus, inguines, & lumbi dolent, dolet caput ac sinciput, oculi caligant, & sæpe sopor profundus, sensus reliqui stupidi, extremæ partes refrigerantur, tremunt, fastidiunt, nauseant, & vomunt, vociferant, exiliunt, & anxii sunt, sudant circa frontem, atque cito moriuntur; localia antiseptica sunt applicanda & injicienda, & talia danda interna, quæ in corruptione traduntur. Ex dictis morbis sæpe relinquitur Cicatrix nulla arte delenda, inhibens debitam in gravidis extensionem, unde parit abortum vel sterilitatem.

XIII. Uteri actio debilior sæpe sanguinem menstruum & lochiorum in suis vasis adcumulat; in partu & abortu non satis foetum extrudit; qui
defe-

defectus supplendus stimulantibus uterinis. Verum oscula vasorum & uteri orificium minus contracta generant mensium & lochiorum profluvium, & leucorrhœam, applicatis & exhibitis roborantibus uterinis cum modica sustentatione sanandum. Convulsio tonica vel clonica, variam directionem faciens, fundum aut orificium adficiens in uteri fibris, producit mensium, lochiorumve suppressionem vel profluvium, dystociam vel abortum, qui morbi sibi quasi invicem oppositi medicamentis anodynis antispasmodicis uterinis curantur. Uterus adfectus nexu & situ partium adjacentium, communi origine arteriarum venarum & nervorum, similitudine secreti humoris, conspirante actione, cum mammis mirabilem Consensum exercet: unde ex eo adfecto nascitur alvus constipata, tenemus; Ischuria, stranguria; anorexia, fastidium, pica, malacia, vomitus; lumborum gravitas & dolor; respiratio suffocata, epilepsia hysterica; sincipitis & cervicis dolor; maxime mammarum intumescencia, detumescencia, dolor & multa alia mala, quæ sponte cessant sanato morbo consensum faciente, aut si fieri non possit sublato, compescuntur anodynis nervinis, & uterinis.

XIV. Mensium & lochiorum nimia evacuatio vel suppressio, leucorrhœa, vel gonorrhœa propriis locis exponuntur: sed Hæmorrhagia in gravidis sæpe abortum præfagit, qui tunc præveniri nequit sine abdominis sustentatione, qua modice clauduntur vasa.

421. TUBARUM MORBI.

I. Ex utroque latere fundi uteri nascitur canalis Tuba dictus exiguo orificio, qui sensim fit amplior, ad finem dein arctior, substantiæ spongiosæ, cavernosæ, figuram tubæ habens, in ea extremitate in fimbriam definens, quorum ope utraque tuba necitur suo adjacenti ovario, ex quo recipit ovula, quæ per internam rugosam superficiem ad uterum deducit.

II. Inveniuntur non raro hydropicæ, hydatidibus obsessæ, vel calculum, sanguinem, concretum humorem, pus continent, aut in cavum abdominis deponunt, in menstruis vel lochiis suppressis; interdum quoque clausæ fimbriisque destitutæ. Hi omnes morbi post mortem inventi ad cognitionem & curationem in viventibus nihil boni præbuere, nisi quod inter sterilitatis causas recenseri possint: fœtus in tuba natus sine sectione cæsarea in lucem vivens venire nequit.

422. OVARIORUM MORBI.

I. Corpuscula olivaria organica interveniente tuba lateribus uteri nexa, majora in matura ætate, quando etiam ovula generant, quam aliis temporibus, eodem genere vasorum spermaticorum, ut testes in viris, instructa, dicuntur Ovaria, quorum substantiam Lutea corpora vocant, & corpuscula in iis nata Ovula feminarum.

II. Horum defectus, scirrhus, abscessus, tumores folliculosi, obstructio, induratio, hydatides, hydrops, aut a calculo vel aliis rebus alienis impletio, inventa sunt in cadaveribus feminarum, quæ antea steriles fuere, quorum morborum vix ulla antea erat cognitio, & forsan frustra suscepta fuisset curatio.

423. MENSTRA PURGATIO.

I. Sanguinis ex pudendis mulieris sanæ, maturæ ætatis, neque lactantis, neque gravidæ, singulis mensibus ut plurimum recurrens fluxus, Menses & Menstrua purgatio dicitur.

II. Circa decimum quartum ætatis annum in his regionibus incipere solent; sed in calidioribus, præmatura venire, & in casibus rarioribus prius visuntur: defi-

definunt ut plurimum 49 ætatis anno, vel & prius in calidioribus regionibus: raro post 50 annum perseverant sine labe morbosa.

III. Paroxysmus generalis ex minoribus compositus triduum durare solet, genio indulgentibus, otiosis, & plethoricis protrahitur; strigosis, macilentis, durius viventibus breviori tempore absolvitur.

IV. Omni die 28 vel 30 redire solet paroxysmus: minori autem intervallo in eadem femina per victum copiosorem, corporis quietem, veneris abusum: sed protrahitur post partum, evacuationes copiosiores & morbum validum. In plethoricis & mollioribus citius redeunt periodi; sed in strigosis & viraginitibus rarius redeunt. In variis feminis, variis temporibus observatur periodus.

V. In eadem femina circa principium periodi, incrementum adhuc corpore, & circa finem, minor copia funditur quam in constante ætate. Lautiore diætâ & vita otiosa augetur quantitas; sed victus parcior & vita laboriosa detrahit copiam. Corpora molliora & succulenta plusquam sexdecim uncias interdum fundunt; strigosa autem interdum ne quinque uncias fundunt. Sanguis linteis receptus certæ quantitatis pondus non exhibet. Illa quantitas est proportionata, quæ vires relevat, & facit corpus levius ad sensum & alacrius, nullamque debilitatem infert.

VI. Femina sana sanguinem jamjam ex aorta venientem emittit, neque in gravidis vel lactantibus retentus corrumpitur. Alias vero in matura ætate retentus stagnando corrumpitur; aut corruptus exit in chlorosi, cachecticis, melancholicis & scorbuticis; vel inquinatur admistis humoribus morbosus ex partibus genitalibus vel urinæ profluentibus.

VII. Abundantia tradita incremento foetus in Gravidis, vel detracta in Lactantibus per mammas, salubriter cessare facit catamenia; interdum vero in magna abundantia continuantur sed minori copia. In vieticis autem ob vires præparantes debiliores sensim cessare incipiunt. Si citius subsistunt, venæ sectione tollenda abundantia, nisi femina pinguescat: sed continuata evacuatio ultra solitum terminum ad mensium profluvium refertur.

VIII. Signa 1. Abundantiæ generalis sunt languor, lassitudo, palpitationes per totum corpus, corporis oppletio & gravitas, caloris frigorisque vicissitudo, anhelitus ad minimum motum. 2. Collectionis circa uterum, dolor, pulsatio, gravitas, æstus, circa lumbos & coxas, pudendorum gravitas, ventris inflatio. 3. Motus instigati in utero, micturitio, tenesmus, frequens conatus egerendi, insolita in infimo ventre agitatio. 4. Consensus cum mammis, earum major intumescencia; cum ventriculo, nausea, fastidium; affectiones hystericæ, suffocationes, animi deliquium, vertigo, cephalalgia, aurium tinnitus. Multa horum in femina matura non gravida fluxum instare monent, vel fluxum concomitantur; at in gravidis abortum sæpe promittunt.

IX. Qui perpendit 1. corpora feminarum delicatiora, molliora, laxiora, succulentiora, minus perspirare, incipere menses cessante corporis incremento, definire cum ætate provectiore, minui post evacuationes copiosiores, augeri cum lautiore vita, cessare in gravidis & lactantibus: 2. pelvim ossium multo ampliorem esse solum uterum continentem, uterum hære in parte corporis infima, ejus structuram cavernosam esse, venas valvulis carere, vasa admodum intorta, nudissima, multis anastomosis unita, definire in cryptas mucum fundentes admodum dilatabiles, is concludet feminarum corpora proniora esse ad generandam plethoram, eamque circa uterum colligendam, quam corpora virorum.

X. Illa abundantia sanguinis nata, in uteri vasis præcipue collecta, uteri particularem actionem instigat ad exonerandum. Catamenia fluentia sine prægressa abundantia, vel subsistentia cum ad morbos referuntur.

424. MENSIIUM PROFLUVIUM.

I. Major sanguinis menstrui copia evacuata in femina matura non gravida, five quia periodus diutius duret, five frequentius redeat, five non demittat, five statò tempore nimis ejiciat, quam tali feminae conveniat, Mensium profluvium dicitur: sic etiam fluxus continuatus in vietis. Sed ante ætatem fluentia catamenia dicuntur præmatura. In gravidis autem vel uteri læsione, hæc sanguinis morbosa evacuatio ad Hæmorrhagiam uteri refertur.

II. Quæ menstruatio fit ex plethora aut circulatione majore, uti in acutis, febribus ardentibus, phrenitide aliisque morbis inflammatoriis, & in eorum principio, quoniam sanguinem ad naturalem quantitatem redigit, & motum nimium temperat, salutaris est, nisi nimis diu continuetur.

III. Sed in multis epidemicis, erysipelatosis, putridis, colliquativis, circa finem variolarum, morbillorum, in scarlatina, petechiis, aphthis, morbis biliosis, tenuitate, calore majore, scorbuto & similibus morbum auget, quando refrigerantibus leniter adstringentibus fluxus compescendus.

IV. Si vero ab acris diureticis, emmenagogis, ecboicis, calefacientibus, aromaticis, stimulantibus, spirituosis, veneris abusu, vel immixtis pessariis menses profluant, dictæ causæ sunt omittendæ, pudenda abluenda si applicatio fuerit facta; si fluant ab acris ingestis, id acre temperandum refrigerantibus, & adstringentibus. Sed ex animi pathemate vel passione hysterica veniens fluxus sponte iterum cessat, vel anodynis compescitur.

V. Femina sæpe & laboriose parturiens vel abortiens, laxiores has acquirit partes, ut sanguis in vasis circa uterum collectus, suo pondere & mole facile oscula in cavum uteri hiantia continuo fervet aperta, quod promovetur arctiore constrictione facta ad hypochondria, quæ ex inferioribus partibus difficilior fit sanguinis reditus. In quibus casibus abstinendum ab adstringentibus refrigerantibus; sed ingerenda & applicanda roborantia, cum artificiosa abdominis a pube ad umbilicum sustentatione, soluto vinculo ad hypochondria.

VI. Quæcumque in cavo uteri remanent, ut portio placenta, mola, grumus, ut & alia integram uteri contractionem impediunt, sanguinis stillicidium perseverare faciunt, donec illa fuerint sublata, quod ex uteri morbis peti debet.

VII. Reliqui morbi, ut laceratio, contusio, vulnus, ulcus, ruptio, omnisque uteri læsio sanguinem fundentes ad uteri hæmorrhagiam referuntur.

VIII. Ut in omni hæmorrhagia, ita in mensium profluvio, ex minuta sanguinis quantitate nascuntur debilitas, frigiditas, horror, convulsio, pallor, cachexia, cruditas, atrophia, macies, suffocatio, syncope, hydrops, oedema, tumor extremorum, corruptio spontanea, aciditas, anxietas, mobilitas, leucophlegmatia, phthisis, vertigo, hæctica, faciei pallor, animi pathemata & interdum delirium, sæpe respiratio difficilis.

IX. Magis autem speciales effectus sunt morbi uteri, vaginae, sterilitas, fluor albus; atque per consensum sunt morbi mammarum, & ventriculi, ut nausea, anorexia, fastidium, dyspepsia, lumborum & dorsi dolor, hysterica passio, & alvus adstricta.

X. Ex quacumque causa nimis fluunt menses, statim secundum inventam causam non omnis sistendus fluxus; sed sensim temperandus; neque effluens sanguis cohibendus clausis pudendis. Post peractam diminutionem, suis periodis permittendus fluxus, in feminis maturis non gravidis vel lactantibus: sed in aliena ætate & gravidis nata abundantia educenda phlebotomia.

425. MENSTRUATA SUPPRESSA.

I. Sanguinis naturalis evacuatio ex pudendis feminæ maturæ ætatis, neque gravidæ, neque lactantis, si subsistat, parcius fiat, vel longiori intervallo redeat, ad hunc titulum pertinet.

II. Non conspiciuntur regulariter ante xiv, & post xxxix ætatis annum, atque in gravidis & lactantibus. Si autem fluunt in his, ad morbos refertur hæc alias naturalis evacuatio.

III. Ex Ætate & Lactantibus subsistere facile innotescit: sed in Gravidis detergere majoris est momenti. His non solent accedere symptomata infra recensenda, aut si accesserint sensim iterum evanescent, manente suppressione, mammae & venter intumescunt, & tandem fœtus in utero agitationem sentiunt gravidæ.

IV. Ut omnes evacuationes naturales, ita etiam catamenia variis generibus causarum subsistunt, quæ ad prognosin & curationem sunt rimandæ.

V. In feminis maturæ ætatis post partum, magnas hæmorrhagias, venæ sectionem, magnos morbos, una alterave vice intercalantur menses sine damno; hoc tempore quando ab incautis exhibentur emmenagoga, præpostera curationis luet pœnam ægra, expellitur enim sanguis, qui conservandus erat.

VI. Aliorum quoque humorum abundantiore evacuatione, per alvum, vesicam, cutim, os, ulcus, abscessum, fistulam, & collectionem in hydropicis, defectus humorum natus, supprimit, vel minuit, vel retardat menstruationem: ut & convalescentibus aut morbo chronico diu pressis, subsistunt menses sine multo damno.

VII. Frequentissima supprimens & retardans causa est humorum Crassitudo & Viscositas, victu humido, glutinoso, incrassante, motu animali languidiore, vita otiosa acquisita: pulsu languido, raro, debili, somnolentia, pigritia, pituitorum excretionem, colore pallido, corporis frigiditate, similibusque signis cognoscenda. Hæc suppressio resolventibus, stimulantibus, frictionibus, corporis exercitatione curanda: dein emmenagogis menses provocandi. Purgantia resolventia in hoc genere multi sunt usus. Sanguinis autem missio nihil boni, nisi ad ingressum medicamentorum, præstat.

VIII. Ingesta alimenta in primis viis & organo circulatorio non satis præparata, vel accedente spontanea corruptela in corruptum crudum commutata, ut in cachecticis, cacoehymicis, scorbuticis, retardant hunc lunarem fluxum, qui redit sponte his curatis morbis. In hoc genere alvus laxa servanda, & si tunc sponte non prodeunt, emmenagogis provocanda catamenia.

IX. Partes firmæ laxiores, languidioreque motu vitali, propellentes sanguinem ad uteri vasa, quam ad eorum dilatationem requiritur, simulque generantes viscositatem in humoribus, ut & in uteri vasis deficiens actio particularis propellens, sive hæc animi pathematibus, & cura, sive abusu refrigerantium, & laxantium, malaque diæta, sive morbis acutis vel chronicis, nata sint, generant suppressionem, roborantibus, stimulantibus & uterinis curandam.

X. Viragines, siccæ, robustæ, multis laboribus vitæque duriore exercitæ, carnem duram habentes, non solum parciore catamenia habent, sed & facilius ferunt mensium suppressionem: his mensium emanatione laborantibus non sunt danda emmenagoga calefacientia, sed nitrosa laxantia & humectantia adhibenda & applicanda.

XI. Juvenculæ tenellæ, quæque nunquam pepererunt, parce admodum vel omnino non fundunt menses, ferunt diu hanc suppressionem sine multo incommodo, nisi quod valetudinariæ vivant, & chlorosi laborent. In his expectandum donec in majorem molem increverit corpus, nam præmature proripiti menses, spem eludunt.

XII. Feminae hystericæ, mobilitate laborantes, quæ sine prophasi spasmodicis contractionibus, murmuribus, flatibus, lumborumque dolore corripiuntur, quæque menstruationis tempore variis & vagis symptomatibus vexantur, ex animi pathemate vel & sponte in mensium suppressionem incidunt, aut quibus subsistunt menses in principio vel medio cursus, his ex convulsione supprimuntur menstrua, quibus provocantur per talia auxilia, quæ in paroxysmo mobilitatis traduntur cum anodynis & lenioribus emmenagogis; nam fortioribus emmenagogis non auscultant.

XIII. Inter causas externas frequentissima est sanguis in uteri vasis coagulatus, per frigus subito applicatum, vel vehemens animi pathema, extinguens sanguinis fluxum per uteri vasa. Venæ sectio, fomenta, suffumigia, semicupia, humectantia, emollientia in his adhibenda. Patiuntur hæ, ob sanguinem ad uteri vasa collectum, lumborum dolorem, gravitatem, calorem, ventris inflationem, caloris frigorisque vicissitudinem, pulsationes in lumbis & per totum corpus, hæmorrhagias per insueta loca. Qualia etiam symptomata conspiciuntur in iis, quarum uterus cicatrice obductus est, tumore obsessus, & in atretis.

XIV. Infinitis fere symptomatibus vexantur feminae mensium suppressione laborantes. 1. Quæ proveniunt ex causis variis suppressionem inferentibus. 2. Ex mera abundantia in toto corpore vel circa uterum. 3. Ex mutata natura humorum superinducta. 4. Ex utero ipso adfecto. Quia ex his solitariis, vel & conjunctis multa fiunt, sequemur in enumeratione horum, corporis humani divisionem.

XV. Caput dolet ad sinciput præprimis & occiput, qui vesperi intenditur cum quadam gravitate & distentione. Si sinciput occupat, oculi simul solent tumere: verum in occipite sæviens protendi solet ad cervicem, dorsum, scapulas & lumbos cum pedum tumore.

XVI. In interioribus capitis partibus apoplexiam, syncopen, delirium, soporem, convulsionem, somnolentiam, vertiginem, vigilias; in oculis gravitatem, tumorem, visus obnubilationem; inter dormiendum dentium stridorem producunt menstrua aliquamdiu suppressa.

XVII. In Collo frequentissime angina, dolor, suffocatio; in pectore asthma, anxietas, dolor, palpitatio, dispnoea, & tussis fiunt.

XVIII. Ventris inflationes, dolores colici, flatus, murmura, præcordiorum tumor; stomachi appetitus dejectus, vitiata coctio, fastidium permanens, quod in gravidis tertio vel quarto mense cessare solet, nausea, vomitus & interdum cruentus, pseudorexia; lumborum & spinæ gravitas, dolor & multa alia demum accedunt.

XIX. Alvus plerumque est adstricta: Urina ut plurimum crassa, cruda, stranguiosa, vel & suppressa; quandoque nigra & crassa, vel cruenta cum levamine fuit emissa; sana autem invenitur in mensibus suppressis gravidarum.

XX. Ad pubem & inguines sæpe dolor, tumor, gravitas, tensio; uterus interdum scirrhum, indurationem, & cancerum contrahit; patiuntur fluorem album humoris pituitosi, ichorosi.

XXI. Crura & pedes sæpe tument, ulceribus mali moris, varicibusque tentantur; & articuli doloribus vexantur.

XXII. Corpore tument cachectico & cedematoso tumore; vel emaciantur; pallent ut in chlorosi; phlogosi tentantur; horrent; hystericæ passione vexantur; imbecillitas, & pigrities; anhelitus ad motum minimum; corpus grave, frigidum iners; febris lenta, hæctica: corruptio humorum spontanea, cruditas, acrimonia acida, qua coralia rubra gestata interdum exalbescunt; alvi excrementa viscidiora, aliena, corrupta; pulsationes & palpitationes in variis corporis partibus, maxime circa cor & collum; hydrops, leucophlegmatia; quandoque hirsutæ fiunt, imo barbatae, vocemque raucam virilem adquirunt.

XXIII. Sanguis emittendus retentus ex abundantia, interdum sibi parit viam per

per insolita loca : Hæmoptysis hinc nata aliis minus periculosa : Ulcera hoc tempore cruorem & alienum humorem fundunt : aut fit fluor albus . Omnes autem hæ succenturiatæ evacuationes imperfectam sanitatem relinquunt . Sed si in vietis subsistunt , & inde pinguescunt , raro aliquid mali proferunt .

XXIV. Antequam suscipitur curatio perpendendum ; 1. An menses sint provocandi ; 2. Ex qua causa subsistunt , ut ad eam dirigatur curatio ; 3. Quid valeant generalia auxilia , quæ in mensibus suppressis adhiberi solent .

XXV. Phlebotomia minuendo sanguinis copiam in principio suppressionis ab externa causa , in pede instituta conducit ; iterata autem damnatur , aut quando aliquamdiu fuere suppressa ; in ætate provectioribus in brachio est instituenda ut menstrua suppressa maneant sine damno .

XXVI. Cathartica autem præstantiora , quia cacochyliam primarum viarum simul educunt , & magis determinant motum ad uterum : sed in gravidis & quando ex humorum defectu subsistunt , abstinendum ab iis .

XXVII. Anodynis egregie referantur menstrua suppressa , si ex convulsione , hysterica passione aut mobilitate subsistant .

XXVIII. Laxantia , mollia , humectantia , malagmatis , fatus , vaporis forma applicata , provocant cum bono effectû , ex causa externa , vel nimia constrictione subsistentia .

XXIX. Medicamenta menses subsistentes provocantia varia sunt . 1. Quæ tollendo causas agunt omni tempore , conveniunt nisi in vietis & gravidis . 2. Generalia moventia & evacuantia , cum prudentia adhibenda .

XXX. Quæ 3. specificè augment uteri actionem ad exonerandum sanguinem , ut faciunt purgantia in intestinis , nunquam in gravidis adhibenda , aut quando ex defectu sanguinis subsistunt : alias danda & applicanda , eo tempore , quando menstrua fluere solebant , vel signa menstruationis observantur , præmissis solventibus , stomachicis , uterinis : atque incipiendum a lenissimis , qualia ex catalogo emmenagogorum possunt peti .

XXXI. Dum internis medicamentis major fit determinatio fluxus ad uterum , in iis , quibus menstrua sunt ducenda , & non subsequuntur , conducit suffumigiis , fomentis , pessariis has partes irritare , cavendum ne fiat nimis acerbis , ne partes inflammantur : his nuptiæ legitimæ sunt suadendæ .

426. L E U C O R R H Œ A .

I. Liquoris serosi , glutinosi , mitis , qui postea sæpe fit acris , foetens , virulentus , & varii coloris , stillicidium , vel perpetuum , vel interpolatis vicibus , sine voluptatis perceptione , ex pudendis mulierum cujuscvis ætatis , etiam in gravidis & lactantibus , vocatur Fluor Albus , & Leucorrhœa .

II. Differt a congeneribus morbis . 1. A gonorrhœa benigna , quæ etiam fluentibus mensibus distinctum præbet liquorem ex solo meatu urinario destillantem . 2. Pollutione , quæ facit stillicidium breve tempus durans , cum voluptatis perceptione , & cum cogitationibus venereis . 3. Menstruis discoloratis , quæ periodum aliquam servare solent . 4. Puris evacuatione , quæ semper conjunctum dolorem , vel exulcerationem pudendorum habet , vel pus cum urina exit .

III. Potest hic humor stillare , 1. Ex ipsa Vagina , quando etiam in gravidis , orificio uteri clauso , perseverat . 2. Vel ex Meatu urinario , quando potius vocatur gonorrhœa . 3. Ex Uteri cavitate transfluens venit ex cervice uteri , seu ovario novo , ex uteri lateribus , Tubis fallopiæ & forsan ex ovario per tubas in cavum uteri . Ex omnibus his partibus stillans , subsistit in gravidis , cum os uteri sit clausum .

IV. Tria genera vasorum hunc humorem suppeditare possunt . 1. Lacunæ & glandulæ naturalem mucum copiosius fundentes . 2. Extremitates arteriarum lymph-

phaticarum dilatata. 3. Extremitates nervorum succum exonerantes. Forſan ex Ovario quoque liquor ad formationem ovulorum deſtinatus vitioſe exoneratur. Simili quoque modo ex utero & tubis, atque ovariis per vaſa ſpermatICA redditur ſuccus nutritivus bonus cum corporis detrimento.

V. Omnes naturales in his partibus ſecreti humores ſunt blandi, albi & aliquomodo glutinoſi: qui ex Lacunis ſtillat eſt inſtar muci: ex extremitatibus Arteriarum lymphaticarum & nervorum eſt tenuior & magis ſeroſus. Poſteſt etiam mucus copioſius ſecretus in lympham acrem converſus, ut experimur in coryza, ſtillare.

VI. Hi liquores, vel quia vitioſi ſunt ſtagnando, vel aliunde huc feruntur, vel quod organa ſint corrupta, alienam induunt interdum indolem, ut ſiant foetidi, ichoroſi, virulenti, ſuppurulenti, flaveſcentes, liveſcentes, nigricantes, & acres.

VII. Cauſae hunc fluxum concitantes in hunc ordinem poſſunt redigi. 1. Naturalis, connata, haereditaria vaginae vel uteri diſpoſitio ad plorandum hunc humorem. 2. Inducta laxitas, atonia, humiditas harum partium, in ſcorbuto, menſium obſtructione & profluvio, abortu, partu difficili, frequentiore coitu, applicatione frigidi vel refrigerantis, abuſu thermarum, potione nimia aquae tepidae. 3. Determinatio fluxus per purgantia diuretica, emmenagoga. 4. Materia catarrhofa huc depluens, vel ex alio loco metaſtaſim faciens. Huc forſan pertinet virulentum venereum, quod, uti in membranam pituitariam, hic in lacunas vaginae & uteri deponitur.

VIII. Ex perſeſverante fluore haec ſunt. 1. Quia non eſt naturalis excretio, detrahatur nutritivus & bonus humor, unde debilitas, languor, macies, atrophia, atque rhachitis in infante ex tali matre nato. 2. Continuo hoc fluxu, quo minus debito praeparantur humores, fit cachexia, cacoehymia, pallor, foedus color, circulus lividus ſub oculis, hyſterica paſſio. 3. Aut liqueſcunt humores in corpore, ſolidaque enervantur, unde cedema partium pendentium, leucophlegmatia, intumeſcentia ſub oculis, frequens uteri & ovarii hydrops. 4. Uterus & vagina, continuato profluvio relaxata ſaepe prolabantur. 5. Qualis fluxus praeprius a nervis ſuppeditatur, ille dolorem & frigiditatem lumborum inferre ſolet, cum nervi ex hoc loco oriantur. 6. Qui autem ex ovario, cavo uteri & tubis venit, ſterilitatem infert & abortum, cum in his uteri os eſt apertum, & humor nutriens foetum corruptus. 7. Continuato fluxu, ſi effluens humor fiat acris, generatur excoriatio, ulcus & foetor pudendorum: atque ab ea materia abſorpta febris hectica.

IX. Curatio ad cauſas dirigenda & ad partem adfectam. 1. Qui fit ex haereditate vix recipit medelam, quando impuberes etiam adgredi ſolet. 2. Ex Atonia natus roborantibus, gummoſis, refinofis, ſiccantibus, & calefacientibus curandus internis & externis topicis. 3. Ex determinatione natus, ſiſtitur compeſcito motu anodynus & derivatione ad cutim. 4. Ex catarrho natus, requirit materiae derivationem ad cutim per diaphoretica, ſudorifera, ex lignis, vel evacuationem per fonticulos concitatos. 5. Ex lue venerea veniens neque poſteſt, neque debet ſine generali luis venereae curatione curari. 6. Palliativa autem curatio excoriationis, pruritus, foetoris, & doloris peti debet ex propriis iſtis morbis.

427. HYSTEROMANIA.

I. Ut fames & ſitis major ex morboſa cauſa refertur ad morbos, ita veneris nimia appetentia in feminis ex non naturali cauſa Hyſteromania vocatur.

II. Cauſa huius irritans plerumque eſt humor acris ad eas partes confluens, interdum vermiculi latitantes, quae cauſa optime tollitur lavamenti refrigerantis & antifeptici frequenti ablutione. Quae generatur ex tumente ovario non facile

428. STERILITAS.

I. Quæ femina maturæ ætatis, cum viro potenti coire nequit, vel ex coitu non concipit, Sterilis habetur.

II. Ante maturam ætatem & vieta femina non concipit: mensium suppressione laborans aut lactans raro concipit, & tamen non censetur sterilis.

III. Verum morbis pudendorum, vulvæ, vaginæ, perinæi virum non admittentibus; vel uteri, tubarum, ovarii, & ovulorum, fœtum ab accepto semine non formantibus, generatur morbofa sterilitas.

IV. Inde deformitas, clausura, concretio, angustia, tumor, ulcus, procidentia, scirrhus, obstructio, compressio, hians perpetuo orificium, post vulnera, contusiones, abortum, partum difficilem, fluorem album, luem veneream, mensium & lochiorum profluvium, cachexiam, chlorosin, cicatricem relictam, sterilitatem pariunt: nonnulli addunt philtrea & magiam: veteres adferunt intemperiem harum partium. Quæ feminae semper abortiunt ex convulsione, hysterica passione, mobilitate vel alia causa, non censentur steriles.

V. Ipsa sterilitas nihil producit nisi irritam prolis propagationem, sed ex causis sterilitatem inducentibus multa mala fiunt, quæ huc non debent referri.

VI. Curatio consistit in causerum ablatione, quæ ergo ex propriis titulis petenda.

T I T U L U S III.

E M B R Y O L O G I A.

Embryologia ad tria referri potest, 1. Quæ matri & fœtui accidunt ante natiuitatem. 2. In partu ipso. 3. Quæ post partum fiunt.

429. GRAVIDARUM MORBI.

I. Si in femina matura ovum unum vel alterum in cavo uteri delatum, a femine virili imprægnetur, ibidemque maneat & increseat ad perfectionem usque, diebus ut plurimum 280, talis femina legitime gravida est, sive unum, sive geminos, sive trigeminos fœtus contineat: si autem hæc imprægnatio fiat in tubis, ovario, vel cavo abdominis, illegitime & cum periculo gravida est.

II. Gravida num sit, scitu est necessarium. 1. Ut medici rogati ostendant se peritissimos esse in sua scientia. 2. Ne decepti dent ecbolica, vel aliena impendant. 3. Ut detegant feminarum fraudem. 4. Ut a magistratu rogati, num gravida sit, veritatem deponere possint. 5. Si hæreditas sit exspectanda, ut graviditatem declarare valeant. 6. An infanticidium fecerit. 7. An suppositus sit infans. 8. Ut veram a falsa graviditatem decernant.

III. Quum in Gravida sensim increseat & roboretur fœtus, a principio, tam in matre, quam fœtu non manent eadem actiones & symptomata, quæ propterea distinguere possunt in ea, quæ fiunt tribus prioribus, mediis & ultimis mensibus.

IV. In gravida femina si manet sana, naturale est, ut toto tempore gestationis menses non fluant, sed subsistant sine labe morbofa; venter in principio non increseat, verum sensim augeatur; os uteri continuo clausum sit, in principio manens solito loco, circa finem gestationis ad pudenda descendat, & tandem
stante

stante partu aperiatur: & ut circa quartum vel quintum mensem sentiat motionem foetus levem; sensum validiorem: ut eo circiter tempore mammae turgere, dolere, indurescere incipiant, & primo serum, postea lac fundere incipiant, cum intumescencia & elevatione papillarum.

V. Statim ac concepit femina necesse est, ut uteri os claudatur, & cervix sensum suo muco impleatur, ne excidat, aut expellatur Embryo; hic sensum increfcens, & uterus se magis movens, quædam visibilia producant phænomena, quæ Graviditatis sunt signa. Nam propter orificii clausuram, neque sanguis, neque mucus ex utero effluit; si autem hujusmodi humoris effluxus observetur, judicandum est ex vagina fluere, vel abortum instare. Ex hac suppressione non generantur symptomata, quæ ex mensium suppressione venire solent, sed manet urina sana post mensium suppressionem, qui subsistere sine alia manifesta causa. Uterus motum suum proprium faciens feminæ insolitum, alias partes in consensum trahit, unde sæpe nausea, fastidium, fames aliena, vomitus, lumborum commotio, vertigo, levis dolor inter pudenda & umbilicum, exhorrescentia, lassitudo insolita, urinæ & alvi difficultas, faciei pallor & interdum maculæ, nullus autem motus Embryonis sentitur propter parvitatem ejus, & copiam majorem liquoris in quo natat. Hoc tempore ob Embryonis vires debiliores, sanguinis abundantiam, & concitatum uteri motum, sæpe fit abortus.

VI. Post tertium mensem sensum viribus & mole increfcens Embryo, abdomen in tumorem adtollit, ejusque motus sensum magis a matre sentiri incipit; valet tunc sanguinem menstruum in incrementum sui convertere, atque femina sensum huic motui uteri magis adsueta, magis sana & vegeta fieri videtur, minus vexatur symptomatibus ex consensu, & retento sanguine menstruo: sed loco horum mammae cum ventre turgere incipiunt; hæc si fiant manentibus mensibus suppressis, sine sensu oneris in abdomine, certum signum tunc est feminam esse gravidam.

VII. Sensum magis magisque increfcit abdominis tumor, manentibus menstruis suppressis, & orificio uteri clauso; turgent quoque magis mammae & stillare incipiunt serum & postea verum lac. Circa finem autem gestationis uteri cervix quoque dilatari incipit, ut foetus solo uteri orificio clauso retineatur, & ita magis ad pudenda descendat, quando putant foetum se invertere, quod fieri nequit. Pudenda tumere incipiunt tumore molli. Quæ durant ad legitimum parturiendi tempus, quando uteri os laxatur, fibræ musculares uteri contrahuntur, & muscoli abdominales convelluntur, quibus excluditur tandem foetus vivens.

VIII. Nihil magis vexat & periculosius in gravidis quam Vomitus; ejicit enim naturale nutrimentum, quod remanet non recte præparatur, & violenta actione non raro eliditur foetus: solet vexare præcipue tribus primis mensibus, quia tunc ille sanguis menstruus, qui retinetur, a foetu non consumitur, & quia novus uteri motus ventriculum tunc magis in consensum trahit, quam reliquis temporibus. Interdum autem durat ad finem gestationis, quod pejus est. Si tantum incipit instante partu, difficilem partum promittit. Compescendus ergo omni tempore Stomachicis & Anodynis, & quando plethora in principio gestationis adest, vena secanda est. Qui autem toto tempore gestationis infestat, vel circa partum instantem incipit, respuit venæ sectionem maxime instante partu, quia foetus tunc grandior valet consumere abundantiam, & lochia sequentia satis minuunt copiam sanguinis.

IX. Etiam si nausea & fastidium consuetum sit Gravidis symptoma ex consensu cum utero jam moto natum, non inferens vim uti Vomitus, tamen, quia pervertit præparationem alimentorum, & facit parcius ingeri quam requiritur ad nutritionem & incrementum foetus, iisdem medicamentis compescenda, quæ in vomitu tradita sunt.

X. Primis etiam tribus mensibus Gravidæ vexari solent insolita appetentia; si petant ea, quæ sunt esui, quæ antea tamen fastidiebant, ea sunt concedenda, solum-

solummodo curandum, ne nimis ingeratur: si autem esui aliena petant, iisdem, quæ vomitum compefcunt & stomachicis, hic alienus appetitus prævenitur. Melius est in his gravidis aliquo modo concedere, ob vehemens tunc animi pathema, quod plus nocet, quam rigidissime resistere. Per tertium quartumve mensem sponte evanescere solet.

XI. Ex motu uteri infueto, præprimis in feminis mobilitate laborantibus, vel quando copiosorem patiuntur evacuationem, vel simul terrore percelluntur, interdum fit Animi deliquium aut Syncope, quæ si semel fiat, & non admodum gravis, periculo caret, sed gravior, & sæpe recurrens, prævenienda antihysteri-
cis; præsens volatilibus applicatis & naribus admotis abigenda.

XII. Mirabile, sed tamen frequens est gravidarum symptoma, Odontalgia, quæ primis mensibus ita infestare solet, ut multi ex hac sola indicium graviditatis petant: naturalem quietem gravidis quidem intercipit, sed raro periculosus est morbus, neque dentis evulsioni auscultat; optime tamen compefci solet fomento genis appposito, quod sæpe repetendum, donec grandiore factæ foetu sponte cessat.

XIII. Quum gravida foemina omnibus causis Tussim concitantibus æque obnoxia sit, quam quævis alia, hinc Tussis generalem curationem quoque exigeret: sed quia concutiendo periculum Abortus inferat, & duntaxat ex uteri gravidæ consensu concitetur, promte curanda est anodynus nervinis, seu potius compefcenda tam diu, donec uteri consensus non amplius Tussim faciat.

XIV. Ab utero seu foetu comprimente intestinum rectum, præprimis circa gestationis finem, gravida patitur Alvum adstrictam: quæ tunc gravidæ molesta, raro autem periculosa. Sed quia superior intestini pars ita impleta diu, interdum amittit deinceps suum tonum, conveniens est servare Alvum laxiorem leni ecoprotico, quia validius purgans gravidis obest.

XV. Omnis alvi fluxus, ut Diarrhœa, Dysenteria, Lienteria, Cholera, damnosus gravidis, ratione ablationis naturalis nutrimenti pro foetu, & quia uterum in consensum trahit, & simul motum ad inferiora determinat, unde abortus periculum. Protinus igitur adstringentibus anodynus ille fluxus cohibendus.

XVI. Ab uteri incremento, præprimis in prima vice gravidis, detrudente menses lumbis adnexum, & utero premente hanc partem, vel quia retinetur sanguis menstruus, non raro generatur Lumborum dolor, qui modicus si sit nihil præterea mali infert, sed vehementior factus intercipit somnum, & partes reliquas in consensum trahens, varia damna infert. Si fiat primis mensibus in femina, quæ copiosa catamenia habere solet, venæ sectio summum levamen adfert: sed ab increfcente utero natus exigit nervina anodyna. Juvat quoque multum, abdomen totum sustentare cingulo, quod pondus sustentat abdominis, circa finem gestationis.

XVII. Foetus grandior factus, (nam primis gestationis mensibus sequens morbus non observatur) comprimens venas iliacas vel truncum inferiorem venæ cavæ, producit non raro pedum tumorem œdematosum vel & varices, qui morbi non cedunt ante partum, sed sibi permitti tantam dilationem pariunt, quæ postea non disparet: quare toto eo tempore pedes in horizontali situ locati, sustentandi sunt ligatura expulsiva, vel ocreis ex aluta factis: juvat interim simul adhibere fomentum roborans, quo imbuitur ligatura.

XVIII. Tandem nimia facta distensione venarum, fit spontanea interdum ruptio, vel ex minima adlisione diffingitur varix, unde curatu difficile nascitur Ulcus, quum vena talis aperta consolidationem respuat, nisi corrodeute prius tollatur venæ tunica, & pars consolidanda paulo magis comprimatur.

XIX. Hæmorrhoides circa anum & pudenda, ex eadem causa, ut varices pedum generantur & curantur: sed si simul alvo adstricta laborant, ea est laxanda ecoprotico. Tempore catameniorum præcipue tumentes, venæ sectione minuuntur.

XX. Quæ feminæ non gravidæ copiosa catamenia fundere solent, non raro

gravida factæ sanguinem etiam fundunt, sed, nisi simul ejus minuatur quantitas, vel abortum vel infantem debilem præfagit: ferunt hanc hæmorrhagiam si sanguis ex vagina sola profluat, quod cognoscimus ex sanguine fluido stillante debito menstruationis tempore. Quia naturalis ex his feminis & loco venæ sectionis venit, non eget curatione. Si autem copia satis magna, vel grumofus sanguis effunditur, in feminis non valde copiose menstruantibus, raro sine abortu ad finem graviditatis veniunt, quia semper tunc ex uteri cavitae venit. Si autem sanguis fluat ex parte uteri, cui placenta non adhæret, fœtus servari potest sed debilis; si fiat propter placentæ separationem, necesse est ut abortiat, & tunc quo citius eo melius, quum vasa aperta non claudentur manente fœtu in utero, obstetricis manu adjuvanda est fœtus exclusio. Ecbolica vero hoc tempore nimis magnam hæmorrhagiam facerent.

XXI. Non conveniens est ut gravida in aliqua parte doleat, si tamen adsit aliena, agnoscit causam, & suo effectu debilitat, atque ad abortum disponit, inde promte curandus vel sopiendus.

XXII. Reliqui morbi ex dictis vel generali cognitione morborum deducuntur.

430. FŒTUS MORBI.

I. Fœtus in utero hærens variis etiam corripitur morbis, quorum multi difficilem partum inferentes in Dystocia traduntur.

II. Membranae secundinarum portio capiti adhærens in masculis Galea, in femellis Vitta dicta, ad vaticinandum inepta est. Maculis, variolis, morbillis, febre, excoriatione, hydrope, hydatidibus, ictero, hernia, exostosi, venerea lue laborans ante exclusionem vix detegi potest. Corruptus autem vel putrefactus ex mortis signis & effluente ichore judicatur.

III. Fœtum autem debilem esse conjicimus, lactis stillicidio ex mammis in gravidis; menstruis perseverantibus; motu fœtus languidiore; in funiculo propendente ex pulsu exiguo; parentibus valetudinariis; gravida ex gravi morbo decumbente. Hæc sæpe abortum præfagiunt, nisi dicti morbi sed mature in gravida curentur.

IV. Sed quando in grandiore fœtu 1. Nullus percipitur longo tempore motus. 2. Descensus tumoris gravidæ ad pudenda. 3. Effluxus copiosus humorum ex ruptis membranis longe ante partum. 4. Depositio meconii. 5. Umbilicalis funiculus propendens, frigidus, non pulsans, corruptus, sphacelatus, ruptus. 6. Sanguinis præcipue grumosi evacuatio ante partum. 7. Devolutio molis cum corporis inversione. 8. Effluxus humoris fœtidi per pudenda. 9. Cutis fœtus facilis separatio ad adtactum. 10. Frigiditas perinæ. 11. Tenesmus frequens. 12. Oris uteri laxa apertura. 13. Mammarum detumescencia & flacciditas. 14. Faciei color luridus & frequens phlogosis. 15. Oculi tristiores. 16. Insolita appetentia, nausea, fastidium. 17. Febricula cum horrore. 18. His si accedant causæ abortum facientes judicamus Embryon vel fœtum esse mortuum, & præfagiunt abortum atque partum difficilem, qui morbi suis locis traduntur.

431. PLACENTÆ MORBI.

I. Massa quasi carnea, figuræ orbiculatæ planæ, arteriis venisque umbilicalibus hic ramosis, constans, unica, nisi in gemellis, uteri plerumque fundo adhærens, interposito tenui epithelio, funiculum emittens, ubi aequali & tenaciore tegitur membrana, tota vasculosa, tela cellulosa & fibris inter se nexa, actione particulari donata, quæ instante partu extinguitur, post partum ab utero separanda & educenda, vocatur Placenta.

II. Hæc si præmature ab utero separetur, inevitabilem abortum parit, sæpeque hæmorrhagiam matri & fœtui lethalem, quando ejus educitio, si sponte non fiat,

fiat, manu est promovenda. Primo in partu si veniat, si foetus prius educi nequit, statim quoque educenda. Illa separatio fit interdum vi externa, abundantia vel impetu sanguinis, motu inordinato uteri, calcitracione foetus, brevitate funiculi, aut quia praemature ejus actio extinguitur, vel imprudenti avulsione abstrahitur.

III. Post foetus exclusionem Placenta remanens utero adhærens, motu fibrarum uteri, & vi circulationis in utero remanente, detruditur, quod adjuvatur leni frictione supra abdomen & tractione modica per funiculum umbilicalem: si facile non sequitur suadent immissa manu secundum funiculi ductum, placenta esse separandam, fortior enim tractio facile uterum inverteret: sed si lochia non sequuntur potius relinquenda, donec sponte veniat, sustentato simul abdomine.

IV. Ex futile hypothesi sanguinis corrupti, statim conantur manu educere placenta. Sed si adhæreat & adhuc vitalis sit, expectandum potius, donec extincta placenta actione sponte separetur. Verum portione separata vel integre, aut rupta placenta, quod ex copiosioribus lochiis cognoscitur, conducit ut manu juvetur ejus educio. In retenta placenta ob os uteri constrictum, melius est expectare cessationem constrictionis, ab irritamento inductæ, & partem molli fortu fovere, atque abdomen sustentare, quam vi tentare ablationem: contractis enim musculis abdominalibus & utero excludentur placenta libera & grumi ex collecto sanguine concreti.

432. UMBILICALIS FUNICULI MORBI.

I. Funiculus spiralis, subcartilagineus, intus cellulosus, liquore glutinoso plenus, quatuor ut plurimum spithamas longus, in foetu perfecto; saepe quibusdam nodis vel tuberculis inæqualis, constans duabus arteriis, & una vena ampliore & forsan nervo, atque in animalibus uracho, pulsans & motu particulari donatus, in foetu vivente; a placenta incipiens & in umbilicum foetus definens, communem circulationem inter placenta & foetum concedens, liberumque in utero motum, vel partum exarescens funiculus umbilicalis dictus, statim post partum duobus in locis ligandus, ad distantiam trium digitorum ab umbilico abscindendus.

II. Hic longior saepe stringit collum foetus, quando inde ante partum removendus. Brevior plerumque abortum inducit praematura avulsione placenta. In partu primo veniens dystociam praefagit. Propendens frigidus, non pulsans, corruptus, inter signa foetus mortui habetur. Rigescens, induratus, motu particulari privatus, nisi sequente partu praeveniatur, mortem infert, abortum generat. Ruptus circa placenta periculosam haemorrhagiam infert, & difficiliorem placenta educationem. Circa umbilicum abruptus saepe laesionem viscerum ventris in foetu periculosam inducit.

433. PARTUS NATURALIS.

I. Si femina maturæ ætatis a conceptu circa diem 280, excludat foetum sanum capite primo, facie ad dorsum matris conversa, ruptis non longe antea membranis, cum omnibus suis secundinis, subsequente modico lochiorum fluxu, hæc actio vocatur Partus naturalis.

II. Huic proxime accedit si facie aliunde conversa capite primo venit, vel pedibus utrisque, & denique natibus. Qualis situs in partu non est mutandus.

III. Multa sequentium si observantur in femina gravida, breve expectamus partum. 1. Effluxus multi muci ex orificio uteri saepe cum striis sanguinis. 2. Os uteri tensum planum, laxum, molle, hiare incipiens, præprimis in conatu, descendens, & se aperiens. 3. Conatus ad mingendum & tenesmus frequens. 4.

Dolor lumborum levis, sæpe redeuns, ad pubem tendens, sensim auctus. 5. Facies floridior, tumidior in conatu. 6. Tremor insolitus membrorum. 7. Pulsus acceleratus. 8. Calefcentia corporis insolita. 9. Tumor abdominis descendens ad pubem. 10. Pudendorum laxa impotentia. 11. Validior fœtus in utero commotio. 12. In dilatato uteri orificio membrana liquore tumens sensim major, quæ rupta fundit liquorem.

IV. Ex sensim minuta actione in funiculo umbilicali & placenta, atque his rigidioribus factis, minuitur & tandem intercipitur communis inter matrem & fœtus circulatio, quæ in fœtu solo sine respiratione fieri nequit, quare fœtus anxius, ob impeditam per pulmones circulationem, se magis movet & ita uterum in consensum concitat.

V. Uteri orificium sensim laxius ad retinendum impotentius, fundus irritatus, non potens exonerare sanguinem in placenta mortuæ vasa, contenta urget, ut excludantur, reliquas partes, ut etiam sit in alvi egestionem & vomitu, in consensum trahit. Ex quibus conjunctis generantur partus instantis signa.

VI. Uteri fibræ sensim magis contractæ, retenta anima, qua deprimitur diaphragma, & convulsivæ contractis musculis abdominalibus, ad pudenda dirigentibus actionem, uteri contenta magis urgent in laxatum uteri os, quod incrementum quantitate liquoris in membrana coarctata sensim dilatatur, tandem rupta membrana effunditur liquor, & subsequitur fœtus, deinceps placenta utero laxè cohærens, vel simul separata, brevi post sequitur, aut una excluditur: raro fœtus membranis integris in lucem venit.

VII. Ut parturiens facile excludat fœtum locanda in dorsum, capite elevatione, femoribus aliquomodo divaricatis elevatis, cruribus modice flexis, pedibus sustentatis, osse sacro non compresso, & teneat manibus aliquid, quod molle est & tractione non multum remouetur.

VIII. Dum femina per menses solares novem, sed lunares decem, fuit gravida, debito tempore parit Infantem: sed ante sextum mensem Abortus: ab hoc ad debitum tempus Partus præmaturus, sed serius veniens Serotinus dicitur.

IX. In Partu naturali fœtus per uteri os, vaginam, & pudenda dilatata, excludi debet: si autem ex utero rupto fœtus fundatur in ventris cavum, aut abdomine etiam rupto in lucem venit, mater & fœtus ut plurimum moriuntur.

X. Dum per partus naturales vias femina gravida habita excludat aquam, sanguinis grumum, aerem, vesiculas, ovum, molam, aut monstra, alienus habetur partus.

XI. Regulariter unicum fœtum parit gravida femina interdum geminos, rarissime trigeminos vel plures simul, aut unum longo tempore post alterum. Ad hunc partum referri possunt concreti, bicipites, vel abundantia aut defectu membrorum laborantes.

XII. Inter pariendum, vel paulo ante fœtus exclusionem, emittitur musculus tanto tempore circa uteri os collectus, ad obliniendas vias; effunditur liquor amnii ruptis membranis, ad vias lubricandas & humectandas; dein sequitur funiculus, placenta cum suis membranis; effunditur tunc sanguis nomine lochiorum veniens. Quibus omnibus evacuatis uterus sensim contractus redit post paucos dies in naturalem parvitatem, quod tempus in puerperio absolvitur.

XIII. Obstetricis munus tunc est observare signa instantis partus, non nimis festinare, aut perrumpere, aut pertundere prominentem membranam, sed sustentare digitis inguinem parturientis, egredientem fœtum recipere linteo, ne cadat. Si vero fœtus motu nimio abdomen parturientis tendat & elevet, partem prominentem altera manu modice sustentare debet, supra abdomen, vel curare aliqua ex adstantibus hoc faciat. Post exclusionem statim ligare ad distantiam circiter trium digitorum ad umbilico, funiculum, & iterum aliam injicere ligaturam magis versus placentam, atque dein inter has ligaturas funiculum abscindere.

dere. Dato infante alicui ex adstantibus secundinæ educendæ molli tractione ad funiculum & frictione supra abdomen, quibus tunc facile sequi solent facto conamine parturientis. Puerperæ ita liberatæ abdomen statim lato sustentaculo cingendum, & horizontali fere situ puerpera gestata in lecto componenda, applicato molli & pingui fomento ad pudenda. Dein Infans absterfus molliter vinciendus, atque in loco tepido servandus. Secundinæ inspiciendæ an integræ sint & dein alicubi sepeliendæ vel comburendæ, pro moribus in istis locis susceptis.

434. P U E R P E R I U M.

I. Post foetus exclusionem cum suis secundinis. 1. Uteri vasa placenta privata fundunt sanguinem Lochiorum nomine. 2. Uterus extensus sustentaculo privatus sensim, ut plurimum intra duodecim dies, contrahitur ad tam parvam molem, ut erat ante conceptum. 3. Uteri vasa amplissima sanguine turgentia, minus sustentata magnam sanguinis copiam in se recipiunt. 4. Intestina sursum trusa in priorem locum redeunt, colon minus pressum quam antea. 5. Musculi abdominales laxi, & cutis rugosa. 6. Os uteri laxum & patulum. 7. Muliebria tumida, laxa, mollia, irritata. 8. In principio uterus merum fundit sanguinem, sensim pallidiorem, tandem liquorem albicantem, denique omnis sistitur evacuatio in puerpera.

II. Hoc tempore varii fiunt morbi: nam lochia copiosiora, parciora si evacuantur, aut omnino supprimuntur, multos morbos inferunt istis locis describendos.

III. Vasa uteri sustentaculo privata, ultra modum turgentia, maxime si cincta sint hypochondria, multos sæpe dolores inferunt, qui sustentatione ventris præveniuntur. Sanguis in vasis collectus grumofus, uterum irritans, dolorem infert, qui evacuatione sanguinis corrupti per lochia leniri solet. Ex contusione, laceratione & difficili partu, aut avulsione placentæ inductus dolor leniri debet fotu molli applicato. Sed ex Consensu aut spasmodica constrictione dolor natus anodynus nervinis obtemperat.

IV. Alvo adstricta sæpe laborant puerperæ propter colon minus sustentatum, quæ purgantibus aut clysmate non est movenda, sed sustentatione abdominis.

V. Mammarum dolor, tumor, duresces, dum colostrum conficere incipiunt, curari debet leni frictione, suctione frequenti, aut fotu molli applicato.

VI. Sæpe post partum animi deliquio corripiuntur. 1. Si nimis magnam copiam sanguinis fundunt aut in uteri cavo colligunt. 2. Diutius erectum tenent corpus. 3. Hypochondria arctius constringunt. Quæ omnia præveniuntur decubitu fere horizontali & abdomini sustentatione.

435. L O C H I A.

I. Sanguinis naturalis evacuatio ex pudendis feminarum, statim post partum, vel abortum, separata placenta ab utero, Lochia dicitur. Sanguinis qualitas, a reliquo sanguine non differt; ejus copia major & minor sana respondet ut plurimum quantitati menstruationis, & abundantia in corpore.

II. Hæc parciora & copiosiora quam requiritur in lochiorum suppressione & profluvio traduntur. Rarissima sunt exempla non profluxisse sine detrimento sanitatis. Per quæcumque alia loca emittuntur semper malum signum. Colore alieno, nigra, albicantia, si eum colorem stagnando non acquisiverint, malum sanguinis statum indicant. Foetentia, corrupta, grumosa emissa, notant antecessisse sanguinis stagnationem in utero, vel ejus vasis, aut adest morbus in utero, vel vagina talem humorem deponens ad quos morbos magis curatio dirigenda, quam ex his lochiis desumenda.

436. LOCHIORUM PROFLUVIUM.

I. Copiosior sanguinis evacuatio ex pudendis mulierum, post partum vel abortum, vocatur Lochiorum profluvium.

II. Variæ sunt hujus causæ, quæ etiam specialem curationem exigunt.

III. Vasa uteri post partum & abortum hiantia claudi nequeunt quamdiu grumus sanguinis major, vel portio placentæ, vel mola, in utero remanet: quando tentanda est artificialis eductio sustentando simul abdomen externe.

IV. Si autem ex utero lacerato per digitos obstetricis vel ob avulsionem placentæ, sanguis fluit, etiam adducendum est abdomen, atque fovendum laxantibus ne stillans sanguis in utero concresecat.

V. Dum vero per auctam circulationem ex quacumque causâ interna, vel adsumtis calefacientibus, aromaticis, spirituosus, vinosis, abusu diureticorum, emmenagogorum, nimis fluant, dicta sunt omittenda, & exhibenda antiphlogistica anodyna.

VI. Si autem ex ceteris signis tenuitatis sanguinis & laxitatis solidorum constat profluere sanguinem, adhibenda roborantia.

VII. Ob deficientem sustentationem abdominis, vel fortiolem constrictionem hypochondriorum si sanguis per venas redire nequit, statim solvendum vinculum atque abdomen inferius sustentandum, applicatis simul roborantibus ad abdomen.

VIII. Lochia profluentia pariunt sanguinis defectum, debilitatem, pallorem, frigiditatem, syncopen, vertiginem, pulsum parvum debilem frequentem, convulsionem, hysterica passionem, mobilitatem: tandem accedente spontanea corruptione nascitur cachexia, hydrops, leucophlegmatia, horror, hæctica febris, phthisis, delirium, & varia animi pathemata.

IX. Sponte cessare debet hoc profluvium sublata causâ per uterum contractum: perperam claudunt pudenda ad cohibendum effluxum.

437. LOCHIORUM SUPPRESSIO.

I. Si femina post partum non reddat per pudenda debitam sanguinis copiam, vel omnino nihil, Lochiorum suppressione laborat.

II. Hoc si fiat 1. per spasmodicam constrictionem, ut in hystericis, mobilitate laborantibus, & dolore post partum, vel ex terrore aut alio animi pathemate, statim antispasmodica anodyna sunt exhibenda. 2. Si autem a frigore suscepto aut grumo in utero vel ejus vasis concreto, subsistant, abdomen & pudenda fotu laxante actu calido fovenda. 3. Si ex virium debilitate, laxitate, vel sustentaculi abdominis defectu non fluant, statim artificiali cingulo venter sustentandus, & epithemata roborantia ventri applicanda: interne danda Emmenagoga, nisi antecesserit hæmorrhagia major. 4. A partu autem laborioso, dum uteri os, vagina, pudenda valide fuere contusa, lacerata, inflammata, impeditentia sanguinis exitum, partes inungendæ, & fovendæ laxantibus. 5. Si vero propter hæmorrhagiam vel alvi fluxum, vel aliam copiosorem evacuationem, lochia non fluant, illa copiosior evacuatio est cohibenda, & abdomen artificiali sustentaculo muniendum.

III. Post suppressa lochia sanguis in uteri cavo vel vasis contentus concresecit, accumulatur, tumet inde & dolet uterus atque venter, nascitur anxietas, & sistitur alvus & urina, ventriculus & hypochondria in consensum trabuntur. Stagnans sanguis corruptus interdum præbet lochia fetentia, exulcerantia uterum, vaginam, pudenda, vel exit per alvum aut hæmorrhoides, raro per aliam hæmorrhagiam: ita receptus a massa circulatoria, multa anomala inducit, febrem hæcticam, putridam, tremorem, horrorem, debilitatem, delirium, cephalalgiam, nauscam, fastidium, anginam, cachexiam, calorem, convulsionem, hy-

steriam, syncopen, sudorem colliquativum, lumborum dolorem, respirationem difficilem, urinam foetentem, vertiginem.

VIII. Si præcedenti methodo secundum citatas causas sanguis evacuari nequit, sed abiit in corruptelam toti massæ traditam, insistendum evacuationi per naturalia loca, & mala supervenientia ut morbus putridus pertractanda.

438. DYSTOCIA.

I. Partus difficilis, laboriosus aut omnino impossibilis Dystocia dictus ex variis nascitur causis, quæ referuntur ad Parturientem, Foetum, & Secundinas, aut quædam horum simul.

II. Femina primaria, junior vel senior, hysterica, delicata, mobilitate laborans, debilis, animi pathemate agitata, laborans cephalalgia, convulsione, lumborum dolore, macie, obesitate, plethora, frequenti syncope, anxietate, febre, Dystociam præfagit, nisi dicti morbi curentur, aut mitigentur. Vesica ab urina tumens, aut Intestinum colon vel rectum excrementis impletum, prius exonerandum. Pelvis ossium angustia & deformitas emendari nequit: sed Coxendicis os nimis intus vergens manu obstetricis in parturiendi conamine deorsum premendum. Atque nimis festinationi parturientis non obtemperandum.

III. Pudenda tumentia nimis, hydropica, inflammata, excoriata, exulcerata, sicca, difficilem partum præfagiunt, & mature curanda. Hernia, Procidencia, aut prominens Tuberculum intromittendum priusquam foetus hunc locum occupat. Quod etiam in Vaginæ morbis est observandum.

IV. Uterus in ventre oblique locatus, quod tactu detegi potest, Dystociam præfagit, nisi præveniatur opposito situ parturientis, sustentatione ad partem prominentem, & directione orificii uteri per manum obstetricis. Valido tetano contractus, dato nervino anodyno relaxari debet. Deformitas, atque uteri ruptio, fundens foetum in cavum ventris, vix emendari potest, nisi sectione cæsarea matura.

V. Uteri orificium clausum vel non satis apertum, cum capite foetus ad pudenda descendens, quem partum Paragomphosin vocant, difficilem vel impossibilem partum promittit, nisi in parturiente, capite decliviori locata, obstetricis digitis sursum trudatur uteri orificium, & ibidem retineatur, donec caput foetus per orificium dilatatum descenderit. Orificium in conamine parturiendi se contrahens Dystociam promittit, nisi minuatur anodyno nervino dato. Nimis diu autem contractum manens, sensim digitis immixtis dilatandum, & pinguedine molli malaxandum. Oblique hærens positione parturientis, & directione digiti immixti, dirigendum, ut vaginæ respondeat. Nimis tumens post partum non est loco placentæprehendendum & educendum.

VI. Foetus major, deformis, hydrocephalo laborans, debilis aut mortuus, aut gemelli si adsint, Dystociam prænunciant: sed in ventre effusus vel tuba natus non sine Hysterotomia matura foetus & mater servari possunt.

VII. Foetus vertice capitis primo in lucem non veniens, sed parte quavis alia, difficilior censetur partus. 1. Sic venientem capite primo, obtecto orificio uteri superius notavimus. Sed in naturali situ veniens, si ad collum subsistat, obstetrix sub foetu immixtis digitis, ne collum stringatur, curvatis sub alis foetus, exclusionem juvare tenetur. 2. Pedibus primo veniens, qui partus Agrippa vocatur, proxime naturali accedit. Ita veniens ad umbilicum eductus, vertendus tunc ut facies ad lumbos parturientis respiciat. Si satis amplum pro educatione sit spatium, educendus ita foetus brachiis sursum elevatis: sed spatium angustius exigit prius brachiorum educationem, immixta manu obstetricis sub pectore foetus; sed simul tunc digitus detinendus in ore foetus, ne os uteri stringat collum foetus. 3. Natibus primo veniens a præcedente vix differt. 4. Transverse locatus, Facie, Humero, Dorso, Ventre, Pectore primo veniens, directione manus obstetri-

stetricis ita invertendus foetus, ut naturali partui respondeat: si hoc satis commode fieri non possit, foetus per pedes est educendus. 5. Manu una vel altera vel utraque primo veniens, difficillimum partum promittit, nisi statim pars imminens intus ab obstetrice retineatur, donec caput eum locum occupat, vel potius per pedes educio fieri debet.

VIII. Rara sunt exempla 1. Foetus suis Membranis cinctum exclusum fuisse, hoc autem factum si sit, membrana est aperienda & foetus eximendus, ne suffocetur, ligandus tamen & abscindendus est funiculus ut in naturali partu. Membrana autem prominens & tumens nimis diu impediens foetus exitum, aut quando quaedam alia pars foetus in sacco membranaceo extra muliebria sentitur, saccus aperiendus sine lesione foetus aut matris; praematura enim pertusa membrana effundit liquorem, retrahitur, & laboriosum partum generat. 2. Umbilicalis funiculus primo veniens intromittendus, si collum stringat ab eo removendus. 3. Placenta primo veniens notans ejus ab utero separationem, & sanguinis effusi collectionem in utero, quo citius eo melius, placenta primo & dein foetus educendus, ne mater & foetus haemorrhagia pereat. 4. Muci & Liquoris effusio partui praecedere solet, ut viae reddantur lubricae & humidae, ejus praematura ergo evacuatio non est facienda; si autem facta sit, partes molli oleo sedulo sunt inungendae. 5. Si ante foetus exclusionem multum sanguinis fluat, significans placentae separationem perfectam aut imperfectam, citiorem exclusionem postulat, quam alias fieret.

IX. Post talem difficiliorem partum major cura puerperae est habenda, quam in partu facili, qualia in puerperio sunt tradita.

X. Ut obstetrix sciat & praesagire possit Dystociam, quaedam praegredientia phaenomena sunt annumeranda. 1. Omnia visibilia signa annumerata Dystociam producentia. 2. Acuminatus & oblongus tumor membranæ ex orificio uteri. 3. Sanguinis effluxus ante partum. 4. Praematura liquoris effusio. 5. Conatus parturiendi fursum tendens. 6. Orificii contractio tempore conatus. 7. Uteri orificium vaginæ non respondens.

439. A B O R T U S.

I. Foetus imperfecte formati ante debitum Partus tempus ex utero matris exclusio proprie dicitur Abortus. Illa autem ante formationem foetus evacuatio dicitur Effusio: atque foetus perfecti exclusio circa partus tempus Partus praematurus censetur.

II. Abortum instare in femina gravida conjicimus. 1. Ex signis Foetus mortui, vel debilis. 2. Causis abortum inducentibus.

III. Multae sunt veluti conspirantes causae abortum facientes, quæ 1. pertinent ad foetum ipsum, 2. ejus funiculum, placentam, liquorem & membranas, 3. ad unionem placentæ cum utero, 4. ad uterum ipsum, 5. ad matrem gravidam.

IV. Foetus debilior, aliquo morbo correptus, saepe ante debitum tempus excluditur, quod roborantibus datis praevenitur: sed mortuus, aut grandior quam ut a tenella matre contineri aut nutriri possit, vel gemelli si adsint, nulla arte Abortus praeveneri potest.

V. Quum Funiculus sit conductor & Placenta communicatrix inter matrem & foetum, quæ partes motu particulari usque ad partus tempus donatae sunt, harum debilior actio intercipit interdum communem circulationem, & producit ita mortem foetus cum sequente abortu: in quo casu laudantur quaedam Uterina roborantia. Membrana coarctans rupta permittens contenti liquoris effluxum, est causa, ut foetus defectu humidi, in quo natare debet, moriatur, & ita sine ulla medela abortire cogatur.

VI. Omne quod accipit foetus incrementum, a matre per placentam praecipue acci-

accipit, atque nutritur interim communi circulatione cum matre interveniente placenta & umbilicali funiculo: facta itaque separatione inter placentam & uterum, tam ex arteriis umbilicalibus, quam ex arteriis uterinis funditur sanguis in cavum uteri, unde perit necessario foetus & periclitatur mater. Quæ feminæ gravidæ non adsuetae menstruari patiuntur post tertium quartumve mensem sanguinis stillicidium, & præprimis si grumosum sanguinem evacuant, talis evacuatio arguit separationem placentæ, quam semper sequitur Abortus, nulla arte præveniendus.

VII. Sed præveniundo causas separationem inducentes, prævenitur etiam Abortus. Quæ feminæ igitur copiose menstruari solent, succulentæ sunt & opipare viventes, tantam interdum in uteri vasis colligunt sanguinis copiam, quæ placentam detrudit: qualis abortus repetita venæ sectione a mense secundo ad quintum vel sextum prævenitur.

VIII. Sanguinis autem copia deficiens in gravida, ex naturali dispositione in parce menstruantibus, inedia, dyspepsia, vel alio morbo, laborante, hæmorrhagia, vel evacuatione alia quavis aucta, ut alvi fluxu, dysenteria, hæmoptysi; aut venæ sectione aliisque auxiliis evacuantibus vexata, facile abortum parit, quia hæc causæ non præbent debitum pabulum foetui, & faciunt ut placenta sponte veluti delabatur, & ita ab utero secedens mortem foetus creet, cum sequente Abortu, quod præveniendum erat analepticiis & stomachicis roborantibus, evitata nimia simul evacuatione.

IX. Hoc magis efficiunt, quæ humores evacuant & simul depulsionem faciunt; uti artemisia, cantharides, clysmata, veneris frequens usus, aconitum, sabina, diuretica, purgantia, emmenagoga, atque vomitoria, quæ etiam concutiendo vim inferunt. Hæc ergo omnia evitanda, & si natura fecerit alvi fluxum vel vomitum, horum morborum curatio confirmat foetum: si autem facta inde sit separatio placentæ, frustra suscipitur curatio.

X. Moventes etiam causæ, utero vel placentæ applicatæ, separationem facere possunt. Uti Contusio, Ligatio ventris, Equitatio, Saltus, Elevatio & gestatio oneris, Vociferatio, Sternutatio, Tussis, Vectio, Convulsio, Singultus, Tenesmus, Febris, vehemens Animi pathema, Ira, Terror. Quæ ergo in gravidis omnino evitanda: nam post factam separationem placentæ, nulla medela valet prævenire Abortum.

XI. Uterus etiam ipse frequens est Abortus causa: nam 1. Copia muci interna uteri latera tegens debiliorem placentæ unionem præbens. 2. Uterus gracilior, qui foetum capere potest. 3. Uteri orificium laxius, uti in fluore albo laborantibus, quam ut onus foetus sustentare possit. 4. Frequentior coitus, præprimis in gravida. 5. Uteri convulsio in hysteriis. 6. Abortus vel partus sæpe prægressus. 7. Uteri inflammatio, erysipelas, hydrops, & alii particulares morbi, uti anxietas, dolor, molam continens, pudendorum vitia, vulnus, mobilitas, abortum præfagiunt in gravidis.

XII. Ad recensitas causas, nisi prius suis signis detectas, frustra instituitur curatio. Muci copia detecta ex pudendorum frigiditate, effluxu copiosiore e pudendis, atque menstruis pallidis, exigit roborationem generalem & topicam, per epithemata, inunctiones, & fumigationem ad abdomen, lumbos & pudenda. Gracilior uterus ex atate, lapsu temporis sponte emendatur. Uteri orificium laxius optime exploratione digiti obstetricis dignoscitur, aut conjicitur ex fluore albo & frigiditatis sensu: præcedente etiam methodo curatur. Convulsionem uteri ex mobilitatis & hysteriæ passionis phænomenis conjicimus, vel quando solet gravida ex animi pathemate abortire; evitando igitur animum instigantes causas & medicamentis antispasmodicis uterinis talis prævenitur abortus. Morbi autem uteri particulares licet defecti vix curari possunt sine abortu sequente.

XIII. Denique corpus matris malum suppeditans nutrimentum foetui abortum parit: nam laborans cachexia, ictero, phthisi, scorbuto, lue venerea, morbo

acuto, vel febre vehemente, hydropo, dolore, anxietate, aphthis, asthma, cephalalgia, nephritide, debilitate, diæta mala, ebrietate, erysipellate, epidemica, fetore, horrore, ictero, lassitudine, morbillis, variolis, petechiis, rigore, syncope, tremore, coxæ dolore, lumborum affectione, renum vel respirationis morbis, vel quovis alio gravi morbo, sæpe abortit: qui abortus præveniri nequit, nisi curatis his morbis; qui ex suis propriis signis sunt cognoscendi, & sua adaptata methodo curandi.

XIV. Frequens Abortus ad abortiendum disponit uterum; exhaurit feminarum vires; grandioris fetus difficilior, quam junioris, imo quam partus legitimi, ob firmiorem placentæ adhesionem; ex fetu mortuo in utero retento & corrupto morbi nascuntur putridi, qui etiam diu post abortum fatigant.

XV. Si causæ abortum facientes præveniri aut tolli non possunt, & signa adsint fetum esse mortuum, cujus exclusio est promovenda manu obstetricis, vel ecboticis datis, modo non adsit uteri hæmorrhagia, quum illa iisdem intendetur: promovetur etiam exclusio cingulo sustentante abdomen, quod etiam post exclusionem est retinendum, ut post partum legitimum.

440. MOLA.

I. Massa carnea, membris & ossibus carens, post conceptum in utero nata, eique instar placentæ, utero adhærens, atque ab eo nutrimentum accipiens, plerumque quarto mense a conceptu, interdum post multos menses, ut abortus, exclusa, quando vita privata est, Mola vocatur.

II. His characteribus distinguitur a grumo, uteri hydropo, sarcomate, ovo, embryo, & fetu in abortu excluso, & placenta relicta a partu.

III. Videtur placenta vivens relicta post conceptum, mortuo & dein liquato embryo.

IV. In principio omnia signa graviditatis adsunt, in progressu vero nulla percipitur fetus commotio, tandem tempus excludendi ut plurimum ultra novem menses protrahitur; si gemini adfuere, post partum viventis sæpe brevi postea quoque excluditur.

V. Quamdiu vivens est ob tenacissimam adhesionem & os uteri clausum, manu extrahi nequit; sed post mortem ejus, instar placentæ adhærentis educenda, si sponte non extruditur.

441. INFANTICIDIUM.

I. Medici consilium quia sæpe exigit magistratus, si Infans breve post partum invenitur mortuus, an manu violenta sit interfectus, vel sponte periit, quædam sunt congerenda signa quibus conjunctis judicium ferri potest.

II. Indicia violentiæ desumuntur 1. Ex maculis lividis & tumentibus; quæ etiam in difficili partu generantur. 2. Membris perfectis; sed potuit etiam paulo ante partum perire. 3. Spuma circa os; quæ etiam compresso pectore generari potest in partu. 4. Livore faciei; qui etiam fieri potuit constrictione funiculi umbilicalis. 5. Facie membrana tecta ut respirare non potuit post exclusionem; quod ad ignorantiam referri potest. 6. Diaphragmate magis compresso, quam in fetu inveniri solet: quod etiam inspiratione fieri potuit in utero & dein ante exclusionem suffocatus. 7. Pulmone inflato supernatante non leve præbetur indicium: sed inspirare potuit in utero, in partu, & post partum, & tamen mori sine violentia, inflari potuit pulmo & putredine adtolli. 8. Umbilicalis funiculi abruptione, cum infante omni fere sanguine privato, quod casu etiam fieri potest & in partu difficili. 9. Maxime ex inventa læsione, quæ etiam in adultis mortem intulisset, ferri potest judicium; reliqua admodum ambigua habenda.

III. Liberatur vero puerpera ab infanticidio, maculis non tumentibus, & læsione sine tumore. Membris imperfectis. Pulmone autem subfidente non perfecte liberatur, sed si putrefactus sit. Cutis facili separatione a subiecta carne.

IV. An partus præcesserit his signis conjicimus. 1. Ventris rugositate & laxitate. 2. Pudendorum intumescencia molli & laxa. 3. Cruoris per pudenda effluxu. 4. Dilatatione vaginæ majore. 5. Lactis in mammis præsentia & mammarum insolita intumescencia.

V. Liberatur autem puerpera ab infanticidio si ante partum signa fœtus mortui habuit.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

I N D E X.

*Characteres numerorum Titulos morborum, numeri autem
Romani Paragraphos in Proœmio, significant.*

- A** Edomen 340.
Ablactatio, Lac, 323.
 Abortus, 439.
 Abscessus, 63.
 Absorptio deficiens, 184.
 --- Major, 185.
 Abundantia, 264.
 --- humorum, 53.
 --- solidorum, 23.
 Abusus, 279.
Acescentia, Nutrimentum, 281.
 Aciditas, 96.
 Acrimonia, 94.
Actio in gyrum, Vectio, 262.
 Acuta febris, 204.
 Acutus morbus, v.
 Adductio, 29.
Adipsia, Sitis, 300.
Adolescentia, Ætas, 242.
Adulti, Ætas, 242.
Ægritudo, Debilitas, 164.
 Æqualis humor, 110.
 Æquilibrium destruct. 52.
Æquinoctiales, Tempus anni, 271.
 Aer, 270.
 Æstas, Tempus Anni, 271.
 Æstus, Calida, 266.
 Ætas, 242.
Agrippa, Dystocia, 438.
 Agrypnia, 150.
 Albor, 103.
 Alkali morbus, 98.
 Algida febris, 214.
Alimentum, Nutrimentum, 281.
 Alvi excrementa, 376.
Alvi fluxus, Diarrhœa, 379.
 Alvus Astricta, 378.
Amaurosis, Cæcitas, 292.
Ambulatio, Exercitium, 245.
 Amplitudo morbofa, 45.
Anamnesticum, Signum, x.
 Aneurysma, 56.
 Angina, 315.
Anglicus sudor, Hydropyretos, 221.
 Angustia morbofa, 46.
Anhelitus, Respiratio, 329.
Animalia, Nutrimentum, 281.
 Animi Actio, 243.
 --- Pathemata, 244.
 Anodynia, 141.
 Anomalous morbus, iv, 9.
 Anorexia, 356.
 Ani morbi, 352.
 Antiquus morbus, iv, 7.
 Anxietas, 148.
Apella, Penis, 410.
 Apertus morbus, iv, 8.
Apepsia, Dyspepsia, 361.
Aphonia, vocis morbi, 314.
Aphthæ, 297.
 Apoplexia, 143.
Apyrexia, Intermissio, xxvii.
Aquosa, Nutrimentum, 281.
 Aquosus humor, 86.
 Ardens febris, 212.
 Ardor, Calida, 266. Calor Corporis, 158.
Arenule, Calculus, 237.
 Aridura, 71.
Aromata, Nutrimentum, 181.
 Arthritis, 135.
Ascarides, Infecta, 239.
Ascarides, Intestinorum, 390.
 Ascites, 341.
 Asodes febris, 219.
Asphyxia, Pulsus, 179.
Assata, Nutrimentum, 281.
 Asthma, 331.
Astra, Aer, 270.
 Atrophia, 67.
Atresia, Vaginæ morbus, 411.
 Attritus, 27.
Aura frigida, Aer, 270.
 Austeritas, 101.
 Automatica, 255.
Autumnus, Tempus anni, 271.

B

B Enignus morbus, iv, 5.
 ---- humor, 128.
Beriberi, Torpor, 178.
Biliofa febris, 230.
Biliosus humor, 130.
Bilis calculus, Calculus, 237.
Bilis morbofa, 397.
Biliosum, Temperamentum, 251.
Bocium, Bronchocele, 316.
Borborygmus, 389.
Bradypepsia, Dyspepsia, 361.
Branchus, Raucedo, 317.
Brevis morbus, iv, 7.
Brevitas morbi, xix.
Bronchocele, 316.
Bubo, 351.
Buboncele, Inguinum morbi, 350.
Bulimos, Pseudorexia, 357.

C

C Achexia, Cacochoymia, 121.
 Cacochoymia, 375.
Cacochoymia, 121.
Cacochoymica febris, 229.
Cadaverosa facies, Facies, 290.
Cæcitas, 292.
Cæsarea sectio, Distocia, 438.
Calculus, 237.
Calculus bilis, 398.
Calida, 266.
Calidus humor, 90.
Calidum, Temperamentum, 251.
Callus, 41.
Calor morbosus, 158.
Canaliculares, Tempus anni, 271.
Cancrofus, iv, 4.
Capitis morbi, 285.
Caput gallinaceum, Vesiculæ, 414.
Cardialgia, 362.
Carebaria, 287.
Caro, Nutrimentum, 281.
Catamenia, Menstruatio, 423.
Catarrhalis febris, Lymphatica, 281.
Catarrhus, 136.
Catoche, 144.
Cavernosa corpora, Penis, 410.
Causa, viii.
Cephalea, Cephalalgia, 286.
Cephalalgia, 286.
Cerevisia, Nutrimentum, 281.
Ceruminis morbi, 305.

Chancres, Penis morbi, 410.
Characteristicum, Signum, x.
Chlorosis, 122.
Cholera, 395.
Chorda, Penis, 410.
Chordapsus, Colica, 388.
Chorea, Convulsio, 161.
Chronica febris, 205.
Chronicus morbus, vi.
Chylus morbosus, 374.
Chilificatio, 355.
Chylifera, 373.
Chyli ductus, Chylifera, 373.
Cibus, Nutrimentum, 281.
Cicatrix, 44.
Cimices, Insecta, 239.
Circulatio major, 180.
Circulatio minor, 181.
Circumactio, Vectio, 262.
Cirsocele, Scroti morbus, 412.
Cisterna, Chylifera, 373.
Clamor, Exercitium, 245.
Clavus Hystericus, Cephalalgia, 286.
Clausura, 48.
Clitoris, muliebria, 418.
Coagulatio, 83.
Cocta, Nutrimentum, 281.
Coctio morbi, Pepasmus, xxiii.
Coctus humor, 126.
Cælum, Aer.
Cœliaca, 283.
Cogitatio, Animi actio.
Cognitus morbus, iv, 8.
Colica, 388.
Colli morbi, 306.
Collectio humorum, 114.
Colliquatio, 87.
Colliquativa febris, 230.
Color morbosus, 102.
Comedones, Insecta, 239.
Compositus morbus, iv, 9.
Compressio, 30.
Conamen, Exercitium, 245.
Concretio humorum, 80.
 ---- solidorum, 49.
Congelatio, Gelu, 10.
Connatus morbus, 241.
Consensus, 142.
Constans morbus, iv, 6.
Constantia morbi, xxxv.
Consuetudo, 252.
Contagiosi morbi, 272.
Contagium, 272.
Continua febris, 194.

Continuus morbus, iv, 6.
 Contractilitas, 17.
 Contusio, 5.
 Convalescentia, 165.
 Convulsio, 161.
 Cordis morbi, 325.
 Corrosio, 11.
 Corruptio humorum, 115.
 Coryza, Gravedo, 289.
 Coxæ dolor, 349.
 Crassitudo humorum, 73.
 ---- solidorum, 37.
 Crepitus, 390.
 Crisis, xxiv.
 Cruda, Nutrimenta, 281.
 Cruditas humorum, 127.
 ---- morbi, xxii.
 Crusta phlogistica, 82.
 CrySTALLISATIO, 260.
 Cura, Animi pathema, 244.
 Curatio, xiiii.
 Cursus, Exercitium, 245.
 Cynanche, Angina, 315.
 Cynicus spasmus, Facies, 290.
 Cynorexia, Pseudorexia, 357.
 Cystis morbi, 396.

D

Debilitas, 164.
 Decrementum morbi, xiv, 5.
 Decubitus in morbis, 170.
 Defectus, 265.
 ---- Humorum, 65.
 ---- Solidorum, 24.
 Deformitas, 43.
 Deglutitionis morbi, 313.
 Delirium, 154.
 Densitas solidorum, 39.
 Dentitio, Ætas, 342.
 Destructio, 3.
 Detumescencia, 69.
 Diabetes, 405.
 Diaphragmatis morbi, 328.
 Diaphthora, Dyspepsia, 361.
 Diarrhœa, 379.
 Diagnosticum, Signum, x.
 Diathesis, Natura, 249.
 Dies morbi, xv.
 Difficilis morbus, iv, 5.
 Diuresis morboſa, 399.
 Dolor, 134.
 Dracunculi, Insecta, 339.
 Dulcia, Nutrimenta, 281.

Duplicata febris, 202.
 Durities, 34.
 Dyscrasia, Temperamentum, 251.
 Dysenteria, 370.
 Dyspepsia, 361.
 Dysphoria, xxi.
 Dyspnœa, 330.
 Dyſterica febris, 125.
 Dyſtokia, 438.
 Dyſuria, 407.

E

Ecchymosis, 116.
 Effectus, ix.
 Effervescentia, 115.
 Effusio, 115.
 Effusio, Abortus, 439.
 Elæodes, Ichor, 88.
 Elasticitas, 21.
 Elevatio ponderis, 245.
 Elongatio, 32.
 Embryologia, 429.
 Embryolomia, Dyſtokia, 428.
 Emetica febris, 226.
 Empneumatosis, 118.
 Empyema, 337.
 Encephali humoris morbi, 302.
 Endemius, 273.
 Ephemera, 192.
 Epialos febris, 215.
 Epidemus, 274.
 Epilepsia, 162.
 Epigenomenon, Signum, x.
 Epiphænomenon, Signum, x.
 Epiplocele, Omentum, 372.
 Epiplomphalos, Omentum, 372.
 Equitatio, Vectio, 262.
 Erratica febris, 203.
 Error loci, 113.
 Eruſtatio, 368.
 Erysipelas, 160.
 Eschara, 147.
 Essentialis morbus, iv, 9.
 Evacuatio morboſa, 186.
 Eucrasia, Temperamentum, 251.
 Euphoria, xx.
 Exacerbatio, Recrudescencia, xxx.
 Exanthematica febris, 207.
 Excoriatio, 26.
 Excrementa, Alvi excrementa, 376.
 Excreta, 254.
 Exercitium, 245.
 ---- omiſſum, Quies, 246.

Exha-

Exhalatio, Aer, 270.
Exitus morbi, xii.
Expergesfactus, Animi pathemata, 244.
Extensio, 31.
Extenuatio, 70.
Externus morbus, iv, 8.
Extremus morbus, iv, 8.

F

F *Aciei morbi*, 190.
Facilis morbus, iv, 5.
Farinosa, Nutrimenta, 281.
Fascinatio, Magia, 284.
Fastidium, 359.
Faucium morbi, 307.
Febris, 191.
Fæces, Alvi excrementa, 376.
Fermentatio, 256.
Fervor, Calida, 266.
Finis morbi, xiv, 6.
Fissura, 13.
Fistula, 16.
Flatus, 238.
Flavus color, 108.
Flexibilitas, 19.
Flumina, aer, 270.
Fluor albus, Leucorrhœa, 426.
Fœtor, 112.
Fœtus morbi, 430.
Fragilitas, 1.
Frenulum, Muliebria, 418.
Frictio, Mechanica, 261.
Frigida, 267.
Frigiditas, 166.
Frigidus humor, 91.
Frigidum, Temperamentum, 251.
Fructus, Nutrimentum, 281.
Flumen, Aer, 270.
Fumus, Aer, 270.
Funiculus, umbilicalis funiculus, 432.
Fustigatio, Mechanica, 261.
Furor uterinus, Hysteromania, 427.
Futurus morbus, xiv, 1.

G

G *Alea*, Fœtus, 430.
Gangræna, Inflammatio, 159.
Gas sylvestre, Aer, 270.
Gastrophagia, Abdominis morbi, 340.
Gaudium, Animi pathemata, 244.
Gelu, 10.
Geminus, Gravidâ, 429.

Genitalia feminarum, 418.
 ----- *virorum*, 418.
Glans, Penis, 410.
Glutinosus humor, 79.
Gonorrhœa, 416.
Goffo Bronchocele, 316.
Gravedo, 289.
Graviditas, 429.
Grumus, 81.

H

H *Abitatio*, Aer, 270.
Hæmoptysis, 334.
Hæmorrhagia, 190.
Hæmorrhoides, 353.
Hectica febris, 218.
Helodes febris, 222.
Hemicrania, Cephalalgia, 286.
Hemiplegia, Paralyfis, 169.
Hemitritæos, Semitertiana, 201.
Hepatis morbi, 394.
Hepaticus fluxus, 381.
Hepatitis, 395.
Hereditarius morbus, 240.
Hernia, 50.
Hippocratica facies, Facies, 290.
Horrida febris, Phricodes, 217.
Horror, 176.
Humida, 268.
Humiditas, 35.
Humidum, Temperamentum, 251.
Hungarica febris, 224.
Hydatides, 60.
Hydrocele, Testis, 413.
 ----- *Scrotum*, 412.
Hydrocephalon, 288.
Hydrophobia, 277.
Hydrothorax, 338.
Hydrops, 59.
Hydropyretos, 221.
Hyems, Tempus anni, 271.
Hymen, Muliebria, 418.
Hypercatharsis, 386.
Hypochondriaca, 174.
Hypochondriorum morbi, 344.
Hypospadineus, Penis morbi, 410.
Hysteria, 175.
Hysteromania, 427.
Hysterotomia, Dystocia, 438.

I

I *Amjam natus*, Ætas, 242.
Ichor, 88.

Icterus, 177.
Idiopathicus morbus, iv, 9.
Idiosyncrasia, 250.
Iliaca passio, *Volvulus*, 384.
Illegitimus morbus, iv, 9.
Immatura, *Nutrimenta*, 81.
Impetus internus, *Circulatio*, 180.
Impetus, 180.
Impotentia, 417.
Impurus morbus, iv, 9.
Inappetentia, *Anorexia*, 356.
Inæqualis humor, 111.
Incantatio, *Magia*, 284.
Inconstans morbus, iv, 6.
Inconstantia morbi, xxxvi.
Incognitus morbus, iv, 8.
Incontinentia urinæ, 404.
Incrementum morbi, xiv, 3.
Incubus, 149.
Inducia morbi, *Intermissio*, xxvii.
Induratio, xxxiv.
Inertia, 22.
Infantes, *Ætas*, 242.
Infanticidium, 441.
Inflammatiō, 159.
Inguinum morbi, 350.
Inquietudo, 171.
Insanabilis morbus, iv, 5.
Insecta, 239.
Insomnium, 153.
Integumenta, 280.
Intemperies, *Temperamentum*, 251.
Intercurrens morbus, iv, 6.
Intermissio morbi, xxvii.
Intermittens febris, 195.
 ----- morbus, iv, 5.
Internus morbus, iv, 8.
Intestinorum morbi, 369.
Intumescencia, 54.
Ira, *Animi pathemata*, 244.
Ischias, *Coxa*, 349.
Ischuria, 409.
Jurulenta, *Nutrimendum*, 281.
Juvenes, *Ætas*, 242.

L

L *Abia pudendorum*, *Muliebria*, 478.
Labor, *Exercitium*, 245.
Laceratio, 8.
Lactea vasa, *Chylifera*, 373.
Lactis morbi, 323.
Lactatio, *Lactis morbi*, 323.
Lacus, *Aer*, 270.

Languida febris, *Chronica*, 205.
Laryngis morbi, 310.
Lassitudo, 167.
Latens morbus, iv, 8.
Laxitas, 18.
Legitimus morbus, iv, 9.
Leguminosa, *Nutrimendum*, 281.
Leipyria febris, 216.
Lendes, *Insecta*, 239.
Lenis morbus, iv, v.
Lenta febris, *Chronica*, 205.
Lenticularis, *Petechialis*, 210.
Lentor, 76.
Leucophlegmatia, 61.
Lethalis morbus, iv, 5.
Leuchorrhæa, 426.
Lienis morbi, 392.
Lienosi, *Lienis morbi*, 392.
Lienteria, 382.
Ligatio, *Compressio*, 30.
Linguae morbi, 298.
Lithonriptica, *Calculus*, 237.
Lividus humor, 107.
Lochia, 435.
Lochiorum profluvium, 436.
Lochia suppressa, 437.
Longitudo morbi, xviii.
Longus morbus, iv, 7.
Lumbago, 346.
Lumborum morbi, 345.
Lumbrici, *Vermes*, 390.
Luna, *Aer*, 270.
Lutea corpora, *Ovarium*, 422.
Lux, *Aer*, 270.
Lymphaticus, 89.
Lymphatica febris, 231.

M

M *Aceratio*, 259.
Macies, 66.
Magnitudo, *morbus*, iv, 5.
Magia, 284.
Malacia, *Pseudorexia*, 357.
Maligna febris, 235.
Malignus humor, 129.
 ----- morbus, iv, 5.
Mammæ morbi, 322.
Manducationis morbi, 299.
Manifestus, *morbus*, iv, 8.
Marasmus, *Hæctica*, 218.
Mare, *Aer*, 270.
Marinum sal, *Nutrimendum*, 281.

Ma-

Matura, Nutrimenta, 281.
Mechanica, 261.
Meconium, 377.
Mediaſtini morbi, 327.
Medicamenta, 282.
Meditatio, Animi actio, 243.
Melancholia, 132.
Melancholicum, Temperamentum, 251.
Melitera, Ichor, 88.
Mellita, Nutrimentum, 281.
Menſtruatio, 423.
Menſes corrupti, Menſtruatio, 423.
Menſium profluvium, 424.
 ----- *Suppreſſio*, 425.
Mefenterii morbi, 372.
Mefenterica febris, Cacochymica, 229.
Metamorphoſis, 120.
Metaſtaſis, 119.
Meteora, Aer, 270.
Mictus cruentus, 406.
Miliaris, Scarlatina, 209.
Miferere mei, Volvulus, 384.
Mitis humor, 92.
Mobilitas, 173.
Mola, 440.
Mollitudo, 33.
Montes, Aer, 270.
Monticulus, Muliebria, 418.
Morbilli, 208.
Morſus, 7.
Motus major, 156.
 ----- *minor*, 163.
Muci morbi, 304.
Mucilaginofa, Nutrimenta, 281.
Mucor, 75.
Muliebria, 418.
Murmura, Borborygmi, 389.
Murmur, Flatus, 238.
Muſtum, Nutrimentum, 281.
Mutilatio, 25.

N

Natura, 249.
Navigatio, Vectio, 262.
Nauſea, 360.
Nephritis, 347.
Nervina febris, Chronica, 205.
Nigror, 105.
Nitroſa Acrimonia, 97.
Nix, Aer, 270.
Novus morbus, iv, 7.
Nox, Tempus anni, 271.
Nubes, Aer, 270.

Nudatum corpus, Integumenta, 280.
Nuditas, 28. & 280.
Nutrimentum, 281. 381.
Nymphæ, Muliebria, 418.

O

O*Bdormitio*, Torpor, 178.
Obſetrix, Partus, 433.
Obefitas, 58.
Obſcurus morbus, iv, 8.
Obſtructio, 47.
Odontalgia, 296.
Œdema, 62.
Œſophagi morbi, 312.
Omenti morbi, 372.
Ophthalmia, 291.
Oſcheoceles, Scroti morbi, 412.
Oſcillatio, Vectio, 262.
Oſſificatio, 42.
Otalgia, 294.
Otium, Quies, 246.
Ova, Nutrimenta, 281.
Ovaria, 422.
Ovula, Ovarium, 422.

P

Pallor, 104.
Palpitatio, 172.
Paludes, Aer, 270.
Pancreas, 371.
Papillæ, Mammarum, 322.
Paracynanche, Angina, 315.
Paragomphoſis, Dyſtokia, 438.
Paralyſis, 169.
Paraphimofis, Penis, 410.
Paraphrenitis, Phrenitis, 155.
Paraplexia, Paralyſis, 169.
 ----- *Apoplexia*, 143.
Parafynanche, Angina, 315.
Pareſis, 168.
Paroxyſmus, xxv.
Partus, 433.
Partus præmaturus, Abortus, 439.
Partus difficilis, Dyſtokia, 438.
Parvus morbus, iv, 5.
Pathognomicum, Signum, x.
Pectoris morbi, 321.
Pedicelli, Inſecta, 239.
Pediculi, Inſecta, 239.
Penis morbi, 410.
Pepaſmus, xxiii.
Pepſis, 361.

Peri-

Pericardii morbi, 325.
 Periculofus morbus, IV, 5.
 Perinæi morbi, 354.
 Periodicus morbus, IV, 6.
 Periodus morbi, XXVI.
 Peripneumonia, 336.
 Pernio, Gelu, 10.
 Perspiratio morbofa, 187.
 Pertinax morbus, IV, 7.
 Pestilentialis, Pestis, 275.
 Pestis, 275.
 Petechialis, 210.
 Pharyngis morbi, 311.
 Pharyngotomia, Pharynx, 311.
 Phimosis, Penis morbi, 410.
 Phlegma, 77.
 Phlogosis, Rubedo, 106. 290.
 Phricodes febris, 217.
 Phrenitis, 155.
 Phthisis, 68.
 Pica, Pseudorexia, 357.
 Pictoniensis Colica, Colica, 388.
 Pinguia, Nutrimenta, 281.
 Pisces, Nutrimenta, 281.
 Pituita, 74.
 Pituitosum, Temperamentum, 251.
 Placenta, 431.
 Placule, Infecta, 239.
 Plethora, 55.
 Pleuræ morbi, 326.
 Pleuritis, 325.
 Pluvia, Aer, 270.
 Pneumatocèle, Scroti morbi, 412.
 Podagra, 137.
 Portarum vasa, 393.
 Potus, Nutrimentum, 281.
 Præcipitatio, 258.
 Prædictio morbi, IV, 9.
 Præputium, Penis, 410.
 Priapismus, Penis, 410.
 Principium morbi, XIV, 2.
 Prognosis, Prædictio, IV, 9.
 Procidencia, 51.
 Profluvium, Evacuatio, 186.
 Prognosticum, signum, X.
 Propagatio morbi, XXXI.
 Prostata, 411.
 Pruina, Aer, 270.
 Pruritus, 139.
 Pseudorexia, 357.
 Pseudoischuria, Ischuria, 409.
 Puberes, Ætas, 242.
 Pueri, Ætas, 242.
 Puerperium, 434.

Pulmonum morbi, 324.
 Pulices, Infecta, 239.
 Pulsatio, 157.
 Pulsus morbosus, 179.
 Punctura, 6.
 Purpura, Scarlatina, 209.
 Purulenta febris, 233.
 Purus morbus, IV, 9.
 Pus, 131.
 Putredo, 100.
 Putrida febris, 234.

Q

Quartana, 198.
 Quotidiana, 196.
 Quies, 246.

R

Ranciditas, 99.
 Raritas, 40.
 Raucedo, 317.
 Ratio morbi, XVII.
 Recens morbus, IV, 7.
 Recidiva, XXVIII.
 Recidivans, IV, 6.
 Recrudescencia morbi, XXX.
 Refluxus, 183.
 Regio, Aer, 270.
 Remittens febris, 199.
 ----- morbus, IV, 6.
 Renum morbi, 400.
 Repulsio, XXXII.
 Resolutio morbi, XXXIII.
 Resolutus humor, 85.
 Respirationis morbi, 329.
 Retenta, 253.
 Rhachitis, 124.
 Rheumatismus, 138.
 Rigiditas, 20.
 Rigor, Horror, 176.
 Ros, Aer, 270.
 Rubor, 106.
 Ructus, 364.
 Rugitus, Borborygmos, 389.
 Ruptio, 14.

S

Sabulo, Calculus, 237.
 Saccharata, Nutrimentum, 282.
 Salivæ morbi, 303.
 Salsa Acrimonia, 95.

Saltus,

Saltus, Exercitium, 245.
Salutaris morbus, IV, 5.
Sanabilis morbus, IV, 5.
Sanguineum, Temperamentum, 251.
Saponacea, Nutrimentum, 281.
Sapor alienus, 301.
Sarcocele, Testis morbi, 413.
Satietas, 358.
Satyriasis, Penis, 410.
Scalptura, 263.
Scarlatina febris, 209.
Scelotyrbe, Parefis, 186.
Scorbutica febris, 232.
Scorbutus, 123.
Scotonica, Vertigo, 293.
Screatus, 318.
Scrotum, 412.
Secundarius morbus, IV, 9.
Securus morbus, IV, 5.
Semeiologia, Signum, x.
Seminis morbi, 415.
Semitertiana, 201.
Senex, Ætas, 242.
Sequela morborum, XIV, 7.
Sicca, 269.
Siccitas, 36.
Signum, x.
Silva, Aer, 270.
Simplex morbus, IV, 9.
Singultus, 333.
Sinus purulentus, 64.
Siticolosa febris, 227.
Sitis morbofa, 300.
Soda, 363.
Sol, Aer, 270.
Solstitiales, Tempus anni, 271.
Solutio morbi, Resolutio, XXXIII.
Somnolentia, 151.
Somnus, 247.
Sonitus, Flatus, 238.
Sonus, Aer, 270.
Sopor, 152.
Spasmus, Convulsio, 161.
Spermatocele, Testis morbi, 413.
Spina bifida, 348.
Sphacelus, 146.
 ----- humorum, 133.
Spirituosa, Nutrimentum, 281.
Sporadicus morbus, IV, 6.
Spuma, 109.
Sputum, 320.
Sputum cruentum, Faucium morbi, 307.
Stagnatio, 182.
Stationarius morbus, IV, 6.

Status morbi, XIV, 4.
Stercus, Alvi excrementa, 376.
Sterilitas, 428.
Sternutatio, Exercitium, 245. 295.
Stillicidium, Evacuatio, 186.
Stragula, Integumenta, 280.
Stranguria, 408.
Strepitus, Flatus, 238.
Studium, Animi actio, 243.
Stupor, 140.
Sudor, 188.
Suffocatio, 332.
Suppressio, 186, VIII.
Suspiria, Respiratio, 329.
Sustentaculi defectus, 12.
Sympaticus morbus, IV, 9.
Symptoma febrile, 211.
Symptomatica febris, 228.
Symptomaticus morbus, IV, 9.
Synanche, Angina, 315.
Syncopalis febris, 223.
Syncope, 145.
Synedrevonta, Signa, x.
Synochos, 193.

T

T *Ænia*, Insecta, 239. 390.
Tarantismus, 278.
Temperamenta, 251.
Tempestas, Aer, 270.
Tempus anni, 271.
 ----- morbi, XIV.
Tenacitas humorum, 72.
 ----- solidorum, 2.
Tenesmus, 387.
Tenebræ, Aer, 270.
Tensio, Extensio, 31.
Tentigo, Penis, 410.
Tenuitas humorum, 84.
 ----- solidorum, 38.
Tepor, Calida, 266.
Teretes, Vermes intestinorum, 390.
Terra, Aer, 270.
Terror, Animi pathemata, 244.
Tertiana, 197.
Testium morbi, 413.
Tetanus, Convulsio, 161.
Timor, Animi pathema, 244.
Tonitru, Aer, 270.
Tonsillarum morbi, 309.
Topica febris, 236.
Tormentum, Volvulus, 384.
Torpor, 178.

Tortu-

Tortura oris, Facies, 290.
Tremor, 177.
Trigeminus, Gravidæ, 429.
Trismus, Facies, 290.
Tristitia, Animi pathema, 244.
Tritæophyes febris, 200.
Tuba uteri, 421.
Turbatio morbi, xxix.
Tussis, Exercitium, 245.
Tussis, 319.
Tympanites, 342.
Typhos febris, 213.

V

V *Acillatio*, Tremor, 117.
Vaginæ morbi, 419.
Vagus morbus, iv, 6.
Valetudo, Debilitas, 164.
Vapor, Aer, 270.
Vappa, 93.
Variolæ, 206.
Varicocele, Testis, 413.
Varix, 57.
Vectio, 262.
Vehemens morbus, iv, 5.
Venenum, 283.
Venerea lues, 276.
Ventris morbi, 339.
Ventriculi morbi, 355.
Ventus, Aer, 270.
Ver, Tempus anni, 271.
Vermes, 239. 391.

Vertigo, 293.
Verus morbus, iv, 9.
Vesicæ morbi, 402.
Vesiculæ seminales, 414.
Vestimenta, Integumenta, 280.
Vetustus morbus, iv, 7.
Vicissitudo morbi, xxxvii.
Vigilia, 248.
Vinum, Nutrimentum, 281.
Virulenta, Ichor, 88.
Virus, Ichor, 88.
Viscerum morbi, 339.
Visciditas, 78.
Vitta, Fetus, 430.
Ulcus, 15.
Umbilici, Abscessus, 343.
Umbilicalis regio, Abdomen, 340.
Volvulus, 384.
Vomica, Abscessus, 63. 324.
Vomitus, Exercitium, 245, 365., &c.
Vox, Exercitium, 245.
Vocis morbi, 314.
Ureterum morbi, 401.
Uretræ morbi, 403.
Urinæ organa, 399.
Urina morbofa, 189.
Urinæ calculus, Calculus, 237.
Ustio, 9.
Uteri morbi, 420.
Vulnus, 4.
Vultuosa facies, 290.
Vulvulæ morbi, 308.
Vulva, Muliebria, 418.

F I N I S.

